

Ú J A B B

NEMZETI KÖNYVTÁR.

ELSŐ FOLYAM.

KIADJÁK

ÜRMÉNYI JÓZSEF, KAZINCZY GÁBOR, ZSEDÉNYI EDVÁRD, B. EÖTVÖS JÓZSEF, TOLDY FERENC,
ERDÉLYI JÁNOS, GHYCZY IGNÁC, JÓKAI MÓRIC, REGULY ANTAL, FÁY ANDRÁS, B. KEMÉNY ZSIGMOND,
SOMSICH PÁL, HUNFALVY PÁL, CSENGERY ANTAL, VIDA KÁROLY ÉS FÉNYES ELEK.

UJABB

NEMZETI KÖNYVTÁR

ELŐŐRÖLY

A handwritten signature in dark ink, likely belonging to the author or a collector, written in a cursive style.

ELŐŐRÖLY
A NEMZETI KÖNYVTÁR
KÖNYVEI

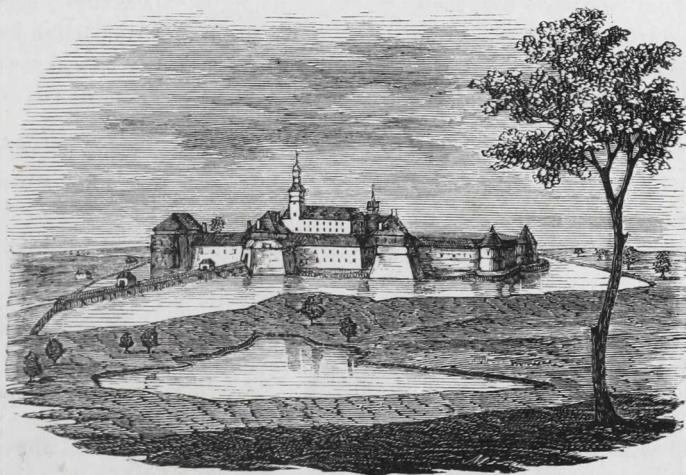
G. ZRÍNYI MIKLÓS

MUNKÁI.

EREDETI KÉZIRATOK ÉS KIADÁSOK UTÁN
A SZERZŐ ÉLETRAJZÁVAL.

SZERKESZTÉK

KAZINCZY GÁBOR ÉS TOLDY FERENC.

Csáktornya.

PEST.

EMICH ÉS EISENFELS KÖNYVNYOMDÁJA.
MDCCCLII.

275502

G. ZRINYI MIKLÓS

M. T. A. I.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

KAZINCZY GABOR ÉS TOLDY FERENC

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
Könyvt. 1390 1963

ZRÍNYI MIKLÓS MUNKÁI.

I.

ELEGYES KÖLTEMÉNYEK.

A VADÁSZ.

Idyllium, az hol egy vadász Violának kegyetlenségéről panaszkodik.

1. Egy megbusult vadász kikelet idején
Egykoron könnyű nyilat kezében vévén,
Egy sebes szarvasgémnek nyomát keresvén,
Sokat, de hiában, járt Dráva erdején.

2. Végre fáradságát hogy heában látta,
Egy nagy dült jegenyő fát nem messzi látta.
Az hol fáradságát leülve mulatá,
Gondolván bánatját hogy evel mulatná.

3. De nem nyugodhaték itt Cupido miatt,
Mely néki így monda: Keresd meg Indiát,
Kelj szárnyadra, járd meg az vadon Libyát,
Mindenütt ott látod erős kezem íját.

4. Thüle s Izlandia, Tanais el nem röjt,
Ha megnyílik Atllás s maga gyomrában röjt;
Valamint az a gém bőr alatt sebet röjt,
Úgy tégedet nyílam mindenütt öl és fojt.

5. Így monda Cupido; és ugyan igaz lén,
Mert mindenkor benne ujjalt az égő szén.
Vagy volt az esztendő ifiu, avagy vén,
Mindenkor ű szíve háborúságban lén.

6. Az szép Violának nagy kegyetlenségét,
Magas köszikláknak engedetlenségét,
Sokszor könyveivel írta keménységét,
Az dült fáról mostan így kezdé el versét:

7. „Oh te szép Viola, te két szemed mely szép,
Annyira kegyetlen hozzám mint márványkép,
Mast vigaszik minden az kikeleti nép,
Csak az én örömöm temiattad nem ép.

8. Mast sívó oroszlány letészi haragját,
Mast erdei kan nem köszörűli fogát;
Te kegyetlenségednek nem látom módját;
Örökkén rám gyujtod szüvednek haragját.

9. Mit használ ha szüvem olthatatlanul ég,
Ha kemény szüvedben van olvadhatlan jég?
Mast im jómra vagyon szépen megderült ég,
Ha szemem esőjének nem szakadhat vég.

10. Mit örülök rajta, ha hegyről lement hó?
Ha bánat úgy hordoz mint erős szájú ló,
Ha az én sok könyvem árvízhez hasonló,
Ha búm örökké nő, mint fára az komló.

11. Az én könyvem árvíz, és tenger bánatom;
Immár csak aliglan magamat állatom,
Mert több bú engem vér, azt igazán látom,
Hogysem habkűsziklát, vagy szél nagy fát parton.

12. Az Hekla tüzei nékem kegyelmessek,
Nékem Késmárk kövei engedelmessék,
Az Dráva vizei nékem nem sebessek:
Csak az te szép szemeid nem kegyelmessek.

13. Az tigris nem örül úgy véres prédában,
Mint te, oh kegyetlen, lölköm fájdalomában,
Gyönyörködöl szüvem szaggattatásában!
Oh te vadnál vadabb s kegyetlenb magadban!

14. Oh hányszor kívánom: Mongyibél esnék rám,
Életemmel együtt mulnék el bús óráim!
Ha olly igen gyülsz, ölj meg te, Violám!
Mondhassam: miáttad fogy el végső óráim.

15. De te irgalmatlan, örülsz én kinomnak,
Örülsz s nem kívánod hogy egyszer meghaljak;
Hanem véghetetlen nehéz bánatomnak
Bővited örökkén forrását kinomnak.

16. Ha oroszlány anyád is lett volna néked,
Scythiai medve ha szoptatott téged,
Mégis nem kellene így kegyetlenködnöd,
Igy kinban örülnöd s vérszopóvá lenned.

17. Acél meglágyulhat tüzzel, mesterséggel;
Hangya-nyom küsziklán esmerszik üdövel:
Heában tégedet apolgatni verssel,
Tüzzel, mesterséggel, s nem hajolsz üdövel.

18. Sohajtásim annyit lágyítnak terajtd,
Mint gyöngye szél tölgyfán, az mely nem hajolhat.
Az mint nagy küsziklát tengerhab nem ronthat;
Úgy verseim tégedet nem lágyíthatnak.

19. Miért szépségedben magadat elbiztad?
Mely mint egy szép gyöngyvirág, hamar elrothad;
Mint egy csurgó patak, mely vissza nem folyhat,
Úgy fut el szépséged s változik szép orcád.

20. Futsz mast élclöttem mint galamb ölyv előtt,
De ha szárnyas vagy is, nem éred az üdöt,
Eszlendő is elfut te szépséged előtt.
Azt tudod-e: szépség hogy néked örököd?

21. Leszedi orcádról az idő szép rózsát,
Sűrű barázdákkal megszántja orcádat,
Ezüstté fordítja szép arany hajadat;
Bánni, de heában, fogod tett dolgodat.

22. Akkor fogod mondani: Oktalan voltam,
Rózsát virágjában le nem szakasztottam!
Mikor meglehetett, akkor elmulattam:
Mast, mikor nem lehet, kezdeni akartam.

23. Ah, ne légy kegyetlen! végy példát mindenről,
Tanulj és végy példát keserves szivemről;
Megesmered kinját bánatos versemről:
Tálam szerelemtől ment lésszesz egyedül?

24. Mindenben szerelem nagyon uralkodik;
Ez széles világ is mind néki adózik.
Nézd szerelem miatt madár mint kinlódik;
Nézd szép fülemilét mely igen aggódik.

25. Az szerelem miatt nem találja helyét,
Gyűrűről fenyőre változtatja helyét;
Mindenütt újítja szép siralmas versét,
Mert bánja társának tüle távollétét.

26. Hát özvegy gilice, mert elveszté társát,
Mikor száraz ágról terjeszti panaszát,
Untalan óránként neveli sirását,
Bánatban nem látni néki lankadását.

27. Nem szólok ezekről, mert gyöngye madarak
Tálam nem csudálok szerelemtől aggnak.
De ki szerelmesebb mint az fene vadak,
Griffek, oroszlányok s kegyetlen hyénák?

28. Kegyetlen az erős és vitéz oroszlány,
De nőténye előtt szeléd mint egy bárány,
Ama különb szörű, szép mint egy szivárvány,
Vad tigris, társához, mint együgyű bárány.

29. De mi vagyon fenébb iszonyu medvénél?
Ez is szerelemben nem mint kegyetlen él.
Zöngnek az kösziklák ü bömbölésével,
Társot keres magának sok mesterséggel.

30. Tudja az szerelmet az szarvas mit téssen;
Addig nyugodalmat magának nem vészen,
Míg ordításával sok panaszt nem téssen,
Míg kedves társától örömet nem vészen.

31. Mit nem csinál az ló, és mit nem fáradoz!
Nyerit, rüg és kapál, míg nem jut társához;
Lángot fúj szájából, szüvében halált hoz,
Más lovat ha közel lát kedves társához.

32. Azt tudod-e, az halak tengerben mentek
Szerelemtől? elhigyjed, azok is égnék.
Balaenák, cethalak, és görbe delphínek,
Cupidónak harácsot ezek fizetnek.

33. Mely szépen énekel tengeri Szirénes!
Ő szép gyöngye verse oly igen keserves,
Hogy még Pluto előtt is volna az kedves.
Hát minden világon az ki él, szerelmes!

34. Oh, tudja Pluto is mit téssen szerelem!
Noha irgalmatlan s nincs nála kegyelem.
Az a rettenetes kevély fejedelem
Nem találja helyét, mert fojtja szerelem.

35. Nézd Proserpináért miként szüve szakad,
Mint Cupido miátt nyavalyásul lankad.
Nézd mely igen hajtja tüzhányó lovakat,
Noha érdemetlen, éli Proserpinát.

36. De mit mondjak mindenható Jupiterről?
Sokszor elfeledközik istenségéről,
Szállétotta sokszor szerelem le égből,
Sokszor levetközött isteni köntösből.

37. Az szerelem ötet sássá változtatta,
Mikor Ganymedest az égből ragadta;
Danaéra magát aranyúl szállatta;
Europa is Jupitert bikávu l látta.

38. Oh te kegyetlen ére! egyedül kegyetlen
Földön, nagy kösziklákon, mély tengerekben,
Irgalmatlan poklokban, magas egekben
Van szerelem, de nincs csak az te szüvedben!

39. Mert bizony eddig ennyi könyörgésemre
Nagy Késmárk is, ily alázatos versemre
Megindult volna sok hullatott könyvemre,
Duna vissza folya az magas hegyekre.

40. Az mérgös kigyót is megszelédéhetném:
Basiliscus haragját megenyhíthetném,
Sárkányt ennyi időre megfékezhetném:
Ihon te kegyelmédre szert nem tehetém!

41. Talám nem hiheted sok esküvésemet,
Édes szép Violám, s nem hiszed hitemet?
De az én homlokomon látod szüvedet,
Látod bü forrásu nyavalyás szememet.

42. Bár ne higgy énnékem, kérdezd kösziklákat,
Kérdezd meg ezeket az nagy álló fákat,
Kérdezd meg ezeket az vad barlangokat,
Az honnan Echo ád sok bús választokat.

• 43. Nincs itt oly kis erdő, sem oly kicsin füzes,
Sem nyár, sem jegenye, sem fenyő, sem egres,
Az hol az te neved jól nem esmeretes;
Mindenütt nevedről zöngött untalan vers.

44. Ha téged megcsallak, szerelmes Violám,
Mindjárt nagy Vesuvius szakadjon énrám;
Forduljon rám első szarvasra lűtt nyílám,
Vagy éltőmben hollók kákogjanak énrám:

45. Ixion kereke törje meg csontomat,
Titius kányája rágja meg gyomromat;
Ne légyen ki szánja én állapotomat,
Nap gonoszra fordítsa én minden jómat.

46. Nálad van én lelkem, hidd meg, nem csalhatlak,
Csak annyi lélek van bennem hogy óhajtlak.
Holtnak én magamat, téged lángnak tartlak;
Láng égből elröpül: itt holtak maradnak.

47. De te óhajtasommal könnyebben röpülsz!
Ez az holttest nem mehet oda az homn ülsz!
Miért hát nyiladdal holtom után is lüsz?
Mért érdemetlenül reám kegyetlenülsz?

48. Szüvedet elvitted, itt hattál magamat,
Vagy add meg szüvedet, vagy vígy el magamat;
Vagy minden két részzsel együtt ölj magamat;
Ne nézd illy örömmel szörnyü haláloamat.

49. Az vadász nyúl után futtat sok földeken,
Erdőkön, mezőkön, hegyeken, völgyeken;
De ha halva látja függve egy törzsökön,
Nem örül már rajta, mást keres mezőkön.

50. De te, oh vérszopó, nem elég, megöltél,
Holtom után inkább rajtam gyönyörködtél;
Te sívó oroszlány, így nem gyönyörködtél
Pyramis ruhájában kit kútnál löltél.

51. Ne fuss énelőttem, oh te gyöngé virág,
Ne röpülj el tőlem, oh ragyogó csillag,
Nézd én bánatomat, mely belől engem rág:
Úzze el rólam ezt kezdeből egy szép ág.

52. Lám az vad kerecsent megszelégyíthetni,
Lám sebes sólymot is kézre süvölthetni;
Pánnak nehéz nem volt Holdot elhíthetni
Hogy égből leszálljon, s kész légyen szeretni.

53. De, oh én nyomorult bolond, mit csinálók?
Sisyphus kövével nagy hegyet hajgálok.
Azt tudom, kigyónál kegyelmet találók,
Azt tudom, öröme nagy bánatbul szállók!

54. Szeret az Viola, de jaj! nem engemet :
Szereti Lykaont, azt az hamis ebet ,
Az ki meg nem győzhet semmivel engemet :
Annak adta magát, szagatván szüvemet.

55. Oh haragos Viola , én ellenségem!
Csak azt mondd meg igazán, kérlek, énnékem :
Lykaon mivel győz, vagy tud győzni engem ?
Mivel kérködhetik igazán ellenem ?

56. Musáknál laktam én, Apollót szolgáltam,
Versemmel mindenkor nagy fát mozdíthattam ;
És noha teveled szerencsétlen voltam ,
Kegytlenségednek tulajdoníthattam.

57. Versent verset Lykaon ha mond énvelem,
Úgy jár mint Marsyas az Apollo ellen ;
Hogyha pedig akar versent futni velem ,
Úgy jár mint sok más is Atalanta ellen.

58. Hogyha kételkedik ű az én erőmben ,
Úgy jár mint Achelous Hercules ellen ;
Változzék bár mindenné az én kezemben ,
Nem lesz tágossága én erős öblemben.

59. És noha úgy gyűlölsz mint sárkányt engemet,
Nem vagyok én oly rút hogy sértsem szemedet ;
Mert nem régen láttam magam személyemet
Az sebes Drávában, minden termetemet.

60. Ha engemet nem csal az én hamis képem,
Különb Lykaonnál én deli termetem.
Oh hányszor kívánnak az szép Nymphák engem!
Hányszor csókot hányak rám úton mentemben!

61. Esküszöm tenéked az szűz Diánára,
Esküszöm Cupidóra s az ű nyílára ,
Hogy mint szalma lángon, úgy ég szép Berleba
Miattam ; úgy égett és ég is heába.

62. Én penig előtte mint köd az szél előtt,
Mint te énelöttem, mint árnyék nap előtt,
Úgy futok és bújok szép szemei előtt ;
Még is én rút vagyok az te kedved előtt.

63. Szállj le, szép Violám, mint harmat az égből,
Vetközzél le immár kegyetlenségedből ,
Szállj az én kezemre, mint karvolj folyhóból ;
Szánd meg ezt az szegényt, kit gyűlölsz szüvedből

64. Én sok mulatságot tenéked találok,
Madarat vagy vadat, mindeneket találok ;
Madárfogó hállocskát olyat csinállok,
Hogy láthatatlanak lesznek cérnaszálok.

65. Hogyha hosszú náddal halat csalni akarsz,
Abban is énnálam mesterséget találsz.
Nálam sikos angyillát, ha akarsz, foghatsz ;
Egy szóval mind úgy lesz az mint meggondolhatsz.

66. Szállj le, szép Violám, és szeress engemet!
Néked otthon tartok két szép heüz kölyköt ;
Minap szerencsédre jártam az erdőket ,
Anyjokat megöltem , megfogtam kölyköket.

67. Úgy megszelédültek, hogy járnak utánam ;
Sok játszásokat nézni ugyan kívánom.
Sokan kérték tőlem : senkinek nem adom ;
Néked, édes Violám, azokat tartom.“

68. „„„Esztelen, mit beszélsz, hányod panaszodat?
Mast is nem esméréd-é bolond voltodat ?
Gyűlöli Viola te ajándékosdat ,
Gyűlöli verseidet és temagadat.

69. Az te dolgoz nem más, csak panaszolkodjál,
Bánat közt, mint Scylla tengerben, aggódjál :
Neveld az vizeket könyvhullatásiddal ,
Sűrüsíts folyhókat sok sóhajításiddal.“““

70. Így végezé versét busult szerelemben
Az ifiu vadász, és esék kétségben.
Az nevét nem írom ebben az könyvemben ,
Mert az Diánától tilalom van ebben.

71. Ad jobbat az isten! megsárgul az kalász,
Üdövel megvídul az megbusult vadász.
Valaha megfordul az rút fekete gyász ,
Kit gyűlölsz, Viola, kedvedben leszen az.

V I O L Á H O Z.

Idyllium.

1. Kegyetlen, hová futsz? te, árnyéknál könnyebb!
Miért meg nem hallgatsz, áspisnál süketjebb !
Ah, ne légy mint egy kü smárványnál keményebb!
Ne légy szalamandra, az jégnél hidegebb !

2. Talám félsz szíveimtől, hogy oly erőssen ég,
Ne olvadjon szíved, mely mint egy hideg jég.
Ne félj, szívem tüze nek mert vagyon oly vég ;
Az én lelkem kívül senkin ez nem ég.

3. Talán félsz ijamtól, kit hordozok velem ?
Cupido íja az, kibén nincs kegyelem.
Nyilamnak nincs hegye, nincs mérges szerelem
Íjamban, de vagyon csak tüled félelem.

4. Oh te nagy forgó szél, állíts meg futását
Az én gilicémnek, tarts meg szaladását !
De félek, hogy te is nem éred futását,
Röptülni ereszti ha sebes sugárát.

5. Oh ne fuss előttem, szép Viola-virág !
Nem erdei csuda vagyok, ki füvet rág ;
Nem vagyok Harpya, kit látni is rútság ;
Nem, kit Hercules tett egékben, vad csillag.

6. Noha, mit tagadom? bizony csuda vagyok;
Szerelem csudája és monstrumja vagyok.
Bizony megváltoztam, mint görög hadnagyok :
De ne félj, ártalmas, nem is fene vagyok.

7. Ne fuss, kérlek, előttem! jusson eszedben
Péneus leánya öltözött törzsökben,
Laurussá változott, úgy akarta isten,
Mert kegyetlenségért isten is kegyetlen.

8. Apollo istennek sok szép könyörgését
Nem akarta hallani siralmas versét.
Te pedig ennek is nevedet esetét,
Nevedet Cupidónak erős fegyverét.

9. Nem csuda, mert kü vagy, mert alabastrumnál
Keményebb téli jégnél, és porphyrusnál.
Cupidónak nyila ellened nem használ ;
Megtompul terajta, s testedben meg nem áll.

10. Ha isten akarná, változnál csudára,
Nem hiszem változnál gyöngye lauruságra,
De Késmárk tetején nőtt kemény tölgyfára,
Ottan hadakoznál szeleknek urára.

11. Az is meglágyulna én könyörgésemre,
Úgy hiszem megszólalna ennyi versemre :
Te pedig mint vad griff szomjúzol véremre ;
Nem is nézsz énrám is, nem hogy beszédemre.

12. Nem használ tenálad az én könyvhullásom,
Nem használ szép versem s utánad járásom.
Kegyetlen Sziréna nézheted sirásom,
Nem könyörölsz, nem szánsz, látván kárvallásom.

13. Mint ama könnyű köd az forgószél előtt,
Eltűnsz énelöttem és szemeim előtt.
Mint hideg hóharmat nap melege előtt,
Mint für karvoly előtt, mint árnyék nap előtt.

14. Bár volna lábad is oly mozdulhatatlan,
Az mint kemény szíved, mely oly irgalmatlan.
Nézd, az merre te futsz, tüske mely számtalan ;
Oltalmazd magadat, ne menjen lábadban.

15. Jaj, szerelmes Violám, ójad magadat,
Meg ne csipje hangya szép fejér lábadat,
Ne szakaszsa szederjén arany hajadat,
Állíts meg, állíts meg, kérlek, futásodat.

16. De mindenre bátor vagy, csak éntülem félsz,
Erdőkön, pusztákon vadak közt bátran élsz ;
Engem rút kigyónak, engem sárkánynak vélsz,
Mert sok könyörgésemre csak meg nem is térsz.

17. Bár fuss eltemagad, csak add meg szívemet;
Nem tudom loptad-é vagy erővel vetted :
Azt tudom bizonynyal hogy magaddal vitted,
Ha vissza nem adod, hát vígy el engemet.

18. Add meg zálagomat, mert majdan elveszek,
Vagy hogy, mint szép Biblis, vízfolyássá leszek,
Mert szemeim untalan forrású vizek.

19. Nyavalyás, mit futok, mint az szomju szarvas
Forráshoz, utánad ? az ki vagy mint egy vas.
Mint szelégýíthetlen sebes keselyő sas,
Elröptülsz előttem, s elfutsz, mint vad farkas.

20. De bizony nem úgy van, mert szebb vagy far-
Nem szelégýebb, fejérebbe fekete sasnál. [kasnál
De nem is márvány vagy, mert ha márvány volnál,
Énelöttem oly igen el nem futhatnál.

21. Sasnak is szíve ég az szerelem miatt ;
Nézd meg társa után magasról mint kiált.
Hordozza farkas is szerelem igáját,
Mert társa kedvéért szereti barlangját.

22. De mi vagyok kemény mágnesnél keményebb?
De mi vagyok ennél is még szerelmesebb?
Szereti az vasat: te pedig keményebb
Mágnesnél és vasnál, és jégnél hidegebb.

23. Bizony mast elhittem Caucasus volt anyád,
Örmény oroszlány volt te szoptató dajkád,
Mert nem gondolsz, érted hogy én szüemlankad,
Nem gondolsz testemtől majd lelkem elszakad.

24. Állj meg, édes vadam, bátor ne sokáig!
Hadd nézzem szemeidet csak fél óráig!
Nem gondolok osztán ha lelkem elválík
Világ-unta testemből, ki van mast alig.

25. Bolond, mit törődöm, és az üdőt veszttem,
Hogy reménységet fövenyen építem.
Könnyű forgó szelet heában kergetem.
Igy minden reménység eltűnik előttem.

26. Édességet találnék előbb epében,
Hogynem szeléggyülést az te vad szüvedben;
Előbb is árnyékot meleg verőfényben,
Lágyulást gyémántban, s irgalmat tengerben.

27. Jól tudós vagyok már én állapotomban;
Tudom hogy szeretlek, tudom hogy heában.
Tudja jól Tantalus, nem észik álmában,
S mégis kapdos utána s fárad heában.

28. Mégis utánad én, mint Echo szó után,
Mint deres hóharmat nap melege után,
Mint tudatlan für csalogató síp után!
Mint egy kemény mágnes az hideg vas után.

29. Én is kész-akartva hordozom hállómat,
Láncozva kötözve látom fogságomat,
Látom és szeretem én nehéz ígámat,
Mégis mint egy mágnes szeretem vasamat.

30. De te kegyetlenb vagy haragos Circénél,
Mérgező Morgonánál, hamis Delilánál,
Ravasz Armidánál és Falsirenénél,
Medusánál, Scyllánál és Tisiphonnél.

31. Elbiztad magadat szép fejér orcádban;
Engemet semminek vélsz kevély voltodban;
Mert hogy fekete vagyok ábrázatomban,
Azt tudod vad ember csinált Libyában.

32. Tudod-e fagyalfának fejér virága
Lehull az földre, s nem lesz semmi haszonra?
De, noha fekete az szagos viola,
Felszedik, és tészik süvegkarimába.

33. Nem jobb-é az föld is mely inkább feketébb?
Én is noha fekete, de szerelmesebb
Vagyok, állandóbb is, fejemnél keményebb;
Noha, nem tagadom, legszerencsétlenebb.

34. Mert szintén annyit tesz tenéked szolgálnom
Mint Dunapartot reménységgel szántanom,
Jégre építenem, és szerecsent mosnom,
Holdra haragudnom, csillagok' számlálnom.

35. Ezt jövendőlte, lám, undok üvöltéssel
Egy rút fülesbagoly mindennap jó reggel.
De bizony én bűnöm mást most nem érdemel,
Hogy meguntam Hajnalt, utánad mentem el.

36. Viola, nem lésszesz ez után gyötrelmem,
Mert bolondságomat már jól megismertem.
Az szép Hajnaleszillag lesz az én szerelmem,
Bálványom, oltárom, és minden víg kedvem.

ARIANNA SIRÁSA.

1. Ádria tengernek fönforgó hajjai
Valjon oly nagyok-é mint szemem árjai?
Valjon oly nagyok-é Mongyibél lángjai
Mint égő szüvemnek langos hatalmai?

2. Én éjjel, én nappal keserven ohajtok,
Miként fülemile vér s tajtékat hányok;
De nagy nyavalyámbul gyógyulni nem tudok,
Sőt sebben, sőt kínban ujjalt ujjaltok.

3. Nagy sebet mert csinált Cupido szüvemben,
Kinek orvossága nincs dictamusfüben.
Mint egek forognak örök környezetben,
Úgy bűm, úgy bánatom forog örökségben.

4. Én Márst énekelek haragos fegyverrel,
Kínzó szerelmemet hogy felejtsem exel;
Másfelől kis isten megkerül fegyverrel,
Harcol, vagdalkozik lángozó szüvemmel.

5. Két nagy harcban meggyőzött immár engemet,
És midőn sokáig hucolna engemet,
Ilyen nehéz okkal nékem kegyelmezett,
Hogy írjam Theseus nagy hitetlenségét.

6. Bizony nagy büntetés, mert én inkább írnam
Miképpen árult el engem szép Violám,
Mennyi sok ohajtást érette heában
Sűrű fölyhők közé szélnek bocsátottam.

7. Mennyiszer könyvemmel ezt az sebes Drávát
Árasztottam s neveltem haragos árját,
Most is könyveimtől forgó örvényt forgat,
És maga magában neveli haragját.

8. És ezt mind érette, és mind csak heában;
Heában fáradtam magas Parnassusban,
S ott érte fejemet ágoztam laurusban,
De szelet fogtam, pénzt gyűjtöttem álmomban.

9. Ah háládatlan! és nem hajt meg én kínom,
Kiben éjjel nappal úntalan kínlódom!
Nem hajt meg szép versem s utánad járásom,
Égő tüzem, árvizem, sok sohajtásom!

10. Halljad meg most Theseus hitetlenségét,
És annak magadra vegyed az értelmét;
Halljad Ariannának siralmas versét,
S nagyobbnek véljed háládatlan éltedet.

11. Tebrus vize mentiben szép Arianna
Nyugszik vala kegyessen felvont sátorba,
Mert Cupido örömet mutat álmába;
Azt tudja, hogy Theseus fekszik ágyába.

12. De fülemilének ékes szólásával
Felzöndült elméje igen gyorsasággal;
Felnyitja szép szemét, látja hogy szép hajnal
Röpdözve előlün harmatos szárnyával.

13. Ölelni kívánván Theseus életét,
Gyöngén tapogatva viszi ágyba kezét,
De semmit nem talál csak az üres helyét,
Meghidegült ágyát, és hitetlen jelét.

14. Akkor mintha mennykű szörnyű szellelivel
Esztelenítette volna keménységgel,
Sokáig nem szólal, mert szava elmével
Maga júvendőjére röpi vala el.

15. Mindazáltal azonnal elméje megtér,
Mihent az szívéről eloszlik fojtó vér;
Ő meztelenen is sátorbul futni mér,
Körül körül keresi és ismét betér.

16. Üti fejér melyét, szaggatja szép haját,
Theseus! Theseus! nagy erővel kiált;
Kifut Tebruspartra, honn maga folyását
Tengerben adóul önti, hamarságát.

17. Ott széles tengeren szemét megforgatja,
Az partot üressen emberektől látja,
És semminek másnak szavát nem hallhatja,
Csak szép Alcyonnak mint társát siratja.

18. Echo is bánattal szól Ariannának,
Csinál öregbülést választtal bújának;
Mert ha ő panaszol, szól az küszikláknak,
Echo bús választtal nevet bánatjának.

19. De ő az sötétben hajót messzi látja,
Dagadt vitorlát hogy könnyű szél hajtja,
Theseus! Theseus! ismétlen kiáltja;
Amaz ütet nem hallja s nem is hallhatja.

20. Int és visszahíja gyöngé kezeivel,
De az hajót viszi szél nagy sebességgel.
Arianna késéri végig szemeivel
Míg hajó szeme előtt tengeren tűnt el.

21. Akkor osztán szaggatja aranyos haját,
Körömszeli körmével kegyes oreáját.
Nem messzi megszemlélt egy magas küsziklát,
Rá hág, és tengernek így kezdi panaszát:

22. „Jaj szerencsétlen én, jaj én boldogtalan!
Mint csalám magamat Cupido hatalmán.
Kit Hesperus adott, Lucifer or módján
Ellopta, elragadta tülem hamarján.

23. De nem ragadt el senki, Theseus, téged,
Csak az te mondhatatlan hitetlenséged.
Honn esküdt szerelmed? honn van igaz hited?
Talán vitorládval szélnek eresztetted?

24. Te hitetlenséged viszen oly hirtelen,
És nem ez gyöngé szél, ki röpi tengeren.
Eredj, eredj, Theseus, eredj, hitetlen,
Az én lelkemet is viszed te fenyődben!

25. De ha hajód lelkemet veled hordozza,
Miért halandóját magával nem hozza?
Nem oly nehéz, elhidd ez az Arianna,
Hogy te hajód ötet is el nem bírhatná.

26. Elmentél, kegyetlen, elmentél mint gyors szél,
És engem bús örökös gyászban kevertél;
Sőt örök halálban engem eltemettél,
Hitrontó, engem vesztő, keményebb ércnél.

27. Bízol, országodban hogy mensz triumphussal,
Aval az kegyetlen holt Minotaurussal;
De ha ki fog kérdeni, győzted mi móddal?
Tagadsz-e: Arianna okosságával.

28. Micsodás látatja lesz vitézségednek,
Hogy aztot elhiggyék idegen emberek!
Nem tulajdonítja senki ezt kezédnek,
Hanem Arianna esztelen szívének.

29. Ki fogja mondani hogy labirinthusból
Az magad eszével kijúttél, halálból?
Sok száz mind okosabb, mind vitézebb abból
Ki nem tudott jünni csalárdos fogságból.

30. Ah! mert Arianna adá ezt tenéked,
Az ő cérnájával magadat vezetted.
Ihon mint fizet most nagy hitetlenséged;
Prédául vadhelynek hagyál és tengernek.

31. Miért nékem nem hagysz cérnát és tanácsot,
Ki után láthassam egyszer ez világot!
Ah, miért nem csaptad nyakamban az kardot!
Csináltad volna meg előbb az koporsót.

32. De több triumphust is számlálnál házodban,
Ha az Ariannát elvinnéd hajódban,
Oszlán ott hirdetnéd széllal országodban:
Egy leányzót megcsalál hamisságodban.

33. De nézd meg kitül futsz és ki előtt szaladsz,
Nézd meg hitetlenséged miatt mit csinálsz!
Ki néked életet, annak te halált adsz,
Én labirinthusból, te nagy fogságban hagysz.

34. Eredj, eredj, hitetlen, szelek szárnyával,
Istennek haragja nagyobb hamarsággal
Elsiet utánad és eljün károddal,
Mert nevekre esküdtél nagy hazugsággal.

35. De talán azt tudod, istenek megholtak
Melyek Enceladust küvel burították,
Prometheust kányákkal elszaggattatták,
Az kik Salmon királyt föld alá rontották?

36. Vagy kik Atlást fordíták nagy küsziklára,
Lykáont rút vadra, Akteont szarvasra,
Atreust, Therodatmant mérges sárkányra,
Hekubát ebbé, Scyllát ugató habra?

37. Sem siet sem késik haragja istennek,
Mert örvényes habba teheti könyvemet,
Szelvészszé fordítja sohajtó kedvemet,
Én bánatimmal elburítnak tégedet."

TITYRUS ÉS VIOLA.

TIT. 1. Az vadász elnyugszik,
Ha az nap lemegylen;
Az juhász lefekszik,
Hogyha haza megyen;
Szántó vigan észik,
Dolga végben megyen:

Én penig, mint bolond, mint esti denevér,
Járom az erdőket, mert a nagy bánat vér.

2. Mint szarvasgém vagyok,
Mely fiát elveszté;
Üvöltök, kiáltok,
Mert bűn megemészte;
Violámért fagyok,
Az ki engem veszte,

De ahon szép Violám diófa alatt
Nyugszik, az én halálom zöld árnyék alatt!

3. Kelj fel, édes Violám, diófa alól!
Nem tudod-e itt nyugszol mely ártalmasul?
Minket bölcs Meliboeus tanított arrul:
Juhok sem legelnek; kelj fel ily árnyékból!

4. Mit bánkodik mostan az szép kikeletben?
Nézd mint nőnek virágok az szép üdőben.
Aeolus meglágyította haragját,
Boreás szereti szép Orithyát,
Szent Gergely meghozta nagy orru golyát,

Gilice megtalálta kedves társát.
Hallottál már bömbölő bölömbikát,
Mennyei kecskét, tarka babutákat,
Láttál már rózsákat,
Csúszó kigyókat,
Mint gyönyörködnek,
Szerelmeskednek.
Csak te vagy egyedül,
Élsz kegyetlenül,
Oh te szép virágszál!

VIO. 5. Oh ne legyen néked soha kikelet!
Ne adjon isten soha meleg szelet;
Vad konkoly teremjen fejér buzád helyett;
Semmitül ne vehess vigasztaló kedvet.

6. Igéző szem lássa bárányoeskáidat,
Az métely megfojtsa minden juhaidat,
Találj ménta helyett mérges cicutákat,
Hallj tengelic helyett keserves baglyokat.

7. Mert szerencsétlennekily kívánságok jók,
Az melynek az szép violák nem szagossak,
Feketének tetszenek az liliumok.
Magamnak is magam jobbat nem kívánok.

8. Eredj, távozzál el, Tityre, éntülem,
Mert te verseidet mostan én gyűlölöm.
Azt tudod-é, talán nem vettem eszemben,
Hogy harmatos Hajnallal vagy szerelemben?

TIT. 9. Ne fogd, kérlek; énram azt, édes Violám,
Hogy mást kivülötted kerestem s találtam.
Vertumnusnak engedtem Hajnalt. S nem talán?
Csak te gyönyörűségem vagy, szép Violám!

VIO. 10. Fuss tülem, verseid mert nekem éles tör,
Dér virágnak,
Kü buzának,
Horog hálnak,
Lép madárnak,
Halló vadnak,
Métely juhna,
Nyíl szívemnek,
Bús kedvemnek,
Mirigy életemnek.

TIT. 11. Ne szólj olyant nékem, édes Violám,
Miért haragszol most ártatlanul reám?
Vagy hogy talán tréfálsz, tudni kívánnám.
Ne üzz el magadtul szerelmes Violám!

VIO. 12. Fuss, mondok, éntülem,
Eredj Hajnalodhoz.
Nem kellesz énnékem,
Mert nékem csak bút hozsz,
Mert te szerelmedben
Engem soha nem hozsz,

Noha te meggyőződ Amphion és Pánt;
Orpheus kezében sem szól így az lant.

TIT. 13. Ha isten akarná, bizony nem tréfálnál,
Lágyabb szível is verseimre hallgatnál,
Alázatos versemre nem haragudnál,
Nem nevetnél, neveznél, és nem csúfolnál.

14. Nem vagyok Amphion, nem Pán, nem Orpheus,
Mert szerencsétlenebb azoknál Tityrus:
Pán meglágyította Diánát, Amphius
Az hideg halakat, vadakat Orpheus.

15. Meggyőzhetném, elhiggyed Lykáon sípját,
Ha az volnék, te kedves szüved hajlékát.

VIO. Úgy van, igen szeretem; mit akarsz tahát?
Szeretem Lykáont s az ő muzsikáját.

TIT. 16. Kegyetlen mit mondasz?
Engem versz beszéddel.
Szépet rúttá csinálsz,
Rútát írsz füstékkal.
Engem azért ócsálsz,
Hogy esmérjem evel:

Mennyyel oroszlány haragosb báránynál,
Anyyira kegyetlenebb te oroszlánynál.

17. De mennyyire ismég
Rozmarin az csalánt,
Mennyyire győzi meg
Viola tulipánt,
És mennyi különbség
Váltja eztet s Hajnalt:

Anyyira győzöm én az rút csípás ebet,
Te bíróságodban is. Tedd le rosz kedvedet!

18. Berleba mert nékem
Sokszor koszorúkat
Küldött szerettében,
És ajándékokat.
De én nem kedveltem,
Ő noha átkozott.

Elszaggattam koszorúját, s azt mondtam:
Nem kell nékem Berleba, csak szép Violám.

19. De te énelöttem,
Mint Daphne, második,
Elfutsz, s nem szólsz velem,
Kin szívem aggódik.
Áspissal szegődtem
S az siketebb alig;

Mert ennyi szép verssel csillagokat égből,
Elhoznám, Eurydicét Pluto kezéből.

VIO. 20. Farkas báránnyal

Előbb fog járkálni,
Nyulat agarakkal
Előbb is fogsz látni,
Engem Tityrussal
Hogysem hallani.

Nem kell te szépséged, sem sípod, sem versed,
Velem szintén magadat elgyűlöltetted.

TIT. 21. Látom, de nem tudom, Lykáon tégedet

Miért szidogatott, mégis te szereted:
Engem pedig gyűlölsz, ki vagyok melletted,
Mint az ragadozó borostyán tölgy mellett?

VIO. 22. Itten én teneked bánatomnak okát
Megbeszélem, szívemnek nagy nyavalyáját.

Az minap egy reggel
Ezen az hegyen föl
Gondolkodva jártam,
Harmaton sétáltam,
Szép eperjet szedtem,
Kerékben kötöttem;
Lykáonnak szántam,
És adni akartam.
Azonban ugyanő,
Goromba mint a kű,
Meglátá kezemben
Eperjet, kötésben.
Kikapá kezemből
Ő nagy kegyetlenül,

És szemem láttára
Töré pozdorjára.
Még az ki nehezebb
S nékem keservesebb,
Monda: Szeretődnek
Másnak ezt kötötted.
Ezen nagy bánatom,
Erős boszuságom,
Azért ez hegyekre
És kemény küvekre
Jüttem lakni immár,
Ahol juhász nem jár,
S nem is szól az madár,
Nem szánt itt az szántó,
Nem jár az vadászó;
Csak keserves Echo
Lesz szívem boszontó.

TIT. 23. Ne kegyetlenkedjél, édes Violám!

Engedd meg hogy lakjam veled az pusztán.

Lykáont hadd el már,
Gyűlöljön téged bár,
Én leszek teveled,
Társod és remetéd.
Szebb vagyok nálánál,
Okosabb nálánál,
Bátrabb is nálánál,
Erősb is nálánál,
Jobban is szeretlek,
Lám ugyan is égek.

VIO. 24. Úgy légyen, édes szívem, az mint akarsz.

Mert engemet az te szép versed meghajtott.
Immáron ezután lések te szolgálód,
Társod és szeretőd, és te szép virágod.

VADÁSZ ÉS ECHO.

Idyllium.

1. Te ki gyönyörködöl az én nyavalyámban,
Töredözött szókban, megrekedett hangban,
Felejts bánatodat! szólj ebben barlangban:
Ég-e miattam Júlia lángban? Echo. Abban.

2. Vajha az úgy volna, s velem nem játszanál!
Csúfot énbőlölem nem csinálnál! Echo. Annál.
Hát ha annál nékem kegyelmet találnál,
Vigasztalnálak egy szép nótával. Echo. Aval.

3. Volt egy kis méhecském,
Gyönyörüségecském,
Kin megnyugodt volt szívem.
Mézes harmatokkal
Kerti illatokkal
Az ő szája teli volt.
Engemet táplált is
Csak látatjával is,
Meddig kertemben lakott.

4. Sokszor szép két lábát,
Melynél nap nem láthat
Szöbbit, valamerre jár:
Hercules oszlopa,
Az hol non plus ultra,
Higgyed, lenni gondoltam.
Kivántam dülne rám
Szép márvány palotám,
Miként rádült Sámsonra.

5. De mit mondok néked,
Ha nem lesz ellened:
Méh megúnta az rózsát,
Jaj, szállott rút nádra.
Undok békanyálra;
Soha nem lesz enyim már.
Sírj hát te is velem,
Nympha, keservesen;
Ma holtnak kell lennem. Echo. Nem.

6. Engem szomorító hamis választokkal Echo.
Nem okkal, s nem jókkal, (Okkal.
Hanem nagy boszúkkal,
Választod csúfból áll,
És rakva játékkal. Echo. Áll.
Állj hát, és ne tréfálj,
Ereszsz jó választtal. Echo. Oszlán.

7. Miért vagy, szép Echo,
Oly igen boszontó? Echo. Ontó.
Te vagy az vér-ontó,
Én könyvem hullató. Echo. Tó.
Te bizony sírásom, te pengig fordító,
Keserves panaszos, versem hamisító. Echo. Ó.

8. Oh Cyparissusnak húga, te szöbb Echo! Echo.
Békótláncot viselek nyakamon mint tácskó. (Békó.
Nem tagadom bizony: de te légy megoldó,
És követségemet méhecskémnek adó. Echo. A-
(dom.

9. Ha kérdi: Élek-é?
Mondjad hogy én égek.
Ha kérdi: Kicsoda?
Mondjad hogy van oda.
Az te rózsavirágod,
Kírul te harmatot,
Gyöngé illatokat
Gyönyörködve szedtél,
Benne gyönyörködtél,
Mostan elárultad,
Mert talán nem tudtad:
Az nád töredékeny,
Noha nevedékeny,
Hogy megúnod mindjárt;
Mert rá nézni is árt.
Nézd hináros szemét,
Csoportos üstökét,
Széltől hajtott nyakát,
Nem álló derekát.
Nézd az ő gyökerét,
Meglátod erejét,
Mert nincs az őbenne
Mi néked kellene.
Hadd el én méhecském,
Édes szép képecském,
Megtalálod nálam,
Ki bizony nem álom.
Mely friss az rózsaszál,
Noha tüskében áll,
Nem szúr meg tégedet,
Nem sérti szemedet.
Az virágja vörös,
Az gyökere erős,
Maga szép illatos,
Hozzád hasonlatos.
Lám sokan szeretik,
Szépségnek viselik.
Csak te jüj és szállj rá,
Kivánod másszorra
Ő állandóságát
Rothadatlanságát.

Igy izene néked
Az ki szeret téged.

ORPHEUS KESERVE.

Orpheus az szép Eurydice után futván, Eurydicét egy vipera megcsípte, az mely mérges sebben megholt Eurydice. Így siratta Orpheus.

1. Nyisd meg én torkomat keserves sirásra,
Apollo, mert im jutottam árvaságra,
Kiért, mint gilice nem száll az zöld ágra,
Ugy szívem nem kíván jutni vigaságra.

2. Nyisd meg Biblis két szemeimnek forrását,
Hadd neveljem bővítsem szívem sírását.
Echo, sűrűsíts meg lölköm sohajtását;
Gyönyörűségemnek gyászoljam fogyását.

3. Eurydice oly volt mint egy szép virágszál,
Mint legszebbik csillag, mely sokak között áll.
Ezt elvitte az irigy s kegyetlen halál,
És ezért nyugodalmat szívem nem talál.

4. De te büncimért ha verni akartál,
Miért kegyetlenségben így elfajzottál
Jupiter, s inkább énrám nem haragudtál,
S haragos mennyküveddel el nem rontottál?

5. Vaj! ha ily szépséget szenvedni nem tudtál,
Miért engemet is be nem burítottál
Miként Enceladust az nehéz Aetnával?
Vagy mint Prometheust el nem szaggattattál?

6. Nem ezt ő szépsége, szép piros orcája
Érdemlette, szépen szóló kláris szája,
Két fekete szeme, aranyas szép haja,
Alabastrum mellye és márvány ajaka:

7. Hogy mérges vipera miatt ő meghaljon
És ő ártatlan lelke pokolra szálljon.
Kár rózsának, mikor virágjában vagyon,
Szerencsétlenség miatt hogy meghervadjon.

8. Megholt Eurydice, az én szép virágom;
Eltávozott tülem az én vigaságom.
De én mégis élek ezen az világon,
Világtalan világon! veszett világon!

9. De ha abban vagy on lelkem, kit szeretek.
Nincs tehát énbennem az élető lélek,
Nem vagyok én Orpheus, és nem is élek.
Hanem mély pokolbul jött vándorló lélek.

10. Szabad lesz Plútóhoz poklokban énnékem
Szerelmes Eurydicém után elmennem.
Ha nem szabad élőnek, mert nem eleven
Vagyok, mert lölköm ott van, az hol szerelmem.

11. Oh szereacsétlen én! imé törött kobzom
Bizonyítja igyemet romlott miszkálom,
Vadaimat veletek össze nem hívom;
Soha virágimat is nem vigasztalom.

12. De ha én tinéktek sokszor jól szolgáltam.
Hangas kobzommal tikteket vigasztaltam,
Szelégy és vad közt békességet csináltam;
Ha tinálatok valaha kedves voltam:

13. Sírjatok énvelem ti is, oh szép Músák,
Együtt sirassátok az én nyavalyámnak
Súlyát, kedves Dryadesek, szép Napaeák,
Ékes Najadesek, szép termetű Nymphák!

14. Sírj te is, gyors Dráva, erős bizonyságom
Ki voltál égő szívemnek orvosságom!
Téged sokszor megnevelt én könyhullásom,
Sokszor te oltottad az én gyuladt lángom.

15. Ne gondoljad immár hogy meggyógyulhatnék
Mint szalma, mint kénkü mert az én szívem ég,
Kit meg nem oltana egész tengermélység.

16. Csak te gyógyíthatnál, oh Fátum, kegyetlen!
Hogyha szörnyű kínnal megölnél hirtelen,
Vagy Késmárkot nyakamba vetnéd véletlen,
Szakadnának egek ha rám kéménletlen.

17. Honn vagy te Gorgonis, iszonyu orcáddal?
Honn kegyetlen Busiris fene lovaddal?
Honn anthropophagusok, véres torkokkal
Vattok? Scylla, Charybdis, több Fúriákkal?

18. Honn vattok Harpyák és kegyetlen Párcák?
Mondjátok meg: nekem életem fonalát
Kik lehetnek azok az kik hosszabbítják?
Miért életemmel együtt el nem rontják?

19. Eurydice! Eurydice! én szerelmem!
Hova hattál világon árvájul engem?
Miért úgy futottál mint egy vad előttem?
Talán az te halálod volt az én vétkem?

20. Bizony megkereslek sötét Acheronban;
Engedelmet találok talán Plútóban.
De ha reménységem elvész Phlegetonban.
Eurydice mellett maradok poklokban.

21. Eurydice! eszembe ha jön szép szájad,
Két fekete szemed, aranyos szép hajad,
Két domboru mellyed, és szép márvány állad,
Fejér sima hasad, két szép gyöngé lábad;

22. Az szerelem nékem szép Paradicsomnak
Tetszik, örvendetes mennyei országnak,
Nagy gyönyörűségnek és Elysiumnak,
Tündöklő napfénynek és szép csillagoknak.

23. Viszont égő szívemet ha megtekintem,
Mint lángozik, kínoz és mint gyötör engem,
Az szerelem tetszik Abyssusnak nékem,
Styxnek és ördögnek, hogy így bánik velem.

24. Poklokban vagyok, hát nem kell oda mennem
De még sem elég ez is; meg kell keresnem
Kegyetlen Plútót is; talán van kegyelem
Abban, kegyelmesség ki nem tud mi légyen.

25. De ki vagyon oly, kit szerelem nem győzhet?
Nem él ki szerelem tüzét nem esmérhet.
Lám szép Proserpináért ő is gyötrődött;
Lám, jég-hideg szíve mint szalma ugy égett.

ORPHEUS PLÚTÓNÁL.

Ez után következik miként könyörgött pokolban
Plútónak hogy Eurydicét kiadja, meg is nyerte, de oly
privilegiummal, hogy vissza ne nézzon. De ő mikor
vitte volna, meg nem tűrhette hogy rá ne tekintett
volna, azért ismét eltűnt előtte Eurydice.

Oh nagy Abyssusnak,
Sötét Acheronnak
Rettenetes istene,
Oh te nagy monarcha,
Te Phlegeton átka
S örökös fejedelme,

Te Styxnek nagy ura,
Lölköknek ostora,
Te, kinek nincs kegyelme!

Jüttem országodban,
Te birodalmadban,
Nem bolond kényességért:
Az szerelem hozott,
Mert gyöplün hordozott,
Nem kérkedés kedvéért.
Mert itt ember nem jár,
Nem is szól az madár
Csak gyönyörűségéért.

Nem jüttem csudálni
S erődöt próbálni,
Mint az Jupiter fia;
Legyen veszteg az Sphinx.
Folyjon békével Styx,
Nékem nem kell Fúria,
Sem sárkány, sem Hydra
Százfejú Chimaera,
Nékem nem kell Harpya.

Az én szép mátkámat,
Én nyugodalmamat
Elvitte irigy halál,
Mely ott fön elválk
Lélek testtől alig,
Jól tudom hogy alá száll.
Tudom, birtokodban
És te hatalmadban
Eurydice mostan áll;
Hogy az elevennek
Vagy élő embernek
Nem szabad ide jünni:
Szabad lesz hát ennek,
Az kiben nincs lélek,
Poklokban is eljünni.

EPIGRAMMÁK.

ATILLA.

1. Isten haragjának én szelleti voltam
Mikor ez világot fegyverrel nyargaltam,
Vércataractákat karddal árasztottam,
És mint egy villámás földet megfutottam.

2. Én vagyok magyarnak legelső királya,
Utolsó világrészről én kihozója.
Én lehetek tehát magyarnak példája,
Hírét s birodalmát hogy nyújtsa szablyája.

BUDA.

Mely rosztól alhatnak egy királyi székben
Méltóság és egy ész, az mely engedetlen,
Rólam és Remusról példát vehet minden;
Vesztő, mert nem értem az bátyám székiben.

SZIGETI ZRÍNI MIKLÓS.

Mint Hektor Trójának,
Úgy én Szigetvárnak
Erős öröje voltam.
Mutattam pogánynak
Hogy nagy Jehovának
Kedves szolgálja voltam,
És előbb éltemet
Hogysen hüvségemet
Testemből kibocsáttam.

DELI VID, SARKOVICH.

Én is nem keveset
Tettem, hogy eleset
Világrontó pogány eb.
Nagy csorbát csináltam
Az ottomán holdban;
Nem lesz immár serényebb.
Uramért, hazámért,
Nagy isten fiáért
Életem volt legkissebb.

RADIVOJ ÉS JURANICH VAJDÁK.

Mi boldogok voltunk,
Együtt éltünk, holtunk,
Most istennél van lelkünk;
Az nagy Zrini mellett
Hirünk kerekedett,
Érte halált szenvedtünk:
De nem volt heába,
Mert jó unokája
Örökössé tett bennünk.

FARKASICH PÉTER.

Csak alig mutatott,
S mindjárt visszarántott
Kegyetlen Fátum engem.
Jó Uram siratott,
S fia rólam írt jót:
Helyén vagyon hát hirem.
Nem adatott minden
Mindennek éltében;
Isten kedve úgy légyen.

FESZÜLETRE.

1. Sirtál már eleget lám Ariannáért,
Fogyattad könyvedet csak egy Violáért,
Csak meg nem változtál, mint Biblis, semmiért,
Édes Músám, fűért s rothandó eszközért.

2. Híd ki most magadbul könyvedet nagy okért,
Áraszsz cataractát szemedből méltóért;
Azért ki körösztfán függött bűncidért,
Az ki istened volt, megholt váltságodért.

3. Hogy nézhetsz emberre, ember teremője?
Igy téged megcsúfolt ő hitetlensége,
Annyi sok vett jókért, mint tenger fővenye,
Mint latrot, mint tolvajt, feszíte körösztre.

4. Onnan is mutattad, igaz juhász voltál,
Vesztett nyájod után magasrul vigyáztál,
Atyádnak vétkekért sokat imádkoztál,
És elfelejtkezni vétkünkrül akartál.

5. Virágozott tested is halálos sebektől,
Ázott az szemed is igen bőv könyvektől,
Szájad megkeserült az mérges ecettől,
Bajt víttál, harcoltál halállal vitézül.

6. Vitézek istene, te függsz az körösztfán,
Ki győzedelmes vagy, s ezer sereged van.
Hunn karod, fegyvered? hunn vitézséged van?
Hunn van angyali kar? hunn istenséged van?

7. Héj, mert te ezeket mind fottig letetted,
Egy hatalmadat, nagy istenségedet;
Az emberi testet magadra fölvetted,
Azért hogy hullathasd érettünk véredet.

8. Azért hogy poklokban láttad merültünk volt,
Azért hogy mi lölkünk örökségre megholt,
Szállottál le égből, az hunn lakásod volt,
Függöttél körösztfán, az kinn tested megholt.

9. Oh te nagy Jehova, kegyelem forrása,
Kegyelmes Eloim, nagy istennek fia,
Seregek istene, zsidóknak királya,
Alpha és omega, és jók bizodalma!

10. Látnod, mi érdemünk mint küvön hangyanyom,
Sok bűnünk peniglen mint levél az fákon,
Mint örvény tengeren, és fővény az parton,
És mennyi madár jár levegőben szárnyon.

11. De mind ezeknél is nagyobb te kegyelmed,
Annak vége nincsen, s azért bizunk benned.
Mi hasznod féreggel neked törvényközned,
Hatalmot mutatnod, és ránk fegyverkezned?

12. Száraz polyva ellen, az kit szél elhordoz,
Mutatod erődöt, ha ránk haragot hozsz.
Nem illik az harag, uram, irgalmadhoz;
Nagyobb dücsöséget benne kegyelem hoz.

13. Uram, nem miértünk, sem mi érdemünkért
Hanem kegyelmezz meg magad irgalmáért!
Ne légyen heában hogy fiad ontott vért
Körösztfán miértünk, az mi váltságunkért!

SZIGETI VESZEDELEM.

TIZENÖT ÉNEKBEN.

Dedicálom ezt az munkámat MAGYAR NEMESSÉGNEK. Adja isten, hogy
véretem utolsó csöppig hasznossan neki dedicálhassam.

AZ OLVASÓNAK.

Homérus száz esztendővel az trójai veszedelem után írta históriáját; énnékem is száz esztendővel azután történet írnom Szigeti veszedelmet. Virgilius tiz esztendeig írta Aeneidost; énnékem pedig egy esztendőben, sőt egy téiben történet véghez vinnem munkámat. Egyikhez is nem hasonlítom pennámat, de a val őelőttök kérkedhetem, hogy az én professióm avagy mesterségem nem az poesis, hanem nagyobb s jobb országunk szolgálatjára annál. Az kit írtam, mulatságért írtam, semmi jutalmot nem várok érte; őnekik más gondjok nem volt, nekem ez legutolsó volt. Írtam az mint tudtam, noha némely helyen jobban is tudtam volna, ha több munkámat nem szántam volna vesztegetni. Vagyon fogyatkozás verseimben, de vagyon mind az holdban, mind az napban, kit mi eklipsisnek hívunk. Ha azt mondják „saepe et magnus dormitat Homerus“: bizony szégyen nélkül szemlélhetem csorbáimat. Igazsággal mondom, hogy soha még nem corrigáltam munkámat, mert üdöm nem volt hozzá, hanem első szülése elmémnek; és ha ugyan corrigálnám is, úgy sem volna „in perfe-

ctione, quia nihil perfectum sub sole, nam nec chorda sonum dat, quem vult manus et mens.“ Fabulákkal kevertem az históriát; de úgy tanultam mind Homerustul, mind Virgiliustul: az ki azokat olvasta, megismerheti egyiket az másiktul. Török, horvát, deák szókat kevertem verseimben, mert szebbnek is gondoltam úgy; osztán szegény az magyar nyelv! az ki históriát ír, elhiszi szómat.

Zrínyi Miklós kezének tulajdonítottam szultán Szulimán halálát: horvát és olasz krónikábul tanultam; az törökök magok is így beszélik és vallják. Hogy Istvánfi és Sambucus másképpen írják oka az, hogy nem úgy nézték az magános való dolgoknak keresését, mint az országos dolognak história-folyását. Akarmint volt, ott veszett Szulimán császár, az bizonyos. Írtam szerelemről is, de csendessen; nem tagadhatom, hogy olykor az is nem bántott. Osztán nem egyenellen az szerelem vitézséggel: abból az versből tanultam:

In galea Martis nidum fecere columbae:

Apparet Marti quam sit amica Venus.

Isten velünk.

GRÓF ZRÍNYI MIKLÓS.

ELSŐ ÉNEK.

A költő a bold. szüzet hívja segédül. Isten a magyarnak erkölcsi súlyedésétől haragra gyúlván, Mihály arkangyalnak meghagyja, hogy a poklokból egy fúriát küldene, ki Szulimánt a magyarok ellen harcra bösztítené. Erre Alekto jelenik meg Szulimánnak, atyja Szélím képében, s neki hódításai céljaul a magyarokat tüzi ki, mint a kiket a meghasonlás elgyengített. Szulimán elhatározza a hadjáratot, vezéreit válogatott sergessel Drinápolyba rendeli. Ezeknek leírása.

1. Én az ki azelőtt ifiu elmével
Játszottam szerelemnek édes versével,
Küzködtem Viola kegyetlenségével:
Mastan immár Marsnak hangassabb versével

2. Fegyvert s vitézt éneklek, török hatalmát,
Ki meg merte várni, Szulimán haragját,
Ama nagy Szulimánnak hatalmas karját,
Az kinek Europa rettegte szablyáját.

3. Músa! te ki nem rothadó zöld laurusbul
Viseled koszorúdat, sem gyöngö ágbul;
Hanem fényes mennyei szent csillagokbul
Van kötve koronád, holdbol és szép napbul;

4. Te, ki szüz anya vagy, és szülted uradat,
Az ki örökkén volt, s imádod fiadat
Ugy mint istenedet és nagy monarchádat;
Szentséges királyné! hívom irgalmadat.

5. Adj pennámnak erőt, ugy irhassak mint volt
Arról, ki fiad szent nevéjért bátran holt,
Megvetvén világot kiben sok java volt;
Kiért él szent lelke, ha teste meg is holt.

6. Engedd meg hogy neve, mely mast is köz-
Büvöljön jó híre valahol nap jár kél, (tünk él,
Lássák pogány ebek: az ki istentől fél,
Soha meg nem halhat, hanem örökkén él.

7. Az nagy mindenható az földre tekinté,
Egy szemfordulásból világot megnéze;
De leginkább magyarokat észben vette,
Nem járnak az úton, kit fia rendelte.

8. Látá az magyarnak állhatatlanságát,
Megvetvén az istent hogy imádna bálványt;
Csak az, eresztené szájára az zablát!
Csak az, engedné meg, tölthetné meg torkát!

9. Hogy ű szent nevének ninesen tiszteleti,
Ártatlan fia vérének böcsületi,
Jószágos cselekedetnek nincs keleti,
Sem öreg embernek ninesen tiszteleti.

10. De sok feslett erkölcs, és nehéz káromlás,
Irigység, gyűlölség és hamis tanácslás,
Fertelmes fajtalanság és rágalmazás,
Lopás, emberölés, és örök tobzódás.

11. Megindult ezekért méltán ű haragja;
Azért Mihály arkangyalt magához hívá,
És kemény haragjában így parancsola:
Ű szentsége előtt arkangyal áll vala.

12. „Nézd ama kemény nyaku és kevély scythák
Jó magyaroktól mely igen elfajzottak,
Szép keresztyén hűtöt lábok alá nyomták,
Gyönyörködnek különb különb vallásoknak.

13. Maga te tekints meg körösztýén világot:
Nem találsz azok közt kivel tettem több jót;
Kihoztam Scythiából, mely nékik szük volt,
Az én szent lelkem is üreájok szállott.

14. Scythiából, azt mondom, kihoztam őket,
Miként Aegyptusbul az zsidó népeket,
Hatalmas karommal verém nemzeteket,
Mindenütt rontám, vesztém ellenségeket.

15. Téjjel mézzel folyó szép Pannoniában
Megtelepítém őket, Magyarországbán,
És meg is áldám minden állapotjában,
Meghallgatám, segítém minden dolgokban;

16. Sőt vitéz szüvel is megáldottam őket,
Úgy hogy egy jó magyar tizet mást kergetett,
Sohul nem találtak oly nagy ellenséget,
Az ki, mint por szél előtt, el nem kerengett.

17. Szentséges lölkömet reájok szállattam,
Az körösztýén hűtre fiam által hoztam,
Szent királyokkal is megajándékoztam,
Békeséget, tisztességet nekik adtam.

18. De ők ennyi jókért, ah, nehéz mondani!
Ah, háládatlanok, és merték elhadni;
Nem szégyenlik isteneket elárulni,
Ellenemre minden gonoszban merülni.

19. Ah, bánom, ennyi jót hogy üvélek töttem.
 Nem-é viperákat keblemben neveltem?
 De immár ideje velek esmeretnem:
 Én vagyok ama nagy boszuálló isten.

20. Eredj azért, arkangyal, szállj le pokolban,
 Válassz egyet az haragos fúriákban,
 És küldjed el aztot szultán Szulimánban,
 Juttassa magyarokra való haragban.

21. Én pedig töröknek adok oly hatalmat,
 Hogy elrontja, vesztí az ros magyarokat,
 Mind addig töri iga kemény nyakokat,
 Míg nem esmerik meg elhatták urokat.

22. Kiálnak énhozzám, s nem hallom meg
 Hanem fogom nevetni nehéz ügyöket; [üket,
 Az ű panaszira nem hajtom fületem,
 Ű nyavalyájokra nem tészem szememet.

23. Ez mind addig lészen míg boszút nem állok,
 Harmad negyed ízig büntetés lesz rajtok;
 És ha idején észbe nem veszik magok,
 Örök átkom, haragom lészen űrajtok.

24. De ha hozzám térnek megbánván bűnöket,
 Halálról életre ismét hozom űket.
 Jaj, török, néked, haragom vesszejének!
 Te vagy, de eltörlek, ha ezek megtérnek.“

25. Michael arkangyal kezde könyörgeni,
 És az igazakért igen esedezni:
 „Űram! jámborokat fogod-é rontani?
 És az hamissakért fogod-é megverni?“

26. De az élő isten kész lőn megfelelni:
 „Te akarod-é én tanácsomat tudni?
 Vagy elrőjtött nagy titkaimat vizsgálni?
 Az melyeket teneked nem lehet tudni.

27. Ostorom szolgálra nem tiltom hogy száll-
 Melynek nem kell törődni semmit halálon, [jon,
 Akarom néki könnyebbségére szálljon,
 És lelkének hűvösülésére álljon.“

28. Nem felele többet arkangyal istennek,
 Hanem sugár szárnyait ereszté égne;
 Röpüle mind addig, és nem nyugovék meg,
 Míg Alektót pokolban nem találá meg.

29. Száz láncsal van kötve, száz belincs az ke-
 Kigyókból áll haja, s kötölöznek fején; [zén,
 Véres mérges tajték foly ki az két szemén,
 Dohos kénküpara jön ki rút gégégén.

30. Ily fúriát arkangyal megszabadíta,
 És isten hatalmával neki így szóla:
 „Alektó, az isten nékem parancsolja,
 Hogy tégedet küldjelek Törökországban.

31. Szultán Szulimánnak szálljad meg az szüvét,
 Neveld magyarokra ű haragos mérgét,
 Vigye rájok nagy rettenetes fegyverét,
 Rontsa uraságát és minden erejét.“

32. Örül az fúria, nem késik pokolban,
 Röpülését tartja nagy Törökországban,
 Éjfélkor érkezik Konstantinápolyban,
 Ottan beférkezek Szulimán házában.

33. S hogy inkább hamarább elhitesse véle,
 És hogy megrettenést szüvében ne tenne;
 Magára nagy Szélimnek formáját vévé;
 Szélim Szulimánnak atyja volt míg éle.

34. „Fiam, te aluszol, így kezdé beszédét,
 S nem vészted eszedben istennek kegyelmét,
 Hogy erőt adott néked és vitézséget,
 Jó észt, jó tanácsot, és elég értéket.

35. Aluszol te mastan, és nem nézsz elődben,
 Mely nagy fölyhőt kerengtet Károly elődben,
 És hogyha idején nem vészted eszedben,
 Itt fogsz megnyomatni aluvó helyedben.

36. Higgyed, higgyed az én megöszült fejemnek,
 Hogy, ha üdőt nékik adsz, téged elvesztnek
 Országostul kaurok, hitetlen ebek;
 Mert ha egyességek volna, van erejek.

37. Lesz is, mert alkusznak; de te menj űrajok,
 Ne késsél, és ne hagyj üdőt alkudniok.
 Így rontattatának tülem mamalukok,
 Így megverém Campsont, s romlának szírusok.

38. Kelj fel, éles kardot köss az oldalodra,
 Indulj meg hadaddal tévölygő magyarra;
 Én leszek melletted, és minden dolgodra
 Vigyázok hűséggel s minden nyavalyádra.

39. Bolondság tenéked Kazulokra jární,
Sok jó vitézt tenéked oda rontani;
Az mi fátumunk azt nem hagyja romlani,
Isten azon bennünk akar tanítani.

40. Izmael énnékem sok boszúkat szörze,
De ugyan megtörnöm végig nem lehe;e;
Ha tenéked Tamma mennyi boszút teve,
Nagy részét hadadnak ravasz-sággal veré:

41. De az magyarokon mindenkoron nyertünk,
Nem is kell oly messzi nekünk fegyverkeznünk,
Sem annyit költenünk, sem annyit vesztenünk,
Sem győzdelemben nekünk kételkednünk.

42. Ne félj hogy segítse senki magyarokat,
Mert jól esmerem én bolond kaurokat,
Míg nem látják égni magok házokat,
Nem segíti senki meg szomszéd házokat.

43. Ne félj; mert, lám mondom, én leszek mel-
Az szent Mahomet is vezetí kezedet. [letted,
Oszmán, édes fiam, az vitéz embernek
Kell valamit engedni az szerencsének.“

44. Így szultán Szulimánnak Alekto szólott,
És az mely mérges kígyót kezében hozott,
Azt az Szulimánnak ágyába bocsátott.
Nem nyugvék az kígyó míg hozzá nem jutott.

45. Válláról mellyére, mellyérül szívében,
Valamerre csúsz el, mindent hágy méregben.
Gyűjtja kemény szívét s hagyja lángos tűzben,
Haragban hentergeni, és kevésységben.

46. Nagy vigan Alekto eltűnék ott mindjárt,
Mert látá, haragra gyűjtotta Szulimánt;
Ű penig felugrott: Fegyvert! fegyvert! kiált,
Mert szintén eszeveszelt Alekto miatt.

47. Kiált az Szulimán: „Oh te, bátorságra
Ki engemet indítsz, ilyen nagy dolgokra!
Nagyobb vagy embernél, noha embermódra
Látalak tégedet szólva, tanácsolva.

48. Készen vagyon Szulimán; elmegyen oda,
Az hová meghattad, kaurt rak halomban,
Megfestem lovamat keresztény vér-tóban,
Várasokat, várakat röjtök hamuban.“

49. Felkelvén ágyából ű megparancsolá,
Hogy minden vezér táborában szállana,
Válogatott néppel, kinek mint hatalma,
Valaki bégséget és timárt tartana.

50. És hogy Drinápolyban májusnak fottára
Az egész hadak szállanának táborban.
Futnak az csauzok fejeér patyolatban,
Hirdetik az hadat minden országokban.

51. Azonban Szulimán üle jó lovára,
S vezéreket magával hiva dévánra,
Kertektől nem messzi egy széles halomra;
Ottan nekik beszéle ilyen formára:

52. „Vezérek és basák, ti okos vitézek,
Kiknek eszek után sok bírt népet nézek!
Ti vattok tartói én erősségemnek,
Ti meghódítói pogány kereszténynek.

53. Im mi állapotunk látjátok miben van;
Erős birodalmunk henyélést nem kíván,
Az mit karddal nyertünk, nem tartja meg déván;
Fegyvert s erős vitézt birodalom kíván.

54. Evel győztük mi meg keresztény világot,
Az mely inkább kíván fizetni harácsot,
Hogysem vitéz módon reánk vonjon kardot;
Evel böcsültetjük mi muzulmánokat.

55. Mégis, de nem sokan, kik ellenünk jární,
Vannak, és mernek is fogokat mutatni.
Bolondok! nem tudják hogy jobb megvallani
Az erőtlenséget, hogysem kárt vallani.

56. Az magyarok ezek, kik fej nélkül vannak,
Mint törött hajó szél-től úgy hanyattatnak.
Mióta, elvévén életét Lajosnak,
Sokan koronáért mast is vonyakodnak.

57. Igaz, nem tagadom, ha egyesség volna
Köztök, bizony nekünk nagy gondokat adna
Az egynéhány magyar, és megcsorbítaná,
Fényös koronánkat talán megrontaná.

58. De isten ostora mast szállott reájok,
Fösvénység gyűlölség uralkodik rajtok,
Nincs szeretet köztök, sem okos tanácsok,
Kiért esőben van fényös koronájok.

59. Szemlátomást látjuk az isten irgalmát,
Mert minekünk szánta magyar birodalmát.
Mindenkor azután megtaláljuk Tammát,
Rontsuk mast az magyart s az ő birodalmát.

60. Esküszöm én néktek az élő istenre,
Mi fényes hódunkra s éles fegyveremre,
Az éjjel Mahumet én atyám képében
Ezeket mind nékem okossan beszéllé.

61. Az Arszlán vezér is Budáról ír nékem,
Hogy győzdelemben ne légyen kétségem,
Im az levelet is hozom előttükben;
Olvasd hanggal, deák, hadd végyük elménkben."

62. Itt egy török deák föl szóval olvasván:
„Győzhetetlen császár, az te rabod, Arszlán,
Budai fővezér te kegyelmed után,
Ír alázatosan néked fejét hajtván.

63. Ha tudni akarod keresztyének dolgát,
Azok veszni hatták magok állapotját;
Károly gyűlésekről gyűlésekre magát
Hordoztatja, s nagyon forgatja hit dolgát.

64. Nincs sohul kész hada, s nem is gondolko-
Mint bolond, hogy valaha talán kelletik. (dik
Ám Maximilián magyarok közt lakik
Gondviseletlenül, csak észik és iszik.

65. Az magyarok penig leghenyélőbb népek,
Egyik az másikat gyűlölik mint ebek.
Nincs köztök hadtudó: ha volna is, ezek
Az tisztviselőnek soha nem engednek.

66. Uram, ha volt módod valaha az hadban,
Nincsen mast kevesebb ilyen állapotban;
Ugy tetszik hogy immáron Magyarországbán
Látok vérpatakot, sok kaurt halomban."

67. Meghallván vezérek az Arszlán tanácsát,
Főképpen császárnak elszánt akaratját,
Senki tartóztatni nem meré az utját,
Hanem minden vezér javallja szándékát.

68. Nem sok üdö múltván az nagy Ázsiából
Sok had érkezék, kik voltak tengeren túl;
Sok számtalan tatár maeotisi tótul,
Ezek küldettettek khán Praecopitátul.

69. Delimán ifiu ezeknek vezérek,
Fia az nagykáhnak s nagyfejedelemnek;
Huszonöt ezer ez, és mind jó tegzessek,
Sok száz ezer közül válogatott népek.

70. Könnyü had, és bátor, és gyors mint az ár-
Úgy tetszik kezében mindenik halált visz: (viz;
Mert jó lova hátán csak jó fegyverben hisz;
Nincsen tartalékja, sem tűz sem sebes víz.

71. Azt mondják Delimán mikor országokat
Járt volna látásért, híres városokat,
Galatában meglátá az szép Kumillát;
Kumillát, az szépet, Szulimán leányát.

72. Kumilla szép haja megkötözé szüvét
Ifiu Delimánnak, és minden kedvét,
Egy tekintet vévé el minden erejét;
Úgy hogy nála nélkül nem kívánja éltét.

73. Akkor hazament volt, mast széphaddal jött meg
Törödvén szép leányt miként nyerhetné meg.
Véletlenül szegény de csatlakozott meg,
Mert addig elvévé Kumillát Rustán bég.

74. Mast már nyughatatlan bánattal áll, vagy ül,
Untalan szegénynek szeme keservvel fül,
Melly miatt az szüve mint az hideg jég hül;
Éltével halálban bánatja közt merül.

75. Őrizd, Rustán vezér, jól ettül magadat,
Mert mint dühös farkas lesi halálotat
Az vitéz Delimán, nem türheti búját,
Kitölti, ha lehet, rajtad boszuságát.

76. Az tatárok után öt roppant seregek,
Azt tudnád távulrul, hogy sívó ördögök.
Ezek is Drinápolyban elérkezének;
Sok harcokon forgott vitéz szerezcsenek.

77. Mindenikben vala hat-hat ezer ember;
Mindenik hárommal megverekedni mér.
Lova mint egy madár, maga mint egy tündér,
Mert olly könnyen fordul mint esti denevér.

78. Ezek Kazul basra jártak Szulimánnal;
Ezek Lajos királyt megverték csidákkal.
Vitézek mind egyig, s nem fegyverderékkel
S paizsszal fődöznek, s nem sürü páncérral.

79. Ezek előtt mégyen vitéz Amirassen.
Maga is fekete, lova is szerecsen.
Az ű kedves lova Karabul, kényessen
Melyet ű jártatott had előtt, s kevélyen.

80. Mondják hogy Karabul nagy Arábiában
Széltül fogantatott egy híres kancában:
Hihető is, szélben mert nincs, sem az lángban
Oly vidámság, gyorsaság mint vagyon abban.

81. Amirassen után három főkapitány,
Egyik az Olindus, mely okosság után
Ment mind nagyobb tisztre; végre lett kapitány,
Negyedik részének az szerecsen hadban.

82. Szíriai király az okos Menethám
Küldte másodikat, ez volt szép Hamviván;
Szerecsenek közül jött az Szíriában;
De vala harmadik kegyetlen Demirhám.

83. Demirhám, az erős, melynél erősb nem volt
Sohul, valamelyre Szulimán parancsolt,
Mert ez gyökeréből nagy tölgyfát kirántott;
Ököllel agyonvert egy nagy elefántot.

84. Ötödik Alderán, bátyja Demirhámnak,
Volt gondviselője az szerecsen hadnak,
Ez magyarázója volt minden álomnak,
És kifejtője Mahumet írásának.

85. Ezek után jönnek vitéz mamelukok,
De szerencsétlenek, mert nincs nekik urok.
Szulimánnak nem régen lettek hódulók;
Az nagy s bü Aegyptusban ezek lakosok.

86. Kajer bég jön vélek, melyet, szégyenére
Mehmet Junnus basának, tett fővezérré
Az Szulimán császár; mert ütüle féle,
S ily nagy tisztre szolgálját vinni nem meré.

87. Ezek húsz ezren jó lovasok voltak,
Mert Tommem bejtől vitézséget tanultak,
És noha különb nemzetekből állottak,
De okos vezér alatt egyessek voltak.

88. Nem messzi cirkasok, ugyan szomszéd né-
Mamelukoktól rendelt seregben jönnek; (pek,
Ezek de lehetnek ötvenkét ezerek,
Mert zinsziek, géták, barstok vannak vélek.

89. Magok választottak kapitányt magoknak;
Eztet híják hadverő Ajgás basának;
És bizony nem heában nevezték annak,
Mert ez volt oka sok nemzet romlásának.

90. Ajgás basa után jönnek zagatárok,
Legbelsőbb Scythiából való tatárok,
Hiszik az aikoránt; de zöld patyolatok
Megesmertetik, kik törökök, tatárok.

91. Ellepték az földet ezek mint az hangyák,
Avagy szélös mezőben az sok kalangyák.
Mindenütt villámnak csak nyilak és szablyák,
És mindent rettentnek lobogós kópiák.

92. Ezek soha oly helyre nem fordultanak
Az melyet fegyverrel nem hódítottanak;
De inkább azt mondom, hogy elpusztítottak,
Valamerre ezek világban jártanak.

93. Sőt mikor törökre ezek támadtanak,
Csaknem teljességgel őket elrontották;
De mi bíneinkért rajtunk maradtanak,
Istentül ostorért mert űk hagyattanak.

94. Lám scytha Tamburlán megveré muzulmánt,
Elevenen megfogá Bajazit nagykhánt.
Akkor is láthattuk az isten hatalmát:
Csak játékul tartja az emberek dolgát.

95. Soha az scythákat senki meg nem verte,
Sem ű veszedelmeket soha nem érte:
Mithridates király háborgatni merte,
De, mondd meg énnékem, mit vihete végbe?

96. Hallották romaiaknak nagy hatalmát,
Magokon soha nem látták birodalmát:
Nagy Sándor meglátá scytha bátorságát,
Midőn véve nehezen meg egy küsziklát.

97. Négy táborban ezek járanak ékessen,
Mindenikben vala húsz ezer tegzessen;
Egyiknek parancsol fekete szerecsen,
Hármának Uldair, Lehel és Turancsen.

98. Ki számlálhatná meg az tenger örvényét,
Vagy Hercyniának számtalan levelét?
Az megszámlálhatná Szulimánnak népét,
Az is írhatná meg roppant seregeket.

99. Mert valaki hallá: haddal megy Szulimán
Keresztényekre, és megyen sok muzulmán;
Mindenik siete haddal császár után,
Mindenik gyönyörködik kaur romlásán.

100. Mert szép Indus vizén túl török nem lakik,
Sem ű császárokknak soha nem adózik:
Még is ide jüve király Atapalik,
Mert látni akarja keresztény mint romlik.

101. Jaj! hova ez az nagy folyhő fog omlani?
Mely világszegletre fog ez leszakadni?
Mely nagy haragját istennek fogja látni,
Az ki ezt magára jünni fogja látni.

102. Mint eget az folyhő, ellepte az földet
Az sok roppant sereg és idegen nemzet.
Még meg nem számláltuk ázsiai népet,
Sem europai hadakozó sereget.

MÁSODIK ÉNEK.

Arszlán bég a szultánnak kezire dolgozandó, megszállja Palotát. Túri György éjjel kiront, s a jancsárokkban sokakat levág. Arszlán hajnalban ostromolja a várat, de nagy veszteséggel visszanyomatván, Budára vonul. Az alatt Szulimán megindul Konstantinápolyból. Ennek leírása, jelleme. Nándorfejérvára érvén, Pétrafot Gyulavár ellen küldi, melyet kapitánya Kerecseni László hitre feladván, a várórséggel együtt örök rab-ságra jut. Szulimán még Eger és Sziget közt ingadoz. Itt Zrínyi Miklós viseli a kapitányságot. Zrínyi imája; felajánlja életét a keresztényiségért. Isten örök életet ígervén jámbor szolgálójának, tudatja vele, hogy csak Szulimán megölése és számos török romlása után fog Szigettel együtt ő is elesni.

1. Budai fővezér meghallá, Arszlán bég,
Hogy ű tanácsából meghomlék békeség;
Gondolá, mindenben árt késődelemség,
De leginkább hadi dologban árt restség.

2. Az ű elméje is vala nyughatatlan,
De okosság nélkül, azért állhatatlan,
Ű minden dolgában volt igen oktalan,
Azért is rosszul jára minden dolgában.

3. Ura híre nélkül sok hadakat gyűjte,
Mert aval kegyelmét nyerni reménylette,
Hogyha kaurokat miként megverhetné
Vagy valami küvárat tölök nyerhetne.

4. Nyilván mondja vala: megszállja Palotát,
Senki előtt nem titkolja ű tanácsát;
De kérkedik vala: lerontja bástyáját,
És elvágja vitéz Túri Györgynek nyakát.

5. Azonban dühössen öszvegyűjté hadát,
Valaki köthetett oldalára szablyát;
De mind megbővité az vezér táborát,
Rövid nap számlála tízszer ezer szablyát.

6. Megszállá Palotát vezér ennyi néppel,
Sok ágyúval, elég tüzes mesterséggel,
Időt nem mulatván sok ágyúlövessel,
More bástyát törni kezdé keménységgel.

7. Szégyenli az Túri hogy vagyon küfalban
Sáncolva, akarna lenni táborában.
Mint erős oroszlány nem késik barlangban,
Mikor fekvé találják vadászok abban:

8. Kiugrik haraggal, sok erős dárdát ront,
Vadászt halomban mar, erős hallókat bont,
Valamerre fordul piros vért sokat ont:
Igy Túri cselekszik, töröktől bántódott.

9. Jó rendet benhagyván, maga két száz fejjel
Palotából jün ki, mind híres vitézzel,
Törökre ráüte okos merészséggel,
Sokat benne levág vitéz keménységgel.

10. Istrázsát nem talál, mert bizvást alusznak;
Éjtélkor vala ez 's békével hortyognak.
Nem félnek Túrítól, és nem is gondolják
Hogy ily dolgot magyarok megpróbáljanak.

11. Kurt aga legszélről az vár felől vala,
Bolond merészségből sátorát ott vonyá,
Ű-körülette háromszáz jancsár hála:
Azokra Túri György bátran rárohana.

12. Csakhamar százötvenöt török elesék;
Mégis alig Kurt aga álmából ugrék;
Mert estve vacsorán sok húzomost ivék,
Túri veszedelmére sokat esküvék.

13. Mezetelen karddal kiszökék sátorból,
Kiált segítséget, melyet vár Arszlántól,
Kiáltja társait az sátorok alól;
De mindennek gondja van nagyobb magáról.

14. Szintén immár lóra ugrani akara,
Hogy Arszlán táborához elszaladhatna:
Ott éré Tót Balázs s az fejét lecsapá,
S az ü szép sátorát az magyar megrablá.

15. Mély álmában sok jancsár megölettetik,
De nem messzi álombul halálba ugrik,
Soknak teli gégejéből bor kiomlik,
Mindnyájan részegségnek ott jutalmát veszik.

16. Az háromszáz közül tizenöt szalada,
Az ki Arszlán vezérnek erről hírt ada.
Haragjában ketté ü csaknem szakada,
Gyorsan két ezerrel a felé szágulda.

17. Ihon immár Palotában bément vala,
Azért Arszlán vezér ottan nem találá;
De láta sok török vért ottan omolva,
Holttestet, romlott sátort sokat találá.

18. Táborában megtére, sokat esküvén,
Mahomet profétának arra felelvén:
Hogy Túrít megnyuzatja mindjárt merevén
Kurt aga temetésének tisztességén.

19. Az szép piros hajnal azonban eljőve,
Harmattal s világgal földet ékesíte,
Szép gazdagságával mindent örvendíte;
Csak tégedet, Arszlán, megkedvetleníte.

20. Azért nagy ágyúkkal gyorsan elrontatá
Az More bástyáját s földhöz hasonlítá,
Lovára fölugrék, trombitát fujata,
Ostromnak az tábort bástyának indítá.

21. Mindennap áfiumot ü eszik vala,
Hogy keresztény vérré ü kegyetlenb volna,
Már maszlagtól vezér reggel részeg vala,
Úgy hogy nem is tudá maga mit csinálna.

22. Száguld az bástyához, az kapitányt szidja,
Esti denevérnek és lopónak híja.
De neki megfelelt Túri György ágyúja,
Mert jó lovát alatta ketté szakasztá.

23. Ha gyorsan jancsárok el nem kapták volna,
Az másik ágyú is magát lütte volna.
Gyalázattal azért onnan elszalada.
Részegségnek mindenkor az az jutalma.

24. Az jó hadviselő bor nélkül ellégyn,
Részegítő eszközt most hozzá se végyen,
Ha akarja jó hírén csorbát ne tégyen,
És hogy ü hada is kárt tüle ne végyen.

25. De mivel különböz oktan állattól,
Ki elválík akartva okosságától?
Kinek feje teli párával sok bortul,
Nem tudja megválasztani jót az rosztul.

26. Arszlán részeg vala bortul és maszlagtul,
Kárt és szégyent valla józan kapitánytul.
Kurt agát elveszté, magát nyavalyásul
Alig mentheté meg veszedelem alól.

27. De az ostromon is két száz embert veszte;
Mert füstölgő szemmel romlott bástyát nézte,
Mert még bástyán belől két árok fődözte
Palotát, kapitány kit akkor vésete.

28. Két jó pattantyúst is elveszte az harcon;
Maga öcsesét, Durmist, második ostromon.
Immár tized napja hogy hever az sáncon,
Minden dolga fordul csak szántalan káron.

29. De az Luftis aga igen megijeszté,
Mert keresztény hadat, hogy siet, hirdeté,
Arszlán sátorokat gyorsan fölszedeté;
Félve és rettegve onnan elsiete.

30. Ez lén vége Palota megszállásának,
Ez lén vége Arszlán vezér haragjának.
Jó híre marada Túri kapitánynak;
Ezután békesége lén Palotának.

31. Szent Iván havának tizedik napián
Konstantinápolybul megindult Szulimán,
Aval az sok haddal vizeket szárasztván,
Nagy hegyeket bontván, városokat rontván.

32. Egy fekete szerecsen ló volt alatta,
De képiró falra szebbet nem irhatna;
Nem vélnéd hogy éri földet száraz lába,
Oly szépen egyeránt s halkkal változtatja.

33. Véres nagy szemei ugyan kidültenek,
Száraz fejecskején van helye üstöknek,
Az orra likjain langos szellők mennek,
Szája tajtékot vér, mint vizi istennek.

34. Magassan költ nyakán fejét alá hajtja,
Szálos rövid serényét szél hajtogatja.
Széles melylyel elefántot hasomlítja;
Körmmel, száraz innal szarvast meghaladja.

35. Jámborúl csendesen császár alatt jára;
De hogyha az ember fogdosni akará,
Mint az sebes sólyom, mikor kél szárnyára,
Vagy ha könnyü évét ugrik fárul fára.

36. Ül vala merevén nagy császár nyeregben;
Fejér vékony patyolat vagyon fejében:
Két csoport kócsaktoll alá áll szélteiben.
Szakálla merő ősz, halvány személyében.

37. Szép arany hazdia függ alá válláról,
Az dolmánya is szintén olyan kaftánból,
Kemény misziri kard függ le oldaláról,
Melyet szultán Musa nyert görög császártól.

38. Szörnyü méltósággal kétfelé tekinget,
Könnyen esmerhetni hogy gondja nagy lehet;
Ez viszen nagy szüvében lángot és fegyvert,
Ez keresztény világnak nagy veszedelmet.

39. Az sok sűrű kopja utánna s előtte
Sok földet rettenetességgel befödte:
Azt tudnád hogy nagy erdő jár körülötte,
Jancsár, mint az hangya, az földet ellepte.

40. Szántalan sok ágyú, az ki küfalt tör, ront,
Vonyatik utánna, kivel sereget bont;
Sok tarack pattantyú, ki keresztény vért ont,
Golyóbis, puskapor, mindenféle prófont.

41. Minden ács-szerszámok, nagy erős kötelek,
Deszkák és vasmacskák, kikbül hidat vernek;
Tudós Aliportu parancsol ezeknek,
Ágyúknak, szekereknek, minden mesternek.

42. Sok szek szénás lovak ezek után jönnek,
Hosszu nyaku tevék és erős öszvérek,
Bialok, számarok és ökörsekek;
Hat elefánt is jön kiből sok emberek.

43. Megyen császár előtt messzi két mérfölddel
Hosa hatvanhárom, pénzt osztanak mind széllel
Minden nyomorultnak, hogy ezek istennél
Szerezzenek szerencsét könyörgésekkel.

44. Igazat kell írnom, halljátok meg mastan,
Noha ellenségünk volt szultán Szulimán,
Csak aztot kivésem hogy hiti volt pogány,
Soha nem volt ily úr törökök közt talán.

45. De ,talán' nélkül is bátran azt mondhatom
Pogányok közt soha nem volt ez földháton
Ilyen vitéz és böles, ki ennyi harcokon
Lett volna győzödelmes, és sok országon.

46. Vitézség s okosság egyaránt volt benne,
Hadbéli szorgosság nagy szorult übenne;
Ha kegyetlenség szüvében jelt nem tenne,
Talán keresztényen közt is legnagyobb lenne.

47. De fiát Musztafát mikor megöleté,
Akkor felettébb magát megesmérteté;
Sőt maga nemzetivel meggyűlölteté,
Roxa szerelméjért eztet cselekedé.

48. Szerencse üvéle nem játszott mint mással;
Ha ijeszteni is akarta csapással,
Vagy had veszésével, vagy más kárvallással,
Mindenkor állandó volt okosságával;

49. Nem hajlott mint az ág, mint köszikla állott
Tenger habjai közt, mert magában szállott,
Ha szerencse neki valamit jót adott,
Nem bizta el magát, föl nem fuvalkodott.

50. Ilyen úr s ilyen had jüve országunkra,
S ily ártalmas folyhő szálla le kárunkra,
Mely nem csak magyarnak elég romlására
Lett volna; de elég világ rontására.

51. Kisebb haddal Sándor bír meg világot,
Úgy hogy mind az négy rész hozott néki adót,
Soha romaiaknak ennyi hadok nem volt,
Mindazáltal ők is megbirák világot.

52. Szorgalmatos vala Szulimán utában,
Hamar Drinápolybul jüve Fejérvárban,
Még Drinápolybul küldé előjáróban
Petrafot, hogy Gyulát szállná meg utjában.

53. Petraf nénje fia volt török császárnak,
És nagy beglerbégje az Görögországnak;
Szultántól küldetvén négyezer jancsárnak
Parancsola, huszonöt ezer kopjának.

54. Harminckét ezer török megszállá Gyulát,
Petraf besáncolá az maga táborát,
Negyven ágyuval kezdé törni bástyáját,
És földre rontani szép fejér küfalát.

55. Kerecseni László volt benne kapitány;
De kapitány nevet nagy gyalázatossan
Hordozta, Gyula várát hitre megadván,
Magát is nemzetünket is meggyalázzván.

56. De vette érdemét rosz emberségének,
Meglátá igazságát Petraf hitinek.
Vitézivel együtt fogságban vettetik,
Melyből szabadságokat soha nem érik.

57. Esztelen ki hiszen az török hitinek;
Főképpen életét ha bizza töröknek:
Török megállani szavát tartja bűnnek,
Főképpen hogyha mit ígér kereszténnek.

58. Forgasd föl az egész magyar historiát,
De még az régít is, az görög krónikát;
Meglátod hogy török olyat nem fogadhat,
Az kit ü tenéked örömet megáll s tart.

59. Azonban török császár jünni siete,
Nem tudja keresztýennek ártson melyfelé.
Sokfelé osztatik bölcs s okos elméje,
Mely várat szálljon meg, Egret, Szigetet-é?

60. Akkor az nagy nevű Zríni Szigetvárban
Maximiliántul röndölve kapitány,
Volt Horvátországban és többiben is bán,
Ez az kiről szólni fog én historiám.

61. Ez török erejét nem egyszer próbálta,
És minden harcokban vitézül rontotta.
Egész Törökország jól esmeri vala:
Ez miatt volt nekik legnagyobb romlása.

62. Török táboroknak utolsó romlásra
Elég volt mondani: Zríni vagyon harcban.
Mint folyhő szél előtt siet forgásában:
Úgy sietett futni török hazájában.

63. Az isten üneki adott oly hatalmat,
Ellenség előtte mint fővény elomlott,
Jól esmérte isten hogy hű szolgálja volt,
Azért minden ügyében tüle áldatott.

64. Zríni egy hajnalban, az mint volt szokása,
Valamikor hajnalnak volt hasadása,
Az szent feszület előtt térdén áll vala,
S így kezdte könyörgeni az ü szent szája:

65. „Végzetlen irgalmú szentséges isten,
Az ki engem segitesz minden ügyemben,
Te vagy énnékem győzhetetlen fegyverem,
Paizsom, küfalom, minden reménységem.

66. Hajts le füleidet az magas kék égből,
Halld könyörgésemet kegyelmességedből,
És ne csinálj törvényt az én érdemből,
Hanem végzetlen irgalmas szüvedből.

67. Nem-én tetüled csináltattam földből?
Nem nagy bűnnel jöttem-é anyám méhéből?
De te irgalmaddal tisztultam meg ebből,
S minden világi jómat vettem kezedből.

68. Uraságot adtál kivel én megéröm,
S vitéz szüvel áldottál s van böcsületem
Világ előtt, nem érhet az én érdemem
Annyit, mennyi sok jókat tetüled vettem.

69. Mert az én érdemem nálad annyit téssen,
Mennyi vizet kis fecske szájában veszen
Az megmérhetetlen tengermélység ellen,
Annyi én érdemem te kegyelmed ellen.

70. Még is én nyomorult háládatlan vagyok,
Újabb bűnre mindennap sok okot adok.
Uram, költs fel kérlek, én mikor szunnyadok,
Moss meg szent lelkeddel, mert rút mocskos va-
Gyok.

71. Atyáink vétkéről meg ne emlekezzél,
Sőt minden bűnökrül, kérlek, feledközzél:
Mert tégedet nem holt, hanem ki mast is él,
Diesér, és nevedről tisztességet beszél.

72. Uram, azt is látod az pogány töröknek,
Miként vásik foga, az hitetlen ebnek,
Hogy miként ártthasson az keresztýenneknek,
Csak az az szándékuk, miként törhessenek.

73. Ne engedd meg, uram, noha érdemlenénk,
Hogy haragod miatt földig törettetnénk.
Hogy az te szent nevedet ők megnevetnék,
Mitülünk: te hol vagy? kevélyen kérdeznék.

74. Mutasd meg önékik, hogy te vagy nagy isten,
Hogy te-kivülötted máshon isten nincsen.
Ki megyen utánnad nem jár setétségben,
Hanem viszi utad az örök örömben.

75. Nem nekünk, nem nekünk uram, tisztességet,
De szent nevednek adj örök böcsületet.
Minket azért áldj meg, hogy híjuk nevedet
Mi segítségünkre, és bízunk tebenned.

76. Uram, te felségedet arra is kérem:
Látod immár az vénség majd elér engem.
Immár nem lesz oly erő az én testemben,
Hogy ellenségedet mint előbb törhessem.

77. Vedd hozzád lelkemet mely téged alig vár,
Miként segítséget hadtól megszállott vár:
Vedd ki én testemből, melyen vagyok nagy zár,
Ne süleszse bünöktől megnevelt vizár."

78. Így az isten előtt Zríni esedezett;
Azért meghallgatá az ő könyörgését.
Háromszor láttatott Zríninek feszület
Hogy hozzá lehajlott, felelvén ezeket:

79. „Ím az te könyörgésedet meghallgattam,
Az te buzgó szüvedet mind általláttam,
Atyai kedvemben ügyedet fogadtam,
Ne félj mert nem héában érted megholtam.

80. Örülj, én jó szolgálám, mert jól kereskedtél,
Mert öt talentomodra még ötöt nyertél,
Világon magadnak koronát kötöttél,
Melyet aranyassan atyámhoz viszed fel.

81. Ottan az angyalok téged készen várnak,
Rendelt seregekben cherubínok állnak.
Téged jobb kezére atyámnak állatnak,
Veled együtt örökkén vigadni fognak.

82. Hozzám vészem immár az te szép lelkedet,
Magad is kívánod s így jobbnak esmerted;
De hogy még fényesebb korona fejedet
Tisztelje, im néked adok ily kegyelmet:

83. Mártiromságot fogsz pogánytul szenvedni,
Mert az én nevemért fogsz bátran meghalni.
Zríni, hallgasd meg most mit fogok mondani,
Ím te jövőididet fogom számlálni.

84. Szulimán haddal jön az Magyarországra,
És legelőször is fog jünni váradra,
Lesni, mint éh farkas, fog te halálodra,
Hatalmát, erejét veszti Szigetvára.

85. De ő nem fogja te romlásodat látni,
Mert vitéz kezeid miatt fog meghalni.
Sok ezer töröknek kell ottan meghalni,
Akkor az te lelked fog hozzám szállani.

86. De az te fiad György támasztja nevedet,
Felserkenti fénynyel tündöklő nevedet,
Mint phoenix hamubul költi nemzetségét:
Úgy okossággal ez megtartja híredet."

HARMADIK ÉNEK.

Szulimán Arszlán helyébe Musztafa bosznai basát küldi, Bosznába pedig Mehmetet: ki tartományába indulván, Siklós alatt megállapodik, s nem hajtva siklói Szkender bég intésére, nyílt mezőn táboroz. Jelenet Mehmet sátorában; török apród éneke. Zrínyi a dologról értesülván, kiszemelt csapattal Mehmetre út s táborát megszalasztja. Mehmet vitéz fia Rézmán és segedelmére termő apja Zrínyi által elejtetnek. Pécsi Olaj bég a futó törökséget megállítja ugyan, de szerencse nélkül. A vitéz bég halált keres, Zrínyi fel szólítására azonban magát megadja.

1. Uristen, embernek elméje mint fordul!
Nincs állandó tanács emberokosságból;
Ha mit elvégez is ő gondolatjából,
Ottan megfordul isten akaratjából.

2. Szulimán Egerre veté gondolatját,
Hogy annak el-kidöntse erős bástyáját;
De hamar az isten téríté tanácsát,
Hamar megfordítá Szigetre haragját.

3. Im megmondom okát az ő haragjának;
Midőn már megparancsolt volna hadának,
Hogy útjokat Egervár felé tartanak,
És viselnék gondját Dunán való hídnak;

4. Bosznai főbasa Musztafa azonban
Érkezik szép haddal császár táborában.
Híres vitéz vala ez Horvátországban,
Mert erővel bémene Krupa várában.

5. Megesmeré császár ennek emberségét,
Mindjárt neki adá Arslán vezérségét;
Meg is hagyá mindjárt, vegye el életét
Részeges Arslánnak, mert látá sok vétkét.

6. Jobb lett volna néked, Arslán, vesztég len-
Urad hire nélkül nem is cselekedned (ned,
Semmit, hogysem bolondul hadat kezdened,
S hamis hírrel uradnak fülét töltened.

7. De Arslán nem meré megvárni Musztafát,
Mindjárt Budán hagyá minden partékáját,
És nyomozni kezdé császár nagy táborát;
De úgy is megtalálá maga halálát.

8. Császár Mehmet Gujlirgi basának adá
Bosznát, hogy siessen oda, parancsolá;
És hogy arra szorgalmatos gondja volna,
Valami kárt keresztyén ott ne csinálta.

9. Két ezer lovaszsal Mehmet megindula;
Nem sok nap múlva érkezék Siklós alá;
Ottan az szép mezőn táborát szállítá,
Maga szép sátorát ottan felvonyatá.

10. Siklósi Szkender bég hozzá mene gyorsan,
Mehmetnek köszöne, s így szóla okossan:
„Uram, tetszik nékem ez csudálatossan,
Nem veszed eszedben honn szállottál mostan.

11. Vagy azt tudod-é, légy békeséges helyen,
Ellenség nélkül való szép török földön?
Nem vagyunk immár drinápoli mezőben,
De kaur kardjának kitettett helyen.

12. Az keresztény várak nem oly messze van-
Higgyed Szigetvárbán éh farkasok laknak. (nak;
Csaknem éjjel nappal ezt az mezőt járják,
Még az hóstádban is mieink nem laknak.

13. Te jüvetelednek már régen híre van,
Itten szállásod is pór előtt nyilván van;
Melyet ha meghallott szigeti okos bán,
Fejemet kötöm én, hogy régen lesben van.

14. Uram, nem maradhat az török miatta,
Ha hova vagy is némelyiknek útja,
Katona vagy hajdu azonnal elkapja,
Vagy fejét elveszi, testét itten hagyja.

15. Higgyed hóstádban is meg nem maradhatunk,
Onnan is lábunknál fogva vonyattatunk,
Még az várban is nem igen bizvást vagyunk,
Annyira félelme miatt megkábultunk.

16. Az szent Mahometért kérlek, uram, téged,
Magadat te itten ne szerencsétlessed,
Hanem inkább én tanácsomat kövessed,
És az kerítésben táborodat vigyed.

17. Az lovak az hóstádban ott kin lehetnek,
Az vitézek pedig várban ben férhetnek.
Kevesebb kár lészen ha lovak elvesznek,
Hogysem ennyi sok és jó török vitézek.

18. Külemben, uram, magadnak veszélyt keressz,
De még én fejemre is haragot szereszsz;
Ennek tanácsodnak híre énrajtam lesz,
Azért lásd mit csinálsz, kérlek, hogy el ne veszsz.”

19. Mehmet az keresztényt nem esmeri vala,
Mert ő nevelkedék mindenkor udvarban,
És ő hiszen vala bolond alkoránban,
Egy török hogy megölnégy keresztént harcban.

20. Azért az Szkendernek nem sokat hisz vala;
Mosolyogva magában ily választ ada:
„Köszönöm tanácsodat, Szkender Alboda,
De megbocsásd, táborom helyét nem váltja.

21. Gyalázatos hírrel Bosznában indulnék,
Ha én itt ez éjjel maradni nem mernék,
És az semmi előtt oly igen rettegnék,
Hogy helyt is magamnak itten ne találnék.

22. De az lány folyhók is engemet biztatnak,
Mert lá hogy csak immár essőben állanak;
Nem lesz módja ez éjjel kicsin csatának;
Nem hogy lenne járása derekas hadnak.

23. De az mely Zrínről beszéllesz énnékem,
Még nagy Stambolban is jött híre fülemben.
Uristen, ha nékem lenne oly szerencsém,
Hogy ez mezőn véle megismerkedhetném!

24. Mert hallottam az ő nyughatatlanságát,
Kiért az hatalmas császár is haragját
Reá fordítani akarja, szablyáját;
De más okok tartóztatták meg boszúját.

25. De ő is rákerül valaha az törben,
Mint sokat csavargó róka kelepecében.
Én pedig ez éjjel lészek szerencsétlen,
Mert nem látom őtet, s fekszem dicséretlen.

26. Szkender, ha akarod, ketten együtt háljunk,
Meleg kávé mellett agg szót kovácsoljunk,
Osztán mi viradtig mind bizvást aludjunk;
Mert tudom bizonynyal kaurt mi nem látunk.“

27. Szkender így felele: „bátor itt maradok
Éjjelig, uram, körültedd udvarlok,
És azután osztán várba beballagok,
Néked nyugodalmas éjszakát kívánok.“

28. Így beszélnek ketten; azonban egy legény
Aranyas bőr zofrát földre leterítvén,
Két szép bársony vánkost az zofra mellé tén,
Szerecsen téstzával sátori megfűstölvén.

29. Vánkosokra ketten ottan leülének,
Egymás közt sok dologról beszélgetének,
Kávét kicsin fincsánból hörpögetének,
Osztán azután vacsorát is evének.

30. De az étel után egy szép török gyermek
Ura hagyásából az házba belépék,
Szép gyöngyházos tassán kezében tündöklik,
Fejét betekerte gyenge patyolatvég.

31. Az egyik válláról szép bársony kaftánját
Lebocsátá, kezdé igazgatni kobzát;
Ablak felé üle öszvehajtván lábát,
Így kobza szavával nyitá hangos torkát:

32. „Miért panaszkodjam, szerencse, ellened,
Ha bővited mindennap én örömemet?
Nem szakadsz el tülem, az mint vagyon hired,
Hogy állhatatlanságban van minden kedved.

33. Kikeletkor áldasz az szép zöld erdővel,
Szerelmes fülemile éneklésével,
Égi madaraknak sok külömségével,
Víz lassu zúgással, széllengedézzel.

34. Nem irigyled nékem az én egyesemet;
Inkább hozzá segítsz, szeressen engemet;
Soha el nem vészéd az én vig kedvemet,
Neveled óránként gyönyörűségemet.

35. Adsz nyáron nyugovást és szép csendesszé-
Szép cyprus-árnyékokat, hűvös szeleket, (get,
Gyöngé tüvel varrott szép sátorernyőket,
Szomjuság-megöltő jó szagos vizeket.

36. Összszelsok gyümölcsöcsel, citrommal, turuncs-
Ajándékosz bőven, szép pomagránáttal; (csal
Erdőn vadat nem hadsz, mert nékem azokkal
Bőven kedveskedel, és jó madarakkal.

37. De télen, az mikor minden panaszcodik,
Akkor az én szívem inkább gyönyörködik;
Erős fergetegen szívem nem aggódik,
Mert szép lángos tűznél testem melegedik.

38. És vagyon császáromnál nagy tisztességem,
Mindenek között vagyon nagy böcsületem;
El nem fogyhat soha az én sok értékem,
Van jó lovam, éles szablyám, szép szerelmem.

39. De kötve vagy, szerencse, az én lábomhoz.
Mert elfuttál volna eddig gonoszomhoz,
Ha volnál szabadon; de rám gonoszt nem hozsz,
Mert kötve vagy, szerencse, az én lábomhoz.“

40. Így szóla az gyermek. De nagy szigeti bán
Mehmet jüvetelét póroktól meghallván,
Nem kérkedik világgal; más gondokban van,
Jó vitézeket mindjárt öszvehivatván.

41. Nyolc száz lovat válogat, ezer gyalogot;
Ezekkel, gondolja, visz végben nagy dolgot.
Jó vitéz lovára maga is fölugrott,
Maga szép szolgálíhoz osztán így szólott:

42. „Vitézek, nem szükség néktek sokat szóljak,
És hogy én tinéktek bátorságot adjak;
Mindenitek olyan, egy országos hadnak
Tudna parancsolni, s szüvet adni másnak.

43. Emlékezzetek meg sok vitézségekről,
Nagy erős próbátokról, szép híretekről;
Cselekedjék minden most is oly serényül,
Az mint eddig cselekedtetek vitézül.

44. Ahon! az pogány nép ül bizvást Siklósnál,
Boszna felé indult huszonhat zászlóval,
Nem fél keresztyéntül; beszélí föl szóval,
Hogy siklósi mezőn mi szégyenünkre hál.

45. Azért, én vitézim, minden szót fogadjon,
Senkit az nagy bátorság el ne ragadjon.
Minden hadnagyától és éntőlem várjon,
Hogy talán közünkben zúrzavart ne hozzon.

46. És noha Mehmetnek van tudatlan népe,
És véres kardot nem látott basa szeme;
De mi úgy gondoljuk mintha legjobb lenne,
Minket bizodalom mert rajta vesztene.

47. No már, én jó szolgálaim, bátran induljunk,
Urunk Jézus nevét háromszor kiáltunk,
Az pogány ebektől mi semmit ne tartsunk,
Mert isten mi vezérünk s kemény paizsunk."

48. Így indulának el körösztény vitézek
Együtt Zríni gróffal, szép zászlós seregek;
Délután az óra már ütött kettőt meg;
Lobognak az zászlók, fénylenek fegyverek.

49. De Siklósig ez éjjel nem mehetének.
Hajnalhasadásban nem messzi érének:
Ahon az törökök táborban hevernek,
De menni akarnak, mert immár nyergelnek.

50. Egy mély és hosszú völgy fekszik tábor
Csaknem az vár éri egyik szélső végét, (mellett,
Az másik peniglen arra, merre Sziget
Fekszik, és tart éppen egy fertály mérföldet.

51. Szigeti kapitány minden hadaival
Az völgyen felmene okos rendtartással.
Az vigyázó hallik bástyáról mint szólal,
De az keresztyének vannak hallgatással.

52. Völgynek másik részén száz lovas maradott.
Ezek, mihent derékassan megvirradott,
Csendeszen ballagván mutaták magokat,
Török tábora felé tarták utokat.

53. Jól megláták őket az török seregek,
De azt vélik vala hogy pécsi vitézek,
És hogy az basához késérőül jönnek,
Azértők ezekről semmit nem félének.

54. De gyorsan szüvökből az kétség kiesék,
Mert kard miatt ottan sok török leesék,
Sokat ez kicsin csoport ottan nem késék,
Ők visszaszágulva nyomra sietének.

55. Rikoltás, kiáltás esék az táborban,
Azt tudnád ördögök ugatnak pokolban.
Felrözzent az basa, nem késik sátorban,
Jó lovára ugrik fegyveres páncérban.

56. „Ihon már, vitézek, így szól törököknek,
Kit ohajtva vártunk, ezeknek ebeknek
Vérekben megfesthetjük vitéz kezünket,
Ihon már az üdö, legyetek emberek.

57. Hiszem tolvaj kurvák, mit csináltak rajtunk,
Ide mertek jönni, hon az mi dondárunk?
Majdan jutalmokat érdemre megadjuk,
Csak gyorsan utánnok lovakon szágoldjunk."

58. Ezeket megmondván, maga kirobbana.
Kezében pörögvén egy szép tollas csida.
Utánna az dondár, futhat kinek lova;
Csak az basa fia nem igen szágulda.

59. Ötszáz lovast tartott magánál meg Rézmán,
Ez volt neve fiának s jára lassabban.
Volt okossabb is ez, noha ifiantan
Kelle veszni szegénynek más bolondságán.

60. Meddig Mehmet azokat héában üzé.
Addig vitéz Zríni az lesbül kijöve,
És basa táboráig bizvást elmene;
Mert senki nem állhatott ottan ellene.

61. Vitézeket mind együtt csoportban tartá;
Török táboron kapdosni nem bocsátá,
Lassan török után renddel ballagtata,
Siklóstul, tábortul őket kiszorítá.

62. Rézmán észbevette keresztyén dondárát,
Ott átkozni kezdé atyja bolondságát;
Zrínire emberül téríté zászlóját,
Atyjának izené nehéz állopotját.

63. Legelsőben Rézmán Frank Andrást lováról
Csidával leveré, s kirántá torkából.
Lelke kiment előbb ő meleg testéből,
Hogysem maga földre esett lágy nyergéből.

64. Csillag György zászlóval mellette áll vala,
Rézmán nagy csidájához erőssen csapa,
Kemény somfa csidát által nem vágthatá,
Magától is az csapást nem taszithatá.

65. Györgynek mellyén páncér, de az sem tart-
Mert erős Rézmán szüvén általtaszítá. (hatá,
Dárdájával együtt életét kirántá,
Esék le zászlóستul Csillag György hanyattá.

66. Csakhamar Sólomosit azután leveré.
Tolnai Dömötört szablyával megölé;
Vitéz Sárkány Györgynek ottan fejét vévé.
Ifiu Juresicsnak életét elvévé.

67. Rézmán így viselé magát szablyájával;
De Farkasics Péter erős pallosával
Nem cselekedik kevesebbet Rézmánnál,
Mert miatta meghal aga Mehmet Butal;

68. Juszup-Oda basát az földre teríté.
Kurtot egy csapással az földre leveré.
Te is ártatlanul megholtál mellette,
Jazichi Ahmet, mert kemény seb levete.

69. Iszonyú vérontást nem számlálhatom meg,
Kit ketten mivelnek, Farkasics, Rézmán bég.
Mint az eleven tűz valamerre mennek;
Mindenütt holttestek halomban hevernek.

70. Mindennek vagyon már szemén ellensége.
Török és keresztény öszve van keverve,
Halók jajgatása, élők serénysége
Nagy porral kevereg együtt magas égbe.

71. Messziről meglátá horvátországi bán,
Mint bánik népével megdühödött Rézmán.
Lovát sarkantyúval megindítá bátrán,
Azhon immár népe csaknem futásban van.

72. Így mond: „hová futtok, ti vitéz emberek;
Nézzétek kicsodák kik tikteket üznek.
Tehát ennyi keresztényt egy török gyermek
Megfutamatat mezőben?

73. Siklós várában-é ti akartok futni?
Itt akarjátok-é uratokat hadni?
De az ki engemet fog bátrán követni,
Neki győzedelmet majd fogok mutatni.“

74. Így szóla, s nem többet; Rézmánra szágulda,
Annak ismég kezében van kemény dárda.
Mikor az jó Zrínihez közeljebb juta,
Nagy erővel merészséggel reá hajtá.

75. Kemény vasas paizs az hajtást megtartá,
De az vasa paizst ugyan általtájára;
De belől páncéron által nem járható;
Zríni éles pallossal Rézmánhoz csapa.

76. Meg nem tartá aztot az acélos páncér.
Kiomlék Rézmánnak vállából piros vér;
Mindazáltal az vitéz török meg nem tér,
Hanem karddal ismég Zrínihez csapni mér.

77. Azonban Mehmet is messziről érkezék.
Látja miben vagyon az fia, Rézmán bég.
Hogyha nem érkezik hamar az segítség,
Ezennel egy fia éltnék lészen vég.

78. Mint magas hegyekből leszállott küszikla,
Kinek sohun nem lehet nagy tartalékja,
Nagy sebességgel dül, s álló fákat rontja,
Bont, tör, merre gördül, és semmi sem tartja:

79. Úgy Mehmet fiának látván veszedelmét.
Valakit hon talál, elveszi életét;
Öl, vág, ront és szaggat az ki menetelét
Tartóztatni akarja, ő sietését.

80. De mikor oda jön, fiát halva látja.
Gondold meg, szüvének vagyon-é bánatja?
Mint az fene tigris kölkét halni látja,
Hállóját vadásznak s magát is szaggatja:

81. Így mond jó Zríninek: „avagy te engemet
Fiam mellé tészesz s elviszed fejemet;
Avagy én ezentül kiontom véredet,
S elevenen megrágom kemény szüvedet.“

82. Együtt ilyen szókkal az nagy grófhhoz csapa,
Melyért kemény sisakja ketté szakada,
És ha basa kardja meg nem fordul vala,
Az lett volna Zríninek végső órája.

83. Az isten anygala az csapást megtartá,
Az Mehmet kezében szablyát megfordítá,
Gyorsan az kölcsönért kölcsönt megfordítá,
Mert kardjával együtt jobb kezét elcsapá.

84. Lovastul kemény földre Mehmet leesék.
Vitéz Zríni utánna gyorsan leugrék:
„Mehmet! rosszul torlod meg fiad veszését,
Ezentől késérni fogod fiad lelkét.

85. De ne félj, meg nem halsz nagy dicséretnél-
Mert lá megölettél Zríni kezétül.“ [kül,
Igy mondván kibocsátá lelkét testébül,
Mert elválék feje kegyetlen mellyétül.

86. Mehmet basa halálán megijedének
Az egész seregbéli török vitézek.
Már zászlóstul együtt futni készülének,
Mikor őket megtartá pécsi Olaj bég.

87. Törököknek hangos torokkal így szóla:
„Elveszett ama jó vitéz Mehmet basa,
Mí peng szaladunk: ez lesz megtorlása
Ő vitéz vérének, serege futása?

88. Mely világ szegletin ti akartok élni?
Micsodás emberek eleiben menni?
Holt uratok mellől ha fogtok szaladni,
És testét fiával akarjátok hadni?

89. Ah ne lásson az ég soha ilyen dolgot,
Hogy ilyen kár után török adjon hátat!
De ti futástokban is nem láttok hasznót,
Hanem hogy vérünkkel fessük kaur kardot.

90. Egy reménysége van meggyőzetteknek
Hogy semmi győzödelmet ne reményljenek.
Nem jobb-e tisztességgel halni embernek,
Hogysem szemén élni szégyennel mindennek.

91. Én, én, ha az ti győzhetetlen szüvetek
Annyit mér, az mennyit mivelhet kezetek.
Én lészek dicséretre vivő vezértök,
Avagy megmaradandó hírrel halok meg.“

92. Igy mondván ragada erős kemény dárdát,
Letaszítá lórul halva Markó Szilát,
Azután Tót Bencét, és egy gyalog vajdát;
Cserei Pálnak is megsérté az vállát.

93. Nem tarthatja magát lovon Cserei Pál,
Akaratja nélkül az kemény földre száll;
Ibrahim Olaj bég már feje fölött áll,
Könyörgeni kezdé sebes Cserei Pál:

94. „Vitéz ember, ne bánts, mert jó rabod va-
Elég ezüst arany pénzt magamért adok; [gyok,
Én Zríni Miklósnak fő embere vagyok:
Nem sokáig vasat tenálad viselek.“

95. Kegyetlenül Ibrahim megmosolyodék,
Monda: „nem gyönyörködöm az te pénzedben.
Hadd otthon fiaidnak és gyermekidnek,
A nélkül nem szükös tárházam, ha élek.

96. Tülem kegyelmet kérsz. Zríni elbontotta,
Mert kérését Rézmánnak meg nem hallotta,
Az vitéz basát is az földön levágta,
Azért Zríni öl meg téged, ravasz róka.“

97. Pál végső óráján igen megbusula,
Kegyetlen Olaj bégnek földről így szóla:
„Ám légyen ez nékem legutolsó óra:
De te életed életemnek lesz árra.

98. Nem sokáig kérkedni fogsz halálommal;
Nem messzi vár téged is kegyetlen halál,
Egy erős kéz miatt lelked pokolban száll;
Engem peng mennyország vár kívánsággal.“

99. Nevet kegyetlen bég; akkor hozzá vágá.
Mikor Pál még többet is szólni akara,
Az éles szablyával gégejét elcsapá,
Életét és szavát egyszersmind szakasztá.

100. Együtt az csapással eztet mondja vala:
„Az én jövődömet csak jó isten tudja.
Halj meg te azonban, s mondjad mennyországban,
Ibrahim Olaj bég hogy mégyen pokolban.“

101. Más felől Farkasics mint sivó oroszlány
Pogány török testet magas halomban hány.
Megholt őmiatta Durlik aga, Rézmán;
Basa Kihája is fekszik földet rágván.

102. Adatik önéki tágos és széles út,
Mert minden előtte az merre lehet fut,
Nem különben mikor kilövik az álgút,
Csinál széles nyilást, az míg helyére jut.

103. Csak te magad nem futsz, nagy óriás Rah-
Farkasicsra bátran hozod nagy botodat. [mat,
Régen Rahmat elhatta az maga lovát;
Gyalog, mint egy torony, hordozza nagy botját.

104. Heában Farkasics, megvárnod ezt karddal,
Nem árthatsz önéki kemény pallosoddal;
És, hogyha el nem ejted eztet puskáddal,
Vagy maga terhével lever, vagy nagy bottal.

105. Ottan legelőször puskához ragada ;
Az vitéz Farkasics Rahmatra irányza.
Nem ijede Rahmat, de nagy bátran monda :
„Félénk eb , messziről látni akarsz halva ?

106. Bár pattantyúst oltalmazra hozz magadnak,
Nem ártatsz te avar ennek az Rahmatnak ,
Bár tüzzel állj ellen én buzogányomnak ,
De étke léssz ebeknek és az hollóknak.“

107. Ottan az Farkasics nagy mellyében löve ;
De magas óriás evel el nem düle.
Bottal Farkasicsnak az fejét megüté ,
Félholton lova mellé földre teríté.

108. Magát is Farkasicsra esni bocsátá ,
Mert seb miatt lábon tovább nem állhata ;
Átkozódván magából lelkét bocsátá ,
Mely testét éltében oly kevélyen tartá.

109. Nincs már tartalékja Zríni seregének ,
Mert futnak előtte az török vitézek ,
De ihon jön gyalog kegyetlen Olaj bég ;
Nem akar elfutni , de akar halni még.

110. Sisaknak csak az fele vagyon fejében ,
Az többi mind eltörött sok ütközetben ,
Szabályja eltörött , csak fele kezében ,
Maga lustos porban és keresztény vérben.

111. Száz lik van paizsán , száz kopjadarabok ,
Most már környülvették az egész gyalogok ;
De mint küsziklának nem ártanak habok ,
Ugy semmit nem tehetnek bégnek gyalogok.

112. De mihent Zríni Miklós eztet meglátá ,
Lovon gyorsasággal oda száguldata ,
Vitéz Olaj béget bántani nem adta ,
Mert nagy vitézségét maga is csudálta.

113. Így szóla Zríni: „add meg, vitéz, magadat,
Eléggé mutattad már vitéz voltodat ,
Kiért nem kívánom én is halálotat ,
Vagyok Zríni , ne szégyenld megadásodat.“

114. Ottan karddarabját az bég elhajítá ;
Zríni nevére szüvét mert meglágyítá.
Az jó grófnak térdéhez ily szóval futa :
„Uram , te nevedre bég magát megadta.

115. Higyjed, hogy senkinek én másnak maga-
Meg nem adtam volna, míg bírnám karomat, [mat
Mert vitéz Olaj bégnek mondom magamat ,
Én szép Pécsen tartom mostan lakásomat.“

116. Ezután az nagy bán trombitát fújata ,
Maga szép seregét mind összehivatá ,
Mert az szép nap is már lovait elhajtá ,
Oceánun tengerben mert beusztata.

117. Basa táborában magáét szállítá ,
Szorgos istrázsáit körüle jártatá ,
Ott hált azon éjjel. Mi volt másodnapra ,
Azt bizom negyedik rész historiámra.

NEGYEDIK ÉNEK.

Kitérés a szerencse forgandóságáról. Zrínyi diadalmi jeleivel visszaszáll Szigetbe. Megtiszteli az elesetteket. Vigalom. Olaj bégnek , váltságul az elfogott Radován vajdáért , szabadságot ad. Szulimán megértvén a siklósi bajt, Zrínyin hoztú vendő, Egerre rendelt seregeit Szigetre tereli. Kadileser bal jóslata őt meg nem tántorítja. Éjjel két lónak elszabadulása véres zavart idéz elé a török táborban, mely magát Zrínyi által vélte megtámadottnak. Szulimán nagy nehezen csillapítja az öldöklést.

1. Fut fárad az ember , és kap ez világon ;
Véli , hogy állandó boldogságot adjon ;
Nem hiszi tövélül szerencse szakadjon ,
Markába kis édesért száz ürmet adjon.

2. Kit gyakran szerencsétlenség messzi kerül,
Valaha úrá is nagy uzsurával dül ;
Mentül nagyobb hegyen forgó szerencse ül ,
Annál nagyobb kárral és sebességgel dül.

3. Örül az szerencse ember esésében ;
Azért ő elveszi , teszi csaknem égben ;
Hogy gyönyörködhessék nagyobb esésében ;
Mint juhász küsziklán kűnek görgésében.

4. Én tinéktek példát messziről nem adok ,
Noha mennyi hajam van , annyit adhatok .
Mehmet basa esetét jól hallottátok ;
Ült magassan s bizott , de lá! lehanyatlott.

5. Boldog az, ki jóban el nem bízza magát,
De kész szüvel várja szerencse forgását;
Mind jön mind gonoszon állhatatlanságát
Látjuk szerencsének, sokféle játékját.

6. Ihon most Zríninek jó szerencséje van,
De még őrajta is ennek hatalma van;
Ma az törökökön nagy győzödelme van;
Holnap vitéz fejét meglátjuk karófán.

7. Örölsz, Zríni Miklós, törököt megveréd,
Nem sokaig talán nagy árron megvennéd
Hogy ne láttad volna az basát Mehmetet;
Mert halált és romlást csak ez hoz tenéked.

8. De nékem nem szabad ilyeneket szólnom,
Mert az ő szent lelke istennél van, tudom;
Hogy Szigetvárában meghal, tudta, tudom;
Azért el nem bírta magát, én gondolom.

9. Mert állhatatlan szerencse ajándékját
Nem más szüvel vette, mint egy piros almát,
Az kit bánat nélkül mindjárt visszaadhat;
Avagy ha nem ad is, tudja hogy megrothad.

10. De talán históriánkból mi kiléptünk,
És Sziget veszéséről elfeledköztünk?
Ugy tetszik terhünket aval könnyebbéltük,
Ha arrul szólhatunk, kiből van sok részünk.

11. Szerencse énvelem is gyakorta mulat,
Mind édesset, keserűt mutat egyaránt.
Mulasson bár velem! annyit nem tréfálhat,
Hogy jól ne esmérjem állhatatlan voltát.

12. Azonban az szép nap ő szép harmatjával
Vidámétá világot, ékes voltával;
Az éjjelt elüze szép pirosságával,
Mindennek fényt ada sok különb látattal.

13. Sok hangas trombita akkor megrivada,
Sok haragszavú dob tombolva robbana.
Kiki immár fölült jó vitéz lovára;
Az gyalog rendben áll vitézek módjára.

14. Fölült már Zríni is, áll az sereg előtt,
Sisakján szép structoll vér haragos szellőt;
Mellyét fődözi vas, és ad neki erőt,
Kezében nagy dárda, s így szól sereg előtt:

15. „Kit vártunk istentől, és szüüből kívántunk,
Ihon, jó vitézek, most megadta látnunk;
Ihon ellenségünkön jár az mi lábunk,
Látjátok, istennek irgalma van rajtunk.

16. Vegyük ezt ötüle nagy háladó szüvel,
Szolgáljunk is öneki minden erőnkkel;
Most az mit cselekednünk hagyott ezekkel,
Megengedi talán nagyobb ellenséggel.

17. Mi holt társainkat is itten ne hagyjuk,
De érdemek szerint mi temetést adjunk,
Mert ez lesz nekik utolsó ajándékunk:
Ilyen jótétünkért istentől áldatunk.“

18. Cserei Pál testét ottan lóra tévék;
Osztán az többit is foldrül mind felvévék.
Két huszan voltanak megholt vitéz testek;
Ezeket fölvévék keresztény vitézek.

19. Vitéz Farkascsot tévék lectikában,
Mert meg nem volt halva iszonyú csapásban,
De ő csak alig élt, mert feje csontjában
Nincs talán egy is, ki volna ép voltában.

20. Az seregek között ezek hordoztatnak,
Rokoni s társai körülöttek vannak,
Szép vitéz szókkal sebeseket biztatják;
Kötözik sebeit, szánják, és ohajtják.

21. De mind ezek előtt megyen kétszáz lovas,
Mindenik fegyveres, és mindenik tollas;
Fénlik mindeniknél páncér, sisak s karvas;
Mindeniknek hátán egy haragos farkas.

22. Nem volt egyiknek is kopjája az harcon,
Mert inkább hordozott karabint oldalon;
Most kopját kezében tart, és kopjavason
Mindeniken török fej ráütve vagyon.

23. Kétszáz gyalog osztán ezeket követi;
Minden maga rabját mellette vezeti.
Van kecske mindenben, deli tekinteti,
Vélnéd lába földet hogy nem is illeti.

24. Hat török agának hat lovas az fejét
Hordozván nagy kopján, gyalog után léptet,
Ezek után viszik az Rézmán fegyverét,
Basa Kiháját és Mehmet basáét.

25. Három párducbőröshadnagy megy azután,
Azt az három fejet viszik magas kopján.
Jün pécsi Olaj bég maga ezek után;
Látod hogy haraggal ül most is lóhátán.

26. Osztán tizenhárom török zászló mégyen,
Eztet tizenhárom viszi, gyalog legény,
Osztán az dondár is jün rendelt seregben;
Lobognak az zászlók, vannak nagy örömben.

27. Húsz nagy nyakú teve megyen sereg után,
Az basa sátorát hordozzák az hátán.
Van negyven öszvér is, és bial két hatvan;
Ez mind nyereség volt az siklósi pusztán.

28. Mikor Szigetvárhoz közel érkezének,
Akkor mind megállnak az rendelt seregek,
Együtt hálát adván az élő istennek,
Háromszor szent nevét hanggal kiálták meg.

29. Zríni vitéz lováról ottan leszálla,
Az főhadnagyokkal szentházban ballaga,
Ott az nagy istennek sok hálákat ada,
Mert eztet istennek ő tulajdonítja.

30. Az szentegyház előtt gyalog puska ropog,
Az bástyán sok ágyú iszonyuan durog;
Füst, kiáltás, együtt magas égben forog;
Talán az égben is hallják ezt angyalok.

31. Az szentegyház előtt egy déván szőnyegre
Az vitéz holttestek renddel vannak téve.
Meglátá jó Zríni az mikor kijüve;
Így szóla önékik ő keserült szüve:

32. „Micsodás áldással dicsérjelek tiktek,
Ó keresztény módra megholt vitéz testek?
Mi édes hazánkért elfogyott éltetek,
Minket dicsősített ti vitéz véretek.

33. Szübul kívánhatom, köztetek fekünném,
Ti szerencséteket hogy ne irigyeném,
Mert ültök istennek ti mostan jobb kezén;
Légyen hát veletek isten mind örökkén.

34. Talán az az isten, kinél vigadtok mast,
Hosszabb utat hagyott nékem, és próbálást.
Hiszem nem sokáig ez testem, unalmast,
Itt hagyom, s meglátjuk mennyországban egymást.”

35. Így jó Zríni holt szolgálótól bucsuzék,
Hadnagyival együtt az várba bélépék;
Ottan eleiben fia György viteték,
Melynek az atyjától ily szép szó adaték:

36. „Tanulj, fiam, tülem isteni félelmet,
Tanulj fáradtságot s kemény vitézséget:
Mert kell tenéked is követned engemet,
Sokat járnod s fáradnod, veritékezned.”

37. Azonban nagy asztalok megvettetének,
Zríni gróffal vitézek ott leülének,
Vitéz Olaj béget is abbul böcsüllék.

38. Zríni vitézeket mind jó szüvel tartja,
Kire köszön jó bort aranyas kupába,
Dicsérvén, viselte hogy jól magát harchan;
Kit szóval apolgat megajándékoztán.

39. De mihent jó bor fejeket melegété,
Kiki gondolatját mindent félre tévé.
Némely horvát dávorit nagy torkkal kezdé,
Némely hajdu táncot fegyverrel szökdöse.

40. Ki dicséri lovát, ki erős fegyverét,
Ki társát, ki magát, ki nyert nyereséget,
Minnyájan peniglen urok vitézséget
Fön szóval kiáltják, és dicsérik ötet.

41. Csak maga Olaj bég szomorú szüvel ül,
Bánatos gondokban feje csaknem öszül;
Sok vitéz szóközt között csak az ő szüve hül,
Néha nagy bánatjában csak el nem merül.

42. Ily nagy szomorúságát Zríni hogy látá,
Vitéz Ibrahimot ily szóval szólléttá:
„Lágyíts meg bánatod, vitéz! ne bánkódjál;
Mostan te mivelünk bátran egyél, igyál.

43. Az mely isten téged most rabságra adott,
Módot szabadulásodban magánál hagyott.
Nincsen szomorúságodra néked okod,
Hogy most az szerencse veled így mulatott.

44. Mindent cselekedtél ki tüled lehetett,
Isten akaratját mássá nem tehetted.
Nem úgy mint rabomat tartlak én tégedet,
De mint magától jött vitéz vendégemet.”

45. Felel bég Zríninek, s szemében bátran néz :
„Ó nagy hírű, nagyobb vitézségű vitéz,
Mely meggyőzöttetekre kegyelemmel nézsz ;
Örülök, ide hozott szerencse-szélvész.

46. Miért szégyenleném nálad rabságomat,
Ha te reszketteted török birodalmat ?
Ha te megcsorbítod mi fényes hódunkat ?
Azoknak legnagyobb része vagyok én hát ?

47. Vitézséggel is soha nem kérkedem,
Mert egyedül vitéz mindenható isten.
Csak alázatosan nagyságodat kérem,
Hogy ilyen raboddal jó kegyelmet tégyen.

48. Hat mázsa ezüstöt váltságomért adok ;
Úrnak való lovat néked hatot hozok ;
Vedd tülem jó neven, kit jó szüvel adok,
Értékemet ; ennél mert többet nem tudok.“

49. „Nem kell nekempénzed, így felelt Zríni bán,
Aranyom, ezüstöm mert énnékem több van.
Hanem törökök közt egy vitéz szolgál van,
Annak szabadulását én szívem kíván.

50. Az szolgálmat híják Radován vajdának ;
Vitézségen kívül semmie nincs annak :
Higgyed, de hallottam, és az ő sarcának
Nem tesz száma annyit, mint ajánlásodnak.

51. Eztet szabadéts megosztán mentté tészlek.“
Itten megcsókolá bég kezét Zríninek,
Mert engedett az úr méltó kérésének.
Erre rabok mindnyájan lének kezessek.

52. Azonban az gyors hír szárnyára felkele,
Sebesebben szélnél s madárnál röptüle ;
Hír, melynél nincs gonosz, s mely hamarébb nő-
Az mely futásában nagyobb erőt venne. (ne,

53. Valamerre mégyen, az basa veszését
Ezer trombitával hirdeté, elvesztét.
Nem nyugovék míg nem tölté császár fülét ;
Ama nagy császáret, szultán Szulimánét.

54. Szokása szerint is hamissan hirdeté,
Hogy török várakat török mind elveszté,
És hogy Gujlirgi basát Zríni megverte,
Harcról egy sem szaladott, mind megölette.

55. Császár ily rosز hírben ígen megütközött,
Mert hallván ezeket ugyan felejtközött ;
De téteti magát hogy ő nem félemlött,
És az basák előtt mutat bátor szívet.

56. Nem hiszi basának derekas veszését,
Itélvén Mehmetnek mondhatatlan esztét ;
De hamar kiveté szívébül kétségét,
Mert sebes Iszlán hozá bizonyos hírét.

57. Harcrol csak aliglan Siklóstul szaladott,
Hozott magával is derék bizonytságot,
Mert hegyes kopjavas hátában maradt,
Fején két seb ; Iszlán császárnak így szólott :

58. „Uram, ki Oceanum tenger vizével
Határoztatod nevedet s az egekkel,
Kivánnám hogy hozzád jühetnék jobb hírrel ;
Hogysem az kit kell hoznom kételenséggel.

59. Tajeléri Mehmet, az te vitéz basád,
Akarván próbálni üdötlenül próbát,
Siklósnál megszállította volt táborát,
Elveszté azt, vitéz fiát is, és magát.

60. Az Zríni kardja ezt mind megemésztette,
Nem vélem közölünk sok elkerülhetette ;
De végvárakban is oly ijedést vete,
Csaknem pusztán vagyon némely körülette.

61. Én magam csak alig és futva szaladtam ;
Bizonynyal az basát s fiát halva láttam.
Pécsi Olaj béget kaur kézben hattam,
Mindent megemésztett az kaur kard, uram.“

62. Császár öszvehivá mindjárt vezéreket ;
Mihent bizonyossan érte ily híreket ;
Mond nekik : „mi máshunn nézünk ellenséget,
Addig az horvát bán, nézd, miként ront minket.

63. Mindnyájan csúfságra bizony méltók vol-
Ha ezt mi Zríninek mostan elhallgatnánk. (nánk,
Most kezünkben vagyon mi büntető pálcánk,
Hagyjunk békét ártatlan Egerváranak.

64. Ó, mely nagy büntetést fogok rajtad venni!
Miképpen fogtok véretekkel fizetni !
Te legelőször, vakmerő horvát Zríni,
Fejdeddel Tajelérit fogod fizetni.

65. Azért, én basáim, mindjárt az hadakat
Visszahivassátok, az kik sebes Dunát
Én parancsolatomból általusztatták;
Mindjárt vissza zászlókat hozzám fordítsák."

66. Szokolovics Mehmetnek megparancsolá,
Ez legfőbb s kedvesebb vezére vala;
Hogy Kadilesernek ezer juhat adna,
Ő isten nevében sasoknak osztatná.

67. Ezer juhat vágata pusztá mezőben
Kadileser, s egyet sem hagyta bőrében.
Ez vala szultánnál igen böcsületben,
Mert vala ő főpap és érsek hitekben.

68. Szálla sok sas földre s az barmot ellepé,
Rút horgas orrokkal azt szagatni kezdé;
Szántalan sok holló károg mindenfelé,
Tolvajkánya, lopóhéja van keverve.

69. De csudát én tinéktek mondok ezennel:
Ihon jön egy nagy sas haragos körmével,
Hasomlít ürdögöt feketeségével,
Bialt nagyságával s rettenetességgel.

70. Háromszor kerülé szárnyon az juhokat,
Szárnyait mozgatván mint gályavitorlát;
Végre aláfordítá sebes sugárát,
Elkergeté üzé mind az madarakat.

71. Mikor már egy sem volt, akkor ő leszálla,
Az sok dög között kegyetlenül sétála;
De ő csak egyiket is meg nem kóstolá,
De egy sötét folyhőben eltűnik vala.

72. Kadileser ezen igen megijedett;
Tudja jövendője ennek nem jó lehet.
Igy szólítá meg Szokolovics Mehmetet:
„Hajts meg, uram, hajts meg szómra te füledet.

73. Noha néked nekem sokat nem kell szólnom,
Mert ezt az jövendőt általértem, tudom;
Menésünket Szigetre én nem javallom,
Mert madarak által isten tiltja, látom.

74. Látád saskesellő mint üzé aprókat,
De még az sem bántá az nyúzott juhokat.
Bizony ez jelenti az császár haragját
Miránk, hogy meg nem veheti Szigetvárát.

75. Űzni fog bennünket erővel ostromnak,
Fogunk futni előtte, mint hollók sasnak;
Magának sem mondhatok jót az császárnak,
Mert elveszténk ködben röpülését sasnak.

76. Mikor Egervárra hamaliát hánytunk,
Ugy mutatta valamint kívántuk magunk;
Egervárban ülni fog az mi császáruk,
Magunk is szerencsésen mindnyájan járunk."

77. Mind ezeken sem ijedt az nagy Szulimán.
Mutat bátor orcát Mehmetnek sátorban,
Szüvében nem tudom ha mint szájjával van,
De bal jövendőket nevet meggugolván.

78. „Mi ugy cselekedjünk (monda az Mehmetnek)
Mint tudunk legjobban, s mint vitéz emberek;
Többit akaratjára hagyjuk istennek,
Éhtelen madarak minket nem ijesztnek.

79. De mi számunkra jobb jövendő nem lehet.
Tud'd-e vitéz szolgám, Szokolovics Mehmet,
Miért az sok madár az dögbe nem évelt?
Vár keresztény testből mert hamar jobb étket.

80. Ha holnap isten egészségünket adja,
Légyen készen mindennek nyeregben lova,
Induljon istennek szerető tábora;
Vagyon Mahometnek mireánk nagy gondja.

81. Elnyugvék az szép nap csendeszsen azon-
És nem igen sokára lén éjfélájban: (ban,
Ilyen nagy történet esék az táborban.
Két fene ló megszabadult egy sátorban.

82. Kifutának sátorból nagy harcolással,
Sátorköteleket szagatnak rugással,
Tipornak már mindent nehéz vas lábokkal,
Az egész tábornak fölfutnak gyorsasággal.

83. Kinek fejét nyomják fekvé, kinek hasát,
Rá szagatják döntik kire a sátorát;
Ki jajgat, ki fegyvert kap, biztatja társát;
Mindnyájan gondolják kaur csalárdságát.

84. Nem tudom melyiktől egy szózat kijöve;
„Ha most bán Zríni Miklós jelen lehetne,
Hitemre minnyájunkat összekeverne;
Az isten ne adja hogy Zríni itt lenne!"

85. Iszkender Talizmán hallá Zríni nevét,
Nem hallá szomszédnak az többi beszédét,
Véli bizonyosnak Zríni rajtunk vagyón,
Fut, bújik mindenütt, nem tarthatja szüvét.

86. Kiált török barát: „Zríni rajtunk vagyón,
Láttam szemeimmel; bár minden szaladjon!”
Fut az ki ezt hallja, kevés ki maradjon,
Az ki bátorsággal szablyához ragadjon.

87. Fölzöndült az tábor, minden felől futnak,
Némelyek egymás közt igen vagdalkoznak,
Esmeretlen népek ha öszvetalálnak.
Kiki maga társát alítja kaurnak.

88. Az ki kaurt kiált, ottan fejét vészik,
Mert bizonynyal kaurnak ötet itélik.
Rettentő kiáltással tábor megtelik,
Embert, lovat, sátort magok közt keverik.

89. Már Murtazán basa kiment az táborbul,
Hogy megnézzé, lássa, történt ez mi okbul.
Vannak harminc százan ezek mind lovastul,
Kiküldetnek Szokolovics basátul.

90. De már Ajgás basa cirkasok hadnagya,
Mivel rend rajta volt, tábort körüljárja.
Volt tizenhárom száz az ő jó lovassa,
Mikor sötétségben Murtazánt meglátá.

91. Véli hogy ez légyen az kaur csoportja.
Kevés bátor szóval vitézit biztatja,
Az maga csoportját törökre indítja;
Nem kérdez, nem is szól, csak haraggal vágja.

92. Nagy erős dárdával sokat földre vere,
Mert neki mindenik az esmeretlenje.
De nem állhat Ajgásnak senki ellene,
Erős őmaga is, s van vitéz serege.

93. Szalad az Murtazán vissza mind népestül;
Szalad nagy serege nagy-dicséretlenül.
Ajgás az Murtazánt eléri népestül:
Nézi, véli légyen hadnagy kaur közül.

94. Buzogánnyal Murtazánt erőssen üté,
Akaratja ellen az földre terítte:
De nem bántja, tüle hogy nyelvet vehetne;
Kötözve egy tüzhöz sietve vité.

95. Ily zöndülést hallván az Szulimán császár,
Szántalan lovassal az tábor között jár.
Vagyon körülette sok jó puskás jancsár;
Nézi honnan lehet köztök ily zúrzavar.

96. Zrinitül ő nem fél, mert tudja bizonynyal,
Madár sem jühetne ily hamar szárnyával;
Azért mindent biztat az kit futva talál,
Végre csöndeszedvén, egy kis tüznél megáll.

97. Hát ihon Murtazánt hozza Ajgás basa,
Hogy megnézzé tüznél ki légyen, akarja.
Szerencsére talált ottan az császárra,
Messziről esmervén császár, neki szóla:

98. „Im hatalmas császár, Zrinit hozom néked.
Egy bot-ütésemnek eztet köszönheted.”
De Murtazán kiált: „hát ne bánts engemet;
Török vagyok én is, esmérlek tégedet.”

99. Ajgás Murtazánnak nézi bátran szemét;
Mond: „bizony nem érdemled az török nevet.”
Ily szókkal oldozá meg kötözött kezét;
Nem meri Murtazán felemelni szemét.

100. Ott Ajgás császárnak mindjárt megbeszélé
Murtazán mint futott, és miként kötözé;
Az törökökben is hogy sokat levere,
Mert nem tudják vala az jelt s nem esméré.

101. Vitéz Ajgás nagy tisztességben marada;
De Murtazán mivel szégyennel szalada,
Az vitézek előtt vala gyalázatban.
Császár visszatére csendesült táborban.

102. Török három ezer elveszté életét,
Mert Ajgás ezeret vága, Murtazánét;
Ki maga futásban szakasztotta fejét,
Kinek puszka szaggatta mellét és fejét.

103. Elég nagy gondja volt az vitéz basáknak,
És még magának is az vitéz császárnak,
Hogy az fölzöndült népet megcsillapítsák.
Ám nehezen, későre, megcsillapíták.

ÖTÖDIK ÉNEK.

Zrínyi Szulimán jöveteléről értesülvén, ellenállásra készül. Buzdító beszéde a vársereghez. Ő s a had egymásnak kölcsönös kitérést és hűséget esküsznek. A szigeti hadnagyok, csapatok és készülétek leírása. Zrínyi levele a királyhoz, s bucsubeszéde György fiához, kit, bár atya mellett akar maradni, levelével Maximiliánhoz küld.

1. Egyfelől Szulimán van nagy készüléttel,
Másfelől horvát bán várja gondot visel:
Megtölt szorgos füle már császár hírével,
Hogy jön romlására minden erejével.

2. Áll rettenthetlenül Zrínyi nagy gondokon,
Mint nagy tornyos küszöklák magas Késmárkon;
Heába küszködnek nagy szelek azokon,
Erejeket veszítik heában ostromon:

3. Úgy Zrínit nem ijesztheti gond sem rettentés,
Ha Atlás leromlik, ha az nagy ég leés;
Mert állhatatosra az félelem nem és,
Az ki igaz ügygyel s jó szüvel fegyveres.

4. Hadnagyokat, vajdákat előhivatá,
Az vitézlő rendöt mind elől állatá,
Mikor együtt lenni őket mind meglátá,
Ily szókkal hozzájuk böles száját megnyitá:

5. „Nem véletlen dolgot szerenese ránk készít,
Nem teszi váratlanul ránk az kit épít.
Kit nagy szüvel vártunk, vitézek, vagyon itt;
Had, fegyver előttünk, melyet pogány készít.

6. Hatalmas török császár szultán Szulimán
Húzza ránk haragját, mint dühös oroszlán,
Minket elveszteni és rontani kíván;
Vagyon reménysége számtalan sok hadán.

7. Minden reménysége az sereg sokaság,
Hatalma ereje számtalan jancsárság.
Biztatja veszélyünkre sok számu lovasság,
Sok világszegletről összevegyült pogányság.

8. Esztelen ki veti ilyből reménységét,
Utoljának tartja az isten kegyelmét;
Elrontja haraggal isten reménységét,
Lovassát, gyalogját, s rőttenlő fegyverét.

9. Ezért ő Pharahót rontá keménységgel,
Góliátot meggyalázá egy gyermekkel,
Philisteusokat rettenetességgel,
Ronta pogányokat hosszúálló szüvel.

10. De irgalmat is tett alázatos szüvel,
Az ki csak öbenne vagyon reménységgel.
Ezért tett irgalmat az zsidó népekkel,
Sok szent királyokkal és Dávid gyermekkel.

11. Ime nem rövidült meg keze az urnak,
Kegyelmes fülei be nem dugattattak.
Hányszor mi magunkra az isten irgalmát.
Láttuk, s tapasztaltuk számos ajándékját.

12. Azon ellenséggel mi harcolni fogunk,
Kit sokszor előttünk mint barmot hajtottunk:
Fegyvereket, tisztességeket elvontuk,
Isten irgalmából sokszor elrontottuk.

13. Nem gondolhatjuk azt, hatalmas vitézek,
Hogy az mi kezeink, bár készek s kemények,
Véghez ily rettenetes próbákat vittek,
Melyekért tisztelnek minket az emberek:

14. Nagyobb erő volt az, mert az nagy isten volt,
Az ki miérettünk hatalommal harcolt.
Kezünknek erőt, szívünknek bátorságot
Csinált, és az pogánytul elvette aztot.

15. Ihon mit cselekedett értünk Siklósnál
Az kegyelmes isten! számtalan tatárral;
Mint az terhes folyhő jött ránk sokasággal,
Minket kész prédának tartott ő magánál:

16. Az isten azoknak elrontá rendeket,
Megtompítá nagy szívöket s fegyvereket,
Azért nem akarának várni bennünket,
Vágtunk le öbennek kétszer két ezeret.

17. Vér s fáradság nélkül megverénk Ulámát,
Mely nagy dühösséggel ránk hozá nagy hadát,
De ott hagyta Ulmán számtalan sok prédát,
Ott hagyta sok agát, s Gyáfert, maga fiát.

18. Most is Babocsai Rinya török vértül
Meleg és fejrlik mező sok holttesttül,
Budai török is futott, mint por széltül,
Előttünk, mert isten volt fegyverünk körül.

19. Mely acélos paizs tartott meg magamat,
Mikor Babocsáról ellövék lovamat
Ágyubul, s másodsor fejembül tollamat
Elszaggatták; közel láttam haláloamat.

20. Ihon csak nem régen nem látánk-é csudát,
Mikor isten kezünkben adá Korotnát?
Nem váránk ágyutul falának romlását,
Illetetlen megvévénk erős küfalát.

21. Arszlán Jahiogli elfuta előttünk,
Nem meré megvárni hadverő fegyverünk,
Mert tudta hogy nagy isten vagyok mivelünk;
Azért őket akkor untig vágtuk s öltük.

22. Az siklósi mezőn Tajeléri Mehmet
Ott veszté táborát, fiát és életét;
Alig volt talám egy, az ki hírt vihetett
Az török császárnak, mert többi elveszett.

23. Előbb elfogy éltem, oh erős vitézek,
Hogysem kimondhassam kegyelmét istennek.
Most sem hágy el nagy hatalmu keze tiktek:
Ti is ő szent nevéjért serénykedjete.

24. Mindenfelől ránk néz az nagy keresztyén-
Mi vitéz kezünkön van minden reménység; (ség,
Soha még mireánk nem jutott szégyenség;
Azért rakva hirünkkel föld, tenger és ég.

25. Mostan megnevelnünk kell az mi hirünket,
Avagy tisztességgel végeznünk éltünket;
El nem rontja üdő cselekedetünket,
Valamig világ lesz, és lát ember eget.

26. Az is minekünk nagy tisztességünkre van,
Hogy maga ellenségünk szultán Szulimán;
Kit mi ha meggyőzünk, mint reménységünk van,
Világbiró császárt meggyőztünk az harcban.

27. Harcolnunk peniglen nem akarmi okért
Kell, hanem keresztény szerelmes hazánkért,
Urunkért, feleségünkért, gyermekinkért,
Magunk tisztességéért és életünkért.

28. Előbb halva lássa pogány eb testünket,
Hogysem elveszessük megszámlált kéncsünket,
Hogysem ő porázon hordozzon bennünket,
Szabadságunkkal együtt rontván hirünket.

29. Arra fogja vetni minden mesterségét,
Hogy mint bolondokat hittel csaljon minket.
Bolond az ki török szavának ad hitelt,
Mert várával együtt elveszti életét.

30. Ám vitéz Amadi erős Visegrádát
Megadá töröknek nagy szomjuság miatt:
Éltével fizete s későn báná dolgát.
Így vitéz Losonci adá Tömösvárát,

31. Megadá Losonci nagy kételenséggel
Tömösvárnak falait, együgyü szüvel:
De gyorsan megfizete kedves éltével,
És minden vitézinek elveszésével.

32. Nincs mit hinnünk nekünk az török császár-
Mert nem lén embere megesküdt szavának; (nak,
Meg nem adá Budát az király fiának,
De nagy hitetlenül megtartá magának.

33. De hogy adna hitet kinek hiti nincsen?
Töröknek hogy hinnénk, ki hazud mindenben?
Minekünk meghalunk kell ebben az helyben,
Avagy meg kell győznünk, bizván istenünkben.

34. Ez a hely s ez az vár légyen dicsőségünk,
Avagy madár gyomra mi koporsóhelyünk.
Mindenképen emberek s vitézek legyünk,
Úgy marad meg örökkén az mi szép hirünk!

35. Fejem fenálltáig lészek én veletek,
Esküszem seregek élő istenének!
Kivánom hogy ti is így cselekedjete,
Éles szablyát kézben tartván esküdjete.”

36. Vitéz Zríni szavával megbátorodtak
Az egész szigetvári vitéz leventák.
Előtte megrendelt seregben állottak,
Mezételen fegyvert kezekben tartottak.

37. Mint mikor az főlész Késmárkbul kiszakad,
Ama sűrű fenyős erdő közben akad,
Támaszt zugást nagyot, nem reked s nem lankad,
Hajol előtte lágy, és kemény ág szakad:

38. Ilyen nagy zöndülés esék öközikbe,
Mert fölforr az haragos vér mindenikbe,
Kivánja mindenik ellenség vérébe
Hamar kezét fössthesse, és az szüvébe.

39. Ott Farkasics Péter (mert meggyógyult vala
Abbul az csapásbul, kit Rahmattul nyert vala)
Szablyát hüvelyébül gróf előtt kirántá,
Az egekbe nézve így esküszik vala:

40. „Halld meg te, igaz isten, én beszédemet,
És te, oh vitéz gróf, én esküvésemet!
Hazámért kéméllem hogyha életemet,
Ha vigan nem ontom, ahol köll, véretem;

41. Hogyha, meddig élek, elhagyom uramat,
Vagy gondolok az hely ellen praktikákat:
Isten, boszuálló köveddel magamat
Üss meg, és lelkemet vesd pokolban hanyatt.“

42. Volt Farkasics Zríninek főkapitánya.
Ő serege kétszáz harminckettő vala,
Mindeniknek páncér, karvas és sisakja;
Minnyájan fölszóval így esküsznek vala.

43. Mihánt félre álla az vitéz kapitány,
Jő százötven karddal Novákovics Iván.
Haragos tigrisnek vagyon bőr az hátán,
Kegyetlen sastoll van szegezve paizsán.

44. Novák Debeljáknak nemzetiből való,
Cselekedetivel is bizony hasomló.
Törött lába alatt sokszor török zászló,
Hevert őalatta sok török, sok holt ló.

45. Száz meztelen szablyát Dandó hoz ezután;
Maga van előttök, jár mint egy oroszán;
Ez is úgy esküvék, félre álla osztán;
Utánna érkezék százzal Orsics István.

46. Ennél nem szülhetett anya mérészebbet,
Erős testtel bíró, sem természetesbet,
Azt tudnád, hogy Mars jár mikor látod őtet,
Sokszor szemeivel törököt kergetett.

47. Jün Szecsödi Máté nagy tarka kecsével
Befödözve magát, és páncér fegyverrel;
Nagy meztelen pallost tart erős kezével;
Megesküvék ez is, száz erős legénynyel.

48. Hát Alapi Gáspár négy ötven szablyával
Jün; van befödözve párducnak hátával;
Vitéz módra ékes szép daru tollakkal,
Bővölkedik vitézséggel s okossággal.

49. Jüszsz te is, kegyetlen Radován Andrián,
Mert urad kiváltott az Olaj bég sarcán.
Higyjétek, nem fenébb ennél az oroszán,
Mikor török seregben keveredve van.

50. Küldött már hatszázat törököt pokolban,
De még küld ezeret: van olyan szándékban.
Száz seb vagyon testén melyet nyert harcokban;
Nem régen legtöbbit, hogy esék fogságban.

51. Ihon Stipán Golemi rettentő testtel
Lépik, mint egy halom, rettenetességgel;
De ennek nem árthatni soha fegyverrel,
Mert keményebb bőre vasnál s kemény künél.

52. Ím Bata Péter is deli öltözetel
Jün együtt haragos Patatics Péterrel.
Papatovics Farkas jün könnyű testével;
Ez mindenik vala száz száz jó legénynyel.

53. Maga Kobács Miklós kétszáz legényt vezet,
Mert hadnagy Cserei Pál társa elveszett.
Bizony ezeret is ez méltán vezethet,
Mert ravaszabb nálánál hadban nem lehet.

54. Jön Balázs deák is nagy Györi Mátyással,
Medvei Benedek hatalmas Bikával,
Mondom, bizony hatalmas Bika Andrással,
Ki lovat s törököt öl csak egy csapással.

55. Geréci Berta is ötven legényt vezet.
Mert többi Olaj bég keze miatt veszett.
Maga is Geréci fején sebesedett
Legutolsó harcon, kibn basa veszett.

56. Juranics Lőrinc is zászlótartó vala,
De nem régen történt vajdája halála,
Azért érdeméért tevék most vajdává,
Mert sok vitézségét harcokon mutatá.

57. Ifju Juranics, melynél szebb ifiat
Soha az nap szeme világon nem láthat,
Vezet maga után ez két ötven szablyát
És Ostrony Péter utánna más százat.

58. Hoz Horvát Radivoj száz legényt ezután.
Eztet százzal követi Bajoni Iván:
Güzics András százzal az ő nyomába van;
Ez megtartá Zrínvárát töröktől bátran.

59. Ihon Deli Vid is, törökök ostora,
(Mert tanítja őket gyakor szaladásra),
Jün maga ez utól, hatalmas leventá;
Véle jün haragos ötször ötven szablya.

60. Kevés hasomlitanom ezt oroszlánéhoz,
Mert hasomló hadverő haragos Márshoz.
Látszik az szemén is, hogy halált s lángot hoz.
Ez négy ölnyi vas dárdát kezében hordoz.

61. Selyem páncér ünggel öltöztette testét;
Nagy nyusztbőr kápávu befödözte fejét,
Azon kerecsen szárny mutatja szépségét;
Egy nagy nehéz paizs sulyosítja kezét.

62. Nagy mamuz az lábán kemény földet szántja,
Kemény fringia-kard oldalát támasztja.
Ez volt szigeti leventáknak virágja;
Bölcs, erős, gyors, haragos, mikor akarja.

63. Ezek mind esküvének szigeti grófnak,
Hogy vele az várban meghalni akarnak,
És hogy ömellőle holtig el nem állnak,
Hanem hívek lesznek néki s az országnak.

64. Mustrát elvégezvén szorgalmatos Zríni,
Várnak állapotját kezdé látogatni,
Agyukat bástyákra rendel felhuzatni,
Fegyvert vitézeknek és port osztogatni.

65. Mindenféle prófontot, hadi szerszámot,
Bort, kenyeret és húst, és elegendő sót,
Sok kapát, lajtorját, mindenféle ásót,
Tuzes mesterséget, főcskendő tűzoltót.

66. Sok deszkát, taligát, és égni való fát,
Salétrumot, kénkűt s égett mogyorófát,
Sok kemény tölgyfából temérdek gerendát;
Egy szóval az mi kell várnak, mindent hozat.

67. Meghagyá azután, senki ellenséggel
Beszélni ne merjen, az pogány törökkel;
Mert ha találta megfizet fejével,
És nem lészen néki semmi kegyelemmel.

68. Istrázsákat osztán körül az palánknak,
Hogy mind éjjel nappal eztet renddel járkák,
Futnak, szorgoskodnak az sok vitéz vajdák,
Magok személyek szerint várat vigyázzák.

69. Mikor mind ezeket Zríni vivé rendben,
Mikor hivatalját tudja immár minden,
Tartozása szerint ír egy levélben
Magyarországi királynak ilyenképen:

70. „Vagyon immár két heti, felséges uram,
Hogy az török császár készíti kardját rám.
Bizonyos emberimtől eztet hallottam;
Azért felségednek ezt tudtára adtam.

71. Az mint lehetett is, készültem mindennel,
Vitéz szolgálaimmal, mindenmód fegyverrel,
Szorgos vigyázással, és minden jó renddel:
Vége szerencsének de vagyon istennél.

72. Irhatom bizonynyal aztot felségednek,
Hogy provideáltam Sziget szükségének.
Ha kézből maradást rendelt isten ennek,
Ez tartja meg, az mely ír te felségednek.

73. De félek, más véget tett isten ez várnak,
És az várral együtt az te hű szolgáltnak,
Mint fővénynek mondják mert számát pogánynak,
Azért csak küvel is itt beburíthatnak.

74. De csak az te fejed legyen egészségsben,
Örömet meghalok én ebben Szigetben.
Kérem felségedet, hogy emlékeztetben
Fiaim legyenek nálad, s kegyelemben.

75. Mostan én örökkén bucsuzom tetuled,
Mert tudom nem látom soha fölségedet.
Azért ki teremte földet és az eget,
Az az mindenható isten légyen veled.“

76. Elvégezvén levelét bepecsételé,
Osztán fiát Györgyöt szépen megölelé.
Okossan röviden néki így beszéle:
Az gyermek atyja szavát igen fülelé.

77. „Fiam, én utolszor most látlak tégedet,
És azért is áldom az én istenemet,
Hogy hallanod hatta végső beszédemet;
Halld meg, fiam, kérlek, az én intésemet.

78. Ihon uraságban hagylak én tégedet,
Karddal bővítettem az te értékedet;
Mindened lesz, tanulj isteni félelmet,
Isten megneveli minden szerencsédet.

79. Tanulj éntülem is nehéz vitézséget,
Tanulj fáradságot s hazádhöz hűséget.
Tanulj tülem jóságos cselekedetet,
Mástól penig szerencsét s annak gyümölcsét.

80. Én már éltem eleget, láttam gonoszt s jót,
Már meg is úntam heáibanvalóságot:
Mert láttam mindenkor, kit az világ adott
Egy kézzel, kettővel mindjárt vissza rántott.

81. Nem láttam semmi jót, kibem megnyughat-
Nem találtam nyugovást, kibem bízhatnám: (nám).
Csak néked, Jehova, az mikor szolgáltam,
Akkor megelégedtem és megnyugodtam.

82. Fiam, annak szolgálj és járj azon úton,
Kit fia istennek rendelt ez világon:
Ez ad néked erőt az török pogányon,
Ez ad jó szerencsét ezen ez világon.

83. Osztán emlekezzél az én sok próbámról,
Ne légy, mint elfajzott galamb kemény sastul.
Karddal te keressed hitedet pogánytul;
Mondhassák igazán fajzottál Zrínitül.

84. Én égben az istent imádom érelted,
Hogy bővítse mindenkor az te erődet;
Adja hogy szolgálhass néki kedve szerint,
És hogy sok üdöre mennyben láss engemet.

85. Ezt az leveletem vidd gyorsan királyhoz.
Tudhasson idején készülni az hadhoz,
És nyúlni jó móddal az ország dolgához,
Mert sietséggel jün Szulimán az várhoz."

86. "...Kemény szívű atyám, mit kegyetlenke-
Igy ifiu Zríni az nagy bánnak felel: (del?)
Engemet magadtul kergetni akarsz el.
Hogy tüled elváljak örökös üdövel?

87. Nem így fia sasnak én igaz sas lések;
Hanem elfajzott vesztetni való kölök,
Ha én halál előtt oly igen félelek,
Kit víg szível keressz, én aztot kerüljek?

88. Valamely szerencsét rendel isten néked,
Méltó, hogy ugyanaz hordozzon engemet;
Bujással ne gyaláztasd nagy nevedet;
De kinek tartsam hát megúnt életemet?

89. Ez-é az vészég kire tanítsz engem,
Hogy az első próbám elbujásom légyen,
Nagy atyának roszt fiát minden nevéssen?
Ah, ne adja aztot az jó isten érnem!

90. Uram, vagy engemet hagyj meg itt magad-
Vagy hogy végzem életemet magam kardjával. (dal,
Elfogyjon Zríni név előbb nagy csudával,
Hogy sem csak egyik is éljen gyalázattal.""

91. De atyja így felele okos elmével:
„Oh nagy szívű gyermek, s teli bölcseséggel!
Mennyire bővölködöl te keménységgel,
Annyira tüzedet illik oltanom el.

92. Édes tisztességnek az ő gondolatja,
S némely magát örömet avar csalatja;
Kevés ki igazán ezt alkalmaztatja,
Az ki jót jó hírrel öszve csinálhatja:

93. Elragadt tégedet vakmerő bátorság,
Mint szélűl hajtatik az ingadozó ág.
Lészen oly üdö is hogy benned vidámság
Úgy fog tündöklenni mint kertben szép virág.

94. Nem jó üdötlenül virágot szaggatni,
Nem dicséretes néked halált kívánni;
Most mikor senkinek nem tudnál használni
Haláloddal, tartozol élni s szolgálni.

95. Nem mienk az lélek, hanem az istené.
Te fogsz-é kedvedre sáfárkodni véle?
Tarts meg, fiam, magadat nagyobb szükségre,
S szegény romlott hazánknek jobb üdejére.

96. Szükség, hogy én itten végezzem napomat,
Mert isten rendelte itt végső órámat.
Most utolszor mutatnom kell mivoltamat:
Kövessed, mikor kell, te is nagy próbámat."

HATODIK ÉNEK.

Szulimán Harsáynál megállapodván, Halul és De-
mirhám által Szigetvárat felkereti. Halul hízolgó be-
széde, Zrínyi tagadó válasza. A török előhad megindul

Ozmán basa alatt; miről Zrínyi egy elfogott török által értesülvén, Ozmán elébe megy, s őt Almás patakjánál megveri. Deli Vid elejti Hamvivant, a szírus királyfit, s az ezt megboszulni akaró Kambert.

1. Szulimán Harsánhoz már érkezett vala.
Harmadnap táborát ott megnyugasztalá.
Onnan követeket magátul bocsáta,
Kik menjenek Zrinhez Szigetvárába.

2. Halul bég volt neve az egyik követnek,
Ez fia volt kajeri gondviselőnek.
Mondom, Orchanusnak, Mahomet vérének,
Mely Egyiptom pusztán Szinántul öleték.

3. Vala igen okos Halul bég beszédben,
Oly szépen folyt szava mintha kevert mézben
Volna, s az másiknál magát csendesebben
Viselte is magát, és sokkal bölcsebben.

4. A másik, Demirhám, volt Arábiából;
De tetszik mint egy vad pusztá Libyából.
Vakmerő, kegyetlen nem lehet ily sohul;
Minden igazságát veti csak szablyából.

5. Ennél vadabbat az föld nem teremthetne,
Bár ha újabb boszuval óriást szülne,
Az ki az nagy egekre hegyekkel lüne;
De még is vadabb Demirhámna nem lenne.

6. Ez szerecsen hadnak kapitánya vala,
Ötödik részének s igen erős vala,
Ezt csak ijesztésül császár küldte vala,
Mert az követséghez ő semmit nem tudá.

7. No ezek Szigetvárhoz elindulának.
Mikor osztán kapukhoz közel jutának,
Egy ágyu-lövésnyire ők leszállának,
Fegyvert szolgálkínál ottan elhagyanak.

8. Zrínyi öszvehívá mind az vitézeket,
Mert már régen hallotta az követeket;
Piacon hallgatá meg az követeket;
Maga körül állítá az vitézeket.

9. Demirhám nem igen böcsüllé meg őket,
Mintha nem gondolna látni vitézeket;
De Halul mellére tévé az két kezét,
Alázatossággal monda, hajtván fejét:

10. „Oh Jézus hitin valóknak szép csillaga,
Oh, ily vitézeknek érdemes hadnagya,
Egyedül! mely ország próbádat nem tudja?
Mely világrész vitézségedet tagadja?

11. Hon az meleg hajnal pirossan feltetszik,
Hon az sötét estve tengerbe enyészik,
Hon az éjszaktenger magában küszködik,
Híred mindenütt van, s mint nap úgy tündöklük.

12. Csudául mi halljuk nagy vitézségedet
Mindnyájan, urunk is az te jó híredet
Szereti hallani, cselekedetedet,
Szeret magadat is, ha nem is hitedet.

13. Ilyen méltó oktul ő megindéttatott,
Hogy küldjön általunk néked barátságot,
S hogy ebben láthasson ő állandóságot,
Izent néked tülünk képes kívánságot.

14. Ű kívánsága ez. Ez várat kezében
Adjad, és ne bizzál nagy keménységedben:
Haszontalan harag, az ki nincs erőben;
Esztelen ki kíván az mi lehetetlen.

15. Császár nem kívánja az te szép váradat,
Hogy aval nevelje maga gazdagságát;
Mert az ki világnak birja nagy határát,
Nem kívánhat szüve kübül egy kis várat.

16. De tudnod kell néked az mi fátumunkat,
Az istennek elszánt igaz akarátját,
Minékünk ő adja az szép arany almát,
Meg is fényeséti mint napot holdunkat.

17. Azért az hatalmas szultán megindult mast,
Isten akarátját viszi végbe bizvást.
Ne adja isten azt, hogy te meggondolhasd,
Hogy te isten kedvét kézzel megtartóztasd.

18. Oh boldog bölcs Thamma, Kazul Bas nagy
Békeséget császártul mert kérni tudá, (ura,
Idején s eszessen magát megalázta,
Mostan nagy Perzsiát békességben birja.

19. Lusitanusokat tartom okossaknak,
Mert az fátum ellen lám ők nem harcolnak.
Lám az francúzok is boldogságban vannak,
Te pedig hanyadrésze lehetsz azoknak?

20. Ha böles vagy, szükségbül tehetsz magadnak
Nagyobbtul magadra nem csinálsz haragot, Cjót,
Alázd meg magadat, add meg ezt az várat,
Melyet semmiképpen többől meg nem tarthatsz.

21. Nem kérettetik tüled ingyen ez az vár;
Hol nagy haszon vagyon, nem látszik kicsiny kár:
Valamit te kérhetsz, azt Szulimán császár
Örömet engedí, elhiggyed nékem bár.

22. Vezérséget tüle kérj, hogyha nem hiszed,
De tudom, hitünkre nem vonz az te szüved.
Megbocsásd, így szólok, mert keresztyéneket
Minden tartja tormába esett féregnek.

23. Kérj háttüle sok pénzt és gazdag kincseket,
Nem találsz öbenne semmi fősvénységet.
Avagy kérjed tüle ez várat, Szigetet,
Hogyha te ok nélkül oly igen szereted.

24. Elhittem, tetüled aztot ő sem tiltja;
De uraság jeléért most azt kívánja,
Hogy hada bejűjön, s valamely hadnagya
Aztot te kezdedben hagyásából adja.

25. Különben, jó Zríni, hogyha cselekeszel,
Váradat s szolgáláidat bizony vesztet el;
De semmi ez, életed az jó hireddel
Szigetvár hamujában temetődik el.

26. Talán van, ki biztat téged, füst azokkal
Kever jó híredet belé családrassággal:
De az léssen első ki szégyenvallással
Szükségnek idején elárul futással.

27. Csiklandós szók ezek, és mind esztelenek!
Ki fogja tartani aztot vitézségnek,
Egynihány hogy állott ellent százezernek,
Minden fogja nevezni vakmerőségnek.

28. Talán esküvésed tartóztat tégedet,
Kit német császárnak békeségben tettet?
De lelkieméret mostan mentté tehet,
Senki nem tartozik tenni lehetlent.

29. Bízol-é németben, te okos horvát bán,
Hogy hamar segítséget küld néked talán?
Német, mely tégedet az föld alatt kíván
Lenni, segítséget hoz kárával talán?

30. Ki nem esmérheti német barátságát?
Leginkább magyarhoz gonosz akarátját?
Hogy gyűlöli német az magyar katonát,
Ha akarod, adok néked ezer példát.

31. De bár az úgy legyen, eljűjön az német,
Rákháton tinéktek hoz ő segítséget:
Elvesztitek akkor kedves éltetőket,
S ők török kezében találják Szigetet.

32. Uram, hogy én néked megmondjam egy szó-
Nagy dolgokat kis üdőben te csinálál, (Cval,
Országos hadakat vesztéig rontattál,
Küváarakat vettél, és el is bontottál.

33. Van már legmagassabban az te jó hired;
Nincsen már hely, az hová feljebb vihessed:
Csak azon mesterkedjél hogy azt őrizzed,
Arról sikos helyről, hol van, el ne ejtsed.

34. Futnod már kell néked szerencse próbáját,
Az ki szakaszthatja jó hirednek nyakát.
Futnod, uram, néked kell méltán az hadat,
Az ki minden órán különben változhat.

35. Ne legyen fejedben az a bizodalom,
Hogy az kit egyenként te meggyőztél harcon,
Meggyőzhesd te mostan hol vannak mindnyájan,
Mely isten rendibül várad alatt vagyon.

36. Ezt szultán Szulimán, mivel szeret téged,
Izente általunk, vitéz Zríni, néked.
Ihon jün maga is: egy millió népet
Hoz el romlásodra, ha szavát megvted."

37. Itt hallgata Halul. És esék zsibolygás
Az erős vitézek közt, és zúgolódás.
Jól esméri Halul, hogy nekik unalmas
Az ilyen követség és az vármegadás.

38. Horvát bán megnézé az sok jó vitézét,
Osztan követekre fordítá az szemét;
Minnyájan hallgatnak, várják bán tetszését;
Ő nagy méltósággal elkezdé beszédét:

39. „Jó követ, okossan nekünk megbeszéléd,
Lágyon s haraggal is urad követségét.
Szép szóval kitévéd urad szeretetét,
Kit mihozzánk hordoz, és az ő jó kedvét.

40. Csudálom ; mert azon én nem igyekeztem,
Hogy ti császártoknál kegyelmem lehessen.
Sőt ártottam néki kis tehetségemben,
Valahol lehetett, és minden erőmben.

41. Barátságomról is röviden felelek:
Soha töröknek barátja nem lehetek;
Valameddig látom, ő árt keresztyének,
Barátság, ártalom öszve nem férhetnek.

42. De ha barátságomat császár kívánja,
Meglehet: magyarét mert visszaadhatja,
Se más keresztyénét osztán ne kívánja;
Így talán lehetek önéki barátja.

43. Hol pengig Szigetvárat nevével kéred,
Jó követ, tudnod köll az mit mondok néked:
Hogy Zríni ezekkel már sokat szenvedett.
Gonoszt, veszedelmet, hideget s meleget.

44. Azért, hogy istennél nyerhessünk kegyel-
Azért nem gondolunk vesztenünk éltünket, [met,
Sok kincset, gazdagságot, és mindenünket,
És ez elmulandó világi hírünket.

45. Hát ne apolgasson bár császár ezekkel,
Az kit mi világnak hagyunk nagy örömmel.
Ha szónkat nem hiszi, jűjön ránk erővel,
Meglátja, mit tehet az, ki van istennel.

46. De ha bűneinkért az isten bennünket
Megvér, s kezetekbe adja életünket:
Meghalunk örömet. De ti elvesztűnket
Nem fogjátok nevetni, s keresztyéneket.

47. Mi sem irigyeljük akkor élteteket,
Elhagyjuk örömet mennyékért Szigetet.
Vidd meg császárodnak az én beszédemet;
Meglátja Szulimán Zríni is mit tehet."

48. Nem türheti Demirhám Zríni beszédét,
Mert az kemény választ általverte szívét,
Mond: ",,oh te, ki megveded had veszedelmét,
S gondold üstökön fogtad az szerencsét:

49. Ihon had s békeség az én kebelemben:
Most válaszsz magadnak, míg tart az üdödben:
Mert én nem érthetem, kerűlő beszédben
Csavarogsz, s válogatsz hadban békeségben."

50. Ilyen szókra seregek megzöndülének;
Nem várják választját hatalmas Zríninek:
„Fegyvert! fegyvert! kiáltnak az követeknek;
Fegyverrel, nem szóval kell veszni Szigetnek."

51. „Hát halálos fegyverre hílak bennelek,
Felele Demirhám: mert látom éltetek
Unalmas." Oly hanggal mondá meg ezeket,
Mintha Janus temploma most nyílt volna meg.

52. Gyorsan az császárnak esék ez fülében,
Hogy Zríni többivel van nagy keménységben.
Nem sokáig késék; ugrék nagy mérgében
Zríni s Sziget ellen, és nagy kevélységben.

53. Szokolovics Mehmetet magához hívá,
Néki forró haraggal megparancsolá,
Hogy egész táborban készűlöt fujatna,
És hogy Ozmán basát elől bocsátaná.

54. És Ozmán basával Ali Kurtog menne.
Amaz az nagy Ázsiának béglerbégje,
Ez vizen szárazon fő ágyúsmestere.
Meghagya hogy evel húsz száz jancsár menne.

55. És hogy körülfognák Sziget kerűletét,
Néznék, hon lehetne, maga szálló helyét,
Árthatlanul honnan törhetnék Szigetet,
Hon lovas s jancsárnak szállítná seregét.

56. Maga is hogy holnap, első szép hajnalban
Megindul, és mégyen az Ozmán nyomában.
Hát megindult Ozmán ugyanaz órában,
Mert semmit nem mér elmulatni hagyásban.

57. Visz tizezer szablyát béglerbég magával,
Ali Kurtog vagyon kétezer jancsárral.
Mendégél török sereg jó rendtartással.
Vigyázó, jelt ada Szigetben haranggal.

58. Zríni lovas csatát várbul kibocsáta;
Hogy török szándékárul ez hírt mondhatna.
Szerencse kezekben egy törököt ada;
Mely vár felől maga többitűl szakada.

59. Ez megmondá nekik béglerbég szándékát,
S hogy holnap elvárná az császár táborát.
Gyorsan megnyittatá Zríni az kapukat,
Vive ki magával tizenkétszáz szablyát.

60. Basa megszállott volt már egy nagy malom-
Hol hináros Almás foly lassu zúgással. Cnál,
Túl az vizen Ali Kurt van fele haddal
Nézik Szigetvárnak ártsanak mi móddal.

61. Törökök lovakat mind füre ereszték,
Túl s innen maguk is mind széllel hevernek.
Esztelenek egymáshoz nem is mehetnek;
Nem félnek keresztyének hogy kijűjenek.

62. Vár és török között egy kis halom vala;
Azért az keresztyént török meg nem látá:
De mihent jó Zríni az halomra juta,
Egy Dervis nevű török ottan meglátá.

63. Kiált: „Iste kaur!” Nem kiált sokáig,
Mert rámene Dandó, mint ama mérges gyík.
Szabljáját Dervisbe vágá hónaljáig.
Éltétül s szavátul egyszersmind elválék.

64. Kiáltás, futkozás táborban nagy esék.
Ki kergeti lovát, ki lovára ugrik.
Ki penig berekben gyalázattal bújik;
Még basa maga is ottan megrettenik.

65. Láttad-e hangyákat mikor megbolygatják?
Mind sietséggel ide s tova futkosnak,
Nyomorultak nagy tojásokat hordozzák;
Sztintén így most ezek kétfelé kapdosnak.

66. De sokat szigeti kapitány nem késik,
Közikben mint vitéz bátorsággal esik;
Az hol csoportokban török gyülekezik,
Az Zríni kezétül gyorsan elszéledik.

67. Talán így Hercules bánt az sárkányokkal,
Vagy hatalmas Sámson philistaeusokkal,
Mint Zríni cselekszik török pogányokkal,
Egy kemény és élős fringia-szabljával.

68. Elvévé életét evel Ramadánnak,
Elválasztá fejét testétül Juszupnak,
És karamán Nuhnak, perzsa Assagurnak,
Torlagnak, Dedónak, nagy testű Halulnak.

69. Nem használhat néked is hamis hamalia,
Murtuzánogli, Murtuzán basa fia,
Sem tenéked szentség, Balukbas Jahia:
Mind föld alá téve tikteket fringia.

70. Deli Vid másfelől török közt, mint tündér.
Százat dárdájával nagy erővel levér;
Már minden ruhája nem más csak török vér,
Egyedül köztök mint oroszlány járni mér.

71. Nem is mondhatom ezt harcnak s viadalnak.
Csak rettenetes iszonyu vérontásnak,
Mert törökök mindenfelől mint por futnak,
Ki lovon ki gyalog berekben szaladnak.

72. Megholt Kara Illan Radován kezétül,
Tarluk Oda basa Novák nagy sebtétül,
Szerecsen Gisdaris ennek fegyverétül
Fekszik, földet harapván nagy kegyetlenül.

73. Túl Almás patakon van az jancsár sereg,
De nem lehet ötülök semmi segítség,
Mert víz magassága ér torkig embernek,
Megázik fegyverök hogyha általjönnek.

74. Az basa heában kiált innen rájok:
„Bizony török császárnak ti vattok árulók;
Ha nekünk segítséget gyorsan nem hoztok,
Nem igaz törökök, de török árulók.”

75. Ali Kurt örömet hozna segítséget,
De jól esmeri vala az víz mélységét.
Ló meg nem győzheti az nagy söppedéket,
De gyalog megázta minden fegyverét.

76. Mégis, noha sötét volt, víznek jancsárság
Gázolva indult, mint sok sűrű nádasság.
Puskákat kezekben magassan feltartják,
Hogy az Almás vizében meg ne áztassák.

77. Segítséget akarnak futóknak hozni,
De megy eleikben halálhozó Zríni,
Üvedzőig vízben kész lén begázolni:
Ottan kezdé őket keménységgel vágni.

78. „Hová indultatok, ti nyomorult ebek?
Így kiált szigeti kapitány töröknek:
Hiszem lám magam is tihozzátok mégyek;
Itt vagyok, tovább engem ne keressetek.”

79. Hamar kü esik ott, hon az ég zörrenik:
Zríni ez szók után hamar rájok esik:
Ott tüle Kurt aga egy sebbel öletik,
Az másikkal Tojgonnak feje vétetik.

80. Nincs oly demecki kard, ki ketté nem törik,
Zríni keze előtt ott sok fej elesik;
Mintha csak nád között ő járna, úgy tetszik,
Mert fut az sok török, hull és sebesedik.

81. Már halmok előtt vannak holttestekből;
Az Almás vize is megtódult ezektől;
Minden kicsiny csöpp víz áll fekete vérből;
Futnak az törökök futó vezérestül.

82. Ozmán az hamar lovát általusztatá,
Harcot is, az Zrínit az éj elválasztá.
Seregét szépen összecsoportoztatá,
Lassan Sziget felé vélek elindula.

83. De vitéz Deli Vid általment az vizen,
Az törökök hátán, s többre halált viszen.
Ő eleibe megy Hamviván szerezsen;
Megesmerete vala Vidot szép fegyverén.

84. Igyenetlen erővel ráhajtá dárdát.
Találá középben Vidnak nagy paizsát,
Elveszté erejét találván nagyobbbat,
Földre megtompítván esék maga vasát.

85. Ifjú Hamviván elijedt szívében,
Nincs már reménysége fegyvertelen kézben,
Elfuta Vid előtt az szélnél könnyebben,
Bizik futásának nagy sebességében.

86. De gyorsan utánna fut Vida kegyetlen,
Ennehány ugrásban eléré hertelen,
Igy szóla: „látszik hogy vagy álnok szerezsen,
Többet bízol lábadban, s nem fegyveredben.

87. De nem használ néked hazádbéli futás,
Meggzaggalja szívedet mostan ez az vas.“
Ily szók után lén rá erős dárdahajtás,
Kinek soha mássát nem látta ég, magas.

88. Acélos paizsát Hamviván föltartá;
De azt kemény dárda nagy vassal szaggatta;
Üvén Hamvivánnak nagy kerék kü vala;
Azt is porrá töré az halálos dárda.

89. Bement hasában is, nem tartá meg háta,
Mert kedves életét magával kirántá;
Esik le Hamviván Vid előtt hanyattá,
Földben leszegezte Deli Vid dárdája.

90. Gyorsasággal rá fut Deli Vid, s dárdáját
Kirántá hasából, reá tévén lábat.
Meghallák törökök Vid kegyetlen szavát:
Török fölött állván így nyitá meg torkát:

91. „Kit haddal kerestek ihon Szigetvárát,
Néktek ajándékozom, szép Pannóniát.
De akarom aztot mostan mérjed hanyatt,
Te szerezsen kölök, mérjed hosszóságát.“

92. Mint fene oroszlány megölvén prédáját,
Kevélyen fölette jártatja haragját,
Kegyetlen szemével nézi kínlódását,
Gyönyörködik vérben, usztatja nagy haját:

93. Így szintén Deli Vid holt török fölött áll,
Dárdája kezében mint nagy sugár tölgyyszál.
Jól látszik messziről mint egyenes küfal,
Vigyázz, ellenséget hogyha máshun talál.

94. Hamviván fegyverét békével levévé,
Arannyal varrt üngét is magára vevé.
De Kamber sokáig eztet el nem tűré,
Így hangos torokkal seregnek üvölte:

95. „Haj, szegyenvallottak! ti vattok vitézek?
Így mutatunk szegyent első nap Szigetnek?
Vitéz holt Hamvivánt jól látja szemetek;
Egy ember megölte, ezt ti ölettétek.

96. Holttestét fosztani ti megszenveditek,
És rajta tombolni az kaurt nézitek,
Hon van most az ti dicseködő szívetek?
Hon van otthon hanyott vetett vitézségtek?

97. De megjövendölte ezt az nagy Menethám,
Mikor ezt az fiát küldte török hadban;
Sokszor bő könyvével kiáltott bucsúzván:
„Örizd magad fiam, szép fiam Hamviván!”

98. Ne bízd el magadat török barátságban;
Sok nép, sok jó vitéz csalatkozott abban.
Nem segét meg téged soha török harcban,
Higgy néki, de nem térsz soha Szíriában.“

99. Sokszor énhozzám is nagy király kiáltott,
Nékem fiát ajánlván sűrűn ohajtott:
„Kamber, édes szolgálóm, vezessed fiamat,
Melyet török hadban kedve elragadott!”

100. De nem kívánhatom én megtérésemet,
Hanem uram mellett elvesztem életemet.
Menethám meglátja az én hűségemet,
Noha immár későn, nagy igaz szívemet."

101. Ezt mondá, s nem többet; s szolgájátul dár-
Kirántá, s keresi az Zríni hadnagyát. (dát
Nem fél az Deli Vid, de merén dárdáját
Nagy kezében tartja, s neveli haragját.

102. De az Kamber szaván egész török sereg
Kiki maga szüvében búban mozdult meg.
Egyszersmind Deli Vidot köröskörül vék
Úgy hogy kezén kívül nincs semmi reménység.

103. De Vid, mint küszikla áll az habok között,
Vitézséggel tartja maga az hadfölyhőt.
Nagy fegyver-szélvészszel kemény pajzsa meg-
Nyil, dárda, szablya jár sűrűn feje fölött. (tölt;

104. Mint az sívó ördög, Kamber Vidra megyen,
Azért, hogy uráért rajta boszút tégyen.
Szíriai nádat rá hajtja keményen;
De csodával látá eltörve az földön.

105. Kurt aga jó törrel megsebesítette,
De csak alig fejét megvéresítette,
Ibrahim az szablyát Vid paizsán törte;
Ali Kurt kopjával oldalban ütötte.

106. Kamber hüvelyéből ismég ránta szablyát,
Kegyetlenül üté Deli Vid sisakját.
Akkor az Deli Vid hozzá hajtja dárdát,
De dárda nem tevő ura akaratját,

107. Mert Kamber elugrék; de nem járt üressen
Az kegyetlen somfa, hanem kegyelmetlen
Esék Zizim agának közép mellyében,
Kiért élfe eloszlék levegőégben.

108. Zizim földön fekszik idegen seb miatt,
Kiránta Deli Vid emberölő szablyát.
Egy sebbel megölé haragos Kurt agát,
Az másikkal Kambert, Hamviván szolgáját.

109. Kamber kedves halállal ura mellé dült.
Sok véres csuklásban élete elröpült;
Vérétül s hűségtül egyszersmind teste hült:
Nálánál hüvebbet soha anya nem szült.

110. Talál utat Vida magának szablyával,
Mint az emésztő tűz merre megyen lánggal,
Úgy hogy öközlök kijött már haraggal,
Ballag az víz felé, lustos vérrel s porral.

111. Nem mennek utánna az török seregek,
Sőt inkább közülök hogy kiment, örülnek.
De ő gondolkodva indula az víznek:
Hogy közülök kijött, tartja azt szégyennek.

112. Háromszor megállott az Almás pataokban:
Vissza rájok menjen gondolja magában?
De meglátá Zrínit hogy vagyon csoportban,
S hogy mindnyájan rá vannak várakozásban.

113. Fegyverestül ugrék hináros Almásban,
Almás penig ütet viszi maga hátán;
És lemosá róla pogány vért folyásban,
Úgy küldé urához s társaihoz tisztán.

114. Együtt jó Zrínivel bemene Szigetben;
És vannak vitézek minnyájan örömben.
Vid gyönyörködik Hamviván fegyverében,
Mely szírus királynak fia volt éltében.

115. Három ezer lovas veszett ebben harcban,
Ötszáz jancsár hever az Almás pataokban.
De mindnyájok fölött nagyobb kár Hamviván,
Mely Vid dárdájátul fekszik földet rágván.

HETEDIK ÉNEK.

Demirhám boszút fogad Hamviván megölőjének.
Szulimán Sziget alatt táborba száll. Farkascs halála.
Zrínyi győzelmesen kicsap. Demirhám csatája Deli
Viddal eredmény nélkül foly, s az éj által megszakasz-
tatván, a két hős egymásnak a párbaj folytatását fogadja.

1. Minekutánna már szép hajnal szekere
Mindeneket indított gyönyörűségre,
Szép fülemile keserves éneklésre,
És szigeti vitézeket nagy örömmre;

2. Eljöve az gyors hír császár táborában:
Zríni Ozmán basát megverte nagy harcban,
Életét s fegyverét elveszté Hamviván,
Elveszté kedves fiát basa Murtuzán.

3. Esék ez fülébe az vad Demirhámnak,
Kiért szívét ereszté sértő bánatnak.
Esztelen, szaggatja ruháját magának,
Mintha használhatna a val Hamvivánnak.

4. „Hova hattál engem, Menethám nagy fia? —
Mert ez volt atyjának igen nagy barátja;
Kegyetlen torkával Hamvivánt kiáltja; —
Miképpen történt ez, ment lelked föld alá?

5. Ezt ígértem-é én az én barátomnak,
Szífiiai királynak, az te atyádnak,
Hogy magamtul harcon tégedet elhagyjalak,
És kaur kardjának prédául találjak?

6. De ki vétkes ebben? csak magad esztelen,
Hogy közülünk elmenél ilyen véletlen:
Nem tudta ezt senki az te seregedben,
Csak te szolgád Kamber, az is szerencsétlen.

7. De, Hamviván lelke, légy nekem irgalmas,
Mert érelded lészen hamar boszuállás.
Hóhárodnak lelkét megésvi ez az vas,
Esküszöm Mahometnek, kit tart ég, magas.

8. Te véres szüvedet Menethámnak viszem.
Bánatját lágyítsa, noha úgy sem igen.
Tahát boszut állok az egész Szigeten,
S valahol találok, minden keresztyénen.”

9. Ilyen szókkal ballag Demirhám császárhoz,
S mihent közel jutta császár sátorához,
Megesmeré császár szemén hogy rossz hírt hoz,
Demirhám így kezdé szólni Szulimánhoz.

10. „Mi itt heáiban hevertetjük magunkat;
Amott szigeti bán megverte hadadat.
Megölték kaurok Hamvivánt, társomat,
És Murtuzán fiát, s Ozmánt meggyalázták.

11. Padisahom! avagy ereszs el magamat,
Hadd töltssem ki rajtok haragos boszumot,
Avagy te magad is hozd el táborodat,
Ronts el az hitetlen pogány kaurokat.”

12. Demirhám dühösségét császár esmerte,
Azért megrivogatni ottan nem merte.
„Ihon most indulunk, néki azt felelte;
Társod volt Hamviván, állj boszut érette.”

13. Azért megindula Szulimán táborral,
Igen hadviselő okos rendtartással;
Ére Szigetvárhoz ugyan azon nappal
Délután két órakor nagy táborával.

14. Szigetvár bástyáját Zríni szintén nézte,
Meglátá messziről, magát fölvitette.
Iszony sűrű por s meggy égbe keverve,
Úgy hogy eget földet mind besötétítte.

15. Megláták későre osztán sok törököt,
Szintén mint levegőben az sötét folyhót.
Beburélva vagyon sokaktul mert az föld,
Mintha hegy mozdulna az sík mező fölött.

16. Az seregek fölött magas por csavarog,
Alattok rettenetességgel föld robog;
Sok erős vörös zászló az széllel lobog,
Gondolnád, tenger is hogy most reád forog.

17. Megszállá vár körül világgrontó tábor,
Mint szintén az Dunán az jeges sűrű sor.
Mindenütt fejrlik sok számtalan sátor;
Senkitül ő nem fél, erejében bátor.

18. Császár köröskörül megnézé az várat;
Azután maga is egy halmon túl szállott.
Akkor egész tábor Allahü kiáltott
Egymás után háromszor, messzi megállott.

19. Az egész jancsárság elrendölt seregben,
Puska mindenkinek kártévő kezekben;
Ezt minnyájan kilövék az magas égből:
Császár jüvéséért vannak nagy örömben.

20. De az ágyukat is egyszersmind kilövék:
Azt tudnád leszakad reád az magas ég;
Alól az föld robog, repedez mint egy jég,
Sziget bástyája is féltéből mozdul meg.

21. Meghagyá Zríni Miklós pattantyúsoknak,
Ágyúból köszöntést töröknek adjanak.
Legelső Csontos Pál egy végét kanótnak,
Gyűjtőlókához tévé farkas-ágyúnak.

22. Gyorsan rettenetes pattantyú kisüle,
Török tábor felé golyóbisát küldé:
Az láthatatlanul sereg közé jüve,
Rettenetös halált öközikben vive.

23. Mert előltalálá jancsár-aga fejét,
Mind patyolatostul elrontá életét.
Utánna egy rőndben harminckilenc testet
Keménységgel ronta, vitéz törököket.

24. Örül az Csontos Pál, hogy aztot meglátta,
Törököknek bástyáru hanggal kiálta:
„Ihon van az jól jött bilikum pohára;
Majd neki ís adok az ki meg nem itta.“

25. Szigetvárból lesznek ilyen köszönetek:
„Erős gyomrotok van, megemészthetitek.
Nem jöttök Szigetben, ha nem iszszátok meg
Zríni egészségéért, álnok török ebek.“

26. Az másik lövéssel Pál Ajgás basának
Lovát elszagattá és pécsi Dézdárnak
Az mellyét, és renddel huszonhárom másnak.
Hevernek az földön, s lelkeket kifúják.

27. De harmadik lövést nem merék megvárni,
Sietnek szállásra kiki eloszlani.
Némelyik nem tudja magátét találni
Nagy ijedésében, s nem mér megállani.

28. Két lövéssel nagy kár esett az törökben.
Sokkal nagyobb történék mostan Szigetben:
Mert Farkasics Péter régi betegségben
Készéti nagy lelkét isten eleiben.

29. S csak azon törődik hogy ágyon halna meg.
Esztelen, akaratját élő istennek
Panaszolkodással nem fordíthatja meg!
Ő vitézek előtt így panaszolkodik:

30. „Hej, hej, én fátumom mely igen kegyetlen!
Ettől mindenkörön szüvemben rettegetem,
Dicséretlen ágybul hogy éltemet küldjem
Mindenható kegyelmes isten kezében.“

31. Oh százszor boldogok, kik hazájok mellett
Vitéz módra letették kedves élteket!
Szerencse pedig azért tartott engemet,
Hogy haszontalanul fogyassam éltemet.

32. Ah szerencsétlen én, el nem tudtam veszni
Hon kedves halállal megholt nagy Losonci,
Hon fekszik Rác Milák és Farkas Botthyáni,
Vitéz Spanyol Perez, öreg kasztelánfi.

33. De nem tudtam-é én nagy Dragut kezétül
Vagy kegyetlen Akomat jó fegyverétül
Megfosztatnom ettől unalmas éltentül?
Ihon most meg kell halnom dicséret nélkül!

34. Mikor megnyomattam egyszersmind húsz
Mikor földre estem Gyáfer csidájátul, [nyitult,
Mikor agyon üttettem Rahmat botjátul,
Éltem megmaradott s most megy el ágyambul!

35. De jól van, ha úgy van, mint isten akarja;
Gyakorta szolgálját keményen sujtolja,
Azért hogy mennyégben szebben koronázza,
Szenvedéséért bőven ajándékozza.

36. Ihon, vitéz barátim! mostan meghalok;
Néktek jó szerencsét istentül kívánok;
Egekben értetek jó istent imádok.
Vitézek legyetek. Most isten hozzátok!

37. Így Farkasics Péter végezé életét,
Az istenhez küldé vitéz tiszta lelkét.
Siratja jó Zríni ő kimenetelét;
Így nagy fohászkodva elkezdé beszédét:

38. „Oh forgó szerencse, átkozott, kegyetlen!
Miért ragadád el ez vitézt hertelen?
Az mi nyavalyánknek ez volt hea szintén,
Hogy ne legyen Farkasics mostan eleven.“

39. Oh élet, mely hamar ez világbul kitünsz!
Oh rövid élet, tülünk mily gyorsan röpülsz,
Mikor inkább kellenél, akkor te megszünsz,
És, mint harmat nap előtt, egyszersmind eltünsz.

40. Mint harmat nap előtt, mint hó az tűz előtt,
Mint álom előttünk, mint füst az szél előtt;
Vagy sebes forgószél mint hajtja az folyhót,
Úgy tünsz el előttünk s kívánságunk előtt.

41. Csúsz haszontalanul rút kigyó az réten,
Semmit nem törődik unalmas vénségén;
Ű megifiadik mikor jön kedvében,
Elveti vén bőrét s megifjul testében:

42. Ember pedig, az ki isteni formára
Meg van ékesítve, isten-ábrázatra,
Hogyha elérkezik utolsó órára,
Nem tér s meg nem újul, de mégyen halálra.

43. Megvénheszik az föld, elveszti szépségét,
De újul ha éri kikelet idejét;
Az nap elvégezi estve ő menését,
De megújul reggel, kihozván szekerét:

44. Csak maga egyedül az nyomorult ember
Az, ki gyors vénségétül soha meg nem tér;
Örök folyásában van az fris forrásu ér;
Emberben peniglen soha nem ujul vér.

45. Víz, tűz, föld, és nagy ég tartanak sokáig:
Ember, ezek ura, egy szempillantásig.
Küfalak, nagy tornyok sok száz esztendeig:
Ember, ki csinálta ezeket, óráig.

46. Csak egyvan, ki megmarad koporsó után,
Az mely megmutatja magát világ fottán:
Jóságos cselekedet, nagy öröksége van:
Újul mindenkoron halhatatlan voltán.

47. Újul hát, Farkasics, az te vitéz neved,
Noha az nehéz föld befödi testedet.
Cselekedetteddel az halált meggyőzted;
Most isten jobb kezén van gyönyörködésed.

48. Ottan fizetődik most világi munkád;
Vigan nézik angyalok sebeid nyomát;
Ottan, mely véredet hazáért hullattad,
Örök boldogságodra szentek fordítják."

49. Így Zríni Farkasicsot eltemetteté;
Osztan gondot visel várra mindenfelé.
Szigeti vitézek vannak csendességbe,
Mindenütt bástyákon nagy gondviselésbe.

50. Török megszállott volt már mind köröskö-
Mindenütt sok török szép üdönek örül; [rül,
Csak maga Szulimán nagy gondokban öszül;
Bán merész szívűjéért nagy félelemben hül.

51. Nem késik sokáig szigeti vitéz bán,
Bátorodik szüve ellenségét látván:
Mint az rettenetes örményi oroszlány
Kijün barlangjából, ottkin fegyvert látván:

52. Így Zríni Szigethül törökökre megyen;
Erős emberölő van dárda kezében;
Mozgatja gyöngye szél structollát fejében;
Ötszáz vitéz utánna megyen szép rendben.

53. Megfordult hozzájuk, így szólt seregeknek:
„Halljátok mit mondok, ti erős vitézek,
Első nap, első harc lesz most előttetek,
Ma félelmet tennünk kell török ebeknek.

54. Ma török császárral mi megesmértetjük
Mi szüvünk, mi kezünk micsodás, fegyverünk.
Ma rettenetessé kell magunkat tennünk;
Azért, vitéz szolgálaim, emberek legyünk."

55. Kevés szókkal nagy bátorságot bán ada
Vitéz seregének, mely csak alig várja
Hogy törökkel szemben hamarabb juthatna,
Ha illenék, harcra sebességgel futna.

56. Nem messzi az vártul Ali Kurt fáradoz,
Minden készüllettel vagyon sánc-ásáshoz.
Rustán, császár veji, ötezer jancsárt hoz,
Letelepété nem messzi Ali Kurthoz.

57. De Stipán Golemi, jó Zríni hadnagya,
Megy vitézek előtt ott előljáróba;
Nagy bátorsággal üt számtalan asapra,
Az kik sáncot ásnak, együtt jancsárookra.

58. Sok török elesék az száz gyalog miatt,
Mert nem lüvi heában egy is puskáját.
De rendben jancsárság mint fal veri magát,
Készíti fegyverét, puskáját s kanótyját.

59. Rechap jancsár-aga legelső seregét
Viszi Stipán vajdára, tüzes fegyverét;
De Stipán Golemi tüle meg nem ijedt,
Nézi ellenségét s mint töll áll szél előtt.

60. Török esztelenül kilüvi puskáját,
Stipán megszemlélte Rechap jancsár-agát;
Bátran reá vivé két élő pallosát,
Azt fejéhez üté, vágván patyolatját.

61. Két vállára esik két felől az feje,
Nagy zörgéssel esék maga is az földre;
De Stipán kezétül több is mellé düle,
Mert Abazt, Benavirt, s Musztafát megölé.

62. Rustán bég megindult ötezer jancsárral,
Az hol Stipán vajda kárt tézzen pallossal.
Zríni Goleminak négyszáz jó szablyával
Idején segítséget hoz, rendtartással.

63. Az kit az uristen meg akar tartani,
Százezer között is meg fog az maradni.
Ötezer puskától nem lehele halni
Senkinek seregéből, melyben volt jó Zríni.

64. Mihent füst eloszlik, nagy rivalkodással
Rustán vezér megindult sok jancsársággal;
Az ötezer ember három seregben áll,
Kegyetlenül összekapva bán hadával.

65. Legelső, nagy horvát Radivoj, te voltál,
Ki pogány törökvért szablyával ontottál.
Ledült teelötted kegyetlen halállal
Pervisz Oda basa, ki volt mind jobb s mind bal.

66. De gyorsan Juranics Lőrinc őutánna
Achomát barjaktárt szablyával levágá.
Fekszik Zríni előtt tizenöt már halva;
Török testen fölül jár vérben gázolva.

67. Arszlán, Rustán öcse, Zrinit megesmeré,
Dárdával őreá merészséggel mene,
Eltörék dárdája, s heában az földre
Esett, mert paizsba ütközött az hegye.

68. Gyorsan kardot ránta az ifjú Arszlán;
Eleibe tartja paizsát horvát bán,
Felvett már két csapást, de többet nem várván,
Hozzá csap szablyával, jóságában bízván.

69. Kegyetlen szablyával melljét ketté vágá;
Az eleven szüve benne mozog vala,
Ő meghalaványodék mint szép viola,
Zríni lába előtt esék le hanyatta.

70. Megnyitott melléből piros vért okádik,
Élete halállal testében küszködik,
Végre az haláltul élte meggyőzetik,
Széles úton lelke testéből kibújik.

71. De Szanzák Benavir ettől meg nem ijedt;
Kezében markolá kemény hegyes törét,
Oda megy, hon rontá Zríni Arszlán béget,
S ily kevélyen kezdé előtte beszédét:

72. „Kibujtál likodbul, hamis álnok róka;
Oda már meg nem térsz, noha eszszel rakva.
Futáshoz termett lábad; ez koporsója
Lesz álnok testednek, s ez utolsó óra.

73. De micsodás kinnal öljelek tégedet?
Arszlán haláláért eleven szüvedet
Kevés lészen rágnom, avagy az ebeket
Véle jól tartanom, megrontván testedet.

74. De ihon hóhárod tenéked ez lészen
Ez érdemes büntetést szüvedbül vészen.“
Ily szók után Zrínire megyen mérgessen,
Hozzá szúr, de Zríni elugrik hertelen.

75. „Talán jobb csapás ez, ki jön én kezembül,
Mert keményebben, és jön is jobb embertül.“
Igy felele Zríni, szablyáját vitézül
Derekában vágván, s vérét látván örül.

76. Leesik Benavir, s lelke torkán hörög;
Estében fegyvere iszonyuan zörög.
Ihon szaladáshoz termett kész eb török!
Földre lefektetett, s itt fekügyél örök.

77. Nem henyél Deli Vid, látván vitéz urát;
De az sok törökben eltörte dárdáját.
Fekszik ölötte Kajradin Kajrakát,
Megölte Huszaint, Alt, Cefert, Musztafát.

78. Itt bátorságot vett az keresztyén sereg,
Az török peniglen félelemtül lézeg.
Józa Pál életét elvéve Bichirnek,
Penezics Ábrahám Nuhnak s Derielnek.

79. Tamburás Istók is Tojgánt földre veté;
Erős Dandó Iván Ibrahimt megölé;
Barjaktárt Juranics puskával meglívé,
Aranyas zászlóját kezébül kivévé.

80. De nem tudom Demirhám honnan érkezék,
Mert hareről kiáltás fülében beesék.
Gyorsan az harcolók közikben férkezék;
Látja hogy törökök az futáshoz készek.

81. Tamburás Istóknál török zászlót látá,
Mert ennek Juranics, hogy hordozza, adta.
„Nem néked, kaur-eb, való szép barjakta!“
Messzirül Istóknak Demirhám kiáltja!

82. Együtt ilyen szókkal hozzá ránta kardot;
Amaz ijedtében elhajtá az zászlót.
Önéki is kezében szablya akadott,
Igyenetlen kézzel hozzá üté aztot.

83. Felvévé az csapást Demirhám szablyával ;
Ugyan hozzá vágott azon fáradsággal ,
Mellyén és oldalán egy nagy sebet csinál ,
Azon élte kimégyen s száll belé halál.

84. Demirhám lovárul zászlóért leszállott.
De mihent meglátá tollas Deli Vidot ,
Könnyen mint egy evét ismég lóra ugrott ;
Más töröknek adta kezében az zászlót.

85. Ez az a Demirhám, ki minap Szigetben
Vala Zríni előtt olyan keménységben.
Most ismég csidát vett kártévő kezében ;
Bizonyít keménységet cselekedetiben.

86. Mint az mérges sárkány Vidra rugaszkodék,
De ártalmas dárda paizson eltörék.
De az Vid pallosa ló fejében esék ,
Kiért halva földre urastul leesék.

87. Ismét könnyen Demirhám, mint az fris me-
Földön hagyá lovát, s kivonyá fegyverét; [nyét,
Megyen Deli Vidra, nézi bátran szemét ,
Mintha nem is látná máshun ellenségét.

88. „Mit készülsz sokáig? Deli Vid azt mondá,
Lám vártalak addig míg csühödöl vala
Az ló alól: van kezemnek máshun dolga
Nem csak veled.“ Demirhám ily választ ada :

89. „Károddal serkengetsz magadra engemet,
Azért, hogy nem esmérlek, nézlek tégedet ,
Talán Deli Vidnak mondanak tégedet ,
Az ki Hamvivánnak elvevéd életét.

90. De te akárki légy, több gondod nem leszen,
Ma mert én kezem néked eleget téssen ;
Kardom török vérért rajtad boszut vészen ;
Azért ily kis üdöt szüved ne resteljen.“

91. „Én vagyok Deli Vid, felele az másik.
De miért karátyolsz , szájad nyelveskedik ?
Az én kezem miátt Hamviván ott fekszik ,
Majd ugyan ez miátt fejed földre esik.“

92. Demirhám, mint ördög, hogy eztet meghallá,
Hogy ez keze miátt lett társa halála ,
Nagy demecki kardot kezében ragada ;
Úgy megyen dühösséggel nagy Deli Vidra.

93. Mint két haragos libyai oroszlán ,
Öszvetalálkozván az nagy széles pusztán
Próbálják körmöket egymás szőrös hátán :
Úgy két vitéz téssen Szigetvár határán.

94. Demirhám haraggal s dühösséggel nagyobb,
De vitéz Deli Vid igaz hüttel bátrabb :
Nem enged egymásnak, szikráznak az kardok,
Magokon merő vas nagy messziről ragyog.

95. Török két csapással Deli Vid paizsát
Darabokra rontá. De török sisakját
Deli Vid eltöré, mert szablyája lapját
Üté az sisakhoz , megsérté homlokát.

96. Ezek így harcolnak. De az több seregek
Erős Zríni kezétül megfélemlettek.
Benavir serege legelső futamék ;
Utánna Arszláné, urokat elveszték.

97. Megindult Rustán is, megijedt ily dolgon,
Nem gondol öcseséjért Zríni boszut álljon ;
Üzi az törököt Zríni magok nyomon ,
Mindenütt keresztény szablya van hátokon.

98. „Üzi, de okossan, mert messziről látá,
Hogy sok ezer lovas jön az ő kárára ;
Mert vitéz Delimán, nagy tatár hám fia ,
Mint oroszlány kölok jön Zríni hadára.

99. Bán az nagy sokaságot mikor meglátá,
Elszélledt seregét ottan öszvehajtá ;
Mert immár szép nap is lovait elhajtá
Oceanum tengerbe , sötét is vala.

100. Rustán alig szaladt sok gyalogságával ,
Ha Delimán nem jött volna lovasokkal.
De harcol Demirhám most is Deli Viddal ,
Nem árthatnak egymásnak semmit szablyákkal.

101. Mikor sötét vala, Demirhám így szólal :
„Mi itt, mint az vakok, törjük bolondsággal
Heában magunkat, s nem árthatunk karddal
Egymásnak; nem jobb lesz-é harcolnunk nappal?

102. Nappalkor munkánkat az irigy sötétség
El nem titkolhatja, mert meglátja nagy ég ,
Meglátja Szigetvár, és az török sereg ,
Micsodás boszut áll rajtad Demirhám bég.

103. Azért esküdjél meg nékem az istenre,
Én is megesküszöm Mahomet hitire:
Hogy te is visszatérsz, én is, erre helyre,
Mihent néked, nekem is módunk leszen benne.

104. Mertsötétség miatt most nem harcolhatunk,
De hiszem még lehet alkolmatosságunk,
Mert tudom ily hamar innen el nem válunk,
Valamíg tikteket falból ki nem vágunk."

105. Felel az Deli Vid: „képes beszédek
Szeretném; de énnékem módom nem lehet,
Hogy bizonynyal tudnám kijüvetelemet,
S mint tegyem ki nagy had ellen életemet?

106. Bár elhidd aztot ha bizonynyal tudhatnám,
Hogy maga ellenségem lenne Demirhám,
Soha én előtte fal közé nem bújnám,
Hanem erdön mezőn mindenütt megvárnám."

107. „Ne félts, Deli Vida, mástól életedet,
Mert hozok tenéked császártul levelet;
Demirhám csak maga lészen ellenséged;
Szulimán beköti igaz török hitét."

108. Így halálos veszélyre megalkuvának.
Azután egymástól hamar elválának:
Mint két erdei kegyetlen fene bikák,
Kik szarvokkal egymásnak nem árhattanak.

NYOLCADIK ÉNEK.

Szulimán búa a többszöri veszteségeken. Hadi tanácsot tartat, melyben, Delimán és Demirhám ellenére, a tábor körülsáncolása határoztatik. Delimán párbajra ajánlkozik a császárnak Zrínyivel; de az, a vár ágyuztatását rendelvén, későbbre kívánja a személyes csatát fentartani.

1. Ihon jön szárnyas lovon szép piros hajnal,
Mosódik szabylája fejér tajtékjával,
Az ló fekete volt, de szebb Pegazusnál,
Orra likjából tűz, szeméből jön halál.

2. Kis fejér patyolat magának fejében;
De az ő orcája van nagy fényességben.
Ő maga öltözött arany páncér-üngben;
Két szál hebanum csid van fényes kezében.

3. Minden kis veréték, mely lórul csöppenik,
Szép gyöngé harmattá az földön változik;
Előtte sötétség nagy futással oszlik,
Körülötte az ég messziről tündöklök.

4. Ifju orcával mindent megvidámt,
Ő földből virágot szépségével indít,
Ő fülemilében keserves torkot nyit,
Ő forrást, ő folyást, erdőt, mezőt újít.

5. És mikor érkezék Szigetvár föliben,
Esék ily kételkedő elmékedésben:
„Ihon mennyi holttest fekszik ebben helyben,
Nagy levegő eget elveszt bűdösségben.

6. Vallyon ki keze munkája ez lehetett?
Talán itt döghalál vagy sárkány lehellett?
Elvesztette magyarnak gyönyörű földét:
Talán mérges python ismég fölébredett?

7. Ha az, majd leszálok földre magas égből,
Két hegyes dárdámmal megmentem mérgétül
Sárkánynak magyarokat, s veszedelmétül.
De, így tetszik, tábort látok amott széltül.

8. Ah, hitetlen törököt látom mezőben!
Ezt jobban sárkánynál gyűlölöm szüvemben.
Haj hitetlen ebek, ha volna erőmben,
Mind elvesztenélek haragos kedvemben!

9. De jól van, mert látom, nem igen örülnek,
Sőt sürű sirással égbe üvöltének.
Ne adj, ne adj szerencsét, isten, ezeknek!
Engedd magyar kéztül fottig elveszszének.

10. Áldott légy, jó Zríni, ki így őket rontád,
És hitellen testeket halomban rakád;
Ugyanis tetüled vár minden jót hazád;
Ezért, és jó hirért, életedet te ne szánd."

11. Szulimán de öszül az széles táborban,
Szüve gondokban hül és nagy búsulásban.
Zríni megmutatta már kétszer két harcban,
Tovább mit reménylhessen Pannóniában.

12. „Mit várjak már tovább, így kezd panaszkodni,
Kiben bizhatom én, s kinek kelljen hinni?
Ihon atyám lelke kész lön engem csalni,
Mondta hogy Szulimán Szigetben fog lakni.

13. Kevés volna, engem ha csalt volna atyám :
 Hazudott előttem Mahomet prófétám ,
 Hogy kezemben lészen az szép arany almám ,
 És világot birja alattam muzulmán .

14. Ihon én meggyőztem az egész világot ,
 Ő sirván óhajtván hozott nékem adót .
 Hatalmas fegyverem világon országlott ,
 Hon feljött, hol lement nap, kardomtól tartott .

15. Rettegött előttem az nagy Károly császár ,
 Elveszett kezem miatt Uluduvejdár ,
 Szélös Egyiptomban nékem esett kis kár :
 Hányad része azoknak ez az szarkavár ?

16. Világbiró császár Zrintül győztettem ,
 Ihon minden örömet rá vesztegettem :
 Ihon az jancsárság , rettentő seregem ,
 Elvész keze miatt egyszersmind előttem .

17. Nincsen Demirhánnál vitézebb világon ,
 De mit ártott Zríninek már az két harcon ?
 Fekete Hamviván fekszik Almás-parton ;
 Nagy eszü Rustán mint járt tegnapi napon ?

18. Lásd tatár hám fia , haragos Delimán ,
 Azt gondoltuk róla hogy sivő oroszlány :
 Elvész bátorsága ha kijün horvát bán ,
 Nem siet oda harcra , az hol Zríni van .

19. Hej, hej csak te ne volnál, vitéz Zríni bán !
 Ha rád nem botlottam volna hadakozván ,
 Szintén mint Nagy Sándor, nagy volnál Szulimán .
 De lá! mint kell veszнем, magamat itt rontván !"

20. Világrontó Szulimán szívét így törte ;
 Okos fő tanácsiért gyorsan elkülde ;
 Szokolovics Mehmet ezeket meggyűjté ,
 Császár sátorában renddel leülteté .

21. De császár leülni nem akar közikbe ,
 Hogy változást rajta senki ne esmérne ,
 Egy röjtök sátorból dévánt titkon nézte .
 Szokolovics Mehmet beszédét így kezdte :

22. „Vitéz urak, hadverő böles fejedelmek,
 Világ határirul való béglerbégek ,
 Ti basák, ti bégék, ti okos vezérek ,
 Kik most ebben helyben dévánra gyűltetek !

23. Az hatalmas c. ászár, szultán Szulimán khán .
 Kinek az hold szolgál, kinek birtoka van
 Tengeren és vizen ki az ég alatt van ,
 Élni tanácsokkal ebben helyben kíván .

24. Kivánja hallani azért tituletek ,
 Mi mód kelljen veszni ennek az Szigetnek
 Kár s török vér nélkül, és hogy az üdőnek
 Hosszasága ne ártson ő nagy hírének .

25. Mindenitek tetszését megirván, hatta
 Hogy vigyem kezébe, és hogy ő meglássa
 Mit kellessék legjobbat török hasznára
 Cselekedni, ebben kaur-rontó hadba .

26. Hogy emlékeztesselek, megparancsolta,
 Erre nem legkissebb tanácsnak falkára
 Tikteket, hogy jöttünk legvitézb kaurra ,
 Ki kardot világon övedz oldalára .

27. Ezt hatalmas császár méltónak ítélte
 Maga személyével légyen ellensége ;
 S jó hír koszorúját, mely győzésből kötte ,
 Zrínin s Szigetváron eztet vigye végbe .

28. Senkit azért, vitézek, az vakmerőség
 El ne ragadjon, és meggondolt vitézség ,
 Mert Zrini horvát bán olyan ellenség ,
 Ki ellen lesz káros okatlan sietség ."

29. Így végezé szavát Szokolovics Mehmet .
 Rustán, császár veji, elkezdé beszédét ;
 Ő ül vala első nagy kajmekán mellett ,
 Méltósággal fordétá mindenre szemét :

30. „Itt, hon világ virágja özvegyűjtve van,
 Sok bátor szívű úr, minden forgott hadban ,
 Hol hatalmas császár maga fejével van ,
 Erőtlen én eszem ilyen nagy tanácsban .

31. Ki világot megbírta okos erővel ,
 Nincs szüki tanácsra ily mint én vezérnél .
 De minthogy parancsol, mit érek elmémmel
 El nem titkolom én, tiszta ép szívemmel .

32. Mert oly helyen vagyunk, az hol az titkolás
 Nékünk és császárunknak lehet ártalmas .
 Első vétünk után lehet nagy kárvallás .
 Legyen messzi az én szómtól profétálás .

33. Itt van az az Zríni, melynek széles híre
Még tengeren túl is érkezett fülünkbe.
Igaz-é vagy hamis az ő vitézsege,
Nem tudom; elég az, népek közt van híre.

34. Hirrel viseltetnek az hadakozások;
Nem, mint mi gondoljuk, szók legkissebb dolgok:
Ettől rontáttatnak hatalmas táborok,
Evel vesztnek, nyerneek világi császárok.

35. Mi pedig semminek gondolván ezeket,
Sánc nélkül vakmerőn szállottuk Szigetet,
Napvilággal alá hoztuk seregeket,
Nem tartván istrázsát, sem titkos kémeket.

36. Igen megfizettük vakmerőségünket,
Mert ezen az mezőn hullattuk vérünket;
Igen büven most látjuk holttesteket,
Látjuk Almás vizét, forgat embereket.

37. Ki nem csudálná tanácstalan dolgunkat,
Mi miképpen elbíztuk mostan magunkat,
Nem nevezhetnének-é Ali Kurt próbáját:
Sziget alá vinni mert két ezer szablyát?

38. Nem volt Ozmán basának az hivatalja,
Hogy tizezer lovassal várat megszállja.
Őtet azért küldték hogy mezőt prédálja,
És eledelt Szigetben vinni ne hagyja.

39. Esztelent vakmerőség nézd hová vivé,
Szigetvéra alatt hadát telepété,
Hid nélkül hada közt az Almást ereszté,
Jobb részét hadának gyalázattal veszté.

40. Sok Ozmán basával elől elment lopva;
Gondolták, Szigetben befutnak száguldvá;
Elveszett Martuzán basának szép fia,
Megölte Hamvivánt Deli Vid csidája.

41. Nem kell kétségben esetekkel játszani;
Harcolást övélek el is kell kerülni;
Mert, mint dühös ördögök, készek kárt tenni,
Semmi erőtől nem tudnak ezek félni.

42. No ez már megvan; vegyünk kárunkból pél-
Ne várjuk lábunknak második botlását: [dát,
Tartsunk tábor szélén vigyázó istrázsát,
Mert aluva megvalljuk bizony az kárát.

43. Az mi pedig várnak vételét illeti,
Sánccal köröskörül azt kell nekünk venni;
Ugy kaurok miránk nem tudnak kijünni,
Rövid nap kár nélkül fogunk ben örülni.

44. Rontsuk el ágyúkkal földdel tölt bástyákat.
Szárazszszuk ki ásással vizes árkokat.
Lapát és golyóbis veszi meg várokat,
Vesztég ülve nézhetjük holt kaurokat."

45. Ily szók után Rustán még helyére üle,
Másfelől tatár Delimán talpra kele.
Ennek teli méreggel haragos szüve,
Rustán ellen bátran osztán szólni kezdé:

46. „Akarnám, vitézek, tíz ország engemet
Innen választana; ne látnám ezeket,
És most ne hallanám ilyen szégyenünket,
Okoskodni akarván beszélt ez melyet.

47. Nem ilyen tanácsesal birta meg világot
Vitéz muzulmán vér; nem ilyen ad adót
Az kaur töröknek. Nap ilyent nem hallott;
Azt mondja: vesztég ülve vegyék meg várat.

48. Legjobb lesz: bújunk el, vessük el kardun-
Hagyjuk veszni hírünket, vegyük kapákat [kat,
Vitéz kezeinkben; így ront kaurokat
Győzhetetlen császár! így vesz meg várakat!—

49. Hirrel viseltetnek az hadakozások:
Tehát törököknek hírt nyernek az ásók?
Nem rókáknak, borzoknak Sziget szállások,
Az kit kivájhatnak mindenkor pór ásók.

50. Bújon el őmaga, az ki fegyvertől fél;
Vesse el szablyáját, ki futó mint az szél.
De az mi szívünket, mely fegyverben reméll,
Nem látja földben ásva ez a fényes dél.

51. Ozmán elvesztette bolondul az hadát;
Tehát mi vallottuk annak gyalázatját.
Tegnap az bölcseség hamar adott hátat:
Minnyájan olyanok ebben hadban tahát?

52. Szabad legyen kérdés nélkül mondanom:
Ki szabadétotta ezt tegnapi napon
Az Zríni kardjától? nem tulajdonítom
Én vitézsegemnek, nem is annak mondom:

53. Láttá ravasz Zríni, ki előtt kell futni,
Kész volt Rustán béget az táborig üzni,
Delimánt nem akarta közel megvárni.
Láttuk ezt minnyájan: ő is tud szaladni.

54. Nem ásó, nem kapa az mi győzedelmünk,
Hanem rettenetes acélyos fegyverünk.
Evel Szigetvárát hamar porrá tesszük;
Evel nevelködik hírünk s vitézségünk.

55. Ne kérdezd, hon megyek én Szigetvárában?
Hogyha kijün Zríni, én is ő nyomában
Bémegek Szigetvárnak nagy kapujában:
Hozzon kapát, ásót, az ki bizik abban."

56. Ily szókra Rustán szüve megkeserődött.
Ismég talpra álla az kajmekán mellett,
De vitéz Delimán nagy haraggal kiment,
Nem méltóztatik várni Rustán beszédét.

57. Messzi Demirhántul tanács rendi vala,
De mérgeessen ő is kiáltván fölállá:
„Én is nem kapálni jöttem ez vár alá;
Ha az kell, én teszek szert ezer aspra.

58. Bezzeg hasznos tanács itt ülve henyélni!
Az ki vitézségét akarja veszteni,
Szintén így kelletik néki cselekedni.
Akarjuk-é magunkat megneveltetni?

59. Delimán jó tanácsát én is javallom,
És tovább ily gyalázatot nem hallgatom.
Ki szereti jó hírt, minket követ; tudom.
Ily szókkal Demirhám kiment sátorajtón.

60. Rustán csaknem eszi mérggel kezét lábát,
Hogy ezek megnevetik ő jó tanácsát:
„Oh balgatag nemzet! fohászkodva kiált,
Nem ember, de oktalan és dühös állat!

61. Eredj, vedd meg Szigetet vitéz szablyáddal,
Dönts le bástyáit haragos torkoddal:
Most látom töröknek dolga veszőben áll,
Mikor bővelködik tanácsa bolonddal.

62. De mit törődöm én más esztelenségén?
Jobb lesz vesztég ülnöm sátor kerevetén.
S csudálkoznom ezeknek nagy vitézségén,
Ha ugyan veszni köll dolgunknak, ám veszszén."

63. Rustán az sátorbul haraggal kilépék;
Petráf, ki Gyulát megvévé, emelkedék
Talpra, s így szóla az török vezéreknék,
Az kik várván, Petráfra minnyájan néztek:

64. „Ezt az boszus szüvet, kit köztetek látok,
Szigetvár közepiben lenni kívánok.
Te tudod, uristen, hogy hozzád ohajtok
Leginkább ily okért, s gyakrabban kiáltok.

65. Kis dolgokat egyesség nagyra neveli,
Erőtlen jó kedvet magasra emeli:
De nagy s erőseket az földre leveri,
Hogyha egyenlenség azokat éri.

66. Mely nagy monarchiák csak ez miatt veszték!
Megártott Assyriának, görögöknek,
Meg romaiaknak s más keresztyéneknek,
Az melyek ez miatt fottokig elveszték.

67. Az mi monarchiánk oly nagy és hatalmas,
Semmi külső erő nem lehet ártalmas;
De maga nagysága lesz néki unalmas,
Ha közbenérkezik rút visszavonyás.

68. Csak egy példát hozok én mostan tinéktek,
Melyet nem régen látott az ti szemetek;
De ti abból sokat eszben vehetitek,
S visszavonyást köztünk kárnak esmérítek:

69. Kalender Chelebi Chás bektas nemzete
Miként Anatóliát fölzendítötte,
Tizezer dervissel ő megrettentette
Az egész Ázsiát, s csudásan keverte:

70. Mit ártott önéki sok szangyák ereje?
Hada nevelkedvén azokat megverte;
És hogy Ibrahim basa őtet meggyőzte,
Oka volt, véletlenül életét veszté.

71. Igen kicsiny ok volt kiért Kalender ezt
Szerzette, törökök közt ártalmas szélvész
Karamain: —————
Visszavonyásával, s így minden rajta veszt.

72. Hát most mikik vagyunk ellenségünk szemén!
Nekünk minden dolgunk fekszik az ő szüvén.
Miket reménylhetünk, visszavonyás ilyen
Ha lesz tanácsunkban, és ebben seregben?

73. Az élő istenért tegyétek félre mast
Kiki maga szüvébül nagy visszavonyást!
Mindenik eszébe juttassa ezt bizvást:
Császárunk, tisztességünk velünk vagyon mast.

74. Az mi penig Sziget vételét illeti,
Mindenik ömagában megesmérheti,
Hogy ha táborunknak nem lesz kerületi,
Könnyen török császár eztet elvesztheti.

75. Hiszem farkas ellen csinál ember házat,
Mezőn esső ellen juhász is hajlékot;
Miért volna szegyen minekünk itt sáncot,
Ellenségünk ellen valami oltalmat?

76. Mind eddig Zríni ellen harcolnunk kellett,
Valamikor önéki kedvében esett,
Sokszor tíz húsz ember derekas lármát tett,
Egy dobütés egész tábort felültetett.

77. Nem mondom én aztot, hogy harcra ne men-
Hanem haszontalanul itten heverjünk: [jünk,
Bizony nagy részét hírünknek elvesztettük;
Hogy visszanyerhessük azon mesterkedjünk.

78. Ha kijün Zríni bán valamikor harcra,
Mi is ne maradjunk akkor ebben sáncha;
De ne tanácstalanul, mert lesz kárunkra,
Hanem rendelt seregben menjünk öreá.

79. Ez az én tetszésem. De ha ki tud jobbat,
Mondja meg, nem gyújtja azzal haragomat.
Örömet is hallom más ember tanácsát.
Itt Petráf elvégezvén, leül és hallgat.

80. Mindnyájan Petráf tanácsát helyén hagyák;
Ezt jónak, hasznosnak minnyájan kiálták.
Oszlán, fejet hajtván renddel Kajmekánnak,
Sátorbul magok szállásokra oszlanak.

81. Az tatár Delimán császárhoz bemene,
Mert régen kéredzett, s néki így beszéle:
„Vitéz töröknek hatalmas fejedelme,
Hallgasd meg, mi okért jüttem teelődbe!

82. Az te tanácsodban látok csuda dolgot,
Sok van az ki kíván inkább nyugodalmat,
Hogysem ellenségre bátran vonjon kardot,
Mert otthon megszokta kényes uraságot.

83. Uram, vedd eszedben idején magadat,
Ne fogadd mindennek szüvetlen tanácsát.
Bizony kevés nézi maga gyalázatját,
Csak nyujthassa sokáig éltének hosszát.

84. Vészem én eszemben az ellenség dolgát,
Hogyha elvesztik közülök hat hadnagyát,
És Zrínit, horvát bánt, az ki mindent forgat,
Elvesznek minnyájan, s elvesztik az várat.

85. Engedd meg, hogy hat erős vitéz közülünk
Zrínit s más ötöt halálos bajra hűjük.
Hiszem istent, tenéked kezdedben adjuk
Zrínit, Szigetvárát is mindjárt megbirjuk.

86. Hogyha penig azok közülök nem vesznek,
Bizony sok busulást nékünk cselekesznek;
Mert nagy hire vagyon az ő erejeknek,
Kiért mind fejenként hadadban rettegnek.

87. Én, én, ha az előbbeni vitéz kezem
Nem változott, s nem is, ezt magamra vészem;
És annak az tolvajnak fejét elvészem,
És az te hatalmas lábad alá tészem.

88. Az te seregedben más is találkozik,
Az ki ilyen fáradságtul nem irtózik.
Elhittem, vitéz Demirhám el nem bújik,
Sem Idriz Zagatár ettül nem rettenik.“

89. Ifju tatárnak császár vitéz szüvén
Igen gyönyörködik: de az ő elméjén
Nem járhat ily dolog; nem hívén szüvében,
Hogy Zríni ily bajra Szigetbül kijűjön.

90. Mond ez Delimánnak: „Oh te vitéz virág,
Kit méltán csudálhat egész török világ!
Az te vitéz szüved énnékem vigaság,
Ne kívánd hogy ettül fosztassam mostanság.

91. Nem ilyen dologra termelt vitéz kezéd,
Hogy közönségesen eztet harcra vesséd.
Az muzulmán hit vár nagyobb dolgot tüled;
Tartsd nagyobb dologra te hasznos éltedet.

92. Tekints hadakozás forgandó dolgára,
Nem állhat soha is egyféle formára.
Mit mond ez az világ, ha téged halálra
Kiteszlek, és ilyen veszedelmes bajra?

93. Szánjad vén apádat, kinek egy fia vagy,
Az te szerencséddel néki halált ne adj,
Csak te vénségének erős istápjá vagy;
Erőttségében tüle el ne szakadj.“

94. De nem veszi Delimán császár tanácsát,
Sőt hasznos orvosságtul betegszik, s kiált:
„Az mely szorgalmatos viselsz rám gondokat,
Tedd le, s engedj jó hírért szenvednem halált.

95. Mi is erős kezünkben vasat hordozunk,
Az mi sebünkbul is piros vér jön, tudjuk,
Messzi Szigetvára lesz néki, meglátjuk,
Az kiben buj hasson, ha ott lesz mi vasunk.“

96. Szulimán de látja Delimán haragját,
És az bajvívásra elszánt akaratját:
Igy szól: „Meg nem szegem te akaratodat,
Úgy légyen valamint te akarod magad.

97. De jobb alkolmatosság szükséges erre;
Most pedig másképpen micsoda ereje,
Próbáljuk, Zrínek; ágyúkkal Szigetre
Kell minékünk mennünk; most van annak helye.

98. Hogyha nem árthatunk avar mi Szigetnek,
Akkor leszen keleti vitéz kezedenk.
Minnyájan bennünket most megnevetnének,
Ha ily vitézinket ok nélkül vesztenénk.

99. Fiam, én szeretlek, szeretem hiedet;
Vedd ki hát belőlem minden kétségedet.
Ennek az dolognak tudom jól idejét;
Bízd rám vitéz szüvednek csak egyik részét.“

KILENCEDIK ÉNEK.

Radivoj és Juranics vajdák Zrínyi által ön ajánlkozásokra Maximiliánhoz küldtven, mikor éjjel a török tábor nagyobb részén szerencsésen áthatoltak, mind ketten a tatár táborörök közt vesztöket lelik. Radivoj megjelenik Deli Vidnak álmában, s neki vezérével együtt megjósolja a vértanui halált.

1. Hova ragadtattam én könnyü pennámtul,
Holott tanulhatnék Daedalus fiátul:
Kis készüléttel indultam tengeren túl,
Kis elme ez, ki ír nagyatyám dögámul.

2. Kiván nyugodalmat vers és história,
Nem haragos Márssal lakik Múzák fia.
Hangas dob, trombita Apollót nem híja
Verscsinálásokrul harcra s viadalra.

3. Engemet pedig, midőn írom ezeket,
Mars haragos dobja s trombita felzörget.
Ihon hoz házamban füstölő üszöget
Kanizsai török; oltanom kell ezet.

4. Még sem tanácstalanul kezdtem munkámat,
Tudván ez dologhoz nagy tartozásomat.
Nem röjtöm istentül vett talentumomat:
Kézzel is, ha lehet, követem atyámat.

5. Fáradhatlanul Ali Kurt forgolódik;
Három helyen tüle nagy sánc csináltatik,
Az honnan ágyúkkal Szigetvár lövetik,
Nappal és éjjel is bástyája töretik.

6. Két napja mult már el, Zríni Szigetvárbul
Nem megyen ki harcra igen nagy okokbul,
Noha minduntalan vitéz Deli Vidtul
Kérettetik, bocsássa hogy Szigetvárbul.

7. De Zríni Deli Vidnak így beszél vala,
„Az ki az szerencsét meg nem zabolázza,
Hanem mindent elereszt éles szájára,
Végtére is veszélyre aztot ragadja.

8. Még mindeddig szerencse mivelünk tartott,
Isten kegyelmébül győzödelmet adott:
De mivel forgandó, ha kezd adni hátot,
Egyszersmind ránk burít veszélt s ártó habot.

9. Higgyjed, nem heában nyugottam én ittben,
Nagy dolgokat forgattam gondos szüvemben.
Ha törökök elbiznák magok ez helyben,
Akarnám, gondolnák, vagyunk félelemben:

10. Akkor véletlenül mi reájok mennénk,
Kárt és veszélyt nagyot köztök cselekednénk,
Azalatt császárnak talán hirt küldhetnénk,
S talán tüle hamarább megsegíttetnénk.“

11. Igen javallá Vid az ura tanácsát,
És legottan mindjárt fölajánlá magát:
„Ha akarod, uram, én fáradságomat
Érted nem restellem, sem vérem hullását.

12. Vagy éjjel vagy nappal mondod, megindulok,
Törökök közt megyek, mert nyelvökön tudok.
Hogyha mesterséggel semmit nem használok,
Erővel kardommal mégyek őáltalok.““

13. „Édes vitéz szolgálám, így felele Zríni,
Nem kell te vitézségedben kételkedni,
De tenéked Szigetet el nem kell hadni;
Itt énelem együtt kell aztot őrizni.

14. Talán rendelt isten mást erre dologra,
Ki kevesebb kár nélkül ezt fölvállalja.“
Zríni Deli Viddal így beszélnek vala,
Azonban szólton szól Ali Kurt ágyúja.

15. Erős Radivojon rendi istrásának
Vala, és mellette Juranics vajdának.
Ezek kapu fölött vigyázásban voltak,
Radivoj így szóla másik barátjának:

16. „Juranics vajda, édes vitéz barátom,
Nézd, min gondolkodom, édes jobbik szárnyom!
Az mi urunkat nagy gondokban látom,
Mint magyar királynak törökrül hírt adjon.

17. Mindenütt jól tudom az kalauzságot,
Éjjel vihetek végben én ilyen dolgot.
Míg felkél, megvárom az szép holdvilágot;
De előbb megmondom az úrnak ez dolgot.

18. Higyjed oly nagy merészség szállott szívem-
Az mineműt soha nem tudok éltemben. [ben,
Úgy tetszik, nappal is az török seregben
Kézze magam nagy dolgot vihetnék végben.“

19. Mikor vajda Radivoj beszél ilyeket,
Az másik vajdának fölgyújtá az szívét.
Juranicstul azért lén ilyen felelet:
„Hová hadnál, Radivoj, tehát engemet?

20. Egyedül ily veszedelemre magadat
Akarnád-é vetni, s itt hadni társodat,
Az mely szeret tégedet szintén mint magát?
Futsz, Radivoj, tülem s én szívemtül tahát?

21. Nem úgy én e minap magamat viseltem,
Hogy rólam kétséget hagyjak te szüvedben.
Demirhám láttára barjaktárt megöltem;
Életével együtt zászlóját elvettem.

22. Noha nem első próbám volt az énnékem,
Veled együtt nagyobbakat cselekedtem.
Éltemet halállal én is megcserélem,
Mikor hozzá adatik örök jó hírem.““

23. Radivoj erre így: „Úgy hozzon meg isten.
Édes vitéz barátom, jó szerencséssen,
Soha én terólad nagy gondu elmémben
Ily vitéztelenséget nem eresztettem.

24. De gondolatomban ez forog énnékem:
Ha, az mint megszokta, szerencse énelem
Gonoszt cselekeszik, reménységem ellen,
S ad török kézben halva vagy elevenen!

25. Azért, vitéz társom, kívánom éltedet,
Légyen ki temesse el megholt testemet,
Vagy sarcon váltsa ki rabságos éltemet.
Vagy ifjabb, méltán hosszabbíts éltedet.“

26. Nem hajol Juranics az ilyen beszédre;
Inkább mérgesedik ily hitegetésre,
És nevelkedik kedve nagyobb veszélyre;
Ilyen szép szók jüvének az ő nyelvére:

27. „Te haszontalanul hitegetsz engemet;
Soha meg nem lágyítod az én szívemet;
Szállítson szerencse minden veszedelmet
Én ifjú fejemre, de elmegyek veled.““

28. Így megyen két vajda Zríni eleiben,
Az hol Deli Viddal van beszélgetésben.
Elöl szól Radivoj: „ne csudáld szüvedben,
Uram, hogy mi ketten jöttünk teelődben.

29. Láttuk az bástyákrul nagy esztelenségét
Az mi ellenségünknek, és henylését.
Tegnap sok itallal terhelték fejeket;
Most bizvást alusznak, nem esmervén minket.

30. Ha engeded, éljünk szerencsével mi mast;
Ketten általmegyünk az táboron bizvást;
Hirt viszünk császárnak, mely Bécsben vagyon
Micsodás ellenség van Sziget körül mast. [mast,

31. Én itt mind jól tudom körül az föld csinját;
Arra megtanított untalan vadászat.
Megbujjuk mi lopva az török táborát;
Ad isten szerencsét, az ki mindent adhat.“

32. Itten örömében Zríni könyvet hullat,
Megölelvén őket az égben fölkiált:
„Oh hatalmas isten, ki veretsz hadakat,
Nem elegendőül téged nyelvem áldhat:

33. Nem akarsz elveszteni még szintén minket,
Mivel adsz közinkben ily erős szüveket.
De mi elegendő lesz ti érdemetek,
Oh minden dicséretre méltó vitézek?

34. Halljátok, Radivoj s Juranics vitézek,
Az mit én ígérek isten előtt nektek:
Ha szerencsésen ezt ti véghez viszitek,
És én ellenségitül mentté lehetek:

35. Mindenitek leszen részes én kincsemben;
Egy gazdag türkises kard, Radivoj, lészen
Tied, melyet én Mehmet basátul nyertem,
Olyan lóra való fékkel egyetemben.

36. Juranicsnak adok szép arany sisakot,
Melyet Gyáfer éltével együtt elhagyott
Szép varasdi mezőn, hon atyja szaladott;
Mindeniknek ehez hat hat száz aranyat.“

37. Így adnak választot az két vitéz vajda:
„Oh hatalmas vitéz, Szígetnek nagy ura,
Ajánlásod böcsüljük, de tedd máshova;
Nem ösztönöz adomány minket próbára:

38. De ad az jó hír név nekünk erre szüvet,
Melyet irigy üdö tőlünk el nem vehet.
Csak jó egészségben maradjon te fejed,
Mindenkor megtaláljuk nálad ezeket.“

39. Mikor elereszté Zríni vitézeket,
Deli Vid az ajtón kikérésre őket,
Mindeneknek ada szép emlékezetet,
Aval ajándékozá az vitézeket.

40. Magáról elvévé, adá Radivojnak
Börét nagy arabiai oroszlánnak,
Melyet elvett testéről Abdus Elámnak,
Életével együtt Singér bég fiának.

41. Szép arannyal varrt üngöt vörös atlacbul
Azután Deli Vid levévé magárul;
Ő ezt levonta szercesen Hamvívánrul;
Juranics vajdának adá ajándékul.

42. „Kivánom szerencsésen ezt viseljétek“,
Igy monda Deli Vid; de többi vitézek
Ki kardot, ki sisakot ada nekik.
Fegyveressen osztán kapu felé mennek.

43. Vala oly órákban mikor minden állat
Legcsendeszebben magának nyugodalmat
Vesz; jubász, szántó aluszik kedves álmot,
Juhok mellett nyugszik kuasz, mely megfáradt.

44. Akkor az vitézek kimennek mindketten,
Híják segítségül Jehovát szívökben,
Vannak bátorságban és nagy reménységben;
Mindenfelől vigyáznak nagy sötétségben.

45. Nem menének vártul igen messzi földre,
Látnak sok törököt az gyöpön heverve:
Gondolkodnak menni volna legjobb merre,
Hon inkább az török eszben nem vehetné?

46. Bizony két vad farkashoz hasonlók ezek,
Mikor mindenfelé azok barmot néznek;
Mindenökre örömet ők elmennének;
Vége hon legtöbb ordít, arra ügetnek.

47. Radivoj Juranicsnak azt mondja titkon:
„Az nyomunkra vigyázz, édes vitéz társom.
Én elől csinállok utat nagy hatalmon,
Mert feküsznek törökek részegek ihon.“

48. Ily szók után kevély Perviznek az nyakát
Testétül elvágá; ez magyar katonát
Semmire böcsüle, vélvén többnek magát
Hogysem tizenhárom keresztyén hatalmát.

49. Azután Rézmánnak ketté vágá mellét,
Ő borral elegyve okádja sok vérét.
Itt vitéz bég Zádé elveszté életét:
Megemészté szablya Kajtászt és Rechepet.

50. Valamerre megyen két vajda fegyverrel,
Fest sátort és földet bővön török vérrel;
Sok név nélkül való nép kard miatt hull el
Két vitéz kéz miatt mezőn szerte széllel.

51. Két táhoron vágta már által magokat,
Még sem vészik eszekben szörnyű károkat
Az részeg törökök; bor miatt nem láthat
Akármely okos is; rosztul jót nem várhat.

52. Harmadik táborban, hon Szulimán fekszik,
Két vitéz orosz lány haraggal érkezik;
Apró sátorokat ők mind elkerülik;
Jönnek egyben az hol Kadilesker fekszik.

53. Mit használt tenéked szentség, Kadilesker?
Jövendő-mondásod heában nem hever.
Amphiaraus is volt ily okos ember;
De megcsalatozott tudományban egyszer.

54. Juranics karddal megy lassan ő ágyához,
Két kezével nyúlva éles szabljájához,
Felemelvén csapá meztelen nyakához,
Legördül az feje az szép zöld pázsithoz.

55. Valamint eszbe vé ezt az ő inasa,
Kiált; nem sokáig de lén kiáltása.
Ura után küldé Radivoj csapása
Szerencsétlen lelkét mélységes föld alá.

56. Kadilesker mellett egy aranyos zofrán
Fekszik bársony vánkoston török Alkorán.
Ezt, jelért, Juranics, hogy volt ilyen próbán,
Magával elvivé, Radivoj így szólván:

57. „Véghez ment, Juranics, mi minden szándé-
Utat törökök közt magunknak csináltunk; [kunk,
De tovább szerencsével nem jó játszanunk;
Jerünk ki közülök; nem jó itt mulatnunk.“

58. Mindaddig kerülék az sok sátorokat,
Végre kimenőnek, az hol vége szakadt
Az széles tábornak; Almás vize partját
Jobb kézre elhagyák, s nem nézik az útát.

59. Nem messzi tábortul háromezer tatár
Járja az istrázsát, s ott Idriz, zagatár
Vagyon személyével: ő köröskörül jár,
Hogy hátul kaurtul ne essék semmi kár.

60. Ezek eszbe vevék az két vitéz vajdát,
Az ki előljáró, Kimszi! Kimszi! kiált.
Már semmi reménységet egyik sem láthat;
Mindenik erdő felé fut az mint futhat.

61. Már nem fél Radivoj, mert bement erdőbe,
De másik nem vala olyan gyors erőbe.
Eztet az tatárok vevék kerületbe,
Ugy hogy nem maradott semmi reménységbe.

62. Radivoj visszanéz, s nem látja az társát:
Gondold meg az ő rettenetes bánatját.
Juranics! Juranics! sürü erdőn kiált,
De nem más csak echo néki bús választ ad.

63. „Juranics! Juranics! én hová hattalak?
Micsodás ebeknek prédául adtalak?
Hon keresselek már, és hon találjalak?
Micsoda föld hátán téged nyomozzalak?“

64. Így búsul s így kiált, s nyomra visszamegyen,
Hogy valamint Juranics nyomát esmérjen.
Hát nagy kiáltást hall; arra visszamegyen,
Látta Juranicsot, hogy török közt légyen.

65. Mit csináljon maga, s micsodás fegyverrel,
Szerelmes társát török közül hozza el?
Nem használ ha maga rá megy személyével
Aval semmit társának, ha ottan vesz el.

66. Szép aranyos kézív az oldalán vala,
Melyet azon éjjel töröktől nyert vala;
Ezt gyorsan puzdrából nyíllal kiragadá,
Nyilat idegestül az füléhez vonyá.

67. Röptül az tollas nyíl Sabasztot mellyébe;
Találá, és megjárá szintén középhe.
Ő halva leesik társának ölébe;
De társát másik nyíl találá bal fülbe.

68. Ott Juranics körül hat holt tatár fekszik;
Ki miatt legyen ez sohun nem tudatik.
Azonban Idriz vezér oda érkezik;
Ő szeme láttára két tatár elesik.

69. Elbusult az vezér, nem látja, ki csinált
Sok vitézi között gyorsan ennyi halált.
Igy mond Juranicsnak, kivonván szabljáját:
„Te fogsz mindnyájokért fizetni egy halált.“

70. Nem tarthatja tovább Radivoj bánatját,
Oda rugaszkodik az hun látja társát.
„Engem! engem, vitézek! messziről kiált,
Engem öljetek meg, nem az én társomat!“

71. Én voltam az oka azok halálának;
Én nagyobbik feje ennek az próbának.
Semmit nem mivelt ez, de nem is árthatnak
Ily gyermekek, mint ez, ily hatalmas hadnak.“

72. De kegyetlen tatár annak vádolását
Füle mellett ereszti, s fejébe szablyát
Juranicsnak vágja; ő leburul hanyatt
S vérrel kiereszti lelke tisztaságát.

73. Leesik Juranics mint egy szép virágszál,
Kit kegyetlen munkás nagy vassal lekaszál;
Avagy ha tövéből kidül liliumszál,
Mely szép növéseben tavaszi mezőn áll.

74. Mint fene leopárd ha elveszti kölkét,
S ha előtalálja vadászok seregét,
Rájok mérgét, fogát, rájok viszi körmét;
Dárdát halomban ront, s ott veszti életét:

75. Így dühös Radivoj ellenségre megyen,
Az nagy seregek közt Idrizt tartja szemén.
Sok száz fegyverütést magára fölvészen,
Nem gondol, társáért mert majd boszút téssen.

76. Idrizt seregek közt immár megtalálta,
Egy csapásban ketté derekban szakasztá.
Maga is sebek miatt esék hanyattlá,
Társa mellett lelkét istenhöz bocsátá.

77. Oh áldott, oh boldog, oh erős vitézek!
Ha mit az én magyar verseim tehetnek,
Soha ti dicséretre méltó híretek
Meg nem hal, míg folynak alá sebes vizek.

78. Míg az nap meg nem áll, míg az magyar nem-
Karddal oltalmazza az keresztény hitet, [zet
Élni fog nevetek; ti pedig az istent
Örök boldogságban mostan dicséritek.

79. Azonban Deli Vid külső palotában
Az úr háza előtt esék mély álomban.
Csak oly fegyveressen sisakban páncérban,
Ülve alszik vala egy széles ablakban.

80. Egyszersmind felugrék, mint egy eszeveszett,
Az urához mene, és így szólni kezdett:
„Uram, minden reménység szüvemből esett;
Ihon az két vajda is mostan elveszett.“

81. Csudálva hallgatja jó Zríni ezeket,
És választul adja okossan eztet:
„Miért hagyod sírnya te kemény szüvedet
Mint egy kis leányzó? tarts meg könyveidet.

82. Nem illik tehozzád, sírj mint egy üdöttlen,
Nem szállhat vitézre szerencse véletlen.
Gonoszt készen várunk kell nekünk szüvünkben,
De nem csak egykor, hanem minden üdönkben.

83. Most már azon kérdezlek: te hon hallottad
Két erős vajdának kegyetlen halálát?“
Nem tarthatja Deli Vid de maga sirását,
Felel az urának ilyen okos szókat:

84. „Ne csudáld szüvemet, hogy keservessensír,
Mert igen általverte az kegyetlen hír.
Nem mindenkor magával ember szüve bír,
Ha az tüle elvész, kit szerencse ígér.

85. Elmém gondolatját hogy inkább enyhítem,
Előbb leültem vala egy zselyeszékben,
Alig hunytam vala be fáradott szemem,
Ihon vitéz Radivoj jüve előmben.

86. Olyan fegyveressen bizony ütet láttam,
Valamint magamtul mikor elbocsáttam;
De sok kemény sebben és bü vérhullásban;
Alig hogy ki légyen esmerhetni tudtam.

87. Száz helyen megnyitott az ő vitéz mellye,
És még annyi sebet hordoz vitéz feje.
Sisak, oroszlánybőr, mely ütet fődözte,
Sok megaludt vérrel van beförtöztetve.

88. Hej, mely különb vala attul Radivojtol,
Ki Szigetben Abduláht hozta fiastul
Kötözve, mely hozott sok fegyvert prédául,
Melyet ő kezével nyert török pogánytul.

89. Hogy szólok öhozzá nekem tetszik vala:
„Ki bánt így teveled oh te vitéz vajda?
Ezt az megaludt vért, mely tested csunyítja,
Kicsoda belőled fegyverrel ontotta?

90. Nem így várt tégedet szigeti kapitán,
Az ki tefelőled van nagy gondolatban.
Szigeti sereg is nagy reménységben van,
Segítsége lészen vitézséged után.“

91. Ő pedig ezekre énnékem nem felel
Semmit is, csak néz reám szomorú szemmel;
Sok ohajtás után végre horvát nyelvvél
Eztet mondja nekem nagy keserűséggel:

92. „Míg isten akarta, Deli Vid, én éltem,
De keresztény hitért most halált szenvedtem
Juranicscsal együtt, s most elődben jöttem
Én meztelen lélek, töröknél van testem.

93. Semmit ne irtózzál, Deli Vid, éntülem;
Nem sok idő múlván leszesz együtt velem,
Mert mártiromságot néked is az isten
Mind urastul együtt rendelt, s helyt az égben.

94. Ne feledkezzél el azért vitézségrül,
És ne is rettenj meg az pogány töröktül,
Én erőt tenéked kérök az istentül.
Isten légyen veled, maradj meg vitézül.

95. Így monda, s eltűnék mint gyors szél előttem,
Mint egy könnyű árnyék az levegőégben.
Heában utánna futok hogy öleljem,
Háromszor, de csak esék kezem semmiben.

96. Alig végezhetette Vid szomoru szavát,
Hogy bátyákrul hallának iszonyu lármát.
Az török táborban nagy zöndülés támadt,
Mert most vették ezekben kárvallásokat.

97. Ihon az holt vezért az tatárok hozzák,
Fényes zászlójokat ők földre forgatták,
Rettenetes zajjal urokat siratják,
Fegyverét s jó lovát teste után hozzák.

98. Máshol Kadileskernek temetés készül,
Csak nem egész tábor arra az helyre gyűl.
Ott áll Mihaliogli, ott sok vezér körül,
Csudálják, ily dolog lett csak két vitéztül.

99. Siratja Szulimán az nagy Kadileskert,
Mert nálánál soha okosbat nem esmert.
De sátorbul kijűnni császár nem is mert;
S azért rajta senki változást nem esmert.

100. Mind kettőt egy helyre az vezérek vívék,
Azután mindenbül őket vetközteték.
Arabiai balzsammal megkenék;
Egy nem mély verőmben mind az kettőt tevék.

101. Temetések fölött kiálnak az hosák,
Kétségbe ne essenek, azon biztatják.
Sok dervis s talizmán Mahometet híják
Néikik segítségül, s azután ott hagyák.

TIZEDIK ÉNEK.

Második kitérés a szerencse forgandóságáról. S z i g e t e l s ő o s t r o m a. Radován és Demirhám szemé-
lyes csatájok, melyben amaz Duráktól hátulról elejte-
tik. A Radován bástyáját most Dandó oltalmazza. Bot
Péter kirohanását Delimán visszaveri; ellenben a kis
kaput két horvát cselből megnyitván, a rajta benyo-
mult török csapat Delimánnal együtt benreked, s mind
levágnak a vezért kivéve, ki szerencsésen kimenek-
szik. Azalatt Dandó csatája Demirhám ellen hanyatl-
ván, Zrínyi maga siet segedelmére, s az ostromot tel-
jesen visszaveri.

1. Vándorló s kegyetlen szerencse egy nyomban
Mindenkoron hágni nem szokott s egyformán.
Mert néha öltözik vigadó orcában,
Néha pengig futkos teljes háborúban.

2. Semmiben nem örül úgy mint változásban,
Mert éjjel és nappal és minden órában
Változik s állandó állhatatlanságban;
Legfőképpen pengig hadi állapotban.

3. Kedvvel eddig Szigetnek mutatta magát;
Természeti kívül vezettette magát
Sokáig, de változtatta már járását,
Elszaggatta nyakáról nehéz pórázát.

4. Mindent az mit tudott, veszélyt és háborút
Ezután Szigetre hányt és ártalmas bűt;
Első adományért most immár haragudt;
Lett végre sok méreggel bű forrású kút.

5. Bátor szüvel szokott szerencse játszani;
De bátor önéki nem szokott engedni.
Valamint kormányos habbal tusakodni
Tud, úgy kell bátor szívnek evel küzködni.

6. Kissebbedik s lágyul szüve félénkeknek
Gonosz szerencsében! de nem jó Zrínek:
Sőt nő bátorsága, ha veszedelemnek
Látja öregbülését s roszt szerencsének.

7. Látja hogy megégett Szigetnek városa,
Ágyúk miatt ledült várnak egy bástyája;
Készül már ostromhoz sok jancsár s gyumlia,
Sok százezer ember veszélyére, látja.

8. Mint sívó ördögök, ostromnak idejét
Várják vitéz törökök, az harcnak jelét;
Kívánják, szomjuhozzák jó Zríni vérét,
S ő vérével együtt az több keresztényét.

9. Külső s belső váras már töröknél vala,
Melyet Zríni jó eszszel maga elhagya;
Mert minden erejét az várban behozza:
Azt feje álltáig tartani akará.

10. Megzöndült azonban sok dob és trombita,
Sok kevert népét ütközetre inditá;
Sok lovast bár szív néki bátorítá;
Elhagyván jó lovát gyalog harcra futa.

11. Az ledült bástyára jön vitéz Demirhám,
Utánna hatezer jancsár és szpahoglán,
Megy kapura erős s nagyszüvű Delimán,
Utánna nyolcezer tatár és muzulmán.

12. Háromezer arnaut, kétezer karamán,
Háromezer cirkas Ajgás basa után,
Visz harmadik felől lajtorjákat hátán;
Ott van Singir, zagatár, szerecsen Kénán.

13. Az várban peniglen piacon áll vala
Zríni bán, kezében van aranyas dárda.
Utánna az sereg áll vala csoportba;
Urának szép biztató szavát hallgatja.

14. Henyei bástyáján, az mely volt leromlott,
Radován Andrián száz gyaloggal állott.
Az kaput őrzötte száz karddal Péter Bot;
Mindennek maga rendi ilyen helyt osztott.

15. Az hova Ajgás basa készít lajtorját,
Deli Vid száz karddal örzi azt az bástyát;
Novakovics Iván mellette másikat:
Minden készen várja ellensége kardját.

16. No kiomlik sáncból török sok számtalan,
Nem jött ennyi ki trójai ló oldalán;
Ki csákánt, ki baltát, ki szablyát oldalán,
Ki hirtelen halált, puskát viszen hátán.

17. Víz árokja térdig ér az törököknek,
Mert az több vizet előbb kieresztették;
De erre is szalmát és vesszőt vittének,
Hogy könnyebben ostromnak ők mehessenek.

18. Visz legelől Demirhám dárdát kezében,
Paizst az másikban, ráró-toll fejében,
Melyen van kuracely; s maga jön elsőben,
Hoz halált, hoz veszélyt ez vitéz Szigetben.

19. Bátran neki indult az vár árokjának,
Nem gondol semmit is hogy társai hullnak;
Mellette s fölötte ónok sűrűn járnak,
Sokak közép mellyén az vasban akadnak.

20. Ő kézzel, ő szemmel, ő bátor járással
Biztatja társait, haragos torkával.
Mikor oda érkezik, hon megnyitott fal
Radovánt mutatja száz vitéz szablyával.

21. Mint az mérgös sárkány, közel látván prédát,
Készíti mérgös körmét s vérszopó torkát;
Dühösséggel eleséti horgas fogát,
Méregben úsz, méreggel felfújja magát:

22. Úgy Demirhám ballag s kegyetlenül hallgat,
Méreg nem ereszi torkából az szavát,
Csak bömböl magában, s tartja nehéz dárdát,
Pokinak általveri széles oldalát.

23. Ledül Poki Gergely, s bőven hányja vérét,
Vérrel kibocsátja ő magából lölkét,
De mindjárt megtalálta ott temetését,
Mert kétszáz megholt török befödi testét.

24. Mert Radován maga kezével két huszát
Rá halomban raka, vitéz jancsárokat.
Medvei Benedek Testoglint s Operkát
Megöl öfölte, és más tíz muzurmánt.

25. Orostoni Péter levágja Szaladint;
De Demirhám üt, erős Orostonit;
Malkuch Huszárt, Szélim Balást és Gerdeit,
De Bosnyák Benavirt, Ramadánt, Huszaint.

26. Achmedani aga neki bizta magát,
Megyen Radovánra, s önéki így kiált:
„Esmered-é, kaur, az vitéz Achmedánt,
Az ki majd megeselekszi hogy légy föld alatt?”

27. Mind az két kezével hozzá vág, így szólván;
De amaz felveszi az csapást paizsán.
Igy az vitéz vajda néki felelt osztán:
„Én penig vagyok vajda horvát Radován.”

28. Nem szól többet, de csaphozzá kegyetlenül,
Amaz halva az földre eleiben dül;
Lelke testét ott hagyván, föld alá röpül,
Vértül s melegségtől egyszersmind teste hül.

29. Legtöbbet Demirhám maga cselekeszik ;
Keze miatt Haszanovics ott elesik ,
Azután Penezics tüle ölettetik ,
Hajdu Mátyás , Nagy Máté előtte fekszik.

30. De Radován előtt hentereg az vérben
Pirim , Buluk basa s tíz más török , sebben.
Öszvekeveredtek már ebben az helyben
Török és keresztény nagy kegyetlenségben.

31. Ki félholt eleven kiáltja az társát ,
Ki rettenetesül kemény földön jajgat ;
Vér és fegyver között hallik hangos szózat ,
Azt tudnád távulról hogy az ég leszakadt.

32. Fekszik holtak között , noha még eleven ,
Vitéz Szlamenovics , mert lába térdében
Eltörött szegénynek ; ő kiált az égben ,
Káros puskát átkozza török kezében.

33. De mikor közel megy ehez Terhát aga ,
Földről az töröknek ruháját megkapja ,
Más kézzel mellýében dárdáját taszítja ,
Halva maga mellé az törököt vonja.

34. Ő Demirhámhoz is út fáradt erővel :
Esztelen , nem tudja hogy nagyobb erővel
Kell eztet megölni. Demirhám fegyverrel
Felveszi az csapást , és nagy serénységgel

35. Fejét elválasztja testétől legottan.
De erre érkezék szintén nagy Radován.
Mint az préda fölött két vitéz oroszlán ,
Öszvemennek szűvökben lángot hordozván :

36. Úgy két vitéz megyen öszve bátorsággal.
Legelső Demirhám csap ehez szablyával ,
De vajda felveszi erős paizsával ;
Ugyan ez is mindjárt hozzá csap nagy kárral ;

37. Hozzá csap , de eltörik szablya kezében.
Áruló elhagyá urát ily veszélyben.
Fegyvertelen markát hogy nézi keserven ,
Demirhám ketté vágja sisakját éppen.

38. Mindazáltal nem ijed az vitéz vajda ,
Noha feje ütéstől megszedült vala ;
Paizsszal befödvn magát fut kard alá ,
Haragos ellenségét oldalban kapá.

39. Örömet elválnék Demirhám vajdátul ,
Mert karddal nem férhet hozzá szorosságtul ,
De amaz nem ereszti messzi magátul ,
Hát birkodni kezdtek mindketten haragbul.

40. Imide amoda űk hányják magokat ,
Bottlástul eséstül jól őrzik lábokat ;
Szorítja magához szerezsen az vajdát ,
Vajda ismég ötet , mint legjobban tudhat.

41. Mikor méz-szag medvének orrában esik ,
Utánna mászkálván bükfáru! leesik ,
Körmével s fogával az fára haragszik ,
Szaggatja heában heát gyökeréig ;

42. Így ez mind az kettő egymásik körül jár ,
Egymásnak fejére kárt kívánsággal vár ;
Demirhám haragos , mint hótul nőtt vizár ;
De másik engedni éltéig nem akar.

43. Utolsó fonalát éltenek forgatják
Nagy Radován vajdának kegyetlen Parcák.
Mert mihánt érkezék háta megé Durak ,
Vajdában beveré felét dárdájának.

44. Az fekete földre ledül szegény vajda ,
De még is szerezsen maga után vonja ,
Félholton földön is ellenségét marja ,
Míg szegényt teljességgel lölke elhagyja.

45. Megzördült kemény föld az két vitéz alatt
Láttad-é ledülni régen nevelt tölgyfát ,
Kit erős kötéssel borostyán lehúzzhat ?
Így fekszik Radován holtan pogány alatt.

46. Rettenetes Demirhám az földről felkél ,
Megyen több ellenségre mint az forgószél.
Nem meri megvárni senki ötet , mert fél ,
Mert vagyon kezében nagy halál , nagy veszély.

47. Elhagyák az bástyát vajdátlan vitézek ,
Futnak ide s tova mint kicsiny gyermekek ;
De ihon jön Dandó , hoz gondot töröknek ,
Száz vitéz szablyával segét futó népnek.

48. Kevés , Dandó Ferenc , az te segítséged ;
Hogyha Zríni maga fejével öregbet
Gyorsan nem hoz , elvesztitek ti Szigetet ;
Mert dült bástya bevett kétezzer törököt.

49. Mindent az mi lehet, Dandó maga téssen,
Mert sok ezer ütést paizsán fölvészen;
Számptalan törököt lefektet egy helyben;
Mint óriás gázol ellenség-vérében.

50. Másfelől Delimán jut immár kapuhoz;
Ő halált, ő veszélyt erős kezében hoz.
Nagy dárda kezében hasomló tölgyfához,
Avagy rettenetes gályaárbocfához.

51. Több bátorság esék Bot Péter szüvében,
Hogysem az mi kellott volna ily üdőben,
Mert ő harcra kimegy török elciben,
Megvetvén törököt bizik jó szüvében.

52. Kapuját megnyitja szép Szigetvárának,
Ottan eleiben áll nagy Delimánnak;
De Delimán éltét elveszi két hatnak,
Kik Bot Péter előtt serényen harcolnak.

53. Péter is másfelől kárt téssen törökben,
Mert Murtuzán ledül előtte nagy sebben,
Sabán is, Bichir is, Pechliván Eöszven.
Sas Fábián előtt fekszik Nuh Mohacen.

54. Áll vala Embrulah aranyas fegyverben,
Szkófiúmmal varrott kápa van fejében,
Cifrált jancsárpuska mind az két kezében,
Kemény bagdadi kard füttyög hüvelyében.

55. Nezer Chelebinek vala kedves fia,
Minden tudománnyal mert elméje rakva.
Ő Múzáknak vala szerető szolgája;
Ő kobzot, ő miszkált, ő chingiát toda.

56. Ő szerecsen tökkel tett szégyent nagy Pán-
Énekével penig szép bibil madárnak. Cnak,
Erdőknek Orpheus, Arion halaknak,
Második Endymio volt az fényes Holdnak.

57. Oh, örökké szerencsés Embrulah lennél,
Ha hadat s Szigetet te elkerülhetnél!
Erre Badankovics, kegyetlenb medvénel,
Megyen, visz félelmet reá nagy erővel.

58. Heában Embrulah kilövi puskáját,
Mert meg nem találja az horvát levantát:
Ő penig kikapja sereg közt Embruláht,
Mint nagy saskeselyű szép hattyu madarat.

59. Hóna alatt viszi félénk gyöngé prédát.
Ő vékony torkával segítséget kiált.
Meglátja Delimán ifiu Embruláht,
Badankovics után fut, mint jobban futhat.

60. Látja Badankovics, nem viszi békével,
Az török gyermeket, szablyája élével
Felnyitja szép torkát, mely szép énekével
Erdőt mezőt töltött sok gyönyörűséggel.

61. Megáll osztán, s várja az ki jön utánna.
Delimán mint villámás de tűnik reá.
Mint az sebes mennykü röpül nagy dárdája,
Egy szempillantásban Ivánt elszaggatja.

62. „Te rontád világnak nagy gyönyörűségét,
Én penig érette elvettem életedet.”
Igy Delimán beszél, s lábbal nyomja testét,
Testébül dárdáját kihúzza és véré.

63. Bot Péter megbánta vakmerő próbáját;
Nem meri megvárni Delimán haragját;
Visszafut az várban, vissza viszi hadát,
Vakmerőségének vallja gyalázatját.

64. Nem sokkal azután érkezik kapuhoz
Delimán, hasomló ő víznek árjához,
Mikor fővenyt, dült fát, gyökeret bőven hoz,
Mert rettenetességet s kárt markában hoz.

65. Sok számtalan tatár mellette elesik
Puska miatt, attul de ő nem rettenik;
Nem tud az ő szüve félni, sőt nevelik
Aztot veszedelmek s jobban serénykedik.

66. Egy kis torony vala kapu fölött fából,
Azt lerontá Ali Kurt mostan ágyubul.
Torony emberestül Delimán előtt hull,
Ki hanyatt, ki talpra, ki szájára borul;

67. Kit nehéz gerenda holtan lefektetett,
Kit maga fegyvere mellybe sebesített;
Kit rettenetes esés halálban kevert;
Húsz volt kettőn kívül, többi mind ott vészett.

68. Szviloevis Antal, Klizurics Mikula
Egészségben toronybul leestek vala;
De mikor Klizurics magát közben látja
Sok ezer török közt magát befoglalva,

69. Mint az erdei vad, dühösségbe esvén,
Ha történet szerint jön vadász seregben,
Akartva fegyverre kemény szüvel megyen:
Jól tudja halálát, hogy ez helyben légyen:

70. Klizurics szintén úgy, hon sűrűbb fegyvert
Fejét alá huzza, föltartja paizsát, (lát,
Másik kezében pedig nehéz pallosát,
Reménytelenül megy ott látván halálát.

71. Szviloejics pedig bizik gyors lábában,
Török közt s fegyver közt indult nagy futásban,
Kapos már bástyához, erőködik abban
Miként fölmászhasson s lehessen bizvástban;

72. De ott éri szegényt kegyetlen Delimán,
Rettenetességgel lábánál megkapván.
Amaz erőködik, de csak heában,
Mert lerántja, nagy falt véle leszakasztván.

73. „Vélted-é előttem te elszaladhatnál,
Hitetlen eb, és gyorsabb légy Delimánál?”
Így mond az kegyetlen néki, és nagy vassal
Megnyitja gégejét, merre bement halál.

74. Milos Badankovics az kapu mellett áll;
Másfelől Hervoics mint két magas tölgyoszál,
Az mely Dunaparton innen is túl is áll,
Magasban többenél s nagyobb hatalommal:

75. Ezek esztelenül kis kaput megnyiták,
Hogy ellenség bejűn szübul kívánják,
Mert nem sokat beereszteni gondolnak;
Többit kinn szorítván, ezeket benn vágják.

76. Tódul az sok török és mász egymás hátán,
Mindenik másik előtt bemenni kíván;
De Hervoics immár megfélemlt dolgán,
Beteszi az kaput, vállával támasztván:

77. Esztelen, mert bezárta az tatár királyt,
Mint bárányok közé haragos oroszánt.
Milos Badankovics néki bizta magát,
Megy szüves tatárra, messziről így kiált:

78. „Nem Krim ez, Delimán, hazádbeli földed,
Hanem Szigetvára, az te temetésed.
Halállal megfizeted az én öcsémet;
Ihon ez az dárda mostan légyen tied.”

79. Elugrik Delimán, mint az könnyű evét,
Helyt ad az halálnak, dárda úté mellyét
Nagy Daust Basának, elszaggatá szüvét;
De Delimán így felel felelvén nevét:

80. „Illendőbb hogy késérd te öcsédnek lelkét
Feneketlen pokolba, s még útban éred.”
Nagy azimi karddal ily szók után mellyét
Felnyitja, s kibocsátja siralmas lelkét.

81. Hervoics mellette megölt kilenc tatárt,
De élte vesztével ő megvallotta kárt,
Mert heában éltét fegyverderékban zárt;
Mindkettőt elrontá az nagy azimi kard.

82. Egyedül maradt az vitéz Delimán,
Mert mind elvesztenek társai az várban;
Mégis az ő szüve oly bátorságban van,
Mintha volna közép török táborában.

83. Sem szaván, sem kezén, sem bátor szemén
Nem esmérni félelmet; ő jár merevén. (lyén
Tiporja, gázolja, és öli kegyetlen
Keresztény katonát, ki áll eleiben.

84. Minden fut előtte, kerüli mint lángot.
Őnéki is akkor eszébe nem jutott,
Hogy várban eresztett volna török hadat;
Csak az futó népre viselt nagyobb gondot.

85. De mikor meghallák ezt az vár piacán,
Hogy várban berekedt haragos Delimán,
S hogy nagy veszélyt téssen egyedül egy szab-
Alapi Gáspárral siet vajda Stipán. (lyán,

86. Akkor legelsőbben vette magát eszben
Delimán, hogy nem jó néki késni itt benn;
Mint szüves oroszlán sok vadászt erőben
Ha lát, nem fut, haraggal előttök mégyen:

87. Delimán így ballag karddal kapu felé,
Mert utánna fegyverárt lát mindenfelé;
Késéri kiáltással nép, ki lú felé,
Ki tüzet, ki vizet följul hány fejére.

88. Oh hányszor megfordult, szégyenli futását,
Szégyenli mutatni kereszténynek hátát,
Akar visszamenni, de ész bátorságát
Meggyőzi, kapu felé tartja járását.

89. Az nagy vas lakatot, ki egy lóterh vala,
Leüti ököllel, kaput lábbal rúgá.
Így vitéz Delimán várbul kiindula,
Hid fel vala vonva, árkot által uszá.

90. Okos Ajgás basa hadverő elmével
Lajtorját visz Vidra, igen mesterséggel.
Sok ezer jancsár lü partrul sűrűséggel,
Bástyán nem hágy állni senkinek lövéssel.

91. De itt sem aluszik az tudós Csontos Pál.
Böven felel nekik porral és ágyúval,
Szurkos koszorúkkal, sok tüzes labdákkal;
Lajtorja-hozóknak áll ellent nagy kárral.

92. És minden szándékjok ugyan semmivé lén,
Ajgás csudálkozván maga veszedelmén,
Mert ott háromezer török nélkül el lén,
Mégis bástya felmenésére szert nem tén.

93. De Demirhám ront, bont, de veszti az népet,
Csaknem maga rontja keresztény sereget.
Roszul áll előtte Dandó, s reménységét
Már szüvébül ereszti, s lát kevés népet.

94. Ezt mikor meglátá Szigetnek Hektora,
Két seregét magával gyorsan ragadja.
Vitéz Zríni elől maga megyen vala;
Tündöklök fegyvere kezében, szép dárda.

95. Rőszkettél-é, Demirhám, mikor ezt láttad
Mint nyárfa levele? Magad nem tagadtad,
Mikor az harc után császárnak mondottad
Az harc állapotját, s igazán vallottad.

96. Mert nem volt orcádon akkor igen sok vér,
Mikor bán dárdáját láttad, hogy éppen vér.
Száz törököt kézzel maga Zríni levér,
Még is reá bátorság mindenkor több tér.

97. Fekszik őelőtte Balbozán és Bilal,
Gyalog Réz, Kurt, Ali, aga Behludi Szal;
Kaszum lelkét fúja, Szulfikár földet fal,
Vitéz Sziausz bég, Pirkuch, Porcha Alfal.

98. Mint vizi óriás bán gázol az vérben;
Henterög sok török az maga sebében,
Más s még más törököt fektet le egy helyben,
Akkor futni indul török nem seregben.

99. Ki utat nem talál, bástyán aláugrik,
Kinek keze, lába, feje öszveromlik,
Kevés az törésre bástyán találkozik,
Heában Demirhám maga tusakodik.

100. Mert az nagy szorosság akarolja nélkül
Kiragadja hirtelen az bástyán kívül.
Ő eleget kiált: Dur! de haszon nélkül,
Mert az nép kivivé magát is fal közül.

101. Itt már sok török hull, mint tűz előtt az nád,
Melyet pásztor tavasszal gyujtogat, s vigad
Látván tűznek szélnek kemény harcolását,
Így hull az sok török, és szaladton szalad.

102. Nem látnál egyebet pornál s magas füstnél
Kit kovályogva visz az lengedező szél.
Jajgatással kevert jár köztök az veszély;
Omol kéméletlenül pogány török-fél.

103. Láttad-é az halált az falon leírva,
Mely rettenetesül kaszáját hordozza?
Bán oly rettenetös az török táborban,
Mint kasza előtt fű hull török halomban.

104. Az egész seregnek ő ad bátorságot,
Ő ad erőt szigetieknek s hatalmat,
Mert soha mellette senki kárt nem vallott;
Minden szüvel kíván mellette az harcot.

105. Nagy hosszú harc után megtér szép várát
Mint az kölykeihez lü nőtény oroszán (ban,
Elűzvén ártóit, megtér barlangjában:
Így tér meg szolgálíhoz Zríni vígságban.

106. Őkpenig körüle, mint oroszán kölkök,
Vigadnak, örülnek, s néki hizelkednek.
Seregek megbontó istenét dicsérnek,
Vigyáznak, fáradsz és gondot viselnek.

TIZENEGYEDIK ÉNEK.

Delimán busulása Szigetből kivonultán. Az őt gúnyoló Rustánt megöli. Kaszum basa sürgetésére a zultán Delimán megbüntetését elhatározván, Demirhám és Halul az ellentállást forgató tatár khánt elvonulásra bírják.

Demirhám és Deli Vid folytatják párbajokat ; midőn emez már győzne , Amirassen a szerezcsenőnök segédelmére siet , mire a magyarok is elérőntanak. Zrínyi Vidot a köz zavarban szem elől vesztvén, megsíratja őt , s búvában nagy pusztítást tesz az ellenségben.

1. Még áljos szüvet is nagyra visz boszuság,
Nem hogy határtalant, kit nem bír okosság ;
Legyen nékem Achilles ebben bizonyosság ,
Kit harcrul tartóztatott egy kis boszuság.

2. Oh , ha ment lehetne némely ember ettül !
Jobbat nem kérhetne világon istentül ;
Mert némely boszuság igen üdőtlenül ,
Némely penig kárral maga fejére dül.

3. Delimán, hogy megtért rettenetes harctul,
Fáradtan, lustosan aludt-vértül , portul ,
De szüve még jobban ég nagy boszuságtul ;
Szégyenli kifutott hogy Szigetvárából.

4. „Mit fog Rustán bég most énnékem mondani,
Ha ezt az dolgomat fogja meghallani ?
Igy szól vala magában ; mit fog tartani
Császár énfelőlem , ha ezt fogja tudni ?

5. Hej, mert elvesztettem minden jó híremet !
Mert nem vártam arcul meg ellenségemet.
Látták ük hátamat, látták szégyenemet :
Hová kívánhatom tovább életemet ?

6. Most lesz már mezejek az én irigyimnek,
Engemet gyalázní most nyílik meg nyelvek !
Mert senki nem látta én vitézségemnek
Próbáját , s az én hatalmas fegyveremnek.

7. Nem futottam én , nem , kaur ebek előtt,
De magam nem tarthattam egy hadi folyhót ;
Kijuttem Szigetből ott hagyván jeletem :
Vértőt, holttest-halmot , füstölgő üszöget.

8. Magában tatár hám így törődik vala ;
Azonban Rustánt az ő gonosz csillaga
Haragos iffú eleiben hozá ;
Rustán Delimánnak kevélyen így szóla :

9. „Azt tudám, krími bég, Zrínit kötve hozod,
Az mint vala minap az te fogadásod ;
De talán akartva te aztot halasztod ;
Mensz császárhoz , Szigetet kérni akarod.

10. Jól van , én hazudtam, te igazat mondtál,
Az kaurokat egy csapással levágtál ,
De bánom , hamarábban hogy kifutottál ,
Hogysem az mely lassan Szigetben ballagtál.“

11. Tűz sem oly hirtelen, sem puskapattanás,
Sem ama rettentő mennyei villámás ,
Mint tatárnak szüve s haragja hatalmas ;
Mert mindjárt kezében akada kemény vas.

12. Heában hány ellent Rustán bég kardjával,
Mert vitéz tatár hám három csapásával
Földre halva nyujtá , s fölötte így szóla :
„Holt eb, ihon krím- bég az kivel játszottál.“

13. Kiáltás sikoltás ottan sok származék,
Mert vezérrel valának jancsár seregek ;
De semmit Delimán nem gondol övélek ,
Békével maga sátorában belépék.

14. Ily nagy zöndülésre császár maga mégyen.
De későn érkezett ; mert látja mint légyen
Holt veinek dolga , s kérdezi mint légyen
Oka , hogy bünöstül ő büntetést végyen.

15. Kaszum Kapigi basa eleiben áll
Az haragos császárnak, és mérges szókkal
Gyujtja lobbant szüvét, s azt mondja : „Mit hasz-
Hogy te császárunk vagy ? ő ártatlan meghal. Cnál

16. Ez ártatlan megholt magunk fegyverétül ,
Melyet hoztunk kaurra , különb hitüktül
Ez az gonosztétel. De mit tart hitüktül ,
Delimán , ha nem fél tüled , sem istentül ?

17. Meg mert ez az kevély minap tanácsodban
Rivogatni bennünket , és csak heában
Panaszoltunk reá ; im most táborodban
Te vödet megölte egy kis boszuságban.

18. Uraság, kegyelem mind haszontalanok,
Ha böcsület s félelem nem lesz oszlopok.
Magad fejére is roszt jövendőt mondok ,
Ha most Delimán büntetlenül élni fog.“

19. Kaszum többet szólni császárnak akara,
De Demirhám szintén elérkezék arra.
Kemény intéssel többet szólni nem hagyta ,
Hanem az császárnak így szól vala maga :

20., „Győzhetetlen császár, most jusson eszedben
Kicsoda Delimán; mert az ő kezében
Te táborod nyugszik igen csendességben;
Nagy vitéz, és nagyúr mert ő is földében.

21. Országló embernek nem egy az büntetés
Ha mindegy is az bűn; mert különb mértéklés
Kell minden dologban; néhutt az büntetés
Ártalmasabb hogysen az gyöngé megintés.“

22. Az császár így felel: „Roszul tanácslottál,
Demirhám, engemet, mert nincs igazságnál
Szebb s jobb, az mely egyaránt mindenfele áll.
Hát énnékem császárság, mondd meg, mit hasz-
(nál,

23. Ha csak nyomorultakra száll én büntetésem,
Hát azokon hatalmam csak vagyon nékem?
De én megmutatom hogy vagyon különben,
Delimánnak vétkét mert meg nem engedem.“

24. De többet Demirhám felelni nem mere,
Gyorsan Delimánhoz barátjához mene.
Császár nagy haragját neki megbeszélé,
És hogy azért éltére gondot viselne.

25. Mosolyog Delimán hogy hallja ezeket,
De mosolygásában kevert lángot mérget.
Így mond Demirhámnak: „Nézd esztelenségét
Megaggott császárnak; s kinek tart engemet?

26. Talán rabja vagyok, mint az több muzurmán
Vagy oly ágya-gyalázó, mint nyelves Rustán?
Nem vagyok én olyan, meglátja Szulimán
Ő maga kárával; vagyok úr, mint ő, s hám.

27. Jűjön el őmaga, s fogjon meg engemet,
Vegye büntetésben én vitéz fejemet;
Meglátja, ha tartom én üdvösségemet
Abban, hogy szenvedjem, megfojtson engemet.

28. Csuda tragédiát készít elméjében
Császár, kit nevetni fog Zríni Szigetben.“
Ezt mondván csak gyorsan öltözik fegyverben,
Rettenetes dárdáját vészi kezében.

29. Azonban Ajgás is Halul is érkezett.
Mindenkor barátnak tartá ezeket.
Delimán haragját enyhítik s szívét;
Halul bég így kezdé tatárnak beszédét:

30. „Oh hatalmas vitéz! oh mi tisztességünk!
Az te vitézségedet mi jól esmérjük;
Nincsen lehetetlen előtted, jól tudjuk,
Minden, kardod ellen, erőten, jól tudjuk.

31. De az isten ne adja minékünk érnünk,
Hogy az ki után kell nekünk előmennünk,
Attul rontattassunk, és te miellenünk
Kardot vonj, az kívül fél mi ellenségünk.

32. Felelj meg: mit akarsz te most cselekedni?
Talán török vérben kezded förtőztetni?
Tiszta Mahomet hitét semmivé tenni?
Kauroknak gyönyörűséget szerzeni?

33. Ah, ne légyen az úgy, az istenért kérlek!
Mert nincs haszna itten az kegyetlenségnek.
Vetköztesd le ebből szépségét szüvednek,
Engedj annak, kinek mindenek engednek.

34. Menj el szeme elől haragos császárnak,
Adj kis ideig helyt méltó haragjának!
Nem lesz ez félelem; sőt nagy okosságnak
Fogják ezt mondani, valakik meghallják.

35. Mi, az te barátid, itt leszünk azonban,
És módot keresünk visszahozásodban;
Titkon te ellehetsz valamely városban,
Míg tölünk nem értesz mit bizonyosabban.“

36. Ily tanácsok után szüve meglágyula
Vitéz iffionak; mindjárt készül vala;
De csak másod magával onnan indula
Dumán nevű lován, s tőlük elbucsúza.

37. Ez elment békével. Demirhám azonban
Nem nyugszik, sőt töri elméjét magában;
Ő szüve nyughatatlan minden órában,
Mert Deli Vidot megesmérte már harcban.

38. És neki megesküdt hogy harcra visszatér
Mihent alkalmatosságot és üdöt ér,
És hogy török császártul hitlevelet kér,
Melyért Deli Vidot más bántani nem mér.

39. Eddig mind haladott az ő akaratja,
Mert néha egy, néha más volt akadályja;
Mostan pedig immár az szüve furdalja,
Ez harcot véghez vinni szüübül kívánja.

40. Eleibe hiva azért egy követet
Az mely azelőtt is vitt sok követséget;
És néki ilyen mód kezdé beszéllését:
„Sahmán, véghez vinned kell egy követséget.

41. Vitéz Deli Viddal akarom légy szemben,
Megmondd néki: nincsen feledkezés bennem;
Az kire feleltem, én azt végben vittem.
Őnéki császártul hitlevelet küldtem.

42. Ne féljen senkitül, jüjjön ki mezőre;
Csak én magam neki vagyok ellensége;
Én rajtam mutassa van-é vitézsége;
Ő is meglátja mit tud Demirhám keze.“

43. Sahmán elindula szép Szigetvárában,
Integet távulrul hogy követségben van.
Beereszték azért szigeti kapuban;
Ottan Deli Vidot kérdezi hogy hon van.

44. Mikor megesméré Sahmán Deli Vidot,
Öhöz békélvén lassan fejet hajtott,
Osztán bátor nyelvel őnéki így szóllott:
„Demirhám engemet, Vid, tehozzád küldött,

45. Hogy ha te vitéz vagy, azt izené néked,
Jer ki az mezőre; ottan van te helyed,
Demirhám kezét is ottan megesméred.
Ő halálos bajra ottan jün ellened.

46. Senki ellenséged más nem lészen néked,
Csak maga Demirhám harcol teellened.
Deli Vid, te eztet szentül elhiheted,
Mert ihon császártul vagyon hitleveled.“

47. Mint tűz, Vid ugrott haragos gondolatban;
Nem tarthatja haragját tovább magában:
Mond az töröknek: „várjon“, de kevés szókbán
Osztán az nagy urhoz mene belső várban.

48. Lábához békélvén, kezde esedezni,
Hogy ne neheztelje harcra eresztetni.
Noha nem örömet, de nem tud mit tenni
Bán, Vidot bocsájtja halálos bajt vivni.

49. Vid várbul kijüve mint egy keselyő sas,
Kinek orra körme fegyveres és horgas:
Így Deli Vid körül mindenütt fényes vas;
Sisakja fejében haragosan tollas.

50. Mond osztán követnek: „Eredj te uradhoz,
Mondjad néki Deli Vid kezében mit hoz
(Dárda vala kezében); várjon hát ahoz,
Hol meglátott első nap, közel patakhöz.“

51. Sahmán követséget megvívé urának.
Annak csuda gondok szüvében befolynak;
Sokat fohászkodik ő az nagy Allának,
Sokat Mahometnek, fogad szent Alinak.

52. Ötven tinót vágata ő szegényeknek,
Hogy istentül szerencsét néki kérjenek;
Sok pénzt talizmánoknak és derviseknek,
Sokat osztja mindenfelé szegényeknek.

53. Soha Demirhám nál magas ég nem látott
Istentelenebbet; de lá! mégis hajlott
Az mikor közel veszedelemhez jutott.
De késő olyankor sietni tenni jót.

54. Mert nem jó akarat ötet arra hajtja,
Hanem az előtte forgandó nyavalya.
Mindenkor jót tégyen ember, ha akarja,
Istentül jutalmát hogy készen találja.

55. Meddig az két vitéz harcra készül vala
Addig Zríni Miklós vigyázásban álla,
Hogy mi csalárdságot török ne indítna,
Mint pogány ellenségnek szokása vala.

56. Végre megnyittatá szép Sziget kapuját,
Kapui elkésére vitéz szolgáját,
Sok vitéz szavával újítja kész voltát,
Késérőül ada mellé két száz szablyát.

57. Vid mégyen előttök, mint gálya tengeren,
Kinek sok vitorlája leveg az égben,
Mert rettenetessen structollat fejében
Mozgatja forgószél, dárda forog kézben.

58. Másfelől Demirhám mint nevelt méreggel
Napkeleti sárkány, rakva gondos tüzzel
Ezer gyumlia jün, ezer szpáhi evel,
Jün Amirassen is húsz-száz szerecsennel.

59. Maga is az császár egy dombrul alá néz,
Mit csinál szerecsen és keresztény vitéz.
Holtnak immár ő tartja Vidot, mert emez
Elhitette vala császárral, hogy meglesz.

60. Mikor közel Vidhoz Demirhám eljuta,
Hangas torkkal néki ilyenmód kiálta :
„Egészséggel Deli Vid, horvát levanta!
Miért ily későn jüsz te fogadásodra?”

61. Így felelt Deli Vid: „Én későn nem jöttem,
Most itt vagyok, mostan küldöttél éretem;
De talán még ma isten megadja érnem,
M megbánod idején hogy kihíttál engem.”

62. „Te magad sem tudod, Deli Vid, mit beszélsz,
Mert immáron engemet talán holtnak vélsz.
Kezeden lábadon látom mely igen félsz;
Mértán is, mert lelked majdan pokolban vész.”

63. Így monda Demirhám. De Vid ilyenképpen:
„Pogány eb, nem pokol az én lakóhelyem.
De nem disputálni én teveled jöttem,
Hanem hadd váljék meg, mit tudunk mi ketten.”

64. Ily szók után gyorsan reá rugaszkodik,
Alatta fekete föld ugyan rözzenék,
Villámás módjára dárdája kitünék
Kezébül, de Demirhám gyorsan elugrák.

65 De még sem voltoly gyors mint az sebes dár-
Mert páncérát oldalán mind megszaggatá. (da,
Török páncérából dárdát kiszakasztá,
S magáét Vidra készületlenül hajtá.

66. Az Vid paizsában kár nélkül megakadt,
Ottan mind kettőnek kard kezében akadt;
Az két erős fegyver hány tüzes szikrákat,
Ars, Mars öközöttök forgatják magokat.

67. Néha öszvemennek, néha eltávoznak;
Mint ágyúbul kilőtt fényes tüzes labdák,
Melyek levegőben öszvetalálkoznak:
Így cselekesznek ezek vitéz levanták.

68. Nehéz fegyver alatt Demirhám fűj lángot,
Nem ad Deli Vidnak semmi nyugodalmot.
De Vid sem aluszik, mert közel már jutott
Minden szerencsééhez, s jól forgatja kardot.

69. De ihon szerecsen talpra emelkedék,
Mint déli késértet nagyobbra nyújtózik,
Kezétül nehéz kard magasra viteték,
Honnan sebességgel Vid fejére esék.

70. Mint iszonyu mennykü porrá té sisakját
Vidnak, meg is töré haragos homlokát,
Kiért csaknem esni elereszté magát,
Kiért esni ereszté mind az két karját.

71. Akkor vigasággal török sereg kiált,
Deli Vid élteben, azt tudja, véget lát,
Körösztýének közzé esik penig bánat:
De gyorsan szerencse megfordítja magát.

72. Megélledt Deli Vid, kézben vette szablyát,
Töröknek ketté vágá fényes paizsát,
És azon csapással megsérté oldalát;
Második csapással eltöré sisakját.

73. Nem is hágy nyugodni az vitéz töröknek:
Újíton újítja hatalmas kezének
Nehéz csapásait. Az törökök félnek,
Demirhám barátjai igen rettegnek.

74. Demirhám, ez volna néked végső órád,
Hogyha megtarthatná török fogadását;
De ő meg nem tartja sem hitit sem szavát,
Ihon most is megszegi esküit mondását.

75. Mikor Amirassen látja társa dolgát,
Hogy rettenetes harcban Demirhám lankad,
Vid peniglen magával még jobban birhat,
Török seregeknek felszóval így kiált:

76. „Nem fogja-é szégyen vitéz szüveteket,
Hogy ennyi seregért tészünk föl egy lelket?
Talán letettük régi emberségünket,
Vagy számmal nem győzzük kaur seregeket?”

77. Alig van százunknak egy egy ellenségünk,
Mégis ez gyalázatos bajvívást nézzük.
Evel érdemessé Deli Vidot teszszük
És talán nagyobbra magunknál böcsüljük.

78. Ah, ne lássák Szigetet ezek az ebek!
Az kik Deli Viddal nézni harcra jüttek,
Hogy ezután soha ne kérkedhessenek,
Hogy boszuságunkra várba visszatértek.”

79. Ezt mondván, Karabul jó lovát fordítá,
Az maga seregét magával ragadá,
Vidot nagy erővel hátul megtaszítá,
Sebessége miatt csiddal nem hajthatta.

80. Deli Vid ezt látván szüvében félemlert,
Mert látja körüle szerezsen sereget.
Azt mondám hogy ő fél, de nem hogy megijedt;
Nem ijedt ő, noha látja élte végét.

81. Ő Karából lónak megkapja fékszarát
Bal kézzel, jobbikkal felemeli kardját,
Amirassennek is ketté vágja nyakát,
Holtan letaszítja másfelé derekát.

82. Csudálja Demirhám ezt az történetet,
Mert, meg kell vallani, nem ő kedvéből lett.
Vid peniglen kiált: „Magszegted hitedet,
Pogány eb, megvetéd az te istenedet.

83. De isten is megvet, Demirhám, tégedet,
Végre is kezemben adja életedet.“
Felelne Demirhám, de most nem felelhet,
Mert többivel együtt összekeveredett.

84. Szégyenli és pirul, s próbálja tartani
Török seregeket. De ha nem hallhatni
Az nagy kiáltás közt, heában fáradni
Őneki hát itten.

85. Deli Vid peniglen, mit az könnyü évét
Karabulra ugrott, s járja az sereget.
Már az török sereg összeegyeledett
Az két száz vitézzel, ki állott Vid mellett.

86. Gyámer nagy csapással levágja Sár főjét,
Amaz jajgatással fúja porban lelkét.
Kenán Palikutját, de János Mehmetet,
Eivást Bahtiárt, Pirkuchot, bég Zádét.

87. Jáhia Zaimis Pál miatt életét
Föld alá bocsátá; de Pálnak gégejét
Megnyitá Beriel szablyája, és vérét
Kegyetlenül kóstolá, s ott hagyá éltét.

88. Mikor ezt meglátá szigeti Zríni bán,
Hogy nem állandó császár fogadásában,
Ötszáz karddal kimegyen s fegyverderékban
Maga segítséget visz elő nagy bátran.

89. Az törökök ütet megláták messziről,
Mint ártalmas szélvész hajós lát tengerről.
Szaladnak előtte igen képtelenül,
Mindenik magáruul gondol, nem társáruul.

90. Deli Vid peniglen mikor magát közben
Látja számlálhatatlan török seregben,
Kardja nem használhat, látja elméjében,
Ily mesterséget gondol gyorsan szüvében:

91. Egy holt gyumliáról az kápát levészi,
Azt mind tollastul maga fejében tészí.
Ő szalad egyaránt, merre sereg viszi,
Zríni előtt merre szerencse vezérli.

92. Zríni penig hátul viszi nagy dárdáját,
Mint vitorlás gálya az nehéz arbocfát:
„Deli Vid! Deli Vid!“ nagy torkával kiált;
De Deli Vid néki most választ nem adhat.

93. „Hon vagy, édes szolgám, Deli Vid, hon vagy
Élsz-e? török szablya vagy megemésztett-e? (te?)
Felelj meg, hogyha élsz!“ Így jár az seregbe
Zríni, könyvei teljesednek szemébe.

94. Azt gondolja vala, hogy Vidot megölték,
Azért szüve nagy keserűségben ugrék.
Futó török után gyorsan rugaszkodék,
Egyedül őmaga közben keveredék.

95. Ki ad nékem oly eszt, irhassam ez dolgot,
Zríni mely rettenetes harcot indított?
Miképpen előtte az pogány test hullott,
Mint szalma tűz előtt, oly hirtelen omlott.

96. És te vagy legelső Kaszum Kapigia,
Az kinek életét Zríni bán elvonyá,
Azután Balbazán, Pirkuch és Kahrina
Maga vérét lölkét az fővénybe nyalja.

97. Holttestek között jár mint kegyetlen halál,
Török vérben gázol, mint tengerben küszál.
Senki öleiben fegyverrel nem áll,
Bajvivó társára senkire nem talál.

98. De ihon Olind bég szégyenli futását,
Látván vezérének ottan nagy halálát.
Megfordítja Zríninek azért orcáját,
Merevényen tartja kezében nagy kardját.

99. Öszvecsap Zrínival, de egyenetlenül,
Mert halva az földre öleibe dül.
Ő keserves lelke nagy föld alá röpül;
Zríni penig máshová megy kegyetlenül.

100. Ő levágja Hajdárt, Mussát, Bajazetet,
Nagy testü Murtuzánt, fegyverü Rechepet,
Végre Ajgás basának elcsapja fejét,
Nagy sötét fölyhővel befűdi életét.

TIZENKETTEDIK ÉNEK.

A bujdosó Delimán keblében Cupido Cumilla iránti régi szerelmét újra fölgerjesztvén, őt egyenesen Landorfejtárvába viszi, hol viszont Cumillát Delimán szerelmére gyulasztó. A két szerető együttléte. Az alatt a Delimán elvonultán felbőszült tábor annak visszahívását határozza. Szulimán ezt megelőzendő, őt saját követé által kegyével és leányával megkínálja. Delimán Cumilla ellenére enged s mind kettő elindul. Útközben Cumilla, kedvese kardszomakjából iván, melyben sárkányméreg volt, kinosan meghal, mely felett Delimán megdühödván, a keresztyéneken állandó bosszúra készül.

1. Bujdosik nagy Delimán másod magával,
Nagy gondokat hordoz mindenütt magával,
Küszködik busulásinak nagy habjával,
Idegen földön jár rakva bátorsággal.

2. Ül vala egykoron harmatos hajnalban
Egy igen szép dombon és szellős árnyékban,
Eleiben tűnék Cupido haragban,
S ily haragos szókat beszéle magában:

3. „Vagy megkissebbedett-é az én hatalmam,
Hogy én ezt az embert megbírnya nem tudom?
Talán nem oly erős az én nyilam s íjam,
Mint mikor megbirta Marst én vitéz karom?”

4. De, az mint én hallom, nem kisebb ez Márs-
Sőt minden termete deliább nálánál. (nál,
No majd meglátom én vitézség mit használ,
Ha szép termetedben sebet nyilam csinál.

5. Begyógyult már sebed, kit azelőtt csinált,
De ez az mostani tenéked hoz halált.
Soha el nem felejtéd többször Kumillát,
Valamig fogsz élni, császár szép leányát.“

6. Ezután kitölté puzdrából sok nyilát
Kegyellen istenfia, és nézi vasát;
Nézi mindeniknek mérgét és fulánkját,
Keserves sebecsináló titkos hatalmát.

7. Azok közül egy rettenetést választá,
Mely nagy ohajtással timporálva vala;
Siralom és bánat ő hegyes fulánkja,
Rövid gyönyörűség vala fája s tolla.

8. Ez járja meg szüvét Vénus királynénak,
Rontá el víg kedvét az istenasszonynak,
Mikor nézte halálát szép Adonisnak,
S kezével törölte sebet iffiúnak.

9. Ezt ijában tévén az füléhez vonyá,
Vitéz Delimánnak szüvében bocsátá;
Nyil láthatatlanul ő szüvét megjárá,
Minden mérges nyavalyát középheen hagyá.

10. Oh hányszor jön néked abban az órában
Kumilla szép szeme nagy gondolatodban!
Hányszor Kumilla név jön elől szájadban,
Vitéz Praecopita csak egy pillantásban!

11. Ha az fülemüle sirását hallgatja,
Annak bújához magáét hasomlítja;
Ha derült egeket az ő szeme látja,
Kumilla szépségét nagyobbabbnak gondolja.

12. Ha foly az folyóvíz, vagy szép csurgó patak,
Az ő szemei is mind egyaránt folynak;
Ha az gyöngye szellők ágak között fújnak,
Az ő bánati is nyughatatlankodnak.

13. És így szól magában: „Kumilla! Kumilla!
Miért tészesz engemet boldogtalanná?
Ezt az sok ohajtást, kit busult szü fúja,
Miért az te kemény lelked meg nem hallja!

14. Miért én sirásimtul te meg nem lágysz,
S nem látod bús szememet könyvekben mint úsz?
Te penig talántán nyavalyámtul gyógyulsz,
És az én kinomban te semmit nem is tudsz?

15. Maga ez fényes nap és ez az derült ég
Nálad nélkül énnékem sűrű sötétség;
Ez az kikeleti mezei különbség
Énnékem unalom és nagy keserűség.

16. Tengelic éneke, pintyőke sirása
Nálad nélkül mint baglyok huhogatása,
Lengedező szellők, csurgóknak folyása,
Mint szélvész háboru, és Lethe forrása.

17. Hej csak szép szemeid vigasztalnak engem!
Minden boszuságot enyhítenek bennem.
De talán megcsalom magamat én ebben,
Talán gyűlölsz, Kumilla, édes szép gyöngyöm!

18. Rustán bég halála, melytől véres kezem,
Talán szemeid előtt gyűlöttet engem?
De inkább mit bánnád hogy aztot megöltem,
Holt ebtől szépségedet hogy megmentettem.

19. Ihon hozzád mégyek, tégy boszút énrajtam!
Magad kezeitől lelkemtől fosztassam.
De nem lehet hogy olyan kegyes orcában
Lakjék kegyetlenség, s kárt valljon Delimán."

20. Így szól vala tatár, és lovára ugrék.
Gondola, sok bújta talán mint enyhődnék.
Heában, mert kis isten nyergében ugrék
Előtte, s kezében vala vezető fék.

21. Szerелем istene Delimánt vezeti,
Oda hon nagy tűzben taszítani véli.
Landor-Fejérvárban azért elkéséri,
Kumilla ölében ottan elmeréti.

22. De Kumillának is hasonlatosképpen
Szívét állallúvé vak nyilával éppen.
Ő is, mint szarvas gém, futkos az erdőkben,
Kinek nyíllal csinált vadász sebet mellyben.

23. Így ég az Kumilla szerelem mérgétül,
Mert sebesítettett Cupido istentül.
Nyughatatlankodik, vagy jár, vagy áll vagy ül.
Egy hüvének ily szokat ejte mellyébül:

24. „Fáti, édes anyám, mely sűrű árnyékok
Járják én elmémet! ugyan elájulok.
Mely kegyes vendéget mi földünkben látok,
Lü tüzet énbelém, kitül én gyúladok.

25. Vagy hogy Márs öltözött kis isten tüzeben,
Vagy Cupido Márs haragos fegyverében:
Mindenhez Delimán hasonló termetben,
Avagy mind az kettőt meggyőz ő szépségben.

26. Mely isten forgatja most az én elmémet,
Hogy azt szeressem, ki megölte férjemet?
De, boldogtalan én, szeretem vesztőmet;
Talán szintén Delimán gyűlöl engemet.

27. Talán azért gyűlöl, Rustán társa voltam,
S én azért szeretem hogy szabadítottam
Vitéz keze által. Ah, szívem Delimán,
Előttem is unalmas volt pogány Rustán.

28. Oh, hányszor kívántam végét életemnek,
Hogy ne feküdjem mellette az holt ebnek!
Hányszor fohászkodtam az szent Mahometnek,
Hogy fertelmes ágyátul megszabadulnék!

29. Így hozta az fátum, De ki mondja néked,
Hogy alázatos Kumilla szeret téged?
Fáti, édes anyám, elvesztem elmémet:
Talán avar együtt unalmas életemet."

30. Így szól vala Kumilla. De vén orvossa
Néki orvosság helyett cicutát ada.
Ő mesterséges csinált szokat gondola,
Kivel az ő kedvét jobban megkapcsolá.

31. „Oh Cupido isten! nagy az te hatalmad,
Mert minden rendeken uralkodik karod.
Néked nem nagy király, sem urad, császárod;
Mind szépség, vitézség, néked hoznak adót.

32. Szöbbsz lélek szöbbsz testben nem szorult ez
Mint, édes leányom Kumilla, tiedben; (földön,
De szépség nem hoz bátorságot semmiben,
Enged szépség, ha lát Cupidót fegyverben.

33. Bölcsesség nevével tusakodnak ellen
Világon némelyek s nem vészik eszükben,
Hogy végre erejét igen keserűben
Magokon meglátják, ki van kis istenben.

34. Akkor eszeveszettek bujdosnak világon,
Mint nyíllal lőtt medve vándorol barlangon,
Mely diktamust nem talál. Nevet ily dolgon
Cupido, s boszuját vészi az bolondon.

35. Hát miért idejét vesztened heában
Szép iffiuságodnak, s mi haszon abban?
Nem-é ez az kék ég, kit látunk magasban,
Közli velünk szépségét és örül abban?

36. Nem-é ez fényes nap, az mely szöbbsz minden-
Oszlja fényét közünkben s mi élünk evel? (nél,
Ha föld jóságát rőjtené irigységgel,
Elveszne ez világ csak egy kis üdövel.

37. Az jót és az szépet az isten rendelte
Másoknak hasznára, s ember, mely kémelte
Másoktul javát, isten kedvét megszegte,
És haszontalanul az földbeh temette.

38. Nem kell néked futnod vitéz Delimántul,
Melynek híre futott Vörös tengeren tul,
Melyben szépség vitézség jüttek lakóul;
Jobb férjet nem kívánhatsz te nagy Allátul.“

39. Így szól vala Fáti. Tüze olajt önte.
Kumilla tisztességét hátra vetette,
Sem az nagy császár atyját meg nem böcsülte,
Kis levélre könyvével ily szókat önte:

40. „Csudálni te fogod én vakmerőségem
Vitéz Delimán, kit magam is esmérem.
De ha az az isten, az mely bír énvelem,
Így hatta, ne csudáld, ihon jó mentségem:

41. Azért te ezt így érts: Minthogy győzhetet-
Kézzel téged megáldott kegyelmes isten, (len
S van hatalmad minden ellenséged ellen:
Ihon én is rabul mégyek teelődben.

42. De ha csak azoknak mutatod erődet,
Az kik ellenségül birkodnak ellened,
Nem bántod hát ezt az nyomorult fejemet,
Ki böcsül, ki tisztel, ki imád tégedet.

43. Ha gyülsz, ha társom vétkéből énéam
Ragadott valami: ne szánjon Delimán,
S légyen annyi kegyetlenség az ő kardján,
Halljon meg őmiátta Kumilla leány.

44. De ha leányságomat néked tartották
Diána társai, szép istenasszonykák;
Vedd jó neven; ha úgy sem, tarts hát rabodnak,
Parancsolj Kumillának, te szolgálódnak.“

45. Így íra, s elküldé egy kis inasátul.
Vára nehéz szüvel választ Delimántul.
Gyógyulása lehet gondolja csak abbul.
Delimán ily levelet küldé válaszul:

46. „Látom, igazán szolgáltam istenemet,
Hogy ma megláthatom én jobbik lelkemet.
Meggyőzetett győzte győzödelmeseket;
Azért én elődben viszem rab fejemet.“

47. Nem késék sokáig Delimán azután.
Kumillához mégyen, szüvében hordozván
Nagy örömét, és hamar ott lenni kíván
Az hon Cupidónak vetett hallója van.

48. Oh mely igen tudatlan ember elméje!
Ha tudná némelyik mi lesz jüvendője,
Sok cselekedetét bizony elkerülné;
Delimán Kumillát bizony elkerülné.

49. Futtok egymás után, mintegy szerencsések,
De majd mind ketten lesztek szerencsétlenek.
Vaj ki szörnyű cérnát Parcák fonnak néktek,
Egyszersmind szakad el evel örömtökök!

50. Mit mondjak ezeknek öszvejüvéséről,
Szerelmes ifiaknak sok szerelméről?
Duplazzák csókokat egymás szája körül;
Vénus triumfusán kedves szüvök örül.

51. Mint borostyán fával öszvekapcsolódik,
Mint kigyó oszlopra reá tekereszik,
Bachus levele is fára támaszkodik:
Ennyi mód két phoenix öszvecsingolódik.

52. Hallgass tovább, Múzám. Az török táborban
Sok idegen nép között nagy zöndülés van,
Mert sok ezer török kapitány nélkül van;
Csak maga egyedül forgódik Kajmekán.

53. Mind kegyetlen tatár mind merész szerecsen,
Sok láb és sok erős kéz, de mind fejetlen,
Kevély töröknek is szintén azonképpen
Elveszett vezérek s basájok mind éppen.

54. Nem látnál közöttök csak titkos suttogást,
Félelemmel kevert sok gyakor ohajtást;
Ki ohajtja Idrizt, Olindot, ki Ajgást,
Minden maga vezérét, és nagy kárvallást.

55. És egykor csoportostul öszvegyülnének
Immár estve felé mindenféle népek,
Törökök, tatárok, géták, szerecsenek.
Egy közülök így kezde szólni ezeknek:

56. „Ugyan mind örökkén vakká kell-é lennünk,
Vagy veszedelmünkre szemünket bekötnünk?
Vallyon tisztesség-é ha bolondul veszünk,
S vérünk hullásával kaurt mi tisztelünk?

57. Megaggott az császár az ő elméjében,
Megkötötte magát vakmerőségében;
Azt mondja, hogy bemegy erővel Szigetben,
Ha török nem marad csak egy is életben.

58. Metszen osztán várral, metszen császárság-
Ha ezt betölteni akarja haraggal; (gal,
De miért mondom, ha lám ugyan bizonynyal
Nem gondol semmit is törökvér-omlással?

59. Vezérek és basák és kemény vitézek
Erős Zríni kardjátul megemésztöttek.
Hány ezer muzurmán fekszik ömellettek
Prédául hollóknak s körösztýén ebeknek!

60. Mind ezeken vajjon szüve megmozdult-é?
Ily vitézekért egy könyvet hullatott-é?
Nem! nem! hanem még inkább lett kegyetlenné.
Mindnyájunkat örömezt egyszer vesztené.

61. Ihun magyar király jön reánk nagy haddal:
Ki megyen előttünk okos rendtartással?
Sátorban lesz császár ravasz Kajmekánnal,
Mi fejetlenül mit teszünk kézzel, lábbal?

62. De mi minden kárunkat elfelejténénk,
Ha vitéz Delimánt előttünk nézhetnénk:
Némittül sem magyartul akkor nem félnénk,
És minden dolgunkban szerencsésé lennénk.

63. Deki tiltja nekünk hogy vissza ne hozzuk
Császár ellenére is mi fényes holdunk?
Fele az tábornak érette fáradjunk,
Kérésünkkel ütet is visszahozhatjuk."

64. Így zavaros szókkal szól vala Deriel,
Mindnyájan követnek ütet választák el,
Hogy Delimán után menjen tizezerrel,
S valahol találja, szép móddal hozza el.

65. De okos császárnak ez hogy hirr é esik,
Okos szüvében igen megkeserődik.
Látja, méltóságát közrendek keverik;
Magában elméjével igen tanácskozik.

66. „Oh mely különböző az községnek dolga,
Kis szerencse-szellő az melyet hordozza!
Ma mutat jó kedvet, ha jó állapotja;
Ha holnap nem tetszik, haragra fordítja.

67. Méltóság, mely erős uraság oszlopa,
S ihon most rosz gaznép lába alá nyomja.
Ellenemre Delimánt visszahivatja.
De ennek is lehet talán orvossága.

68. Jobb tehát nekem vélek nem tusakodnom,
Hanem Delimánért követet bocsátnom.
Én küldök, és nem ők; osztán ilyen módon
Megcselekszem, méltóság rajtam maradjon."

69. Így gondola császár, és így cselekedék,
Vitéz Delimánért Ferhát bég küldeték.
Az nagy zenebonát is megcsendeszték
Az okos Kajmekán és ravasz Halul bég.

70. Ferhát megy sietve, s Delimánt találja,
Kumillával együtt szép Fejérvárába;
Azért beöltözik minden okosságba,
Császár követségét kitevé ily szókbá:

71. „Oh vitéz atyának még vitézebb fia!
Oh Mahomet-hitnek legszebbik virágja!
Császár köszönettel az ő fejét hajtja,
Az mely földön fölött mindeneknek ura.

72. Neked hajtja fejét, s azt izeni neked:
Hon van vitézségre te indító véred?
Hon van kaur véren nyert jó híred neved?
Talán kész vagy azokat mind elvesztened?

73. Ihon Szigetvára vagyon csak esőben;
Maga is immár Zríni esett kétségben:
Türhated-é ily próbán hogy ne légy jelen,
S vitéz kezeidet ne keverjed vérben.

74. Neked ez pálmának tartatik az ága;
Tied, és nem másé, lesz ennek jutalma,
Megelégszik császár hogy láb alá nyomta
Zrínit, mely kaur közt legnagyobb levanta.

75. Kumillát is tenéked adja két kézzel,
Mert nem akart ezért pörölni istennel.
Rustán halálát is bátran felejtí el,
Az mely maga játszódtott veszedelmével.

76. Téged az tábor is egyenlő kedvvel vár,
Török és szerecsen, nem csak krími tatár.
Jűj el hát közinkben s ne neheztelj immár,
Téged csak aliglan vár Szulimán császár."

77. Kegyetlen tatárnak szüve meglágyula,
Mikor maga felől dicséretet halla.
Mert ő nyavalyáját császárnak kíváná,
Azért vitézséggel hogy üfet kihozná.

78. Most immár császár dolgát oly kárban látja,
Hogy segítség nélkül vagyon romladóba,
Azért bátorsággal végezi magába,
Hogy elmegy segítségre török táborba.

79. Másfelől mit csinál, és mit nem keserög,
Szép szemü Kumilla, kinek a szüve ég.
Szörnyü jüvendöket elméje forgat még;
Végre ura előtt nyelvét így nyitá meg:

80. Kegyetlen mit készülsz az török táborban?
Tudod-é, egy lépés onnan koporsóban?
Vagy császár vagy hogy más talál haláloban
Okvetetlen módot boszuállásában.

81. Ilyen-é én uram mint egy kis cinege,
Melyet oly könnyen síp csalogathat lépre?
Higyjed, higyjed, uram: Sirena éneke
Az, mit Ferhát tenéked mostan beszéle.

82. Elveszté az hadat császár Sziget alatt;
Már te veszésséddel akarja jutalmát;
Te vitéz fejedbül tenni akar prédát,
S végezni akarja ezzel tragédiát.

83. Vagy hogy soha nem kell urát boszontani,
Vagy hogy, ha cselekszi, messzi kell kerülni.
Boszút azok nem tudnak ellefejtani;
Csalogatnak, sípolnak; de nem kell hinni.

84. De veszedelemtül látom hogy te nem félsz,
Szerencse forgandóságát semminek vélsz;
Én szüvem, én lelkem, engem hát hová téssz,
Ha veszedelemre szerencsétlenül térsz?

85. Azt mondd, hogy szeretsz jobban temagad-
Ennek bizonyosága csak egy dologban áll: (nál,
Őrizd az éltedet, melyen az enyim áll;
Nem állhat borostyán, ha ledül az tölgyszál.

86. Most látom igazán, nem én szerelmemért
Te megölted Rustánt, de kegyetlenségért.
Kegyetlen, nem gondolsz most is Kumilláért!
Öhelyette inkább te kívánsz pogány vért.

87. Kegyetlen, ha csak vért kívánsz te elmédben,
Nyisd meg az én mellyemet; vagyon vér ebben.
Igyál, ne szomjuzzál; szerencsétlenségem
Soha nem lehet kissébb ennél énnékem.

88. De, hogy holtod után sebeidet nézzem,
Üres ereidet számlálva szemléljem,
Azt tudod-é, lehetne óráig éltem?
S nem elég ez az kéz hogy megnyissa szüvem?"

89. Mit csináljon tatár? Ide von tisztesség,
Oda Kumilláért mint kénkü szüve ég;
Öböne hadakozik két nagy ellenség,
Melyek közül győze végre az tisztesség;

90. És így szóla társának: „Oh szüvem, gyön-
Oh szemem világa, oh én jobbik lelkem! (gyöm!
Töröld meg orcádat, és ne sirass engem;
Ne jüvendölj gonoszúl, kérlek, felölem.

91. Csak fél embernek vélsz, ha féltesz kaurtul,
És hogy úgy irtóztatsz az Zríni kardjátul,
Nem félek császárnak én ravaszságátul,
Mikor kérdezhetek tanácsot szablyámtul.

92. Azt tudod-é, Zrínit nem láttam soha is?
Tudnod kell, hogy voltam én ben Szigetben is;
Egyedül kergettem én ezereket is,
Mégis az Mahomet megtartott eddig is.

93. Homlokunkon vagyon mi szerencsénk írva;
Kerülje és fussa, de nem távozthatja
Senki is halálát; ezer közt meghagyja
Szerencse, kit isten másra választotta.

94. Nem visz engem, higyjed el, az kegyetlenség
Az ilyen próbára, bolond vakmerőség,
Hanem erüvel húz az drága tisztesség,
Légyen, ha kell lenni, az én éltemben vég.

95. Valamint te most félsz, szerelmes Kumillám,
Úgy fogsz ismét örülni, mikor látsz rajtam
Prédát, melyet Zrínrül kézzel levontam,
S ő hitetlen testét az ebeknek hánytam."

96. Mit tegyen Kumilla s minemü erővel
Delimánt szándékátul távoztassa el?
Nem tud ő mit tenni, csak sűrű folyhókkal
Sok foháskodását látja röpülni el.

97. Azért kénytelenül elkészül az útra,
Noha jüvendőjét Delimánnak tudja,
Szép térdeit földre sok sirással hajtja,
És így az nagy istennek könyörög vala:

98. „Égnek ura, mit vétettem én ellened,
Hogy ennyire kelljen rám kegyetlenkedned?
Talán ártatlanságom indítja mérged,
Talán kit teremtél, nem nézhet rá szemed.

99. Megütéd Enceladust szörnyű küveddel,
Ixiont szaggatád sasok körmével:
Kis kínok ha mértem azokat enyimmel,
Nem fájdalom, hon csak test szenved türéssel.

100. Hiszem talán nem vagy kintaláló isten,
Ha istenségedhez nem illik kegyetlen
Titulus, miért hát nagyobbbat énnékem
Keressz kint, s meg nem ölsz engem n.ost hirtelen?

101. Mert nincsen fájdalom az én ép testemben,
Bár szaggattatnám Prometheus helyében;
Hanem én türésem van szegény lelkemben,
Az minden türésnél nagyobb szenvedésben.

102. Én iffuságomat dög mellett vesztém;
Halálrúl életre csak most emelkedem,
Mikor vitéz uramra én szert tehettem,
Szerencse de azt is elviszi előlem.

103. Azért kérlek téged, te hatalmas isten,
Delimánt veszedelemtől ily hirtelen
Ments meg, avagy hogyha Zríni kardja ellen
Nem vagy elegendő: öl meg előbb engem.“

104. No megindult Delimán szép Kumillával,
Sok török elejbe jön nagy vigassággal.
Nem messzi tábortul egy szép kútforrásnál
Sok társaival együtt Delimán megszáll.

105. Biztatja Kumillát Delimán, de amaz
Számptalan sirástul még mind jobban száraz.
Búbánattal együtt szüvében rágalmaz,
Fa és fű kemény télen így egyaránt száraz.

106. Kumilla urának szomokját szablyáru
Levészi kezével, s kíván innya abbul.
Amaz kútra megyen, vizet hoz forrásrúl;
Nem tudja, társának vége légyen abbul.

107. Mert mérges sárkánynyal egyszer vagdal-
S hüvelyében tenni akarta az kardot; (kozott,
Szomakjában egy csöpp vér beszállankozott,
Melyrül ő maga is semmit is nem tudott.

108. Méreg volt! Kumilla mert mikor megivá,
Szép testét, erejét mindenütt megjárá.
Életét nagy kínnal testéből kizárá;
És valamint kívánt maga is úgy jára.

109. De mit csinál Delimán ilyen látatban?
Nem mondhatom, ha volna száz nyelv szájamban.
Mind törököt, tatárt rak halva halomban,
Mutát kegyetlenséget önnön magában.

110. Fegyverét elhányja, ruháját szaggatja,
Meztelen az fákat tövéből rángatja;
Nem kiált, de ordít oroszlán módjára,
Valahol kit talál, öl, ront, és szaggatja.

111. Két nap és két éjjel így jár az erdőkön.
Aztán mikor észben vette magát későn,
Felszedi fegyverét s öltözik köntösben,
Boszút akar állani mert keresztyénen.

TIZENHARMADIK ÉNEK.

Deli Vid, nejjével együtt, ki őt török ruhában ke-
resni indult a táborba, szerencsésen Szigetbe menek-
szik. Szulimán mármár visszatérésről gondolkodik, mi-
dön egy hírvívő galambbal elfogott szigeti levélből a
vár vég inségét megtudván, általános ostromot rendel.

1. Isten az embernek vezérli ő dolgát,
Isten megjegyezte mindennek határát,
De senki ne gondolja általhágását,
Ne is félje, míg nem ér oda, romlását.

2. Hány harcokon forgott bán, és hány veszé-
De őrző angyala megtartá ezekben. (lyen!
Az ő órája is eljün, ki messzebben
Nem lehet, vitézül kell meghalni ebben.

3. Deli Vid török közt ellenségeképpen járt,
Ezerek között is soha nem vallott kárt;
Előtte mellette halál sokat kaszált,
Őtet elkerülte, vagy hogy rá nem talált.

4. Sok száz ezer török járt most körülötte,
Sok van az táborban az ki esmerhetné;
De isten szemeknek az fényét elvette,
Azért senki ütet Vidának, nem vélte.

5. De néki is eljün az maga órája,
Melynél tovább életét el nem vonhatja;
Bizvást török tábort és bátran járhatja,
Mert senki életét addig nem ronthatja.

6. Deli Vidnak vala egy szép felesége;
Ez asszonyok közül csak maradt Szigetbe.
Szebb vala mindeneknél az ő szépsége,
De még azon följül urához hűsége.

7. Török leány vala: de Vid hatalommal
Elhozá egy várbul nagy erős harccal.
Haissennek híják vala török szóval,
Körösztés megáldá de most Barbálával.

8. És mikor heában várta volna urát,
Sok könyvvel áztatván társa üres ágyát,
Nem tudja, életben van-é, vitéz urát,
Vagy hogy török miáttszenvedett szép halált.

9. Száll Márs ő szüvében, s nem mint más, sirással
Vagy nyomorult föcske hosszú jajgatással
Csak ohajtva társát; hanem bátorsággal
Fegyverezi magát ura páncérával.

10. Páncérát, fegyverét magára fölvészi,
Urának jó kardját oldalára teszi,
Jó lóra felugrik, kopját kézben vészi,
Haját és szép fejét fátyollal tekeri.

11. És így török formán Szigetbül kimégyen;
Táborban mindennel szól csak török nyelven;
Imide amoda jár minden szegletben,
Hogyha vitéz urát vehetné eszében.

12. Az tulsó részére tábornak megy vala,
Ottan egy nagy szerecsent előtalála;
Örömet szaguldna, de nem mehet lova,
Mert az nagy testével lovát elfárosztá.

13. Látja okos asszony ennek sietését,
Gondolja hogy nem árt kérdezni menését,
Megállítja azért szép szóval szerecsent,
Kérdezi micsodás hírt viszen hirtelen.

14. Amaz penig néki felel siettében:
„Ne tartóztass, kérlek, engem menésemben;
Viszek hírt császárnak, kiért életemben
Urrá lészek, de kérlek hagyj békességben.”

15. „Mondd meg énnékem is, az asszony így
Hiszen nem lehetek én semmi károdra.” (monda:
Felel az szerecsen: „Amott egy sátorba
Deli Vid aluszik török ruházatba.”

16. Mikor Deli Vidot említi az pogány,
Gondold, mi változás volt asszony orcáján.
De fél hogy szerecsen hírt viszen udvarban,
Utánna fut, s eléri három ugrásban.

17. Kopjával nyeregbül messzi kitaszítá,
Gyorsan szablyájával az fejét elvágá,
Jó lovára ismég mint evét fölugra,
De gyorsan sok török sieté utánna.

18. Mert kiáltás támad és nagy zenebona,
Azért minden török futó után futa;
S tovább nem szaladhat az szegény Barbara,
Mert egy goromba kéz lórul letaszítá.

19. Ezer környülfogta. Kérdik honnan légyen?
S szerecsen halálának mi oka légyen.
Ő szegény nem szólhat; nem tudja mit tegyen,
Hazudja Alkairban lakása legyen.

20. „Ottan egy bátyámat szerecsen megölte,
És én szemeimet eddig elkerülte.”
Gyorsan talál pártot az ki fog mellette,
Szép asszony mert lágyíta mindent szépsége.

21. Ki mondja hogy jól tett, ki az béghez huzza;
De ily kiáltástól Vid nem messzi vala,
Azért gyorsan ugrék ő jó Karabulra,
Ő is megyen vala az nagy kiáltásra.

22. Hát mikor oda megy, látja gyöngé társát,
Hallja is fülével keserves sirását:
Gondold meg az ő mondhatatlan bánatját,
Mégis nagy okossan messzirül így kiált:

23. „Vitézek, álljatok! mert ez az én szolgám,
Immár sok nap lopta el fegyverem, lovam,
Az egész táborban utánna bujdosztam,
Adjátok kezemben, az én birtokomban.”

24. Azonban egy kadia oda érkezett,
Az kitül lén az Vidnek ilyen felelet:
„Ehez bizonyság kell, s álljon törvényszéket;
Törvény is el nem vészi el az tiedet.“

25. Elbúsul Deli Vid és ugrik haragban,
Kiált: „Pogány ebek, nem elégszem abban;
Törvény és igazság vagyok én szabályamban.“
Ezután ketté vág Malkuchot derékban;

26. Ábelt és Izmailt leteríté földre;
Kadiának fejét függeszti két részre,
Abaza lelkének utat nyit mellére,
Jakult lefekteti örökös helyére.

27. Ejuz tartja vala ő szép feleségét,
De Deli Vid kardja ketté vágá testét:
Ottan megragadja kezén szerelmését,
Jó lovára vészi és kimenni siet.

28. Karabul, mint madár, nem nyom nyomot föl-
De mint süvítő nyíl megy olyan sebessen. (dön,
Ő futhatott volna által az tengeren,
S nem esmerszett volna hogy van víz az körmén.

29. Látják az törökök Szigetbe szép prédát
Viszi futó lován; s megesmerik Vidát;
Heában utánna futtatják lovakat,
Mert mint az könnyű köd eltünteti magát.

30. Szigetben örömmel Zríni befogadá,
Mert immár ezelőtt ő megholtak tartá.
Vid török dolgait igen megtanulá,
Melyeket urának eleiben ada.

31. De noha vitéz bán mind tudta ezeket,
És szemével látja nyilván veszedelmét;
Nem irtózik semmit, hanem ép elméjét
Pogálynak veszélyére tartja s nagy szívét.

32. Szulimán másfelől elkegyetlenedett,
Maga vére ellen kegyetlen törvényt tett.
Azt mondja magában: „Ihon száz népeket
Lábam alá nyomtam, és nagy világ részét.

33. Talán engem Mahomet hizlalt szerencsével,
Azért hogy Zríninek adjon mind ezekkel,
És hogy rá ragadjon hírem én tétemmel?
Én birtam világot, s ő birjon engem el?

34. De megcsalja magát, ha csak romlásomat
Az égből neveti, ő is vall károkat.
Magammal romlásra elhozom muzurmánt,
Kitül tisztességet vesz azután tahát.

35. Ha ugyan veszni kell, éppen mind veszsen
Az egész török hír, úgy is tisztességgel
Lesz, mert az Szulimánnal vitézség vész el;
Török hold és jó hír véle aluszik el;

36. De halljuk meg egyszer vezérek tanácsát,
Könnyebbítsék mégis szívem busulását.“
Ezután Szokolovics Mehmetet kiált,
Néki parancsolja, begyűjtse tanácsát.

37. Behívá Szokolovics fővezéreket,
Kinek kinek rendi, leülteté őket.
Méltósággal osztán kérdi tetszéseket;
Maga is fő helyre leüle előttök.

38. Ül vala legelől az vitéz Delimán,
De keserves szüve mind busulásban van.
Nem tudja mit csinál, és császár tanácsán
Nem adna egy ohajtást, mely megyen száján.

39. Fölyhő-szaporító ő bánatos szüve,
És tenger-árasztó két rettentő szeme,
Mint vashánya-fújó az ő széles mellye,
Mert sűrű ohajtást gyakran bocsát erre.

40. Azért nem is kérdik, nem is szól senkinek,
Hanem ömeltette szólni kell Al bégnek;
Ez penig barátja volt holt Rustán bégnek;
Okos, bátorsága de nincsen szívének.

41. „Adta volna isten, így mond üdötlenül,
Ne kezdenénk más tanácsot képtelenül,
Hanem melyet végeztünk egyszer eszesül;
Véghez vittük volna mostan mi emberül.

42. De mi tanácsúnknak bomlott tisztessége,
Nyelv nem meri mondani, kit kíván esze.
Szabadon szólásért Rustánnak lett vége;
Én is nem várhatok most egyebet benne.

43. Miért kellett veszni számtalan vezérnek?
Mert helyt mi nem adtunk Rustán beszédének.
Miért feküsznek itt basák és holt bégek?
Mert egy ember elrontá jó értelmünket.

44. Ő pedig maga is mit csinált, jól láttuk,
Arcul fordulva ránk futva jünni láttuk,
Az kiket mi oroszánoknak tartottunk,
Úgy megszelígyültek, mint'ölyv előtt vad tyúk.

45. Engemet is halállal fenyeget, de hagyj!n!
De én tetszésemet megmondom igazán:
Immár mit tennünk nincs, mert reménység hátán
Építünk szerencsét leszen heában.

46. Az bolondságok közt nincsen jobb rövidnél,
Hát mi is mienket végezzük hamar el.
S noha mienk hosszú, de jobban vonjuk el,
Nagyobb kár s büntetés siet utánna el.

47. Azért én azt mondom: Jobb még böcsülettel,
Míg nagyobb károkat nem vallunk keservvel,
Felemelnünk táborn, és haza mennünk el,
Hogysem ennyi vitézt itten rontanunk el.

48. Osztán kárunk után még meg se vehessük,
Hanem világgal magunkat nevetessük?
Vagy hagyjuk itt aztot, az ki nem jön velünk,
Vegye meg hadával az kit mi nem merünk.“

49. Al gorombán szóla: mert noha Delimán
Az ő szava közben volt más gondolatban,
Mégis eszbe vette, ő vagyon példában;
Felugrék, s így szóla szörnyű haragjában:

50. Megnyitád nyelvedet szabadon, Al! mire?
De magad sem tudod, hanem én hiremre
Gyalázni akarnál; de fordul fejedre,
Nem ragad ebugatás az derült égre.

51. Első vagy tanácsban, de harcban nem látott
Senki vitézségedet, nem is oly tanácsot
Adtál, ki mi hírünknek adna tisztos jót.
Egy kufár nem mondhatott volna rutábbot.

52. Hát futott Delimán? hát szégyennel hátot
Császár szeme előtt ellenségnek adott?
Hon volt akkor Al bég, mikor Szigetvárott
Vitézséggel járván, kaurokat rontott?

53. Nem úgy két Badankovics esmértek engem;
Sem vitéz Hervois nevetkezett velem,
Sem ezer más; kit nehéz föld alá tettem,
Minden nap, minden nap ebben az seregben.

54. Kérkedésért mondod-é hogy félsz éntülem,
Álnok róka, s annyi félelem szüvedben?
Ne félj bizonyosan, mert ilyen rosز vérben
Vitéz kezeimet meg nem förtöztetem.

55. Lakjék benned lelked, noha érdemlenéd
Hogy egy jegenyefát megnehezítenéd.
De most tanácsotokra megtérék innét,
S mondom, ne gondoljunk ilyen szégyeneket.

56. Küldje ki az császár meztelen szabljáját,
Aval minden népnek mutassa haragját.
Itthon gyalázattal öljék meg az olyat,
Ki ostromnak nem viszen tüzet, lajtorját.

57. Én megyek, én elől, s rettenetes kézzel
Szigetnek bástyáját láttokra rontom el;
Száz Zríni előmbe jűjön vassal, tüzzel,
De megyek ellenére vitézségemmel.“

58. Így szól vala tatár. Az tanács elbomlék,
Holott szólni ellene nem igyekezék
Senki is, azért mindnyájan felkelének,
És sátorok alá gyorsan elmenének.

59. Demirhám, mint vadkan, említi szégyenét,
Fűj lángot szájából, nem találja helyét,
Nagy cselekedettel kívánja törlését,
Viddal ismég kívánja öszvemenését.

60. S így szól vala magában: „Hol van jó hírem,
Kit sok veszedelemmel régen szőrzöttem?
Jobb lett volna nékem Vid miatt elvesznem,
Hogysem császár hitiszegésével élnem.

61. De látta az világ, nem volt az én vétkem,
Mind lovam akarta, mind magam s fegyverem.
De másképpen rendelte az én istenem;
Talán még előjön egyszer én szerencsém.

62. Vagy hogy fog szállani holló én mellyemre,
Vagy pedig tisztesség én vitéz fejemre.
Nem hagyom Deli Vidot én szégyenemre,
Eskűszöm fényes kardra és életemre.“

63. Így megyen császárhoz, és így szól önéki:
„Hatalmas császár, miért van tiszteleti
Az vitéz embernek? Mert kockára veti
Uráért életét, és sohun nem röjti.

64. Az mit hittel fogad, megállja magában,
Vitéz ha vagyon is csak egy, vad barlangban,
Vagy erdőn vagy mezőn, vagy szép palotában,
Hitit nem kell sohun elhadni romlásban.

65. Nincsen hát énnékem semmi böcsületem,
Mert Viddal harcomat véghez nem vihettem.
Én uram s császárom, miért ezt szenvedtem?
Hiszen jobb lett volna Vidtul ölettetnem.

66. Miért kezded nyomát s hitedet tréfálta,
Az ki gyalázattal minket elválaszta?
Bizony Amirassen más világon látja,
Hitellen embernek micsodás jutalma.

67. Bár én halálommal hozhatnám helyére,
Mely nagy csorba szakad mi tisztességünkre.
De mivel orvosságot elmúlt üdöre
Nem lehet csinálni: bánkodjunk helyére.

68. Hanem én csak arra Mahometért kérlek,
Ereszsz Deli Viddal karddal szembe menjek;
Mert vannak miköztünk halálos törvények,
Melyet halál ítél; egyszer köztünk váljék.

69. Így szólá Demirhám; de császár mást gondol,
Mégvéhnedt mellyéből mert sok nagy gond omol.
Végre Demirhámnak okos válaszul szól:
„Mit kívánod, Demirhám, az kit nyelvel szód?”

70. Gondold meg igazán és nem felfűjt szüvel,
Ez-é magános bajvivásra való hely?
Törökország szüne ihon jött velünk el,
Egy bajvivást nézzünk, azután menjünk el?

71. Vitéz vagy, jól tudjuk: de vitézségedet
Kicsin helyre akarod mutatni s erődöt.
Kevés haszon, kis tisztesség ebből jühet;
De viszontag nagy veszély előkerülhet.

72. Tudod-é hun vagyon vitéznek próbája?
Ahon Szigetvárnak megnyitott bástyája,
Hiszem Vidot Demirhám ottan találja;
Miért kerestetik hát helynek mustárja?”

73. Ég Demirhám, s nem szól; táborbul kimé-
Gondolja, Szulimán benne kételkedjen; Gyen,
Azért ő szüvében végezett, mit tégyen:
Egyedül ostromnak, megesküdt, hogy megyen.

74. Császár látja, heában hirdet tanácsot,
Mert Delimán miatt kétszer már elbomlott;
Azért ő magához hivatott csak hatot,
Mindeniket okost, hüvet és hallgatót.

75. Az egyik azt monda Szulimán császárnak:
Még egyszer mindnyájan induljunk ostromnak,
Tüzzel vassal ártsunk az Szigetvárának,
S ha akkor nem ártunk, hagyjunk békét annak.

76. Az másik: Nem szükség mindnyájan itt le-
Tizezer gyalogot vár körül rendeljünk (gyünk;
És tizezer lovast jól elhelyeztessünk,
Minden segítséget hogy kirekesztessük.

77. Harmadik azt monda: Ali Kurt lapdák-
Várat égetheti tüzes szerszámokkal;
Az árkot ki kell bocsátani folyással,
Az mi ki nem folyhat, tölteni gyapjuval.

78. Negyedik igazán megmondá tetszését,
Mert kívánja vala haza menetelét:
Heában az tábor itt üdöt veszteget,
Majd az ősz reánk hoz vizeket essöket.

79. Ötödik így szólá: Hagyjunk Pécs várában
Két ezer gyalogot, ezeret ló hátán,
Melyek szigetieket tartják zablában,
Úgy hogy ne mehessenek soha csatában.

80. Hatodik tanácslá haza menéseket;
Mindenik okokat hoz erre eleget;
Csak nem hajol császár, hallván ily beszédet.
Azonban ihon hozzák Ali Kurt testét.

81. Ennek Csontos ágyúja a fejét elszaggatá,
Jancsárság az testét csak alig kaphatá.
Mikor szigeti had zenebonát látá,
Kimegyen két száz szablya mind válogatva.

82. Háromszáz töröknek végezék életét;
Elvagdalák ágyúknak minden kerekét,
Gyujtólikakban is vertek vas ékeket.
Guszics és Golemi vitték végben eztet.

83. De haragszik császár, de búsul magában,
Ali Kurt hűsége forog gondoltában,
Hajradin kapitán-basa ajándékban
Ezt adá császárnak, igen commendálván.

84. Immár nincsen néki jobb ágyú mestere ,
Az mely viselhetne gondot az tüzekre ;
Azért hamar haragrul esik kétségre ,
Sziget hogy megmarad véli szegyenére .

85. Visszamenéséről immár gondolkodik ,
Mint légyen békével csak azon aggódik .
Jól tudja hogy hátul oroszán hagyatík ,
Mely miátt békével egyet nem léphetik .

86. Azonban egy galamb Szigetbül röppenék ,
Kanizsai fészekben eztet nevelték ;
Ugyan szárnyaival oda igyekezék .
Azonban ily véletlen dolog történék :

87. Egy ráró magasbul megszemlélé prédát ,
Utánna indítja két sebes sugárát ,
Az haszontalannak véli csavargását ;
Hát császár sátorában elröjti magát .

88. Gyorsan sok bosztáncki megfogják galambot ,
És ezekben vévék egy kis papirosot ,
Ezt galamb Szigetbül szárnya alatt hozott :
Az császárhoz bevivék ezt az ujságot .

89. Gyorsan magyar tolmácsot behivatának ,
Az keresztyén levelet kezébe adák ,
Az fölín levélnek ily bötük valának :
'Adassék ez levél az magyar királynak.'

90. 'Ha kérded , mint vagyunk , mint közel halálhoz
Kiknek reménységet már segítség nem hoz .
Ötszázan maradtunk , de mind koporsóhoz
Sebek miátt közebb vagyunk , sem világhoz .

91. De az pogány eb is nem kérkedik velünk ;
Hatodát táborának kard alá tettük ;
Vezéreket , basákat , sokat megöltünk ;
Már csak fejellen láb az ellenségünk .

92. Két nap alatt eljün az mi végső óránk ,
Mert fogát sarkányok köszörülték reánk .
Akkor is mit tehet mi keresztyén próbánk ,
Örömet megmutatjuk ennek világnak .

93. Tüzzel emésztenek leginkább bennünket ,
Mely miátt nem találjuk sohul helyünket .
Gondoljuk végezni ottkinn életünket .
Károljuk tűz miátt vesztenünk éltünket .

94. Mi segítségünkről ne gondolj semmit is ,
Mert az lehetetlen , látjuk mi magunk is .
De pogány törökben tehetsz kárt nagyot is ,
Ha utánna mégyen hadad és magad is .

95. Mert félnek , mert nincsen sem generálisok ;
Elveszett ki mit tudott , itt kapitányjok .
Császár és Kajmekám csak azok hadtudók ,
Delimán , Demirhám , vakmerő bolondok .

96. Huszonötezer török eb fekszik itten ,
Melyek tíz ostrommal jüttek ránk féltekben .
Többet mi nem irunk , hanem egészségben
Isten tartsa felséged , jó szerencsében .

97. Mikor az Szulimán ez dolgot meghallá ,
Hogy Sziget reménységének van utólja ;
Szüvet vett magában , és hogy az heába
Galamb röpülése ne lenne , bocsátá .

98. Áruló madár , hol vagyon te hűséged ?
Fogsz-é röpülhetni , vajjon nem szégyenled ?
Elárultad uradat , titkos levelét
Pogány ellenségnek kezébe ejtetted .

99. De nem örüle sokat szabadságában ,
Mert ráró mind ott kinn leste az magasban ,
Utánna röpüle , s elkapá az szárnyán ,
Kegyetlen körmével örül szaggatásban .

100. Császár mindenfelé parancsol ostromot ,
Hogy mindenik vigyen ki tüzet , ki vasot ,
Ki szurokkal öntött kénküves gránátot :
Tízezeret kioszta tüzes gránátot .

TIZENEGYEDIK ÉNEK.

A tengeri utjáról visszatérő költő kitérése barátjaihoz. Alderán tündér szolgálatait ajánlván a zultánnak, az ördögöt felvarázsolja, s annak egész hadával támogatja a vég ostromot. Zrínyi a belső várba szorul, míg a törökök, vilézeinek kardjai és saját, rájuk visszahulló tüzők alatt hullanak. Demirhám és Vid csatájok : amaz elesik , Vid sebeiben utána hal.

1. Ihon jün Zríninek ragyagó csillaga ,
Ihon mozdúlhatatlan tramontanája .
Bán cselekedetét az én kezem írja ,
Melyet isten lölke elmémbe befűja .

2. Nem távozik annak veszélyre hajója,
Melynek ez csillaghoz tart okos kormányja.
Hüvség, vitézség ennek calamitája,
Az mely ez csillagot veszteni nem hagyja.

3. Már én mágnesküvem portushoz hoz engem.
Szerencsésen jöttem által ez tengeren.
Immár barátimat az parton esmerem,
Melyek nagy örömmel jüttek énelőmben.

4. Esmerem távulról vitéz Marsnak fiát,
Esmerem, esmerem mint jártatja lovát;
Ez én vitéz öcsém, mind magyar, mind horvát,
Igazán szereti mert, látjuk, hazáját.

5. Napfényre néző szem mutatja sas fiát;
Körmérül esmerni az vitéz oroszlánt:
Vitézség próbálja igaz Zríni fiát,
Mely soha egyiktől is el nem szakadhat.

6. Hiszem Zríni Péter, kit az én szemem lát,
Mely rettentí Bosznát és Hercegovinát.
Láttuk immáron is ő vitéz próbáját,
Észszel, kézzel, szüvel, kit törökön csinált.

7. De jaj, nagy szelendek orozkodik után!
Mely dühös irigység párállik ki torkán!
Ugyan irigység ez, noha nincs hatalmán,
Hogy ártson őnéki vitézséges voltán.

8. Ne félj semmit öcsém! mert látja az nagy ég,
Vitézségnek árnyéka hogy az irigység,
Ez mi eleinktől maradott örökség,
Kiben nem szakadhat világ folytaig vég.

9. Higgyed, mérges foggal reánk agyarkodnak;
De nem csak törökök, mert mások is vadnak
Az kik, mint az rozsa erős vasat, marják,
Hagyján, mert fogukat ők abban elrontják!

10. Látom, de másfelől, országunk oszlopja
Vitéz Weselényi jó lovát jártatja.
Nagy gond van fejében, mert gond is nagy rajta:
Mert csaknem esőben országunkat látja.

11. Látom Botthyánit is, vállával országot
Támasztja, s romlásra nem engedi aztot.
És noha ő nem vár senkitől jutalmot,
Maga virtusából vesz elegendő jót.

12. Száz másokat látok örömet az kiket
Köszönteném, hajtok de most nékik fejet;
Mert messzi elmentem históriám mellett,
Ismég elől kell kezdenem szövésemet.

13. Egy üdövel megtölt török vala hadban:
Ennek eredeti volt bő Aegyptusban
Elméjében ennek iszonyu tudomány,
Az neve peniglen hatalmas Alderán.

14. Alderán, az mely birt iszonyu lelkekkel,
Minden elementummal és nagy folyhőkkel,
Égi planétákkal, föld-rözenésekkel,
Nagy villámásokkal, mennyűtő küekkel.

15. Ez császárhoz belépék, így kezde szólni:
„Hozzád jüvésemet te fogod csudálni;
De értsd meg az okát, mert fogok használni,
Mert ellenségidre fogok kárt szálatni.

16. Rettentő lököket láncozva én tartom;
Némelyt csak kárára másnak kibocsátom.
Az egész poklokra vagyon én birtokom,
Ezekkel az kaurt, ha akarom, rontom.

17. Azért semmit ne félj, és ne készíts erőt,
Csak te nyugodalmassan várj egy kis üdőt,
Szigetre rá hozom rettenetes folyhőt,
Kénküves tüzeket s az egész ördögöt.

18. Meglátod mit használ istenek Jézusok,
Ha én tudományommal reájok omlok;
De imé még én tenéked többet mondok,
Fölhozom nagy Alit, mely az ő rontójok.

19. Elhiteti császárt Alderán ily szókkal,
Mert szavát bizonyítja szörnyű átkokkal.
Elbocsátja azért tündért szabadsággal;
Ő viteti magát fekete lovával.

20. Alderán elröpül az fekete lovon.
Helyt keres magának erdő közt egy sikon.
Tizenkét keresztény iffiat ő titkon
Táborbul kihozat, melyek voltak láncon.

21. Ezeknek gégejét nagy késsel megmetszi,
Ártatlan véreket medencében teszi,
Több társait osztán magátul elküldi,
Az nagy theátrumon csak magát szemléli.

22. Vala oly üdőben az mikor Délia
Pán istent szerelmére meggyútja vala :
Mikor nedvességével első álomba
Világi emberek elegyedtek vala.

23. Alderán egy réz vesszőt kezében vészen,
Iszonyu circulust maga körül tészén ;
Duplázza nem messzi osztán az fővényen.
Legbelsőnek maga áll az közepében.

24. Csuda karakterek tüle formáltatnak
Keresztény vérébül minden circulusnak.
De még úgy is békét nem ad az holtoknak,
Mert minden kerékre négyen huzattatnak.

25. Négy világszegletre elröndöli őket,
És mindenik mellé tesz rút billyegeket.
Így engeszteli pokolbéli lelkeket,
És így kezdi el rettenetes verseket :

26. „Halljátok, siralmas pokolbéli lelkek,
Kik égben társokat el nem szenvedtéltek !
Halljátok rettentő Acheron-istenek,
Pluton és Sterapon, és fő fejedelmek !

27. Belbuzel és Hárpád és Phlegeton ura,
Styx, Lethe folyásnak iszonyu gondossa,
Egész Cocytusnak kegyelmetlen hada,
Az kik elestetek égből az föld alá :

28. Halljátok, és jertek az földből ki gyorsan ;
Egyik se maradjon az pokol gyomrában.
Most kit ti kedveltek az az óra itt van,
Az kiben kaurnak kell menni romlásban.

29. Harcot és viadalt rájuk parancsolok,
Nagy kegyetlenséget titületek hívok ;
Jűjjenek hát elő Styx lobogós lángok,
Fűriák, Harpyák, száz Briaréusok.“

30. De semmi ily szókrámég mozdulás nem lett,
Phlegeton semmi jelt, hogy kikészül, nem tett.
Azért nagy Alderán haragudni kezdett,
Kegyetlenül üti lábával az földet.

31. Üti kegyetlenül az földet lábával,
Iszonyúan rikolt haragos szájával :
„Hát még sem halljátok, oh nyomorusággal
Rakva, kinzók-lelkek, és nagy búsulással ?

32. Nyomorultak, azt tudjátok-é, nyelvemet
Nem tudom megnyitnya, és nevezni nevét
Annak, az ki égből hatta istenségét,
S az földön fölvette embernek személyét ?

33. Vagy elfelejtettem-é hetvenhét nevét
Annak, az ki égből tikteket levetett ?
Vagy annak kínait és ártatlan véréit,
Melyet ingerlésteből ártatlan ejtett ?

34. És rá ment az ti nagy tüzes váratokra,
És szent lelkeket az ti boszuságtokra
Kihozta és atyjának jobbik karjára
Ültette, örökkévaló csúfságtokra ?“

35. Alig mondható ki Alderán ezeket,
Ihon sötét folyhők fogák az egeket.
Háromszor megrázá Luciper az földet,
És besötétítetté csillagok fényét.

36. Ihon az föld színét feketén befogták.
Az eget is szörnyűen beburították
Tigrisek, sárkányok, kegyetlen hyaenák,
Rettenetes óriások, és chimaerák.

37. Ott vagyon Tantalus együtt asztalával,
Fene Atreus, Lykáon gyalázattal,
Medusa feje is mérges tajtékokkal,
Szörnyű Eumenides lobogó fáklýákkal.

38. Ottan Diomedes fene lovaival,
Kegyetlen Terodamán oroszlányokkal,
Iszonyú Busires véres oltárokkal,
Procrustak, Letrignonok iszonyusággal.

39. Ottan meghallhatni Scyllák ugatását,
Kegyetlen Gérion szörnyű jajgatását,
Fene Mezentius és Phalaris kinját,
Ezer Briaréust, Cerastát és Hydrát.

40. De mindezek között kevélységgel sétál
Az világrögtentő szörnyűséges Halál.
Mindent irtózással meggyőz, és nagysággal,
Mind két keze terhes iszonyu kaszával.

41. Így jűnnek az lölkök, és más ezer formán.
De kinek vagyon ezt leirnya hatalmán ?
Elöl jűn Pluto is tüzes lova hátán,
Elöl Astragora kénküves taligán.

42. Ezek előtt Alderán így nyitá meg nyelvét :
„Halljátok, halljátok Alderán beszédét;
Ki vette ördögnek el az ő fegyverét?
Vagy ő hatalmában kicsoda csorbát tett?

43. Egyszer, azt megvallo, égből leestetek,
És csillagos eget örökkén vesztek;
De senki nem vette el ti fegyveretek,
Nem tett erőtlenséget senki bennetek.

44. Mégis ti szegénnyel csak elszenvedtetek
Mikor az föltámadt ember közzületek
Kivive lölköket, és mind közzületek
Nem volt ki ellent állott volna keresztnék.

45. Minden nyavalyátok onnan jött azután:
Hír kitrombitálta, szemetek körösztfán
Nem mér megállani, és az föld gyomrában
Elbújtok előtte, ha előttetek van.

46. La! ha ember boszút egyet elszenvedett,
Régen ellenségnek többre okot ejtet.
Miert rettegteni kell az vitéz szüvet,
Az mely az égből is oly nagy próbákat tett.

47. Ihon újabb boszuság jön fejetekre;
Az ég azt végezte ti szegyenetekre,
Hogy minden ellenség fusson keresztjelre,
És minden tisztesség szálljon körösztýénre.

48. Így van, mert egynéhány nyomorult köröszt-
Világ három része ellen bujt Szigetben, Ctyén
Nincsen bizodalmok önekik semmiben,
Csak abban ki függött, s az ő körösztiben.

49. Ötszázszor ezeren megszállottuk üket,
Harmada ott hagyá kedves életünket,
Két fa, körösztül dült, meggyőz mibennünket
Minket törököket, ti hiveiteket.

50. Fölfakadt fegyverrel, föl és vitézséggel,
Jertek rá Szigetre kénküvel és tüzzel.
Porrá kell égetni mind emberrel, küvel,
Rontani kell együtt emlékezetével.

51. Itt hallgata Alderán. De az pokol-lölkök
Sűrűn Sziget felé mind elröpülének.
De kiált Alderán, parancsol az földnek,
Nagy Alit kihozza vesztére Szigetnek.

52. Hallgat az föld, de amaz veri lábával,
És így nyitá meg nyelvét nagy rikoltással:
„Elpártolni tülem akarsz-é károddal,
Kedvemet megszegní megátalkodással?

53. Én Alderán, hagyom, az ki sötétítök,
S folyhőben öltöznek, ha akarom, egek,
Ha akarom viszont az folyhők leesnek,
És tisztán maradnak az levegő egek.

54. Ha akarom szómmal tengert háborítok,
És mikor akarom habot leszállítok;
Én minden szeleknek bizvást parancsolok,
Tülem hallgatnak minden elementumok.

55. Tégedet is égből alá szállíthatlak,
Aranyas hold, ha segítségemre hílak:
És koporsóban is hagyott árnyékoknak
Miert ily erővel ne parancsolhassak?

56. Jüjj ki, Hazret Ali, jüjj ki föld gyomrából!
Hozd ki nagy zöldfíkárt te mély koporsódból;
Ismét kell itatni lovadat vértóbul.
Már elfeledkeztek kaurok voltodrul.

57. Nagyon ordít az föld ily parancsolatban
Egyszersmind kétfelé megszakad magában,
Előhoz egy lovast fehérszín atlacban,
Feje takarva van tiszta patyolatban.

58. Szög ló van alatta, de szomorúsággal
Jártatja az lovat az szép holdvilágnál,
Egyszer nehéz szemmel föltekint haraggal,
Alderánt meglátja nagy circulusoknál.

59. Kicsoda engemet kinombul fölzörget,
És nagyobb kínra hí átkozott fejemet?
Igy szól Ali: Kicsoda fekö helyemet
Kereste meg, s nyugvásbul fölráz engemet?

60. Ah! nagyobb kint tudnak emberek találni,
Hogysem kinzó ördögök meg is gondolni.
Nagyobb kín énnékem világot most látni,
Hogysem azok kiket szoktam elszenvedni.

61. Mit akarsz énelem kegyetlen Alderán,
Hogy általam örülj Szigetvár-romlásban?
De te, eszes lévén, csalatkozol abban;
Hiszem vég szakadott az én hatalmamban.

62. Szigetben nem laknak olyan körösztýének,
Kiknek ártassanak Alkorán-levelek,
Sem az pokolbéli és koporsós lelkek:
Nagyobb Mahometnél istene ezeknek.

63. Mert ő fog énelem égni örök tűzben,
Miért gyönyörködtünk az keresztény vérben.
Nem örül az isten büntetés-vesszőben.
Mi voltunk, ám küldött minket örök tűzben.

64. De ezer már más üdők és más emberek
Látom az istennél igen kedvesebbek,
Hogysen előbb kik voltak egyenetlenek;
És ők is elesnek; de jaj véreteknek!

65. Hárman kegyetlenül éltét Szulimánnak
Megfonták, kis üdőt várnak kemény Párkák.
Ezentúl meglátod miként elszaggatják;
És semmi haszonra jüttek ki Fúriák.

66. Ám én is ott leszek, s nézem mesterséged
Ördögökkel együtt mit használnak néked.
De zöldfikaromat kivonjam, ne véljed,
Mert isten kedvébül az mind csak porrá lett."

67. Így szól Hazret Ali, s rettenetes lován
Röpül keservessen az több lölkök után.
Akkor eszbe vevé ő magát Alderán
Hogy keresztýénékkel az igaz isten van.

68. Röpül és érkezik iszonyu seregben,
Hon Phlegeton kevert mindent sötétségben,
Hon az Tisiphone fűj iszonyu kürtben,
Belzebub sereget rendelt sötét égben.

69. Futkosnak Fúriák iszonyu fáklyákkal,
Azt tudnád világot meggyújtják azokkal,
Kegyetlen Harpyák iszonyu szájjakkal
Véres mérget okádnak nagy undoksággal.

70. Haragos Astragora szeleknek kapuját
Megnyitá, beütven villámos dárdáját,
És leoldá láncrul az kevély nyakokat,
Ők szárnyokkal keresik nagy Szigetvárát.

71. Akkor Eurust bajra hívá északi szél,
Amaz penig fegyverétül semmit nem fél.
Boreás haraggal sugár szárnyára kél;
Ez mindenik Szigetnek kegyetlen veszély,

72. Meghajtá Szivárvány aranyos keziját;
Erössen villámik mintha lünné nyilát;
Kevély Orion is forgatja nagy kardját,
Mindenik Szigetre! és Szigetre! kiált.

73. Futnak az bástyákra keresztény vitézek,
De nem állhatják meg erejét az tűznek;
Járnak az lángjai Vulcanus istennek,
Senkit az bástyákhoz közel nem eresztnek.

74. Mert az törökök is sok tüzes labdákkal
Egyaránt futkosnak szörnyü Fúriákkal,
Az külső várat már megvették ostrommal;
Bán belső várban szorult ötszáz magával.

75. De ottan sem lehet maradás sokáig,
Mert tűz fejek fölött már sűrűn villámik;
Sok ezer lélektül Zrini késértetik,
Ő penig mint egy kű semmit nem rettenik.

76. Így mond vitézinek: „Ne féljeteK semmit,
Mert cvel isten érdemünket öregbít:
Ha száz ennyi ördög dühös szájit reánk nyit,
De nem árt lelkünknek, mert az isten segít.

77. Pokolbéli lölkök vannak ellenséggel;
Az mi reménységünk van penig istennél.
Őerte meghalunk mi jó kedves szüvel;
Legyen úgy, az mint ő szánta magában el."

78. Így szól, és így csinál szüvet ő magának,
És az ő rettenetes vitéz hadának.
Parancsolja osztán három fő vajdának,
Hogy az vár piacán ők harcot álljanak.

79. Ezek bátorsággal törökre omlának;
Külső vár piacán az törököt vágják,
Heában szemekben kénküessöt fűjnak
Késértő ördögök, mert vitézül járnak.

80. Ott fegyver fegyverrel öszvetalálkozik,
Vitéz is vitézzel öszveelegyedek;
Sötétségben köztök csak jajgatás hallik,
Rettenetes Halál köztök gyönyörködik.

81. Ki fűja az lölkét sok sebein által,
Ki magából ereszt nagy átkozódással.
Nem hull az keresztény, de török falkával,
Mert egyszersmind veszni fog vitéz virágszál.

82. Láttatik, hogy az tűz száll keresztyénekre,
Penig inkább rá hull pogány törökökre;
Szerecsent és tatárt törököt veszélyre
Mind egyaránt elhajt istennek tetszése.

83. Futkos kegyetlenül megdühödött Delimán,
Káspiai hegyben mint sivó oroszlány,
Oh mennyi tüzeket ő Szigetben behány!
Mennyi csapást fölvesz ő maga paizsán!

84. Egy nagy carbunculus az sisakján vala,
Ezen sötétben is megesmerik vala;
De jobban az kinél fénylik ő szablyája:
Jobban szablyájánál az ő bátorsága.

85. Ő, mint egy éh farkas az barom-ól körül
Mellyével próbálja, ha kert előtte dül:
Igy jár Delimán is az Szigetvár körül,
Próbálja előtte ha küfala ledül.

86. Demirhám másfelől hasomlít Fúriát,
Mert rettenetesül forgatja nagy vasát.
„Deli Vid! Deli Vid! mind úntalan kiált,
Hon vagy és miért rejtetted el magadat?

87. De búj el fal közé nagy földnek alatta,
Búj el az hon lakik indus s garamanta;
Megkeres Demirhám, s lölköd kibocsátja
Ez az rettenetes kezembéli dárda.“

88. Nem tűrheti tovább Deli Vid ily szokat,
Az harcot elhagyá, s hon török eb ugat
Oda rugaszkodik, és néki így kiált:
„Hitetlen, hon láttad az én bújásomat?

89. De te hitetlen vagy és meg nem érdemled
Hogy Deli Vid kardot is vonjon ellened,
Mert hitedet, szódát és emberségedet
Mind összekevervén, egyszersmind megszegtéd.“

90. Megeszméré Vidot szavárul szerecsen,
Egyet fohászkodék nagyot keservessen,
És így szóla Vidnak törökül eszessen:
„Kérlek, hogy hallgass meg, Vid, figyelmetessen.

91. Mindketten csalatkozunk az mi elménkben,
Sem te el nem bújtál, sem én jó hitemben
Csorbát, sem gyalázatot soha nem tettem;
Bujásodat harag mondatja énvelem.

92. Ha az egész tábor megszegte az hűtít,
Esztelenek gondolván az én vesztemet,
Én vagyok-é vétkes? Láttál jól engemet,
Láttad-é, hogy kértem kitül segítséget?

93. De ez meglelt immár; most üdönk van hozzá,
Jer ki az mezőre, ne nyújtsuk hosszabbra.
Mégválík, Deli Vid s Demirhám kicsoda,
Éljen, kinek isten engedi s jó kardja.“

94. Nem menne örömet Deli Vid ki várbul,
Mert nincs engedelme annyira urátul;
De török nem akarja hagyni magátul,
Azért bátorsággal Demirhámval indul.

95. Oh, mely keservessen hagyja el jó urát
Deli Vid, érötte mert sok könyvet hullat.
De mikor meglátja Demirhám sirását,
Így mond: „Oly igen félsz-é szenvedni halált?“

96. Mégis sír Deli Vid, s így felel sírtában:
„Esztelen, mit gondolsz félelem voltában
Hogy sírjon Deli Vid? csalatkozol abban;
Éltemet haláloamat tartom egyformán.

97. Egy kis gyalázatot nem hozhat az nékem,
Sőt én halálommal öregbül jó hírem:
De sírok, jó Zríni mikor jut eszemben,
Veszni kell néki Szigettel egyetemben.

98. Látom, hogy ma elvész az a szép virágszál,
Mely keresztyénséget oly igen vigasztal;
Látom, hogy ez az ég előtte nyitva áll;
És várják angyalok ütet vigasággal.

99. És kis boszuállás ez helyett te fejed,
Én szomjuságomnak kevés az te véred,
Egész muzurmán hit ennek egy csöp véré
Soha elegendőül meg nem fizethet.“

100. Mosolyog Demirhám, de belől mást forgat,
Mert elől megérzi utolsó óráját;
Szüve jüvendől csuda gondolatokat,
Mégis bátran néki keményéti magát.

101. Mikor Szigetvártul jó tova valának,
Egy szép kerék rétet völgybe találának.
Azt tudnád, akartva ezt harchoz csinálták;
Itten halálos bajt csak ketten vívának.

102. Rettenetességgel Demirhám haragját
Éleszti magában, kirántja szablyáját,
De Vid előbb égben az istenhez kiált:
„Uram, tekints meg most égből te szolgádat!

103. Te zsidó gyermeket Terebintus völgyben
Góliát ellen tetted győzödelemben;
Téged dicsértének égő kemencében
Sidrák, Misák, Abdenágó nagy örömben.

104. Uram, most úgy légyen az mint te akarod.“
Ily szók után kirántja az éles kardot.
Nem messzi magátul nézi Demirhámot,
Nehéz fegyver alatt hogy fúj tüzet, lángot.

105. Őszvecsapának osztán oly kegyetlenül,
Mint tengeren gálya ha kettő öszvedül:
Az ki vizen marad, annak öszüve örül,
Az ki esőben van, annak kétségben hül:

106. Így most az két vitéz jól vigyáz magára,
Forgatja szablyáját társának kárára;
Mindenike pedig készebb az halálra,
Hogysem egy kis félelem mutatására.

107. De pogány két kézzel emeli fel kardját
Lebocsátva találja Deli Vid sisakját;
Onnan csuszamodván megsérti oldalát,
Úgy hogy onnan folyni vörös patakot lát.

108. Deli Vid nem retten, ugrik Demirhámhoz,
És nagy erősséggel csap az orcájához,
Nem megyen heában vitéz kard pogányhoz,
Orra közepétül lemene szájához.

109. Akkor vért és mérget okádik szüvéből,
Nem tarthatja magát haragos mérgéből;
Nem vigyáz hogy ellent vessen mesterségből;
Ujítton ujítja csapást kegyetlenül.

110. Deli Vid peniglen megkapja az nyakát,
Másikkal megnyitá sok helyen oldalát;
Verődik kezében, és ordít, nem kiált,
Mert sebektől haragtul ő nem is szólhat.

111. Demirhám, mint fáklya, hogy látja utolját,
Duplázni akarja vitézséges voltát;
Vid kezéből gyorsan kitekeri magát,
S nagy csapással vágá Deli Vidnak nyakát.

112. Sisakjával osztán megvágja homlokát;
Tovább nem tarthatja lábon immár magát.
Ledül és dülve is megvágja az lábát,
Végezni akarja vitézül óráját.

113. Vid penig eséshez jobban kényszeríti,
Mert mellyét fényes karddal ketté feszíti,
Arra siralmas lelkét föld alá veté,
Nagy árnyékkal életét besötétíti.

114. Maga is Deli Vid tovább nem mehetett,
Csak alig magában tartja az életét.
Közel Demirhámhoz ő is ott elesett,
Látja ég az lökét, fővény szája vérét.

115. *Légy bizonyosága, ég, Deli Vid végének,
Mert sok szemmel nézted utolját éltének.
Egy csöppig kiadta vérét istenének:
Légy tudománytérő Deli Vid végének!*

TIZENÖTÖDIK ÉNEK.

A vég veszély órája közelítvén, Zrínyi összehívja maradék seregét, s halálra buzdítja. Isten az érte híven harcolókat dicsőítendő, Gábor arkangyalt az angyalok légijával küldi, kik Alderán ördögeit szétűzik; Zrínyi pedig fenmaradt ötszázával kiront, Delimánt s a császárt ön kezével megöli, s végre vitézeivel együtt el-esvén, mindnyájok lelkei Gábor angyalai által isten eleibe vitetvén, mártíromságok megkoronáztatik.

1. Bán végső óráját közelgetni látja.
Az egész seregét csoportba hivatja,
Azokat is az kik mentek volt az harcra,
Kik közül Deli Vid ott maradt csak maga.

2. És így szól önékik: „Vitézek, látjátok
Most mi állapotban velem együtt vagytok.
Nem csak kárt hoznak ránk törökök, tatárok,
De tűz, de vas, de minden elementumok.

3. Mindenképpen próbál az isten bennünket,
Valamint az ötvös tűzben arany művet;
És mivelhogy látja az mi hűségünket,
Égben szép koronát nekünk készítettett.

4. Nem haragszik már ránk, mert itt büntetését
Megvette bűneinkért, s igaz törvényt
Beteljesítette: most hűség érdemét
Az nagy mennyben készíti, s oda visz minket.

5. Ne irtózzunk azért mi halálra menni,
Mely örök örökre grádicsot fog adni.
Ma, vitézek, éltünk el kell vesztetni,
És ma minden próbánkat lepecsétolni.

6. Mi vitézül éltünk, vitézül meghaljunk,
Egész ez világnak evel példát hagyjunk.
Ma mi tisztességet nevünkre szállítunk,
Mai nap szépíti minden elmúlt dolgunk.

7. Nem hurcol bennünket pogány eb pórázon,
Nem visz minket császár kötve triumfuson;
Végső óránkon is az török romoljon,
Lássá, keresztyénnel hogy az isten vagyon.

8. Mivel az tűz miatt itt nem maradhatunk,
Mihent isten engedi az hajnalt látnunk,
Kimenjünk az várbul, és ott megmutassuk:
Kik voltunk éltünkben, most is azok vagyunk.

9. Így monda nagy Zríni, s az egész vitézek
Örömmel mondásához valának készek.
Száll Márs mindenikben, s az ő vitéz szemek
Bátorságban villámnak, mint gyémántküvek.

10. Hangas zöndülés lén az vitézek között,
Mint mikor kemény szél megfújja az erdőt.
Mindenik csak alig várja azt az üdőt,
Az mikor istenhez bocsáthassa lelkét.

11. Paizst, páncérokat, szablya-hüvelyeket
Magoktól elhányák, minden nehézséget,
Mert jobban kívánják ezeknél sebeket,
Melyek által égbe eresztik lököket.

12. Zríni penig megyen az gazdag tárházban,
Minden drágaságot ő rak egy rakásban,
Visz tüzet alája osztán egy fáklyában,
Mind füstbe bocsátja az mennyi kincse van.

13. Egy dolmányt, egy mentét csak választ magá-
Az mely legszebb vala mind közte azoknak; (nak,
Ebbe szokta mutatni magát az udvarnak,
Ebbe mennyekzőknek és triumfusoknak.

14. Két arany peracet választá azután,
Evel jelt csinála vitéz uri karján.
Egy kócsagtollat is szegeze sisakján;
Száz aranyat kétfelé tett dolmányában.

15. Oh mely csuda dolog, hogy jutalmat szerez
Maga hóhárának! Mely kemény vitéz ez!
Említése halálnak igen keserves:
Rettegett előtte Hektor és Achilles:

16. De halálakor is Szigetnek Hektora,
Hogy ő bátran nézhet szemmel az halálra,
És bár öltözzék rettenetes formára,
Megmutatja, s mint kell menni bátorságra.

17. Meggyújtá az kincset, és mind megégeté;
Fegyverét azután szögrül leszedeté,
Szántalan sok közzül egyet megszerete;
Oldalára eztet vitézül föl köté.

18. Ül vala az isten abban az székiben,
Az honnan világot nézi kegyelmesben:
Méltóság, tisztesség nagy áll körülben,
Trónusa helyeztetve nagy örökségben.

19. Szerencse s Természet alázatossággal
Állnak őalatta, készek szolgálattal,
Dücsöség előtte foly nagy patakokkal,
Végtelen kegyelme tengerformára áll.

20. Megszámálhatatlan dücsöséges lökök
Dücsöséget előtte szépen énekelnek;
Zsidó poetának untalan az versek
Királyi formára hárfájával mennek.

21. Égi muzsikának gyönyörű szózatja
Szép Echónak választját megváltoztatja.
„Szent, szent, szent mindenható isten Jehova!”
Egész mennyei sereg vígan kiáltja.

22. Cherubin, Seraphin seregek vigadnak,
Az szent bárány előtt magokat alázzák,
És más seregek fejr ruhában járnak,
Báránynyal mindenütt ők is ottan vannak.

23. Ilyen méltóságbul nagyon parancsola,
Az az jó, az az igaz, az nagy Jehova,
Hogy minden muzsika egyszersmind hallgatna,
És hogy össze gyülne mennyei udvara.

24. Úgy lön mint akará. És össze gyülének
Az egész mennyei gyönyörű seregek,
Alázatossággal hajolnak istennek;
Ő penig így kezde beszélni nékik:

25. „Halljátok, halljátok ti forgandó egek,
Halljátok hiveim, égbeli seregek,
Halld meg föld és világ, és világi vizek,
Az én mondasomat, és ti nagy tengerek!

26. Bolond vakmerőség nyilván van nálatok,
Kivel rám őriást támadni láttatok:
Azt tudta az kevély, büntetést őrájuk
Társaival együtt hogy én nem találok.

27. Elesett, meglüvém mennyei küvemmel,
S elhagytam véle eget örökséggel.
Elhatta az eget ő, de kevélységgel
Most is zörgölődik, nagy vakmerőséggel.

28. És nem elégszik meg, sok ezer lölköket
Szántalan bűn közzül hogy ő harácsot vet;
Meri háborgatni az én hiveimet,
Kik tülem választva vannak, kedvesimet.

29. Ahon: szigetiek érterem harcolnak,
És az én hűtömért már sok vért hullattak,
Pokolbéli lölkök rájuk agyarkodnak,
És igaz hűtökből kiverni kívánják.

30. S miképpen lehessen ezt nekik engedni?
Igaz isten lévén, hogy tudjam szenvedni?
Nem! nem! de hogy egy had menjen fegyver-
Be kell földfenékre ismét űket üzni. (közni,

31. Eredj te, Gábiel, mennyei sereggel,
Eredj Szigethez erős fegyverös kézzel,
Ott találod őket; de onnan te üzd el,
Ronts meg őket együtt nagy kevélységekkel.

32. Nézd osztán hon vannak szigeti vitézek;
Ha testi köntösből levetkőzik lölkök,
Az ti kezetökön előmben jüjenek,
Itt rendelt helyekben örökkén legyenek.“

33. Így monda, de nem nyelvvel és nem szózat-
Hanem tündöklő isteni akarattal. (tal,
Értik az angyalok, mert nagy boldogsággal
Egyeznek az isten nagy akarattal.

34. Gábiel magával azért egy sereget
Elvive gyors szárnyon, s jelül egy keresztet.
Fénylik vala az ég, merre röpködését
Tartja az szép sereg, s az ő sietését.

35. Alázatossággal Szívárvány kapuját
Megnyitá előttök, és mond áldásokat,
Az szép Tejes-út is megcifrázza magát,
Látván az nagy istennek sok szép angyalát.

36. Az Göncös-szekere viszi sok fegyverét,
Mennyei seregnek könnyebbíti terhét.
Fegyverhordozó sas készíti mennyküvét,
Kivel letaszítsák ördögös sereget.

37. Fohászodik Hercules, nem mehet vélek,
Nem lehet üressége az ő helyének,
Áll mozdulatlanul, istrázsát az égnek
Tart ő nagy botjával, ellenz ellenségnek.

38. Halhatatlan sereg levegőn megállá,
Csak maga Gábiel Szigetben leszálla.
Zríni hogy halálhoz elkészült, találá,
És szintén istennek esedezik vala.

39. Eleiben tűnék Gábiel szárnyával,
Méltóságos vala angyali ruhával;
Az ő teste vala befödve biborral,
Az keze fegyveres lángozó pallossal.

40. Az másik kezében egy szép pálmaágot
Koszorúval együtt magassan föltartott.
Az sötétes házban fényességet hozott;
Gábiel Zríninek akkoron így szólott:

41. „Oh seregek urának kedves szolgája,
Egész kereszttyénségnek vitéz virágja,
Te voltál Jézusnak megszentelt hadnagya.
Ihon az istennek az ő koronája!

42. Ezt küldi tenéked az hadverő isten;
De mást készítettet, az ki lesz fejedén,
Fényes csillagokból kötve lesz örökkén,
Fogod azt hordozni az magas egekben.

43. Angyali légiót küldött isten néked
Te segítségedre, kivel meggyőzheted
Ezt az nyavalyában zabált ellenséged,
Kik pokolból jüttek kevélyen ellened.

44. Azért vidámits meg emberi szüvedet,
Duplázd meg utólján nagy vitézségedet;
Ne lássa vén tolvaj elvágott fejedet,
Hanem az föld alá küldd előbb ű lelkét.“

45. Így monda az angyal, és megvidámítá ;
Mennyei sereget égből leszólitá ;
Nem messzi Lucipert seregestül látá :
Arkangyal előtte így száját megnyitá :

46. „Mit csináltak itten ? oh ti nyomorultok !
Oh nagy kínokban is fölfuvalkodottok !
Világnak istenét talán nem látjátok ?
Mely nagy mennyküvekkel fegyverkezett rátok ?

47. El vagyon végezve isten titkaiban ,
Hogy kik itt meghalnak mostan Szigetvárban ,
Mivelünk menjenek isten országában ;
Mit vártok reátok hát itten heában ?

48. Menjetek, átkozottak, az föld gyomrában ,
Ott bünösöket zaklassátok kínban ;
Fussatok el gyorsan sötét Acheronban ,
Az a ti helyetek örökös átokban .“

49. Így szól, és reájok mennyei pallosát
Rettenetesül fordítá nagy haragját ;
Mert látá késéssel készítik útjokat ,
S nem örömet fogadják parancsolatját.

50. Angyali légió szép fényes szárnyával
Fekete seregre üte bátorsággal ;
De űk megesmerék előbbi próbával ,
Hogy győzhetetlenek ezek hatalommal.

51. Azért, mint forgó szél, keveregnek égben ,
Keservessen üvöltnek sötét folyókben .
Így kákognak hollók ha sas jön közikben ,
És éjjeli varjuk így járnak szélteben .

52. Csak te vagy, Alderán, az ő nyert prédájok ;
Az te lelked leszen nekik triumfusok .
Elragadák eztet, kívül jött sok átok ,
Testestül lelkestül lén az ő prédájok .

53. Így hagyák ördögök világos világot ,
És noha még szintén meg nem hajnalodott ;
De szép harmatossan sötétből hasadott
Szép hajnal, és mindent jóra bátorított .

54. Zríni jól esmérvén életének végét ,
Ötszáz bátor vitézt számlál maga mellett ;
Mint hogy nem türheti immár égő tüzet ,
Kiviszi magával azért mind ezeket .

55. És az várbul kimegyen nagy bátor szüvel ,
Előtte törökök futnak szerte széllel ;
Az piacon megáll, és szörnyü szemével
Nézi hogy hon vagyon pogány sok sereggel ?

56. Ily kegyetlenül jön oroslány barlangbul ,
És ily szörnyen fénylik cométa magasbul :
Ez nagy országokra kár nélkül nem fordul ,
Szörnyü jüvendöket hordoz hatalombul .

57. Így félnek törökök Zríni látásátul ,
Mert tudják nagy veszélyekre rájuk burul .
Zríni piacon is nem maradhat lángtul ,
Azért lassan ballag az külső kapubul .

58. Hon vattok ti mostan világrontó népek ?
Hon vattok földemészto szörnyü seregek ?
Hon török, hon tatár , sötét szerencsenek ?
Hon vattok három világrul kevert népek ?

59. Ihon előttetek Zríni áll fegyverben ,
Hon van az török Márs vakmerő szüvében ,
Delimán ? hon száz más ebben az seregben ?
Kik Zríni vérét szomjúzták békeségben .

60. Édes az vitézség az ember szájában ,
De nagy s rettenetes halálos próbában :
Ezt rettegve nézi vakmerő Delimán ,
Mint nyárlevél úgy reszket szultán Szulimán .

61. Messzi dombrul nézi ő kijüvetelét ,
De még sem tarthatja rettegéstül szüvét .
Oh hányszor megbánta , szállotta Szigetet !
Hány átokban keverte megöszült fejét !

62. De nem csinál pompát Zríni törököknek ,
Nem mutatja vesztég sokáig ezeknek
Ő vitéz fegyverét ; de mégyen ellenek ;
Ötszáz halál megyen háta után ennek .

63. Itt fegyver fegyverrel találkozik öszve ,
Vitéz is vitézzel kapcsolódik közbe ;
Vér, jajgatás és por megy égben keverve ,
Török dárda , kopja , szablya elegyedve .

64. Halál formára jár bán törökök között ;
Mint az lángos harap ha nádiban ütközött ,
Mint az sebes vízár ha hegyből érkezett :
Oly kegyetlenségben Zríni most öltözött .

65. És ledül előtte nagy óriás Csebár,
Hal Jakul átokkal, és Csirkin teftedár,
Esik zöld zászlóstul nagy Jakul barjaktár,
Esik Mahomet-vér szerecsen Zulfikár.

66. Száz szablya, száz csida Zríni paizsára
Egyszersmind is esik, mint küesső házra;
De ő ezt az folyhőt, minden csudájára,
Tartja csak egyedül törökök kárára.

67. De Murtuzán basa, mint megsérült medve
Szégyentül s boszutul mert hül kemény szüve:
Jól jut most eszébe, Ajgástul kötözve
És nagy Szulimánnak volt tüle vitelve.

68. De egyetlen fiát ő jobban siratja;
Zríni keze miatt volt ennek halála.
Azért ő akartva ilyen boszuságra
Élesíti szüvét iszonyu haragra.

69. És mint tüzes lidérc szállle az folyhőből,
Kinek lángos farka szikrázik sok tüztül:
Így Murtuzán basa keresztyénekre dül,
Halálra, haragra az ő szüve készül.

70. Nem szól ő semmit is rettenetességgel:
Halva Bata Pétert maga előtt dönt el,
Három keresztyénnek veszi életét el,
Ismég többre készül, s nem elégszik evel.

71. Öszvetalálkozik ő Novák Ivánnal,
Öszvekeveredék szabljája szablyával;
De Novák elvágá kezét nagy csapással,
Azután fejét is vitéz bátorsággal.

72. De nem áll meg itten Novákovics Iván,
Mert meghal miatta Perviz, Bicsir, Arszlán;
És nem kevesebbet teszen Orszics István,
Mert lelkét okádja előtte Balbazán.

73. Itten kezd hullani török, sok, számtalan,
Itten sebesedni mindenféle pogány.
Ki nagy Allát, ki Mahometet kiáltván,
Vérekben feküsznek az földet harapván.

74. Itt zászló zászlóval nagy csoportokban hull;
Amott fekszik sok török halva lovastul;
Imitt félholtan vitéz vitézre burul;
Ki alatt ló fekszik, némely ló alatt fül.

75. Félholtan némelyik marja ellenségét;
Amaz mint vérszopó szomjuhozza véré;
Ki sebeken által hocsátja ki lelkét;
Ki szorosságtul fült, ott hagyja életét.

76. Rakásokban fekszik ló, fegyver és vitéz,
Holtan is keresztyén az nagy egekre néz;
De az lölke után töröknek földben néz
Orcája, mert tudja isten nem kegyelmez.

77. Gázol rettenetesül Zríni vértóban,
Vércataractákat indít meg pogányban:
Messzirül megismeri ütet Delimán,
De retteg ő szüve, de félelemben van.

78. Nem esmert azelőtt ő soha félelmet,
Akaratja nélkül de mostan rettegett,
Mert látta Zríninek hatalmas fegyverét,
Látta nagy próbáját és kegyetlenségét.

79. De mind ezek közt is szüve helyére áll,
Mikor gondolatjában tisztessége száll.
Sok okot magának vitézségre talál,
És így ő magának kegyetlenül szólal:

80. „Hát nem vagyok-é én most is az Delimán,
Ki veszélyt kezemen hoztam Szigetvárban?
Az ki vitézséggel hattam magam után
Vértót, holttest-halmot, Almás vize partján?

81. Oh szüvem, állj elő, oh én vitézségem,
Mit rettegsz kaurtul, megnőtt emberségem!
Ez nap s ez az óra az egész életem
Mégfényeséti vitéz cselekedetem.

82. Majd Zrínire megyek nagy vitézségemmel,
Noha kevélykedik isteni erővel;
Nekünk is Mahomet segét nagy szentséggel:
Az mi testünk is van elegyítve vérrel.“

83. Így monda, s kezével megrázá nagy dárdát,
Neveli magában hatalmas haragját!
Amphitheátrumban így láthattál bikát,
Az ki az fővényben köszörüli szarvát,

84. Mely kapál csarnokon s fúja az fővenyet,
Látván maga előtt kevély ellenségét,
És előbb próbálja fában nagy erejét,
Hogysem ellenségre kivigye fegyverét:

85. Így tészén Delimán, és nagy sebességgel
Bánra rugaszkodik, teli sok méreggel.
Ráveti dárdáját hatalmas erővel,
Itéli, hogy nagy bánt lefekteti evel.

86. De isten angyala elvéve erejét,
Mert Zríni paizsán megtompítá hegyét,
Tatár hám dárdája az földre leesett;
Csudálja Delimán ezt az történetet.

87. De kemény kezével ő szablyát kirántá,
Evel pozdorjára bán paizsát rontá:
Sokáig dühössége de nem tarthata,
Mert Zríni kardjának ellent nem állhata.

88. Kegyetlen csapással bán az ő sisakját
Gyorsan ketté vágá, és megsérté nyakát.
Az másik csapással megnyitá oldalát,
Honnan bőven folyni vörös patakot lát:

89. Fúj lángot tatár, s öszveszedi erejét,
Bánnak kegyetlenül kézzel üti mellét.
De bán ketté vágja Praecopita fejét
És habzó vérére kiönti életét.

90. Holta után élte árnyékban elröpült,
Nagy keserűséggel mint egy füst úgy eltűnt;
Halála határán ő vadsága megszűnt,
S lölke örök éjre sok mással elegyült.

91. És semmit sem késik ott az ő halálán,
De most és most áldoz és nagy halomban hány;
Kis eledel ily tűznek háromszáz pogány;
Ezeket levágja horvátországi bán.

92. De az vitéz Delimán mihent elesék,
Egész török tábor gyorsan megfélemlék.
Legvitézb emberek rettenni kezdenék,
És azután futni az mint van erejek.

93. Az futó népekkel öszvekeveredett,
Vágja mindenfelé az futó népeket.
Végre császárhoz is nem messiiz érkezett;
Zríni távulról is megesmérte ütet.

94. És egy nagy ohajtást az istenhez bocsát,
Mert tisztességejért keresi az próbát,
Osztán sietséggel megy az hon császárt lát,
Fegyverében viszi szörnnyü villámását.

95. Sok ezer bosztáncsi, szántalan spahoglán
Az megijedt császárt teszik körül sáncban:
De mindazonáltal néki megy horvát bán,
Útat csinál karddal iszonyu hatalmán.

96. Mert nem mer állani senki eleiben,
Senki nem mér nézni vitéz szemeiben:
Százat egymás után ő megöl egy helyben,
Még más százra viszen halált kéméletlen.

97. Szulimán jó lóra ülni igen siet,
De bán gyorsasága már régen olt termett,
Tizet ottan levág, császár segítségét,
Így császárnak osztán Zríni szólni kezdett:

98. „Vérszopó szelendek, világnak tolvaja,
Telhetetlenségednek eljűtt órája,
Isten büneidet tovább nem bocsátja,
El kell menned, vén eb, örök kárhozatra.“

99. Így mondván, derekában ketté szakasztá,
Vérét és életét az földre bocsátá.
Átkozódván lelkét császár kiindítá,
Mely testét éltében oly kevélyen tartá.

100. Ez volt vége az nagy Szulimán császárnak,
Ez az ő nagy híres hatalmasságának.
Az isten engedte gróf Zríni Miklósnak
Dicséretit ennek hatalmas próbának.

101. Mikor bán visszanez, meglátja távulról
Elmaradt serege török kard miatt hull,
Mint pásztor nyájához, ő hamar megfordul,
És így szól hozzájuk nagy hangos torkából:

102. „Eddig éltünk vitézek, tisztességéjért
Annak, ki körösztán holt szabadságunkért:
Ma meghalunk örömet, és jó hírünkért
Vitézül meghaljunk azért mind ezekért.

103. Ahon nyitva látom istennek országát,
Ahon jól esmérem nagy Eloim fiát!
Esmérem, esmérem az isten angyalát,
Rodhatatlan ágbul tart nekünk koronát.“

104. De török számtalan körülvek seregét,
Messzirül jancsárság lüvik vitézeket:
Nem merik próbálni mert karddal ezeket,
Senki várni nem meri az ő kezeket.

105. Mind ennyi között is egyjajgatás nincsen,
Mert nagy vigasággal s örömmel hal minden.
Az mely helyen állnak, ugyanazon helyben
Bocsátják lölköket isten eleiben.

106. Nem mér az nagy bánhoz közel menni sen-
De jancsár-golyóbis Zrínit földre veti: (ki,
Mellyében ez esett, más homlokát üti,
Vitézivel együtt az földre fekteti.

107. Angyali légió ott azonnal leszáll;
Dicsérik az istent hangos muzsikával.
Gábrriel bán lelkét két tized magával
Földről felemeli gyönyörű szárnyával.

108. És minden angyal visz magával egy lelket,
Isten eleiben így viszik ezeket.
Egész angyali kar szép muzsikát kezdett:
És nékem meghagyák szóznak tegyek véget.

109. *Vitézek istene! ime az te szolgálád*
Nem szánta éretted világi romlását;
Vére hullásával nagy bötüket formált,
Ily subscribálással néked adta magát:
Ő vitéz véérért vedd kedvedben fiát.

BEREKESZTÉS.

A költő halhatatlanságot ígér magának munkája után.

1. Véghöz vittem immár nagyhirű munkámat,
Melyet irigy üdö, sem víz el nem moshat,
Sem az ég haragja, sem vas el nem ronthat,
Sem az nagy ellenség, irigység, nem árthat.

2. És mikor az a nap eljün, mely testemen
Csak uralkodhatik, fogyjon el éltemen
Hatalma: magamnak ugyan nagyobb részem
Hordoztatik széllel az magas egeken.

3. S honnan Scythiából kijött magyar vitéz,
Merre vitézségét látta világ, nagy rész,
Azokrul helyekrül minden szem reám néz,
Hírrel böcsülettel, valamig világ lesz.

4. De híretem nem csak keresem pennámmal,
Hanem rettenetes bajvivó szablyámmal:
Míg élek, harcolok az ottomán hóddal,
Vígan buríttatom hazám hamujával.

Sors bona nihil aliud.

A TÖRÖK ÁFIUM ELLEN VALÓ ORVOSSÁG,

AVAGY A TÖRÖKNEK MAGYARRAL VALÓ BÉKESSÉGE ELLEN ANTIDOTUM.

EXORDIUM.

Cyrus király, mikor Croesusra Sardis városát vitatta volna, azt írja a historia, a városnak megvételekor egy vitéz magára a Croesus királyra akadván, s nem tudván ki legyen, meg akarja vala ölni; Croesus király fia, a ki egész életében néma volt, és soha egy szót sem szólhatott az előtt, ott találkozáván lenni akkor az atya mellett, látván veszedelmét az atyjának, megszólala a vitézhez, mondván néki: Ne bánts d a királyt. Valljon nem hasonlő-e az én felkiáltásom, édes nemzetem? Látok egy rettenetes sárkányt, mely méreggel, dühösséggel teli, kapóúl az ölében viseli a magyar koronát. Én csaknem mint néma, kinek semmi professióm a mesterséges szólásra nincsen, felkiáltok mindazáltal, ha kiáltásommal elijeszthetem azt a dühös sárkányt, kiáltván: Ne bánts d a magyart! Szegény magyar nemzet, annyira jutott-e ígyd, hogy senki ne is kiáltson fel utolsó veszedelmedben! hogy senkinek szive ne keseredjék meg romlásodon! hogy senki utolsó haláloddal való küszködésedben egy biztató szót ne mondjon! Egyedül legyek-e én örállód, ki megjelentsem veszedelmedet? Nehéz ugyan az hivatal nékem: de ha az isten s hazámhoz való szeretet reám

tötte, imé kiáltok: hallj meg engem, élő magyar! ihol a veszedelem! ihon az emészto tűz! Imé tudományt tészek előtted, nagy isten, mindent a mit tudok, kiáltok, hogy éntőlem elaluvásomért ne kérd elő nemzetem véré, a mint megfenyegettél a nagy Ezéchiél prófétával: „Venientem gladium nisi annunciauerit speculator animarum quae perierint, sanguinem illorum de manu eius requiret Dominus.“ De mi dolog az, magyarok, hogy nem csak az örállótok jelentését hallván, hanem magatok szemével a veszedelmet látjátok, mégis fel nem serkentek mély álmotokból? Úgy hallok, a tengeri medve oly bátorságos és gond nélkül való, hogy mikor legjobban dörög az ég, mentől magasabb kösziklára felhág, ott aluszik. Avagy talám ilyen securitással vattok ti is? Úgy vagyon, a borostyánfának is írják a naturalisták mennykő ellen való bizodalmat; azért adtuk magunkat ennek a laurusnak árnyéka alá, hogy megmaradhassunk. De félek rajta, hogy a fátum e nemes ágnak gyökerét megtompítja, csak a mi veszedelmünkre is; vagy hogy hervad titkos belső okokból gyökere. Ha azért okvetetlen bizodalmat nem találunk, csak a mezítelen reménységben, szükség, hogy oltalmat nézzünk magunknak magunk emberségében és vigyázásában. Isten után a pacsirták példája

adjon okot nekünk a mi magunk oltalmában ; mely ha nem lesz, hiába reményljük szomszédinktól s más idegen barátinktól a segédelmet. De még az istentől is tunyául kérni segédelmet, vétek és bolondság, a mint a böles Demosthenes néha mondja vala : „Nam non modo Deus, sed ne amicus quidem rogandus est, ut dormitanti cuiquam, aut desidi, praesidio sit.“ Magyarok, tinéktek szölok! ez a rettenetes sárkány — török. Váradot, Jenőt töllünk elvette, sok ezer lelket rabságra vitt : sokat a kardnak élivel emésztett meg ; Erdélyt, koronánknak egy legszebbik boglárát felprédálta, zavarta, fejedelmünket eltapodta, gázolja nemzetünket s országunkat, mint egy erdei kan a szépen plántált szőlőt. Kérdezkedjete egymástól, kit illet ez a veszély ? kit fenyeget ez a háboru ? ha feltaláljuk azt tiszta elménkkel, hogy az nem mi nyavalyánk, ámbár hallgass, bizzuk más discretiójára oltalmunkat. De ha az oktalan állatok a magok barlangoknak megbántódásáért, s magok kölyköknek felvételekért készek halált szenvedni : mennyivel inkább minékünk, kik dicsőséges magyar vérnek maradéki vagyunk, a mi atyánkfiaiért, atyáinkért, anyáinkért, feleséginkért, gyermekinkért, hazánkért meg kell indúlnunk, halálra is, ha kívántatik, mennünk, mégis legalább boszút ezen a dühös eben állanunk. Talán vagy on oly gondolatja némelynek, hogy a mi megesett, megesezt, és megorvosolhatatlan dolog már ; de megszűnik a dühös eb azután ; mert Rákócit kívánsága szerint elvesztette, Erdélyt megalázta, Magyarországot elijesztette ; elég az néki. Hívságnak hívsága ez a gondolat. Forgassuk elő az historiákat, megtaláljuk, hogy miolta a caspiai barlangok közzül kijött a török dühös nemzet, keresztyén vérnek patakul folyása meg nem állott. Mert :

regi fraeni nequit,
Et ira, et ardens hostis, et victoria,
Gladiusque felix, cuius infecti semel
Vecors libido est.

Nem használ itt senkinek az ártatlanság, együgyűség ; annál készebb a török azt rontani, mentől azt jobban maga kára nélkül cselekedheti. Több száz esztendejénél már, hogy a

frigynek neve alatt minket nem nyúgotott, hanem rontott, és az alatt ugyan megromlánk. Erdélyt az adózás s alázatosság meg nem mentette, hanem az elhittel megromtotta.

Gondolom, hogy itt mondja valaki : Mind igaz ez ; de mi magunktól elégtelenek vagyunk a magunk oltalmára. Úgy vagy on, azt meg kell vallanunk ; a török erejéhez képest mi csak nyomorultak vagyunk. De viszont ez a gondolkodás is árt minékünk ; valamint hogy a görögöknek ártott régenten, mikor a persiaiakkal conferálták a magok erejét ; ez a gondolkodás igen mélyen vala önálok meggyökerezve, úgyannyira, hogy mikor a persák valamely részére Görögországnak indultak volna, a több görögök magokat szerencsésekknek tartják vala, ha azonban békével maradhatnak vala. Így lévén azért a dolog, a persiaiak a görögöket mind elgyalázák, míg az elkerülhetetlen kételenség, avagy desperatio, úgyannyira a görögök szívét meg nem keményítette volna, hogy Xerxes király ellen, a mely annyi százezer embert hoz vala, kevés ezerrel ellent állának, és annyira megverék azt a számlálhatatlan sokaságot, hogy szégyennel és gyalázattal kellett a királynak visszafutni. Ha azért a kételenség, szükség, fatalis necessitas, megorvosolta a görögök szívének lágságát : miért minékünk is, lévén szintén abban az elkerülhetetlen igyben veszélyünk, nem csinál egy férfiúi gondolkodást szívében, hogy avagy megoltalmazzuk magunkat, avagy vitéz módra haljunk meg. Praestat mori sicut leonem, quam vivere sicut asinum. Aesopus azt mondja vala fabulájában, hogy a nyulak meguntatkozván életektől, mivelhogy minden állatoknál félénkjebbek volnának, és csak szaladásban volna minden securitások, azt végezték magokban, hogy egy nagy tóba egyszersmind néki rugaszkodván, belé ölnék magokat : történik azonban, hogy mikor a tóhoz érkeztek volna, a parton lévő békák megijedvén a nyulaktól, a tóba beszökdösének, kit meglátván az öreg nyúl, így kiált fel a többinek : Meghalljátok, nyulak ; mi azért meggyünk vala a tóba veszni, azt gondolván, hogy nincsen nálunknál félénkjebb állat : de ime látjuk, hogy a békák még nálunknál is félénkjeb-

bek, mert mielőttünk ugrának bé a tóba; azért ne öljük meg magunkat ez egyszer. Által kell minékünk is esnünk a mi szerencsétlenségünkön, ha megmaradást kívánunk, és úgy veszünk számot mind tulajdon magunknak. Mert én nem látok egy szomszédot is, sem egy idegen nemzetet, a ki a mi kedvünkért örömet szerencséltesse a maga békességes voltát a mi veszedelmünkkel. A vízbe haló embertől fél a hajóban ülő is, hogy ötet bé ne vonja magával.

De vizsgáljunk meg minden közelebb reménylhető segítségkeket.

Lengyel egyik szomszédunk; de ettől nem várhatunk semmi segítséget; mert ő maga is ez elmúlt hadakozásban megerőtlenedett. Mert most is a muszkától békével nem hagyatik; mert Svéciától nem oly securus, hogy más gondolatokat csinálhasson; mert a tatárnak szomszédágában vagyon; mert a kozákkal nem úgy complanálta dolgait, hogy bizonyos legyen benne; mert a törökkel békessége vagyon, és (a mint szólnak) ugyan beneficiummal obstringálta a török a lengyeleket az elmúlt hadakozásakor, a tatár segítségével; mert annak a respublicának nincsen igyekezeti, sem a jó hírnek sem az országnak kerítésére, acquisitionjára. Lengyellel azért nincs mit mivelnünk.

Német a másik szomszédunk. Ki kell itt választanom a mi kegyelmes urunkat királyunkat, ki kétségkívül minden igyekezetivel azon vagyon, hogy minket, mint sajátit oltalmazzon, noha a sok hadakozások megemésztették alkalmasint az ő tárházait s haereditárium országgit; noha most sem bizonyos Svécia igyekezetéről; tumultusokat az imperiumban kezdenek, noha a francia királytól, régi antagónistájától, tartani kell; noha az imperiumbéli electorok is nem oly egyarányu sinceritással vannak Ő Felségéhez, a mint kívántatnék; noha a spanyol királyt is, ha súlyosodni kezd a hadakozás a portugallusokkal, nem hagyhatja el segítség nélkül, mint atyjafiát. Szóljunk mi in genere a német nemzetről és az imperiumról. Azt tudjuk-e, hogy a német nemzet maga veszedelmével megcserélje a békességét és boldogságát, kiben otthon vagyon? Azt tud-

juk-e, hogy a magyar nemnek oly obligatusa, hogy egy ilyen nagy bestiával, mint a török, kockára vesse securitassát? hogy elfelejtse a régi hunnuszoknak Atillával, és azután is más magyaroknak Németországban való rablásokat és pusztításokat? hogy kívánja ismét a magyaroknak talpraállásokat, a kiktől annak utánna is tartani kelljen magoknak? És ha szintén ad is valamit, de hogy derekas legyen, vagy continuálandó, hogy a megmaradásra elégedendő legyen, hogyha nyér, magának ne akarja tartani, hogy az in tempore legyen, a kit rákháton mondanak a magyarok hogy jár: alig hihetem.

Olasz az harmadik szomszéd; de ennek távolléte, a tengernek közinkbe való vivése, a sok urakra és hercegekre eloszlása, s külön mindeniknek interesse, nem hágy minékünk nagy reménységet vetnünk az onnan való segítségre; noha én elhittem, hogy azok a nagy főurak és fejedelmek el nem mulatják ugyan, ha mitőlünk látnak jó igyekezetet és ugyan valóságos operatiót, mind pénzzel mind néppel, mind tanácsccsal segítnek.

Spanyol nemzetnek meszszesége, Lusitániában való békeveredése, minden tovább való discursusokat egyszer elmetesz. Nem kell arról többet szólnunk.

Francia nemzetről van mit szólnunk. Ez a nemzet bizonyára hadakozó, dicsőséges, hatalmas. De az is nyilván vagyon, mikor nem magának keres, nem magának hadakozik, nem igen sok jót várhatni tőle. A mi magyar históriánk két példát mutat felölök: egyik, mikor Nikápoly alatt Zsigmond király elveszté a harcot a franciák miatt; a második a pápai árultatást. Egyikből sem csinálhatunk magunknak kívánatos emlékezetet. Ehez képest a francia, ha győzedelmes, eltűrhetetlen; ha nyomorodott, semmire kellő.

Muszkát nem számlálom, mert álomhoz való discursus volna inkább, mintsem valóság-hoz; noha úgy itélem, némely nagy emberek nem tudom micsodás nagy reménységeket csináltanak magoknak; de a mint feljebb íram, sem reménylhetjük, sem kívánhatjuk, Az ő országok messze, népek goromba, hadako-

zások semmire kellő, vitézségek nevetséges, politikájok ostoba, birodalmok tyrannus. Kinek kelljen hát az ő segítségük?

Anglia csaknem más világ, más természet, más hadakozás. Nincs olyra szükségünk; nem is kívánhatjuk.

Im az egész keresztyénséget előszámálám, s nyilván látjuk, azoktól nem lehet a segítség, hogy az légyen fundamentoma a mi szabadságunknak. De engedjük meg, sok idegen népek jöjenek segítségünkre; de ha idegenen fog a hadakozásnak administratiója állani, bizonyára semmit sem bízhatunk. Mert forgassuk fel a historiákat, megtaláljuk, hogy jóllehet a magyar is sok helyen botlott a vitézségben, mindazonáltal a derekaszorult az idegentől estek; holott avagy nem érzették nyavalyánkat, avagy a kételenség nem erőltette a szerencsétlenségre őket mint a magyart. Mert a kinek nem borja, nem nyálja, és a magyar nemzet a Magyarországgal egyenlő természetet visel; valaki idegen jó belé, avagy nem tud, avagy nincs szerencséje az operáláshoz. Menjünk példákra, és bár csak a Mátyás király után való historiákat rumináljuk, meglátjuk, hogy Fels Lénárd, Roggendorf, Joachim Brandenburgumi herceg operatiói, kik talán másutt vitéz generálisok voltak, országunkban haszontalanul múltak el; meglátjuk, a sok várak s erősek megadásában az idegeneket vétkeseknek lenni. Mert Budát megtartja vala Nádasdi Tamás szultán Szulimán ellen, ha az idegenek nem kényszerítik vala a feladásra; kik miatt csaknem maga is rosszul jára. Meglátjuk ama vitéz urat, Losoncit, Temesvárral együtt veszni az idegenek miatt. Idegen volt Aldanha, ki Lippát, idegen volt Liscanus és Salamanca, kik Esztergomot gyalázatosan feladták. Idegenek miatt vitéz Nyári Pálnak is Egret meg kellett adni, Tata idegenek miatt vesze, Pápa idegenek miatt, s véle együtt törökké lőn. Kosztanicát Horvátországban Krajnec veszté el, Erdődöt, Győrt, Kanizsát idegenek árulták el. Tekintsük meg Kocimer, expeditiójában mint jára. Tekintsük Basta, Schwendi Lázár, Belgiosa, Colaldo, Bukovi, Rozburm, Montenegro, Ekenperger, Hardek hadakozását: bizonyára

semmi jónkra nem voltak. Tekintsük Erasmus Teuffel harcát, ki nem csak szerencsétlenül, de az egész keresztyén nemzetnek oly gyalázatára volt, hogy soha rajta eleget nem bánkódhatunk, holott azt írja Istvánfi, egy messzely vajon vagy mézen árultanak a törökök egy németet. Nézze meg Jóviust, a ki Istvánfinak nem hiszen. De nem látunk ismét olyan dicsőséges operatiókat, vagy szállott várnak megsegítését, vagy a török földén vitéz progressusokat, és a melyek voltak is, talán néha egy aprilisi szélhez hasonlók voltak azok a segítségék, melyek oly nagy dicsekedéssel hazánkba jöttek. Nyáron s aratás után őszszel jól megrabolván országunkat, visszamentek, s magunkat magunknak hagytak; kinek nagyobb bizonyosságát a ki látni kívánja, nézze meg Istvánfinak a XXVIII. részét, a vége felé, és több helyeken. Ne adja isten azt, hogy a pennám az idegen nemzetnek akar melyikéről is igyekezzék gyalázatokat írnia: nem az én céloom az, mert tudom minden nemzetnek maga dicsőségét elégedendőképen mindennapi históriákkal is bizonyítani. De azt kívánom concludálni, hogy mi magyarok ne tégyünk fundamentomot senki vitézségében, hanem míg isten ép kezét lábat adott kinek-kinek, azon erőlködjék, hogy az idegenek ne legyenek szükségesek principaliter, hanem accessorie segítségképen. Mert bizonyára a mi sebünk senkinek úgy nem fáj, mint minékünk, senki nem érzi nyavalyánkat úgy, mint mi; tehát következik ebből, hogy senki oly serényen nem nyúl az orvossághoz, mint minékünk kellene nyúlunk, főképen ha az orvosság veszedelemmel jár.

Itt talán valaki engemet megszólít, s azt kérdi tőlem: Mit akarsz ezekből a sok beszédekből kihozni? Mit tanácslasz? Könnyű akárkinek is declamálni, predikálni; de orvosság kell a betegnek. Én arra rövideden megfelelek, meg is duplázom kiáltásomat: F e g y v e r, f e g y v e r, f e g y v e r kívántatik, és jó vitézi r e s o l u t i o! Ezen kívül semmit sem tudok, sem mondok. Avagy azért, magyarok, ezzel oltalmazzuk meg magunkat, avagy vitézül halunk meg mindnyájan. Mert non datur aliud medium. Elfutunk nincs hova; sohol Magyar-

országot fel nem találjuk; senki a maga országából barátságunkért ki nem megyen, hogy minket helyheztesse belé; a mi nemes szabadságunk az ég alatt sohol sincs, hanem Pannoniában: hic nobis vel vincendum vel moriendum est. De miért kelljen elvesznünk, vagy kétségbe esnünk, míg csontainkban velő, ereinkben vér, míg isten mennyországban a mi bizodalunk lehet, míg kezünkben kopját, markunkban szablyát szoríthatunk? Avagy külön compositióból vagy-on-é a mi ellenségünk felépítve vagy nem azoktól a vitéz magyaroktól származtunk-é mi, kik kevés néppel számtalan sok ezer pogányokat kergettek el? Nincsen-é istennek hatalmában Hunyadi János győzedelmét, Mátyás király dicsőségét kezeinkben ismét megvirágoztatni? De úgy ha mindnyájan egy szívvel lélekkel segítségül híván istennek szent nevét, körmös kézzel nyúlunk a magunk dolgához, és fáradunk, vigyázunk, tusakodunk a mi életünkért; a fáradhatatlan szorgalmatosság, az unalom nélkül való vigyázás, a kész gyorsaság, és a gyors készség szokta annak a drága fának gyümölcsét elérni, kit az emberek dicsőségnek hívnak. Minékünk pedig magyaroknak nem csak dicsőségünk, de a megmaradásunk is abban nagyon. Nem vakmerőségre hívok senkit, nem haba-hurjául kívánom a mi nemes resolúciónkat, hanem okosságunk mértékletességével, és állhatatos szívünknek megkeményítésével akarnám, hogy előállanánk erre a nemzetünknek utolsó sententia-kimondására. Én is Catóval azt mondom: Scilicet res aspera est; sed vos non timetis eam. Imo vero maxime; sed inertia et mollitia animi, alius alium expectantes cunctamini, diis immortalibus confisi, qui suam (hanc) Rempublicam in maximis saepe periculis servavere. Non votis, neque suppliciis muliebribus auxilia deorum parantur: vigilando, agendo, bene consulendo, prospere omnia cedunt; ubi socordiae tete atque ignaviae tradideris, nequidquam deos implores; irati infestique sunt. (Sallust. Catilin. C. LII.). Szántson, vessen, boronáljon, arasson, és sok dolgot vigyen véghez a gazda ember, ha élni akar cselédes-

től: Nam Dii laboribus omnia vendunt. Hát mennyivel inkább minékünk, kik veszedelemben vagyunk, az egész lelkünknek applicatióját, minden testünknek fáradságát fordítanunk kell a mi veszélyünknek elfordítására; mert egyébiránt kinek szántsunk, vessünk, arassunk? kinek neveljük édes magzatinkat? Ha securitásra most gondot nem viselünk, majd a pogányé lesz a mi miénk; és csak öt esztendő, vagy kettőt sem ígérhetünk magunknak, ha nem provideálunk.

De ismét itt mondhatja nékem valaki: Jó volna a hadakozás, ha kívánt successust reményelhetnénk magunknak; de azt sokszor próbáltuk magunkban; soha nem nyertünk véle, mindenkor markunkban szakadt! Én arra így felek: Míg a militaris disciplinánk in flore volt Corvinusok alatt, és más vitéz királyok alatt, nem igaz az, hogy markunkban szakadt soha is szándékunk. Teljesek a historiák a mi magyar nemzetünknek dicsőségével, teli e világ azoknak emlékezetökkel, és Európának egy szeglete sincs, a mely a mi eleinkről becsülettel ne szólana. Soha muzurmán vér nagyobb folyásokkal nem folyt, mint a magyar kard által, soha ennek a pogány holdnak bétöltését senki úgy nem késlette, mint a magyarok. De meg kell vallanunk, néha nyögve és pironkodva, mert: dedecori est fortuna prior. Olyan messze estünk mi mostani magyarok a régiektől, hogy ha előjönnének mostan más világról azok a mi vitéz eleink, sem mi őket, sem ők minket meg nem esmélnének, mert nyelvünkön szólásunkon kívül mivel hasonlíthatjuk magunkat mi azokhoz? úgy hogy bizonyára mondhatnák nekünk: Vox quidem vox Jacob, manus autem Esau. Csufsága lettünk a mi nemzetünknek és magunknak, ellenségeknek pedig, valaki valahonnan jó reánk, prédájává. De miért? A vitézségnek disciplinájának meg nem tartásáért, a részegségért és tunyaságért, az egymást-gyűlölésért és ezer ilyen vétkünkért. Én nem hízkelhetem, édes nemzetem, tenéked, hogy hazugsággal dicsérjelek: mert a prófétaként: Popule mi, qui te beatum praedicant, ipsi te decipiunt. Hanem ím megmondom magadnak fogatko-

zásidat, olyan szívvel és szándékkal, hogy megesmervén magad is, vesd ki azt a moeskot eszedből, lelkedből, reformáld vétkeidet, öltözzél igazságba, övedzzél erősséggel, hívd segítségre a Jehovát, resolváld magad, avagy ajándékozd magad az isten nevének, és magadnak oltalmára kössünk kardott a pogány ellen. Ha azért a magunk fogyatkozását megesmérjük előbb, könnyebben az orvosságot is feltalálhatjuk azután.

Vizsgáljuk meg tehát, micsodás formájú hadakozások voltak azok, kik nem succedáltak, és mi formán estek. Ihon az igaz

RELATIO.

Mikor meghallottuk, hogy a török nagy készüllettel fegyverkezik és készül reánk, mi is akkor, de későn, kezdtünk tapodni, kaptunk kétfelé; hadat, seregeket kezdtünk gyűjteni. De micsodás seregeket? Régi látott, hallott vitézekből állott-é vajjon az a sereg? Bizonyára nem; hanem mentől rosszabb, hitetlenebb, tolvajabb volt országunkban, az gyűlt össze a mi dobolásunkra. Ismét ki volt ennek hadnagya? Ugyan csak szintén azon ilyen, vagy a ki jobban megelőzte a többi részegséggel, garázdasággal, kevélységgel; ki a maga vitézségének rudimentáit vagy kassai kereskedőkön, vagy kecskeméti tőzséreken, vagy sopronyi kalmárokon, vagy más szabad városok vagy polgárok kárán végezte el; a ki nem a jó hírért, névért, becsületért iratta be magát a hadakozásba, hanem hogy ezeket a felül megírt virtusokat jobban és szabadosabban űzhesse; a ki hogy jobban bosszúját valamely falukra vagy nemes emberre kitölthesse, kívánt hadi ember lenni, hogy ezzel a titulussal mind módot, mint mentiséget találjon vétkeinek. Így azért nem sereg, nem hadakozási jó lélekkel származott igyekezet, hanem fársángolás, bordély, és ha mi rosszab nevet tudnék találni ennyi megfeszített erkölcsnek. Régenten ama nagy Hannibálnak vitéz hadát Campánia, egy olaszországi gyönyörűséges tartomány, a maga gyönyörűségével megvesztegette, ellomhította és erőt-

lenítette. Nincs a mi magyarinknak szükségök Campániára előbb hogysémmint a hadba mennének? Készen vagyunk elvesztegelve és el-tunyulva, diis hominibusque invisi. Nem kell minékünk oly nagy ellenség mint a török; egy canicula melege, egy februáriusnak szele, egy éjszakának virrasztása, egy napnak koplálása megrontja hadainkat, és semmivé tészí. Ilyenek a mi hadaink. De mivel jobb valljon ennél a nemesség? mivel jobb az úri rend? Bizonyára mind egy bordában szöttek vagyunk; egy csepnýére is egyik rend a másikat nem csufolhatja. A mostani nemes nem gondolja meg, micsoda az igaz nemesség, mivel nyerték a mi eleink a nemességet, s mivel tartatik meg is. Egy nemzet sem pattog úgy, s nem kevélykedik nemesség titulussával, mint a magyar; maga annak megbizonyítására s conservatiójára, látja isten, semmit nem cselekszik. Fiaink haszontalanul élnek, vagy ott-hon atyjoknál, anyjoknál; vagy, ha ugyan derekason látni s hallani akarnak, (a mint ők mondják) egy magyar úr udvarába beállanak és szerződnek. Ott mit tanulnak? Innya. Mit többet? Pompáskodni, egy mentét arannyal megprémeztetni, egy kantárt pillangókkal megcifrátatni, egy forgóval, egy varrott lódinggal pípeskedni, paripát futtatni, egy szóval, esküdni, hazudni és semmi jót nem követni. Héj! mely különb vala ama lacedaemoni aszszony, mikor a fiát, mely immár felnévelkedett vala, felfegyverkeztetvén jó módjával, végre egy paizst ada neki ezen szóval: Aut cum hoc, aut in hoc; avagy: ezt hozd hozzám tisztességesen, avagy ebben hozzanak becsülettel. Mi pedig nem így, hanem, ha udvarba nem mégyen az ifjú, sem hadban, sem végekben, sem idegen országokban vitézlő mesterségeket tanulni, tehát vagy prókatorságot patvarián, nem az igazságnak szeretetiből pedig, hanem másokat nyomorítani kívánván, tanul, vagy papságra adja magát, isten tudjamicsoda indulatból. Az urfiak szintén ilyek, az ital legnagyobb mesterség és katonaság, s mentől aljasabb, rosszabb lovászokkal s kóborló katonácskákkal társalkodnak, legnagyobb katonaságnak tartják. Osztán ha húsz esztendő

alig érnek is el, mindenkinek feleség kell; ha tizen is vannak is egy familiában, senki nem tanul jó tudományt, senki nem léssen szarándokká, hogy láthasson, hallhasson, tudhasson abból hazájának valamit szolgálni. Ezek kívánják osztán a generálisságot, és ugyan ezeknek is kell adnunk; mivel más nincs jobb. Oh egek! oh isten! miért hoztál ki minket Scythiából, holott talán nem bomlottunk volna meg ennyire ebben a magyar Campániában; avagy ha bomlottunk volna is, nem látott volna meg ennyi világ minket magunk rosszasága miá veszni. De ha nincs haszon a panaszkodásban és a haszontalan fohászkodásban, nyúljunk egy remediumhoz, ha vagyon: nagyon pedig ha akarunk. Mert noha a magunk népe, a mint most vagyon, s mint leábrázoltam, megromlott, mindazáltal, ha kérded, kit kívánok, s micsoda nemzetet akarok oltalmamra? azt mondom: a magyart kívánom. Miért? azért mert legalkalmasabb, legerősebb, leggyorsabb, és, ha akarja, legvitézebb nemzetség. Kétszáz esztendeje léssen már, hogy a magyar a törökkel harcol; hányszor a török császárok személyek szerint sok százezer emberekkel jöttek országunkba? Csak egy zultán Szulimánnak is, ki legvitézebb császár vala ottomán nemzetben, öt expedíciója volt, de mégis isten nem hagyott elveszni mindnyájunkat; a mi veszett is, többnyire békesség és frigy színe alatt, hogy sem hadakozásban, veszett. Azért magyart kívánunk oltalmunkra, nem indust, nem garamantát, sem németet, sem spanyolt; csak jobbítsuk meg magunkat, szabjunk más rendet dolgainknak, tegyük régi helyre és méltóságra militarem disciplinam. Egy nemzetenél sem vagyunk alábbvalók; ha kevesen vagyunk is pedig, nem oly kevesen vagyunk, hogy a török ebekkel még ne bánhatnánk, hogy ily semminek tart minket.

Szükséges volna ugyan, hogy ezt a hadi tudományt bővebben explicálnám. De mivel most énnékem arra nincsen intentióm, hogy particulariter examináljam, in genere mondok valamit, a mit én tudok; hogy a mely talentomokat isten nekem adott, ne ássam el haszontalanul a földbe. Ez előtt is irtam volt egy

kis tractatust, kinek neve Vitéz Hadnagy, de csak magamnál tartom; mert én nem látok olyat, ki gyönyörködne az olvasásban: maga ugyan semmiből egy ember sem tanulhat úgy mint abból. Én nem praetendálok annyit tudni, hogy mindeneket taníthassak, mert az én experientiám kicsiny, és csak egynéhány csatából áll: de olvastam s hallottam annyit, hogy némelyeknél többet tudok, úgy gondolom. Azoknak írom azért, hogy a mint mondtam, talentomomat el ne rejtsem, hanem a ki hasznát veheti, vegye: a ki nem, legalább lássa énbennem a jó indulatot. Mindnyájunknak kell ahhoz szólunk; mert mikor ég a ház, mindentől jó néven vétetik, ha vizet hoz oltani. Mennyivel inkább szükséges most a segítség, a jó tanácsadás, és a jó

OPERATIO.

I. Szükséges azért, hogy a magyar nemzet, ha ettől a fenforgó víztől meg akar szabadulni, ha magának és posteritásának megmaradást kíván, tartson fegyvert kezében; de nem úgy mint eddig, hanem jóval is másképen. Mert nem elég az, hogy minden particuláris embernek legyen fegyvere házában, noha annak is kell lenni; hanem hogy a nemes ország tartson egy armádát lábon, készen, a ki mindenfelé, minden órában, minden szempillantásban, télben, nyárban, oda mehessen, az hová szükség kívánja. Ez minden fundamenta a mi megmaradásunknak. Azért erről is többet kell szólanom.

II. Ennek az armádának számát determinatíve meg (nem) mondhatni minden időkre; mert néha nagyobb a szükség, néha kisebb. Ha azokban az időkben volnánk mint eddig voltunk, hogy nem volt ugyan nyilván való hadakozás, hanem békességnek homálya, ki alatt mindazáltal országunk igen megromlék: tehát én azt mondom, hogy az ilyen időkben szükséges volna, hogy a magyar nemzet tartana négyezer gyalogot, nyolcezer lovast. Tudom, hogy léssen olyan, ki talán megneveti ezt az én tanácsomat, hogy a lovast többnek mondom a gyalognál, holott a gyalog ereje a hadakozás-

nak; ő veszi, ő tartja meg a várakat és sáncokat, és jobbára őrajta fordul meg minden operatio. Ugyan én is megvalлом mind ezeket, és a gyalogság a hadban a valóság; és a mint a régi generálisok mondták, a gyalogság keze, a lovasság lába a hadakozásnak. De én azért mondtam, ha békeséges idő volna mint eddig, akkor mikor nincs várszállás, nincs valami nagy ütközet, hanem csak rablás, csataképen való meglopás és pusztítás: kinek a gyalogokat nem opponálhatnók mindenfelé, hanem a lovasat hamar elküldhetnők, valahová szükséges volna. Másodszor azt mondom, a töröknek is ereje, mely a végekben vagyon, lovasból áll; és arra kell céloznunk, hogy annak ellene állhasunk. Harmadszor, az ország hosszú, keskeny; a gyalog lehetetlen hogy mindenütt succurrálhasson. Negyedszer: Magyarországon többire mezőség; a gyalog a mezőn nem subsistálhat a könnyű lovas ellen még most, míg jobban helybe nem hozzuk magunkat.

III. Szükséges ez az armáda hogy elégedendő fizetéssel és minden provisióval adminisztráltassék; oly fizetése légyen pedig a vitéznek, hogy azzal becsülettel hórul-hóra béérje, magát ruházhassa, fegyverezhesse, s eledelére elég légyen néki, mert én azt az armádát örökösnek akarom lenni. Tehát arról kell tennünk a vitézlő nép iránt, ne kényszerítessék kóborlani, lopni, s kijárni, szökni kételenségből. Abban azért ily limitatiót kellene tartani: Minden embernek fegyvert jól hivataljához adni kellene, minden készületivel, szerszámával. Ehez jó erős posztót, ha lehetne gyalogságnak kéket, lovasnak veresset ruházatjára, dolmányára, mentéjére, süvegre elégedendőt. Ehez ismét hétről hétre lisztet avagy kenyeret és sót; minden hónapra a lovasnak szénát, abrakot. Ezt így disponálván kevés pénz kellene, főképen a gyalognak szükségére; mindazonáltal kellene, mert ingyen senki nem szolgál örömet, hanem nyereségért, előmenetelért és becsületért; azért annyit kellene pénzt is rendelni, hogy megérnék véle. Örömet is találnánk embert

fizetésünkre; a lovasnak sokkal több kellene lovára nézve. Ismét azt is akarnám, hogy minden zászlóaljának egy kincstartója volna; és hogy legalább nyolcadik részét ne adnák meg a vitéz pénzének; mert ha mind oda adjuk is néki, mind elkölti; de ha in conservatorio lészen, egynéhány esztendőre meggyülekezik, és sok szükségét érheti be véle. Azonban ha rabság, ha betegség, ha sebek megnyomnák, volna mit elővenni.

DISCIPLINA MILITARIS.

IV. Itt énnékem istenemet kell kérnem, engedje meg szent nevéért nem csak kimondanom a mit tudok, hanem ugyan persvadeálnom is az én magyarimnak, hogy erre applicálják magokat minden tehetségekkel, kívánságokkal és akaratjokkal. S ha ezt végbe viszem, bizonyos vagyok benne, nem nyél el a pogányság egyszersmind, hanem még egyszer talpra áll a magyar.

V. Szükséges hogy régiek autoritássával támogassam discursusimat. Kik között az egész historicusok consensussából nem talállok jobbat mint Vegetius volt, ki Valentinianus császár parancsolatjára vitézlő praeceptumokat írt; a kikre én relegálom az én magyarimat. Azért én ím ezt a kis beszédet magamévá tészem itten. Így mond azért ő: „In „omni praelio non multitudo et virtus indoctam, sed ars et exercitium solent praestare victoriam; nulla enim alia re videmus populum „Romanum sibi orbem subiecisse terrarum, „nisi armorum exercitio, disciplina castrorum, „usuque militiae. Quid enim adversus Gallos „multitudinem paucitas Romanorum valuisse? quid adversus Germanorum proceritatem brevis potuisset audere? His pares „quidem non tantum numero, sed etiam viribus nostris praestitisse manifestum est. „Afrorum dolis atque divitiis semper impares fuimus. Graecorum artibus prudentiaque nos „vinci nemo unquam dubitavit, sed adversus „omnia profuit solertem tironem eligere, ius, „ut ita dixerim, armorum docere, disciplinam „quotidiano exercitio roborare, quaecumque

„enim evenire in acie atque in praeliis solent,
 „omnia in campestri meditatione pernoscere,
 „severe in desides vindicare. Scientia enim
 „rei bellicae nutrit audaciam; nemo facere
 „metuit, quod se bene didicisse confidit. Et
 „enim in certamine bellorum exercitata pau-
 „citas ad victoriam promptior est; rudis et
 „indocta multitudo exposita semper ad cae-
 „dem. Si quis igitur pugna publica supe-
 „rare barbaros cupit, in divinitatis nutu, dis-
 „positione Imperatoris invicti reparentur ex
 „tyronibus legiones, votis auribus petat.
 „Intra id breve spatium iuniores diligenter
 „electi, et exercitati quotidie, non solum ma-
 „ne, sed etiam post meridiem, omni armorum
 „disciplina, vel arte bellandi, veteres illos
 „milites, qui orbem terrarum integrum sub-
 „egerunt, facile coaequabunt. Nec enim mo-
 „retur Caesaream Tuam Majestatem, quod
 „olim consuetudo sit mutata, quae vixit, sed
 „huius provisionis et felicitatis est perennitas
 „tua, ut pro salute reipublicae et nova ex-
 „cogites, et antiqua restituas, omne opus
 „difficile videtur, antequam tentas. Ceterum
 „si exercitati et prudentes viri delectis op-
 „ponantur, celeriter manus bellis poterit ag-
 „gregari, et diligenter institui; quid vis enim
 „efficit solertia; neque longitudo aetatis aut
 „annorum numerus ad artem bellicam tradet,
 „sed continua exercitationis meditatio. Post
 „quanta vulneris stipendia inexercitatus mi-
 „les semper erit tyro. Nunquam credo potuisse
 „dubitari aptiorem armis rusticam plebem,
 „quae sub dio et in labore nutritur, solis patiens,
 „umbrae negligens, balnearum nescia, deli-
 „ciarum ignara, simplicis animi, parvo con-
 „tenta, duratis ad omnem laboris tolerantiam
 „membris; cui gestare ferrum, fossam duce-
 „re, onus ferre, consuetudo de rure est; et
 „nescio etiam quomodo minus timeat mor-
 „tem, qui minus deliciarum novit in vita. Nunc
 „qua aetate miles eligi conveniat, explore-
 „mus.“

„Equidem si antiqua consuetudo suadenda
 „est, incipientem pubertatem ad delectum co-
 „gendam nullus ignorat; non enim tantum
 „celerius, sed etiam perfectius imbibuntur,

„quae discuntur a pueris. Deinde militaris ala-
 „critas, saltus et cursus ante tentandus est,
 „quam corpus pigrescat; velocitas enim est,
 „quae percepto exercitio, strenuum efficit
 „bellatorem; adolescentes legendi sunt, si-
 „cut ait Sallustius. Nam primum iuventus
 „simul ac belli patiens erat, in castris per
 „laboris usum militiam discebat; melius enim
 „est, ut exercitatus iuvenis causetur aetatem
 „nondum advenisse pugnandi, quam doleat
 „praeteriisse. Nequae enim parva aut levis ars
 „videtur esse armorum; sive equitem, sive
 „peditem sagittarium velis imbuere, sive
 „scutatum armaturae numeros, omnesque ge-
 „stus docere, ne locum deserat, ne ordines
 „turbet, ut missile destinato ictu magnis vi-
 „ribus iaciat; ut fossam ducere, nidos scien-
 „ter figere norit; tractare scutum et obliquis
 „ictibus obvenientia tela deflectere, plagam
 „prudenter vitare, audacter inferre. Sed qui
 „delectum acturus est, vehementer advertat,
 „ut ex oculis, vultu, ex omni conformatione
 „membrorum eos eligat, qui implere valeant of-
 „ficiū bellatoris. Namque non tantum in ho-
 „minibus, sed etiam in equis et canibus virtus
 „multis declaratur indiciis. Sit ergo adolescens
 „martio operi deputandus, vigilantibus oculis,
 „erecta cervice, lato pectore, humeris muscu-
 „losus, valentibus digitis, longioribus brachiis,
 „ventre modicus, exilior cruribus; suris et pe-
 „dibus non superflua carne distentis, sed ner-
 „vorum duritia collectis; cum haec signa in ty-
 „rone deprehenderis, proceritatem non magno-
 „pere desideres; utilius enim est fortes milites
 „esse, quam grandes. Sequitur ut cuius artis
 „tyrones vel eligendi vel penitus respuendi
 „sint, indagemus. Piscatores, aucupes, dulci-
 „arios, pincernas, omnesque qui aliquid tra-
 „ctasse videntur ad gynaecea pertinens, lon-
 „ge arbitror pellendos esse a castris: fabros
 „ferrarios, carpentarios, macellarios, et cer-
 „vorum aprorumque venatores convenit as-
 „sumere in militiae societatem; hoc est in
 „quo totius reipublicae salus vertitur, ut tyro-
 „nes non tantum corporibus, sed etiam ani-
 „mis praestantissimi eligantur. Vires regni et
 „romani nominis fundamentum in prima dele-

„ctorum examinatione consistunt. Nec leve
 „putetur hoc officium, aut passim quibus-
 „cunque mandandum, quod apud veteres inter
 „tam varia virtutum genera, in Sertorio prae-
 „cipue constat esse laudatum; iuventus enim,
 „cui defensio provinciarum, cui committenda
 „bellorum fortuna est, et genere, si copia sup-
 „petat, et moribus debet excellere; honestas enim idoneum militem reddit.
 „Verecundia dum prohibet fugere, facit esse
 „victorem; quid enim, si exerceatur ignavus?
 „si pluribus stipendiis moretur in castris,
 „nunquam exercitus profecit tempore belli,
 „cuius in probandis tyronibus claudicarit ele-
 „ctis, et quantum usu et experimentis cognovimus, hinc tot ab hostibus sunt illatae clades.
 „Dum longa pax militem negligentius
 „incuriosiusque legit, dum honestiores quique civilia sectantur officia, dum possessoribus indicti tyrones per gratiam aut dissimulationem probantur, tales sociantur armis, quales domini habere fastidiunt. A magnis ergo viris magna diligentia idoneos convenit eligi iuniores. Sed huius rei usum dissimulatio longae securitatis abolevit. Primi Lacedaemonii experimenta pugnarum, de eventibus colligendo rem militarem, quam virtute sola vel certe felicitate creditur contineri: ad disciplinae pueritiaeque studia revocarunt, ac magistros armorum iuventutem suam, usum varietatemque pugnandi praeceperunt edocere. O viros summa admiratione laudandos! qui eam praecipue voluerunt artem, sine qua aliae artes esse non possunt. Horum sequentes instituta Romani martii operis praecepta et usu retinuerunt, et literis prodiderunt. Quantum in praeliis Lacedaemoniorum profuerit, ut omit- tam ceteros, Xanthippi declaratur exemplo, qui Atilium Regulum, Romanumque exercitum saepe victorem cum Carthaginensibus, non virtute sed artis fere auxilio prostratis, exercitibus cepit ac domuit, unoque congressu triumphans: bellum omne confecit. Nec minus Italiam petiturus Hannibal Lacedaemonicum victorem quaesivit armorum, cuius monitis, tot consules tantasque le-

„giones, numero inferior ac viribus, interemit. Ergo, qui desiderat pacem, praeparet bellum; qui victoriam cupit, militem imbuat diligenter; qui secundos optat eventus, dimicet arte, non casu. Nemo provocare, nemo audet offendere, qui intelligit superiorem fore, si pugnet. Tempore hyemis sub tegulis et scandulis, quae si deessent, certe culmis, ulma et culmo tegebantur ad equites, et quaedam veluti basilicae ad pedites, in quibus tempestate vel vento aere turbato, sub tecto armis erudiebantur exercitus, ceteris autem hybernis, si nives, pluviae cesserunt, exerceri cogeantur in campo; ne intermissa consuetudine, animi militum debilitarentur, et corpora, silvam caedere, portare onera, transilire fossas, natare in mari, sive flumine, pleno gradu ambulare vel currere etiam armatos cum sarcinis suis, saepissime convenit, ut quotidiano laboris usu in pace, difficilis non videatur in bello. Sive ergo legio fuerit, sive auxilia, exercentur assidue. Nam quemadmodum bene exercitatus miles praelium cupit, ita formidat indoctus.“

„Postremum sciendum est, in pugna usum amplius prodesse quam vires. Nam nisi doctrina esset armorum, nihil paganus distaret a milite.“

Bizonyára ebben a discursusban jól megláthatjuk, hogy ha nem tudom mennyi hadaink lesznek is, és kicsodás bátor szívűek is, de ha nem tanítatott nép, ha nem tudós, csak haszontalan, és semmi haszna nem léssen. Mert nem csak abban áll a tudomány s hadi mesteriség, hogy a vitéz vetélkedjék akármiképen, hanem okossággal. A medve erősebb az embernél, a párdúc gyorsabb, az oroszlán serényebb: mégis az ember mindeniket meggyőzi okossággal; lovat, ökröt, elefántot a maga szolgálatjára kötelez és kényszerít, melyet meg nem cselekedhetnék, ha csak erejében, bátorságában bíznék; hanem okossággal. Hát mennyivel inkább kívántatik embernek ember ellen okosság, főképen minékünk olyan ember ellen mint a török, a ki nem erővel, sem vitézséggel győzött eddig meg bennün-

ket, hanem ravaszsággal. Ha azért azé a hadi győzelem a kié nagyobb a hadi mesterség: nem kell kételkednünk, hogy miénk nem léssen, ha derekason magunkat hozzá approbáljuk; mert, igaz, a török ravasz, hogy disciplinatus; mindazáltal az ő hadi tudománya nem oly perfectióban vagyon, hogy jobb ne lehetne; hanem mikor magánál rosszabbat talál, bizonyos hogy minor virtus cedit maiori. Jobbaknak kell tehát lennünk, vitézbeknek is, tanultabbaknak is, ha a törököt meg akarjuk verni. Mert ha ő több is, semmit azon meg nem indúlok, ha mi jobbak leszünk. Én tudom micsoda impedimentuma vagyon, ha ezt a perfectiót nem érhetné magyar nemzetünk: 1) Hogy nem bízik magában, hogy abba a rendbe hozhassa magát s állapotját, a kiből a régi romaiak voltak, kikről szól Vegetius. 2) Hogy a mi szabadságunkat annyira tágan ereszsük, hogy akármely hajducsa is, vagy katona, nem örömet hagyja magát venni ebbe s ilyen iskolába avagy disciplinába: holott neki nagy servitusnak tetszik a jó rend, rabságnak a regula; viszont nem tartván semmi szebb titulust a szabad legénységénél. 3) Hogy ez az igyekezet particuláris embertől, sem úrtól nem lehet, azért lehetetlen. De én ezekre az hármakra könnyen megfelelek.

Elsőben a mi a kételkedést illeti, ez csak túnyaságból vagyon, mivel nincs elégedendő kedvünk s applicatióknk hozzá, lehetetlennek gondoljuk igyekezetünket. Valljon kik voltak a romaiak? kik voltak a régi macedónok? Nem oly emberek-e mint mi? Még is Vegetiust elő hívom: „In delectu atque exercitatione tyronum, si quis diligens velit existere, „ad antiquam virtutis imitationem facile „corroborare poterit exercitum; neque enim „degeneravit in hominibus Martius calor, nec „effoetae sunt terrae, quae Lacedaemonios, „quae Athenienses, quae Marsos progenuere, „sed longae securitas pacis partim ad delectationes oculi, partim ad civilia traduxit officia. Ita „cura rei militaris primo negligentius agi, postea dissimulari, ac postremo olim in oblivionem „perducta cognoscitur; nec aliquis hoc supe-

„riore aetate accidissem miretur, cum post „primum Punicum bellum viginti quatuor „circuli, et quod excurrit, annorum pax ita „Romanos illos, ubique victores, ocio et „morum desuetudine enervavit, ut secundo „bello Punico Hannibali pares esse non possent. Tot itaque ducibus, consulibus, tot „exercitibus amissis, tunc demum ad victoriam deveniunt, cum usum exercitumque „militare condiscere potuerunt. Semper ergo „legendi vel exercendi iuniores; ylius enim „constat erudire armis suos, quam alienos „mercede conducere.“ Ime nem lehetetlen hanem könnyű, ha akarjuk. Vagyon népünk, vagyon módunk, vagyon alkalmatosságunk; az elszánt akarat kell, nem kell más semmi, nem kell a nép fogadásában csak a reménységre néznünk, nem csak a katonaságra, a mint most vagyon a dolog; a jó nemest, a jó katonát inkább kell venni, ha vagyon: de ha nincsen, a pórból kell előállatnunk hadi népünket. Az jobb amaz otthon eltanult nemesnél, és jobb az udvarokban részegeskedő, nyalakodó katonánál, jobb annál is a ki Végbéli név alatt semmit nem tud egyebet, hanem faluról, falura kvártélyozni, kóborlani, lopni, szegény embert nyomorgatni. A kinek ilyen élete volt, távol kell tőle futni. Rühös juh az ilyen; a többit is rühösítené. Jobb azért amaz ifjú jó polgár legény; mert annak is némelyike rossz, sőt rosszabb a többinél. Könnyen megismerhetni, kinek vagyon esze, az ábrázatjáról, a természetéről, a vidámságáról, az olyat a ki jó, a ki még a paraszti munkában el nem gyötrődött, s kedve vagyon hozzá. A Nagy Sándor hada ilyen volt. Im mint ír Arrianus historicus fölöle, midőn Sándort szólni hozzájok introducálja: „Philippus pater eos errantes ac vagos, rerum omnium inopes, plebsque etiam pellibus amictos pastores, pro quibus cum Illyribus, Tribellis, Thracibusque finitimis continuo pugnabitis, in tutelam „ac fidem suam recepit: ex montibus asperis „in plana et culta deduxit, pro pellibus chlamydes ornatas ferre dedit, armis instruxit; rem militarem docuit, ut non magis locorum „munimentis ac situ contra finitimos, quam

„armis ac virtute vestra tuti essetis.“ Vagy on bizonyára országunkban is elég nép, ha erre ilyenképen viselünk gondot, és kiválasztván megfogadjuk, és jól megtanítjuk jó tudós tisztviselők által. Úgy vagy on, abból is egy legnagyobb fogyatkozásunk vagy on, hogy nincsenek jó tisztviselőink, kiknek ugyan számosznak kellene lenni, a kik a hadi regulákra taníthatnák a népet. De én ebben azt tanácslom az én magyarimnak, fogadjanak egy ideig egy idegent más nemzetből. Erre legjobban dicsérem a Skóciából lőtt officéereket, a mely nemzet vitéz s hű, állhatatos, tüdő, szenvedő, idegen országokban öremest szolgáló. Dicsérem a németeket is; de nem a mi szomszédinkat Styriából, Austriából, hanem az imperiumbélieket, a kik ama régi jó nemzetektől még nem degeneráltak. Dicsérem a niederlandiakat, hollandiakat, a kik tanultak; és az olaszt is, a ki a német hadakban forgott. Dicsérem a helvétiusokat, ha kaphatnék; de nehéz ilyet találni.

Tudom, hogy valaki azt fogja mondani: Ugyan reá jöttél az idegen nemzet segítségére, kit azelőtt igen oppugnáltál. De nem érti az a barátom a dolgot. Én a hadi népet magyarból akarom csinálni; de mivel a hosszú békesség elszoktatta népünket a disciplinától, kell mestereket találnunk, kik által ismét in usum jöhessenek az elfelejtett reguláink. Azért nem szégyen attól tanulni a ki többet tud; szégyen megkötni tudatlanságban magát s nem tanulni. Egy nemzet is nincs e világon, a ki, ha szüksége vagy on az ilyen állapotra, szégyenelje maga szolgálatjára fogadni az hadi praeceptorokat; a mint nem szégyenlették a vitéz carthágobéliek Xanthipust megfogadni a rómaiak ellen; nem szégyenlő francúz király a svájcereket, skóciabélieket arra a végre tartani; nem szégyenlő most a portugallus a francúzokat hívni és magához édesgetni; nem szégyenlő a muszka azon szerint német tisztviselőket fölkeresni. Mert én nem kívánok egyebet hanem csak jó tisztviselőket; nem azért pedig, hogy ő skótus, hogy ő német, francúz: hanem azért hogy ő hadakban forgott, látott, hallott, ta-

nult. Mivelhogy magyarnak hadakozása nem volt, nincsen is oly embere; de mihelyt a magyar megtanul, nem kívánok ilyet is másutt keresni. Minthogy Mátyás király idejében nem keresett a magyar tisztviselőket másutt hanem Magyarországon; Bátor István lengyel király, ez is ilyenképen szerzette Magyarországból a jó tisztviselőket; Bátori Zsigmond idejében is nem volt szűki a jó tisztviselőknak; ilyen volt Király Albert, Borbély György és más vitéz sok kapitányok. Csak Bethlen Gábor idejében is, és azután nem volt semmi fogyatkozásunk az ilyenekből. De most ugyan nincs: az okát megmondtam, miért; az orvosságot is megmondottam: hozzá nyúlhatunk, ha akarunk. Találunk is pedig jó officéereket, csak akarjuk, és nyissuk fel erszényünket, mindenfelől magok jönnek hozzánk az idegenek, ha azt cselekedeszük.

Második impedimentuma a mi igyekeztünknek, a mint mondtam, a felettébb való szabadságnak vélekedése. Azt tartják a mi magyarink: Non bene de toto libertas venditur auro. Igaz bizonyára az, nincs szebb dolog a szabadságnál; de viszont a ki az ilyen militaris disciplinát szabadsággal ellenkező dolognak tartja, vagy bolondoskodik, vagy túnya, rossz és rest. Mert én azt vallom, és assecurálom az én magyarimat, hogy ha jó militaris disciplinát instituálnak, semmi a világon nem leszen a mi az ő libertásokat jobban megtartsa s conserválja, mint az. A mely hajdu vagy katoná nem akar belé állani ebbe az iskolába, ne törődjél rajta: hidd el, hogy túnya és rest, ő a szabadságnak vesztesét obtendálja, s pedig a dologtól fél, fél a strázsától, fél a haretől; tudniillik szabad akar lenni, szabad prédálni, szabad részegeskedni, szabad urat, hadnagyot válogatni, s ott hagyni ha elúnja: ez az ő szabadsága. Én pedig azt mondom: valamig a szabadság a köz rendben Magyarországon leszen, addig jót ne reményljünk a mi dolgainkból; aboleálnunk kell nekünk minden erőnkkel a szabadlegénységet, a mely semmire nem jó, sem országnak, sem urának, sem magának. A ki vitézkedni akar, álljon bé a megmutatott hadi rendbe; a ki nem

akar, legyen úr, legyen főember, legyen polgár, legyen mesterember, de szabadlegény ne legyen: mert az corumpálja a többi is. Azért mutatok módot, hogy az országban a militia instituáltassék, hogy a kinek kedve vagyon hozzája, álljon oda, ne hazudjon, hogy nincs hová menni emberség tanulni.

Harmadik részben azt mondom: hogy azt senki egyes úr vagy generalis végbe nem viheti. Kicsoda tehát? Az egész ország. Az egész ország unanimis consensussa kelletik erre. Mi haszna ha egy vármegye, vagy bár Dunán innen, vagy túl való föld, avagy Tisza-melléke vagy Erdély, végezne ilyet magányosan, ha a másik meg nem tartaná? Mindnyájunknak kell, a kik magyarok, horvátok vagynak, ebben concurrálnunk, s ezt a militaris disciplinát megszabnunk, kit törvény szerint vagy sacramentum módjára tartunk; mert ehhez sok dolog szükséges, a kit nem is jó volna papirosra tennem, nem is lehetne; de meglehet, ha mindnyájan egyet akarunk. Azt mondják: Pecunia nervus belli. Ezt is meg kell találnunk, még pedig fogyatkoztatlanképen; annyit, a mennyi szükséges. Valaki talán azt mondja hogy nincsen. Én pedig azt mondom hogy vagyon. Mikor Mahumet török császár Konstáncinápoly ellen készült volna, sehol nem találának a görögök költséget, kivel hadat s segítséget fogadtak volna. De mikor a törökök megvették volna a várost, annyi kincset találának benne, hogy az egész török hadnak, annyi sok százezer embernek elég volt töltözésére. Ne járjunk mi is így. Mert ha a török Magyarországot mind megvérszi, talál ő benne aranyat, ezüstöt, rezeset, vasat és mindent; vegyük elő valahol vagyon, ha az oltáron is, mert az isten nevéért akarunk véle élni, mint a Dávid elvévé panes propositionis. Igaz, hogy a magyar nemzet nem oly pénzes mint más nemzetek, de találunk mindnyájan ha akarunk, és istenünkért, hazánkért, feleségünkért, gyermekünkért keressük elő ládáinkból, deputáljuk minden proventusunknak egyik elégedendő részét arra. Hagyjunk békét egy kevéssé a pompának, a vendégségnek, és sok

haszontalan épületeknek, a prémes köntösnek és ezüst kupáknak, és más haszontalan cifraságnak; csináljunk pragmatikát mindekekről; reformáljuk magunkat elsőben, kik elei vagynak az országnak, azután az alattunk valókat.

Imé találtam ez három difficultást az hadszerzésben s disciplinálásban. Mi tart meg tehát attól, hogy ne nyuljunk hozzá? Semmi, elhiggyétek, ha akarjuk; akarnunk kell pedig, ha megmaradást kívánunk. De ez az én dispositióm, a mint feljebb is megmondottam, ez a had csak tizenkétezer emberből áll, tudnilik olyan praesuppositummal, hogy békeséges időben, olyanban mint eddig voltunk. Immár azt is megmondom miképen kellenék hasznát vennünk, mivel úgy mondtam, hogy együtt tartassék egy táborban ez a had. A végbéli, fizetésen való népet azzal nem intendálok cassálni, sőt azokat is intendálok disciplinálni és fizetni, szintén mint a többi. Hanem az lenne a dandára, az a fundamentoma a többi széljel való végbéli fizetett rendnek. A végbéli fizeti a király, a több derekát fizesse az ország. Ha azért a török csak apró csatákkal vesztegeti országunkat: annak a végbéli, ha jó fizetése lészen, ellene állhat; ha nem áll, ugyan a generálisok rosszasága lészen. Ha a török csak egy bassaságból igyekezik, úgy is a generálisok hivatalja, hogy ők azt jól megtudják, szorgalmatosan, kémek által és csaták által: gyűjtse össze a generális arra a maga hadait és végeit, s álljon ellent nékiek; ha nem elégedendő, más szomszéd generálissától kérjen segítséget; ha a török nem csak a bassaságból, hanem az egész budai vezérség indul, annál inkább megtudhatják a generálisok; s a ki felé vagyon a zördülés, recurráljon segítségért a magyar derék táborhoz, melynek magyar generálissa legyen. Az aztán az ő exercitatus hadával menjen oda a hova kelletik, vagy küldjön segítséget a mennyi kelletik. Mivel-hogy pedig, ha nem tudom, kicsoda vigyázás vagy dispositio legyen-is (nem lehet ugyan, hogy mikor a víz árad, valahol bé ne menjen s bé ne fakaszsa a töltést): a török is, a

ki oly elegyes a mi végházainkkal, hogy néhol beljebbis vagyón vára országunkban a magunkénál is, nem lehet ugyan hogy kárt ne tégyen hazánkban. De ennek más remédiümát nem mondom, hanem arcúl csapásért két-tőt hármát is adni. Most, valámig mi erre nem resolváljuk magunkat, szintén oly békességben lészünk mint eddig voltunk; mindenén impune ment el a török, mi pedig mint a láncon tartott ebek úgy voltunk; és ha valaki kioldozta magát, a magyar volt lator, a magyar piszkáló, a magyar békesség-rontó. Elhigyjé pedig azt akármely magistrátus is, hogy a fizetetlen-ség és bosszúság megszagattatja még a vas láncot is a férfi emberrel, nem csak a disciplinát.

Ha ezt a rendet hozzuk bé országunkba, azt tanácslom, hogy azt a hódoltságot, kit megoltalmazhatunk a török ellen, kit békesség alatt elvött tőlünk, elvegyük a töröktől, mert mire való volna a hadtartás, provisio, dispendium s fáradság, ha jobbára az ország hódolt, és csak abban akarnánk maradni? A várinkat ugyan békességben meg nem veszi sem veheti. Tehát szükséges, hogy a hódolástól a falukat megfogjuk, és a felét annak, a kit a töröknek fizet a polgár, contribuálja a mi hadaink eltartására.

Ezekben, úgy vagyón, én mind sok s mind nagy difficultásokat látok; de meg nem kell ijednünk azoktól; igyekeznünk kell, hogy toláljuk minden erőnkéből. Soha egy nagy dolog nem lett meg, sem ezután nem leszen difficultás nélkül. Tudom ismét, hogy ezek a provisiók és rendelések a megnyitott és declarált hadakozásban nem elegendők. De én azt grádcicsal csináltam a másakra; ha békeségben ennyi tanult hadunk volna, könnyen ehhez többet csinálhatnánk, hogysem a semmihez, mert ezek közt sok tanult jeles vitézeket talál-nék, kik a több hadnak fogadására, oktatás-ára elegendendők volnának. Ha vármegyéket, ha hajdúkat, ha föld népét akarunk fel-venni, mindjárt tisztviselőket a tanult had-ból elővehetünk és taníthatjuk hadainkat. Mert ismét oda térek a hol voltam: a tudatlan semmire kellő, a jó tanult, jó. Ime még appen-

dixet macedóniai historiából hozok elő: „Ma-
„cedones, qui per totum aetatis spatium sem-
„per in rebus arduis et periculis versati sunt,
„et sub Philippo morantes frequentes victori-
„am consecuti, ad summam fortitudinem ita
„provecti erant, prudentia et rei militaris co-
„gnitione longe omnibus praestantes tironibus
„pugnam detrectantibus, amarissimis verbis
„ignavia exprobrata, ipsi in unum coacti, con-
„sertis primum clypeis, hostes, qui se iam
„vicisse arbitrabantur, exceperunt, Ephialte-
„que et multis aliis interfectis reliquos in ur-
„bem fugere compulerunt.“ Ha azért hadako-
kozás volna, nem tiz tizenkétezer embert kel-
lenék felfegyverkeztetnünk, hanem az egész
nemzetünket jó módjával. Mert az olasz példa-
beszéd mondja: *La forza, la regione*
adesso. Erő ellen erő kell; és ha nem is
számmal, de virtussal és vitézséggel meg kell
előznünk ellenségünket. Azért mindegy annak
considerációja, akar kicsiny akar nagy hadat
tartunk; disciplina alá kell venni. Minden do-
log e világon valami módon instituáltatik, azzal
tartatik és conserváltatik. Valamely ország
fegyverrel nyeretettet, fegyverrel is oltalmaz-
tatik, és minékünk magyaroknak valamink va-
gyon, fegyverrel nyerettetett az a mi eleink-
től; úgy tartatott eddig, és nincsen kérdés
már abban: ezután is úgy kell megtartani. A
békesség, a frigy, a csendes élet haszontalan
gondolkodás minékünk; kárunkkal megtanul-
tuk. A mi első politiánk fegyver volt; most
is annak kell lenni, mert mi egyébhez enge-
detlenek vagyunk; és ha volnánk, s ha a vitéz-
séget megtudjuk, más subtilitásokat in ratio-
nem status mi nem esmérhetünk; s oly nem-
zettel is van dolgunk, a ki minálunknál ra-
vaszabb, álnokabb, több, s ha fegyverrel meg-
győz, mindennel meggyőzött. A mi régi szent
István királyunknak koronázza azzal fejét, a
ki oldalára kardot övedez. Más nemzetek, kik-
től messze vagyón a pogány szomszéd, kik-
nek hosszabb reménységek lehet, és a vesze-
delmet nem oly közletről látják, mint mi, öl-
tözzenek biborba, bársonyba és kamukába; mi,
kik immár ennyi kárunkkal a pogánynyal ösz-
vebomlottunk és háborodtunk, nem viselhe-

tünk egyéb öltözetet fegyverderéknál, páncélnál, egy szóval fegyvernél és vasnál. Tudom, lesznek olyanok, a kik minden erőnket, igyekezetünket csekélynek és szükségesnél alábbvalónak fogják tartani, annyi sok száz ezer török, annyi hadi szerszám és ágyú ellen. De én azoknak megfelelek. Az én tanácsom az, hogy a mi hadakozásunknak fundamentomát vessük; mit ha megeselekszünk, könnyen reáépíthetünk a kit akarunk; ismét abban semmi kétséget nem tehetünk, ha ilyen dispositióval leszünk, segítséget másoktól is eleget találhatunk; mert természet szerint való ratióból is vagyon, hogy ha kit lát ember serénykedni a maga dolgában, inkább ad segítséget olyannak, hogysen a tunyának, a maga securitássával nem gondolónak s restnek. Mert ha csak zsebbe tésszszük kezeinket, senki nem gondol velünk, s ha nem tudom mint kérünk is segítséget, azt fogják mondani felőlünk: Quaerant gentem cum qua cadant. Magok közt pedig ezt: Fatis cede, diisque, et cole felices, miseros fuge. Tehát bülesen mondotta Xenophon, hogy kiknek fegyvere készen vagyon és resolútiója, azt nyeri véle, hogy sok barátokat talál, ellenséget avagy keveset avagy senkit: holott azoknak barátságára, a kiknek ők is szolgálhatnak, nagy örömet adja magát, hogy ötöllök várhaszanak valamikor segítséget. Azért az én fundamentomom békességes időben tizenkétezer ember, holott, ha hadakozás lenne (aminthogy légyen is), az én tanácsom szerint legalább annyi gyalognak, és lovasnak tizenkétezer embernek kell lenni pro fundamento. Ehez a mint mondtam, az egész nemzetünket fegyverkezve vegyük rendbe; légyen elégedendő ágyúnk és minden hadi szerszámunk. Ha így

léssen dolgunk, felelek mind életemig, az idegeneknél is elégedendő segítséget találunk; sőt ha ugyan volna is, hogy nem találunk, csak a magunk erejével is annyit tehetünk, a mennyi elég volna oltalmunkra. És ha nyáron szembe nem szállhatunk is ellenségünkkel, télen jó processusokat reménylhetünk, mikor a török visszaszáll; nyáron pedig in defensionis termino maradunk. Bizonyára alább hágy a pogány, s azt a frigyet, a kit mi is vérünkkel tölte vásárlottunk, ő fogja tőlünk kérni. Tekintsünk csak a mostani nyomorult állapotunkra, és jól consideráljuk; most, ha valami csak megrezzen is a török részéről, futunk ide s tova, vizen havasokon által, ki imide, ki amoda; minden remediumunk csak a másoktól való segítségkoldulás. Nincs magunknak népünk, kivel occurrálhassunk a veszedelemnek! Nincs egy emberünk a kit hová tehetnénk. Boldog isten hiszem nagy vilitás ez! Mi vagyunk-e a magyarok? De bár annak ne mondjuk magunkat! Ha Váradot vissza nem vesszük, ha Erdélyt elvesztjük, ne is hadakozzunk bár azután, hanem vagy most vagy soha sem; fussunk ki az országból, ha ezt resteljük. Ugy hallom, elég pusztá ország vagyon Braziliában; kérjünk spanyol királytól egy tartományt, s csináljunk egy coloniát, legyünk polgárrá.

De ha ki bízik istenében, szereti hazáját, van egy csep magyar vér benne, kiáltson fel az égbe az istenhez, és énekelje velem ez Debora énekét: „Qui sponte offertis de Izrael „animas vestras ad periculum, benedicite Domino: Nova bella elegit Dominus, et portas „hostium ipse subvertit. Cor meum diligit principes Izrael, qui propria voluntate offertis vos „discrimini, benedicite Domino. Amen.

